T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

ULUSLARARASI GÖÇ OLGUSUNUN POLİTİK EKONOMİ AÇISINDAN ANALİZİ VE TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SIĞINMACILAR ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

GİZEM ÇELİK

İSTANBUL, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

ULUSLARARASI GÖÇ OLGUSUNUN POLİTİK EKONOMİ AÇISINDAN ANALİZİ VE TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SIĞINMACILAR ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

GİZEM ÇELİK

Danışman DOÇ. DR. MERAL BALCI

İSTANBUL, 2022

ÖZET

ULUSLARARASI GÖÇ OLGUSUNUN POLİTİK EKONOMİ AÇISINDAN ANALİZİ VE TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SIĞINMACILAR ÖRNEĞİ

Göç kavramı, insanlık tarihinde yüzyıllardır önemini koruyan bir olgudur. Göç olgusu özetle insanların yaşadıkları yeri coğrafi olarak değiştirmesi anlamına gelen bir terimdir. Bir göç çeşidi olan uluslararası göç kavramı, ülkeler ve insanlar için önem arz etmektedir. Türkiye'nin bulunduğu topraklarda göç hareketleri sıkça gerçekleşmektedir. Türkiye üç kıtaya olan coğrafi yakınlığı ile hem göç alan hem de göç veren konumda bir ülkedir. Göç kavramı uluslararası ilişkiler, dış politika, siyaset bilimi, ekonomi gibi birçok disiplinin ilgi alanına giren etki ve sonuçlara sebep olmaktadır. Uluslararası göç olgusu, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve iktisat disiplinlerini kapsadığı gerekçesiyle en doğru analizi uluslararası politik ekonomi perspektifinden değerlendirmeyle sunacaktır.

Bu tez esas olarak bir göç türü olan uluslararası göç olgusuna odaklanmaktadır. Çalışmada göç kavramı; nedenleri, sonuçları, etkileri, türleri ve göç kavramını açıklamaya yönelik teori ve kuramlarıyla irdelenmektedir. Bu çalışmada uluslararası göç kavramı, uluslararası politik ekonomi disiplini yönünden analiz edilerek, uluslararası göçün politik ekonomi açısından değerlendirmesi sunulmaktadır. Tezde Türkiye için her daim önemini koruyan göç hareketlerinin, Türklerin ve Türkiye'nin tarihindeki yerine de değinilmiştir. Göç, 2011 yılından beri Suriyeli Sığınmacı göçüne maruz kaldığı için Türkiye açısından oldukça güncel ve önemli bir konudur. Arap Baharı sonrasında yaşadığı ülkeden ayrılmak ve çeşitli ülkelere göç etmek durumunda kalan Suriyeli Sığınmacılarla birlikte göç konusu dünyada önemli bir kavram haline gelmiştir. Tez çalışmasında Arap Baharı, Arap Baharı'nın Suriye'deki yansımaları ve Suriyeli Sığınmacılar sorunu da işlenmiştir. Dünyada en çok Suriyeli Sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumundaki Türkiye için Suriyeli Sığınmacı problemi ülke gündemindeki öncelikli yerini korumaktadır. Bu çalışmada Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların neden olduğu ekonomik, siyasi, toplumsal, güvenlik ve sosyokültürel etkiler literatür taramasıyla beraber incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Uluslararası Göç, Türkiye, Arap Baharı, Suriyeli Sığınmacılar

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE PHENOMENON OF INTERNATIONAL MIGRATION IN TERMS OF POLITICAL ECONOMY AND EXAMPLE OF SYRIAN REFUGEES IN TURKEY

The concept of migration is a phenomenon that has maintained its importance for centuries in human history. In summary, migration phenomenon is a term that means that people change the place where they live geographically. The concept of international migration, which is a type of migration, is important for countries and people. Migration movements are frequently carried out in the lands where Turkey is located. With its geographical proximity to three continents, Turkey is a country that receives and gives migration. The concept of migration causes effects and results that are of interest to many disciplines such as international relations, foreign policy, political science, economics. The phenomenon of international migration will be evaluated from the perspective of international political economy on the grounds that it covers political science, international relations and economic disciplines.

This thesis mainly focuses on the phenomenon of international migration, which is a type of migration. The concept of migration in the study; causes, consequences, effects, types and theories and theories to explain the concept of migration. In this study, the concept of international migration is analyzed in terms of international political economy discipline and the evaluation of international migration in terms of political economy is presented. In the thesis, the place of migration movements, which have always maintained their importance for Turkey, in the history of Turks and Turkey is also mentioned. Migration is a very current and important issue for Turkey as it has been exposed to Syrian Refugee migration since 2011. After the Arab Spring, the issue of migration has become an important concept in the world with Syrian Refugees who had to leave the country they lived in and migrate to various countries. In the thesis study, the Arab Spring, the reflections of the Arab Spring in Syria and the problem of Syrian Refugees are also discussed. For Turkey, which is the country hosting the largest number of Syrian Refugees in the world, the Syrian Refugee problem maintains its priority place in the country's agenda. In this study, economic, political, social, security and sociocultural effects caused by Syrian Refugees in Turkey were examined together with a literature review.

Keywords: Migration, International Migration, Turkey, Arab Spring, Syrian Refugees

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın tamamlanmasını sağlayan, ilgisi ve paylaştığı bilgileri için kendisine minnettar olduğum değerli Hocam Doç. Dr. Meral Balcı'ya teşekkürü borç bilirim. Değerli tavsiyeleri, önemli yönlendirmeleri, paylaştıkları bilgileri ve akademik destekleri için kıymetli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Merve Hazer Yiğit Uyar ile Doç. Dr. Arzu Al'a çok teşekkür ederim. Yüksek lisans öğrenimi dahil tüm eğitim hayatım boyunca ders aldığım, ufkumu genişleten ve hayata bakış açımı değiştiren değerli hocalarıma emekleri, verimli ve öğretici geçen derslerimiz için minnettarım.

Öğrenim hayatımın her aşamasında ve iş yaşamımda daima beni destekleyen, yüreklendiren, her daim yanımda olan canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Hayattaki en büyük şansım, destekçim ve her şeyim olan canım annem Elif Çelik'e bu süreçte de yanımda olduğu için çok teşekkür ederim. Yaşamım boyunca daima beni maddi ve manevi yönden destekleyen canım babam Mustafa Çelik'e çok teşekkür ederim. Kardeşi olduğum için kendimi hep çok şanslı hissettiğim, en iyi arkadaşım ve ikinci annem olan canım ablam Duygu Çelik Özer'e her türlü yardımları için çok teşekkür ederim. Karakteri ve başarıları için teyzesi olmaktan gurur duyduğum, kendisine örnek olmaya çalıştığım biricik yeğenim Yiğit Ömer Özer'e desteği için çok teşekkür ederim. Yüksek lisans öğrenimim boyunca ve tez yazım sürecinde her sorumu sabırla cevaplamaya çalışan, daima bana yardımcı olan ve yol gösteren, bilgilerini paylaşmaktan çekinmeyen arkadaşlarıma destekleri için çok teşekkür ederim.

GİZEM ÇELİK

İSTANBUL, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖNSÖZ ..... **iii**

İÇİNDEKİLER ..... **iv**

KISALTMALAR ..... **vi**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **vii**

HARİTALAR LİSTESİ ..... **viii**

GRAFİKLER LİSTESİ ..... **ix**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **x**

GİRİŞ **1**

1. KAVRAM OLARAK GÖÇ **15**

1.1. Göçün Tanımı, Neden ve Sonuçları 15

1.2. Göç ile İlgili Temel Kavramlar 19

1.3. Göç Kategorileri 22

1.4. Göçü Açıklamaya Yönelik Göç Kuramları 31

2.ULUSLARARASI GÖÇ VE ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ İLİŞKİSİ **34**

2.1. Uluslararası Politik Ekonomi 34

2.2. Uluslararası Göçün Politik Ekonomisi 40

2.2.1. Arap Baharı ve Suriye Krizi 44

2.2.1.1. Arap Baharı 45

2.2.1.2. Suriye'de Arap Baharı 50

2.2.1.3. Suriyeli Sığınmacı Krizi 52

3. TÜRKİYE'DE GÖÇ VE SURİYELİ SIĞINMACILAR ÖRNEĞİ **56**

3.1. Türkiye'nin Göç Tarihi 56

3.2. Suriyeli Sığınmacılar 69
3.3. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri 83
3.3.1. Ekonomik Etkiler 84
3.3.2. Siyasal Etkiler 91
3.3.3. Toplumsal Etkiler 95
3.3.4. Sosyokültürel Etkiler 99
3.3.5. Güvenlik Etkileri 101
SONUÇ 105
KAYNAKLAR 115

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

IŞİD: Irak Şam İslam Devleti

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

ÖSO: Özgür Suriye Ordusu

TDK: Türk Dil Kurumu

UPE: Uluslararası Politik Ekonomi

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Uluslararası Politik Ekonomi'nin İnceleme Alanları

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Türkiye ve Arap Baharından Etkilenen Devletler

Harita 2: Suriye Lokasyon Haritası

Harita 3: Asya Ülkelerinden Avrupa'ya Doğru Gerçekleşen Mülteci Akımı Rotaları

Harita 4: Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki İllere Göre Dağılımı

Harita 5: Türkiye'nin Güneydoğusunda Bulunan Sığınmacı Kampları

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

Grafik 2: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruklarına Göre Dağılımı

Grafik 3: Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrukları

Grafik 4: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Sayıları

Grafik 5: Suriyeli Sığınmacıların En Fazla Bulunduğu 10 İl ve Sayıları

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Yaşlarına ve Cinsiyetlerine Göre Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar

Tablo 2: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların İllere Göre Dağılımı

Tablo 3: Suriyeli Sığınmacıların Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı

Tablo 4: Üçüncü Ülkelere Yerleşen Suriyeli Sığınmacılar

Tablo 5: Türkiye'den Çıkış Yapan Suriyeli Sığınmacılar

GİRİŞ

İnsanlar milattan önceden ve hatta var olduğu tarihten bu yana yaşadıkları yerleri değiştirmek adına sürekli hareket halinde olmuştur. Kişilerin yaşadıkları ve bulundukları mekanları değiştirme eylemleri göç kavramıyla tanımlanmaktadır. Göç sözcüğü sadece insanların yerlerini değiştirmeleri konusunda değil, aynı zamanda birtakım hayvan türlerinin ve eşyaların taşınma ile nakliyelerini de belirtmek için kullanılmaktadır. Bireylerin coğrafi açıdan yer değişimini izah eden göç kavramıyla tanımlanan bu yer değişikliklerinin ilk örneğinin tarihi tam olarak bilinmese de insanların ilkel dönemlerden itibaren yaşamlarını sürdürmek için bulundukları mekanları değiştirdikleri kabul edilmektedir. İlkel zamanlarda gerçekleşen göç eylemleri, kişilerin yiyecek bulma, suya ulaşma gibi hayati ihtiyaçlarını karşılamak için veya doğal afetlerin, kuraklığın sebep olduğu gibi zorunlu çevresel koşullar yüzünden gerçekleşmekteydi. Eski dönemlerde genellikle toplulukların göçleri söz konusuyken, modern zamanlarda göç kararları bireysel olarak gerçekleşmektedir. Tarihsel süreçte hemen her dönemde kişiler göç eyleminde bulunmuştur. Göç hareketlerinin geçmişi insanlığın tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Binlerce yıllık geçmişi olan göç hareketleri türlü sebepler sonucunda gerçekleşmektedir. İnsanlığın ilk göçü tecrübe edişlerinin insanların atalarının var olduğu Afrika kıtasında gerçekleştiği kabul edilmektedir. İlk insanlar doğdukları Afrika kıtasında yer değiştirmişlerdir ve böylece ilk defa göç eylemini deneyimlemişlerdir. On binlerce yıl önce yaşanan ve farklı kıtaların keşfiyle de büyüyen bu ilk göç hareketleri sonrası dünyada buzul çağı etkili olmuştur. Ve buzul çağına girilen dönemin ardından insanlık uzun zaman sürecek büyük bir göç yolculuğuna o zaman başlamıştır. İnsanlık o tarihlerden beri bazen kısa mesafelere bazense farklı kıtalara doğru yolculuk yaparak, dünya üzerinde durmadan yer değiştirip, göç etmiştir. Ve insanlar göç hareketleriyle kaderlerini değiştirecek önemli keşifleri de yapmışlardır. İnsanlar farklı kıtaları ve yeni yaşam alanlarını keşfettikçe insanlık tarihini her seferinde yeniden yazarak, dünya üzerinde türlü noktalara dağılmışlardır. Göç hareketleri ile denizleri aşan, uzak mesafelere yol alan ve Amerika, Avusturalya ve Avrupa kıtalarını keşfeden kişiler tüm insanlığın kaderinin kökten değişmesini sağlamışlardır. Uzun yolculuklar sonucunda gitgide dünya üzerinde her alana ayak basan insanlık, yaptığı bu göç hareketleriyle yeni keşiflere imza atmıştır. İnsanlığın göç eylemleriyle yaptığı keşiflere Asya ile Anadolu'da dahil olmuştur. Göçebe yaşayan, sürekli göç eden ve hareket halinde bulunan insanlar tarım yapmaya başlayarak, bulundukları alanlarda bir düzen kurup, yerleşik hayata geçiş yapmışlardır. Böylece tarım devrimi insanların toplu gerçekleştikleri göç yolculuklarını duraksatmıştır. Fakat durdurmamıştır, göç hareketleri günümüzde de oldukça önemli bir konumdadır ve birçok ülkenin gündeminde yer almaktadır. Göç hareketleri yakın geçmişimizde ve günümüzde olduğu gibi geçmişte de insanlığın ortak tarihini şekillendirmiştir. Bunun en mühim örneği ise Orta Asya'dan gerçekleşen dünya tarihinde görülen en büyük göç akınlarından biri olan Kavimler Göçüdür. Avrupa'da meydana gelen ve birçok devleti oluşturan göç hareketleri de oldukça önemlidir.

Özellikle Türklerin daima batı yönünde gerçekleşen göçleri, Anadolu'ya yönelen hareketleri, imparatorluk ve devletlerin kurulması ile yıkılmasıyla sonuçlanan önemli olaylardır.

Var olduğu zamanlardan bu yana hayatlarını idame ettirmek için yaşadıkları yerleşim yerini değiştiren insanları göç etmeye iten birçok neden olmuştur. Kişileri göç eyleminde bulunmaya iten sebepler bazen mecburi koşullar iken, bazen bu nedenler kişisel tercihlerle ilgili olabilmektedir. İnsanlar zorunlu ya da gönüllü olarak göç etme kararına varmaktadırlar. Bireyleri göç etmeye iten doğal afetler, çevre ile ilgili etkenler, iklim koşulları, politik etmenler, dini konular, psikolojik veya ailevi sebepler, ekonomik mevzular gibi türlü faktörler bulunmaktadır. İnsanlar gerek zorunlu koşulların söz konusu olmasıyla mecburen, gerekse şahsi istekleri neticesinde göç kararı verebilmektedirler. Tüm göç nedenleri geçerliliğini ve etkisini her daim korusa da en yaygın olan göç sebepleri, siyası ile ekonomik konuların söz konusu olduğu unsurlardır. Özellikle savaş, iç savaş, işgal ile ülkelerin sınırlarında ve egemenliğinde etkili olan politik etmenler insanların topluluk halinde kitlesel olarak göç etmesine neden olmaktadır. İklim şartlarında meydana gelen kuraklık gibi kıtlık veya doğal afetler benzeri zorlayıcı unsurlar da kişilerin topluluk halinde yaşadıkları yerden taşınarak, göç etmelerine sebep olmaktadır. Daha iyi hayat koşullarına ulaşmak için daha gelişmiş bir bölgeye veya ülkeye göç etme, eğitim ile sağlık gibi koşulların tesirli olduğu göç hareketleri ise bireysel göç eylemlerinde etkili olan etmenlerdir. Modern zamanlarda sıklıkla gerçekleşen, genellikle bireysel olarak yapılan göç eylemleri çoğunlukla yaşanılan yaşam şartlarını iyileştirmek adına tahakkuk etmektedir. Kişiler gönüllü olarak, kendi istek ve kararlarıyla ve türlü gerekçelerle bazen kısa bazense uzak mesafelere doğru göç etmektedirler. Her göç eyleminin muhakkak bir nedeni mevcuttur. Kişiler veya topluluklar bir sebep neticesinde yaşadıkları mekânı değiştirmektedirler. İnsanlar kentleşme, sanayileşme, işsizlik gibi nedenlerle yaşadıkları alanlardan büyük şehirlere veya farklı ülkelere doğru göç etmektedirler. Bilhassa kişilerin aynı ülke ya da bölge içinde göç etmelerinde kent yaşamındaki fırsatlardan faydalanma, ekonomik sıkıntılar, kuraklık ile erozyonun etkisi, gelişmiş iş, öğrenim ve sağlık benzeri konulardaki imkanlar ile hizmetlere ulaşma gibi etmenler çok önemli yer tutmaktadır. Bu koşullar ekseriyetle bireysel halde gerçekleşen ve kırsal alanlardan büyük kentlere ya da daha gelişmiş olan ülkelere doğru gerçekleşen göç eylemlerinde etkilidir. Farklı ülkelere yönelen göç hareketlerinde ise göçmenler kimi zaman kendi istekleriyle gönüllü biçimde kimi zamansa zaruri koşullar yüzünden zorunlu olarak göç etmektedir. Kimi zaman zorunlu kimi zaman gönüllü şekilde yaşanılan ülkenin sınırlarının dışına doğru gerçekleşen göç eylemleri uluslararası göç veya dış göç kavramıyla ifade edilmektedir. Uluslararası göç eylemleri bazen bireysel olarak gerçekleşirken bazen de toplulukların kitlesel halde yaptıkları bir harekettir. Bireysel olarak meydana gelen dış göç eylemlerinde ise kişiler ikamet ettikleri ülkeden daha gelişmiş ülkelere esas olarak eğitim, iş imkanları gibi faktörlerin etkisiyle göç kararına varmaktadırlar. Fakat insanlar bazen yaşadıkları ülke sınırlarının ötesine toplu olarak kitleler halinde göç etmek durumunda kalmaktadırlar.

Sözü edilen bu türdeki göç akınlarında bir zorunluluk faktörü mevcuttur. Mecburen gerçekleşen dış göç eylemlerinde ise savaş, iç savaş, işgal gibi durumlar yüzünden ülkelerindeki ortamın içinde yaşamak için uygun olmamasının kişileri göç etmeye itmesi söz konusudur. Bu tarz göç eylemlerinde ekonomik, sosyolojik, politik, kültürel, dinsel, çevresel etmenler de etkili olmaktadır. Bireyler bulundukları ülkelerde refahlarına dair sorun yaşadıklarında çareyi sınır ötelerine göç etmede bulmaktadırlar.

Birçok bilim dalının ilgi alanına giren ve birden fazla disiplinin çalıştığı, sosyal bilimlerde sıkça işlenen bir olgu olan göç kavramı türlü çeşitlere de ayrılmaktadır. Göç olgusu birçok etmen gözetilerek sınıflandırılmaktadır. Göç kavramı sınıflandırılırken amaç, süre, sebep, meydana geldiği yer, mesafe ve hukuksal durum benzeri koşullar göz önünde bulundurularak kategorize edilmektedir. Mesafe temel alınarak yapılan göç sınıflandırılmaları kısa mesafeli ile uzun mesafeli göç hareketleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Kısa mesafe yol alınarak yapılan göç eylemleri genellikle yaşanılan ülkede ve aynı bölgenin içinde gerçekleşmektedir. Uzun mesafelere doğru yapılan göç hareketleri ise farklı bir bölgeye, farklı bir ülkeye ya da başka bir kıtaya gidilerek gerçekleşmektedir. Kişiler yaşadıkları ülkeyi, kıtayı veya ülke içinde bulunduğu bölgeyi değiştirerek, uzun mesafelere göç etmektedirler. Bu göç hareketleri bazen ülke içinde farklı bir bölgeye bazen de ikamet edilen ülkenin dışında farklı bir ülke ile kıtaya doğru gerçekleşmektedir. Göç eyleminin gerçekleştiği yer esas alınarak oluşturulan göç türleri ise ikiye ayrılmaktadır. İlki dış göçler ya da diğer adıyla uluslararası göçler olup, kişilerin yaşadıkları ülkenin sınırlarını aşarak gerçekleştirdikleri göçlerdir. Bu göçler uluslararası bir niteliktedir çünkü ülke sınırlarının ötesine doğru yapılmaktadır. İkinci göç türü ise iç göç hareketleridir. İç göç eylemleri yaşanılan ülkenin sınırları dahilindeki yer değişimleri ifade etmektedir. Genellikle ekonomik unsurların etkili olduğu iç göç hareketleri farklı şekillerde gerçekleşmektedir. İç göç eyleminde bulunan kişiler kırsal alanlardan kentlere, kentlerden kırsal alanlara, kırsal bir bölgeden başka bir kırsal yerleşim yerine ya da bir kentten farklı bir şehre doğru göç edebilmektedirler. Göç etme kararında etkili olan sebepler baz alınarak yapılan göç türleri ise iki kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar kişilerin istekleri doğrultusunda gönüllü olarak gerçekleştirdikleri göçler ile zorunlu olarak yapılan mecburi göçlerdir. Bireylerin gönüllü olarak gerçekleştirdikleri göç eylemlerinde kişiler kendi kararları ve istekleriyle daha rahat bir hayata sahip olmak için göç etmektedirler. Ve kişiler öğrenim, sağlık, maddi konular gibi faktörlerin etkisiyle özgür iradeleriyle isteyerek göç kararına varmaktadırlar. Zorunlu biçimde yapılan mecburi göç hareketlerinde ise mevcut koşulların kişileri yer değiştirmeye zorlaması söz konusudur. Bu koşullar kimi zaman deprem, afet, çevresel felaketler gibi doğal kaynaklı olmakta bazen ise savaş, sürgün, işgal gibi insan kaynaklı olabilmektedir. Deprem, kuraklık, yangın, kıtlık, erozyon ve benzeri doğal afetler kişileri mecburen yaşadıkları yeri değiştirmeye zorlamaktadır. Bazı zamanlar ise savaşlar, iç savaşlar, sürgünler, işgaller gibi nedenler insanları yaşadıkları yerlerden göç etmek mecburiyetinde bırakmaktadır. Ülkelerindeki yaşanan siyasi gelişmeler sonucu kişiler yurtlarından ayrılmak durumunda

kalabilmektedirler. Kişilerin savaş, iç savaş, ülkelerinin işgal edilmesi gibi sebepler yüzünden can güvenliğinin kalmamasıyla, göç etmeye mecbur olmaları sonucunda sığınmacı, mülteci statüsüyle farklı ülkelere gitmesi gerekebilmektedir. Göç hareketleri süre esas alınarak da ikiye ayrılmaktadır. Geçici göç eylemleri bir süreliğine yapılan göçleri ifade ederken, kalıcı göçler daimî olarak yerleşme amacıyla gerçekleşen göç hareketlerini belirtmektedir. Bireylerin yaşadıkları yeri kalıcı olmak kaydıyla değiştirmeleri mümkünken, göç hareketi bazen de belirli ve geçici bir süreyi kapsamaktadır. Göçler kişilerin amaçlarına göre de türlere ayrılmaktadır. Kişiler yaşama ve yerleşme amacıyla, turizm amacıyla veya sosyokültürel ile ekonomik amaçlarla göç edebilmektedir. Hukuki duruma göre ise göçler yasal ile yasadışı olmak üzere iki kategoride incelenmektedir. Zamanı, yeri, ne gibi bir yöne doğru gerçekleştirileceği hakkında tahmin yürütülemeyen, illegal yollarla bir ülkeye girilen ve yasadışı yollarla ülkede ikamet edilen göç hareketleri ise düzensiz göç olarak tanımlanmaktadır. Ülkelere kanuni yollarla girilen ve ülkelerin hukuki usullerine uygun olarak gerçekleştirilen göçler ise düzenli göçlerdir. Kimi zaman göçmenler gitmek istedikleri hedef ülkeye ulaşma yolunda bir süreliğine başka bir ülkeden de geçiş yaparlar, bu göç türü ise transit göç olarak izah edilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Türkiye transit göçlerin sıklıkla gerçekleştiği bir ülkedir. Çünkü Doğu ile Batı yönlerinin arasındadır, Afrika, Avrupa ile Asya kıtalarına oldukça yakındır. Ve Türkiye gelişmiş, refah düzeyi yüksek Batılı ülkeler ve Avrupa ülkeleriyle ekonomik ile siyasi yönden birçok sıkıntının yaşandığı Ortadoğu ile Asya ülkeleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla ülkelerindeki problemler neticesinde göç etmek isteyen kişiler, hayat standartlarının yüksek olduğu Batı'daki ülkelere ulaşmak için Türkiye'yi bir köprü niteliğinde kullanabilmektedirler.

Göç olgusu türlü gerekçelerle gerçekleşmektedir ve birçok unsur gözetilerek çeşitlere ayrılmaktadır, aynı zamanda birçok etki de doğurmaktadır. Göç hareketleriyle çok yönlü etkiler meydana gelmektedir. Bir göç eylemiyle hem göç eden bireyler açısından hem göç edilen ve göç veren ülke açısından hem de gidilen ülkedeki kişiler açısından türlü etkiler açığa çıkmaktadır. Göç hareketlerinin meydana getirdiği etkiler spesifik olarak değerlendirilmelidir fakat genelleme yapıldığında bu konuda ortak birtakım sonuçlar ortaya koyulmaktadır. Başka bir ülkeye giden göçmenlerin göç ettikleri yani göç veren ülkelerindeki etkiler ekseriyetle olumsuz öğeler ve neticeler barındırmaktadır. Bu olumsuzluklardan en önemlisi göç veren ülkenin nüfusundaki düşüştür. Fakat işsizliğin azalması, farklı bir ülkeye giden göçmenlerin kazandıkları dövizleri ülkelerine aktarmaları gibi pozitif sonuçlar da doğmaktadır. Aynı zamanda farklı bir ülkeye öğrenim görmeye veya çalışmaya giden göçmenler edindikleri bilgilerinin ve iş konusundaki deneyimlerinin kendi ülkelerine yani göç veren ülkeye aktarılmasını da sağlamaktadırlar. Göç hareketlerine maruz kalan diğer bir deyişle göç alan ülkeler de göç eylemlerinden etkilenmektedir. Bu ülkelerde nüfus artmaktadır ve işgücü gereksinimi giderilmektedir. Ayrıca beyin göçü gibi göç hareketleri sayesinde kabiliyetli, tahsilli ve nitelikli kişilerin

göç alan ülkelere sağladıkları fayda da söz konusudur. Göç sonucu yalnızca ülkeler etkilenmez, birey ile toplum düzeyinde de etkiler açığa çıkar. Çünkü göç eden kişilerle birlikte göçmenlerin kendi davranışları ve kültürleri de taşınmaktadır. Bunun sonucunda göçmenler ile yerel halk arasında uyum konusunda sıkıntılar yaşanabilir ve ayrımcılık, zenofobi, ırkçılık gibi durumlar da söz konusu olabilir. Bazen göçmenler yerli halka uyum gösterip, onlara adapte olurken bazen dışlanma ile ötekileştirmelere maruz kalabilirler. Veya göçmenler kendi kültürel davranışlarını taşıyarak, birlikte kalıp, kendi aralarında toplumdan ayrı bir grup halinde yaşamlarını sürdürebilirler. Göç hareketleri birey ve toplum düzeyinde bilhassa kültürel ile sosyal açıdan adaptasyon sorununu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca göç akınları sonucu çarpık kentleşmenin, gecekondulaşmanın, gettolaşmanın, şehirlerde altyapı problemlerinin artışının yaşandığı da söz konusu olabilmektedir. Göç eden kişilerin hayat kalitesinde de değişimler meydana gelebilmektedir ve göçmenler ile göç alan ülkenin vatandaşları arasında rekabet ya da uyum sorunu kaynaklı olumsuzluklar ile çok kültürlülük de ortaya çıkabilir. Göç hareketleri ekonomik, sosyolojik, demografik, politik, kültürel, çevresel etki ile sonuçlar meydana gelebilmektedir. Özetle göç hareketleri sonucunda bireylerin, ülkelerin ve toplumların düzeyinde çok yönlü, karmaşık etkileşimler meydana gelmektedir. Ve göç olgusu nedenlerine, sonuçlarına, etkilerine, türlerine göre açıklandığı gibi kuram ve teoriler geliştirilerek de izah edilen kapsamlı bir olgudur. Göç kavramını izah etmeye yönelik geliştirilen teoriler ve kuramlar sayesinde göç olgusuna daha doğru açıklama getirilmektedir, göç olgusu en doğru şekilde analiz edilmektedir. Göç olgusu göç edilen yere ve mesafeye göre değerlendirilerek iç ile dış göç hareketleri açıklanmaktadır. Kişilerin göç kararı verirken yerleşim alanlarına dair göçmenleri o yere doğru çeken faktörler de göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca göç hareketlerinin gönüllü veya mecburi gerçekleşmesi ile bireysel ya da toplu halde yapılması da göç kuramlarında vurgulanmaktadır. Göç ile ilgili teorilerde ekonomik unsurlar da oldukça önem arz etmektedir. Bu açıdan göç işgücü, emek, arz ile talep gibi etmenler de sorgulanmaktadır. Aynı zamanda coğrafi faktörler ile bireyler de göç kuramları tarafından dikkate alınmaktadır. Bireylerin şahsi kararlar ile kazançları, göç ettikleri kişilerle aralarındaki bağlar gibi etkenler de hesap edilerek, göç hareketleri tahlil edilmektedir. Ayrıca göç hareketleri ve faaliyetlerinde üretim şartları, kapitalist sistem ile ülkeler düzeyinde ilişkiler esas alınarak da çözümleme yapılmaktadır. Birçok faktörün değerlendirilerek oluşturulduğu göç kuramları ile teorileri sayesinde göç eylemleri kapsamlı, ayrıntılı, işlevsel, mantıklı detaylı bir biçimde yorumlanmakta ve incelenmektedir. Göç olgusunun derinlemesine irdelenmesinin ve çalışılmasının haklı birçok gerekçesi mevcuttur. Göç; insanlık tarihinin başlangıcından bu yana günümüze kadar sıklıkla gerçekleşen bir faaliyet olduğu gibi tarihin akışını, devirlerin başlangıcı ve bitişini belirleyen, milyonlarca insanı ve birçok ülkeyi etkileyen bir olgudur. Bu yüzden her dönemde üzerinde durulan, hakkında çalışmalar yapılan bir kavramdır. Göç insanlığın dünya üzerinde var olduğu ilk zamanlarda da önemliydi. O dönemde göç hareketleri doğal kaynaklı ve çevresel faktörlerin etkili

olduğu zorunlu yapılan ve daha kısa mesafeler kat edilerek gerçekleşen eylemlerdi. Zamanla siyasi ve ekonomik etmenlerin etkisiyle göç hareketleri yaygınlaştı ve sıklaştı. Ayrıca insan hareketliliği şeklinde nitelenen göç eylemleri küreselleşmenin de etkisiyle oldukça hız kazanmaya ve ülkelerin, kıtaların ötesine taşınmaya başladı. Tarihsel süreçte gerçekleşen mühim ve büyük boyuttaki göçler ise insanların yaşamak için daha uygun doğal koşulların olduğu, verimli toprakların ve ticari alanların olduğu yerlere göçmesi şeklinde gerçekleşmekteydi. Göç konusu insanlığın geçmişinde çok önemli olduğu gibi günümüzde de ehemmiyetini ve popülerliğini korumaktadır. Geçmişte varoluşunun ilk dönemleri ile antik çağlardan beri hareket halinde olan ve göç eden insanlık için göç olgusu Kavimler Göçü, yeni kıtalara yapılan göçler gibi tarihte önemli değişimlerle sonuçlanmıştır. Göç eylemleri çevresel, ekonomik ile mali, toplumsal, siyasi, dini sebeplerle kitlesel ve münferit olarak gerçekleşmiştir ve günümüzde de gerçekleşmeye devam etmektedir. Dünyadaki siyasi değişimler ile küreselleşmenin de etkisiyle hız kazanan göç hareketleri günümüzde de birçok ülkenin gündeminde yer almaktadır. Özellikle son on yıldır dünyada yaşanan gelişmeler göç konusunun ehemmiyetini arttırmaktadır. 2011 yılından itibaren dünyanın gördüğü en büyük göç akınlarından biri olan ülkelerinden kaçarak, farklı ülkelere sığınan Suriyeliler, 2020 yılında ortaya çıkan, tüm dünyada etkili olan salgının etkisi ve ekonomik kriz ile 2022 senesinde ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Ukraynalılar göç olgusunun en güncel ve önemli örneklerindendir. İzah edildiği üzere göç hareketleri geçmişte olduğu gibi günümüzde de oldukça mühim bir konudur ve insanlık var oldukça gerçekleşmeye, önem arz etmeye devam edecektir.

Göç olgusu özellikle Türkler, Türk toplumu ve Türk kültürü için oldukça önemlidir. Tarihsel süreçte de sürekli hareket halinde dinamik bir topluluk olan, büyük ve önemli göç hareketlerinde bulunan, uzun süre göçebe olarak yaşayan Türkler için göç özel bir fenomendir. Türklerin tarihinde ve Türk kültüründe Göç Destanı, Kavimler Göçü, Türkçede göç ile ilgili atasözleri, göçebelikten kalan alışkanlıklar gibi göç olgusuyla alakalı izler ile olaylar görülmektedir. Dünya üzerindeki farklı noktalar istikametinde daima hareket halinde olan Türkler, Asya'dan göç ederek, Anadolu'ya gelerek, fetihler yapıp, Batı yönünde Avrupa'ya doğru giderek sıkça göç faaliyetlerinde bulunan bir topluluk olmuştur. Türklerin yaptıkları göç faaliyetlerinde Kavimler Göçü hareketindeki gibi bazen doğal koşulların zorlaması bazen de politik, ekonomik, kültürel, sosyal etkenler geçerli olmuştur. Türkler göçebelikten yerleşik düzene geçtiklerinde ve Anadolu'nun topraklarına yerleştiklerinde de hareket halinde olmaya devam etmişlerdir. Devletler kuran Türkler fetihler yapıp, toprak kazanmaya ve bilhassa batı doğrultusunda yol almaya devam etmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de Türklerin yaşadıkları topraklara kitlesel ve münferit olarak gerçekleşen göç hareketleri olmuştur. Özellikle Kafkaslar ile Balkanlardan Osmanlı İmparatorluğu topraklarına ve Anadolu'ya kitlesel göç akınları gerçekleşmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde göçlerin gerçekleştiği gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin

kuruluş sürecinde ve sonrasında da göç hareketleri meydana gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan ile arasında gerçekleşen nüfus mübadelesi dahil olmak üzere Balkanlardan, bazı Ortadoğu ülkelerinden ve son olarak Suriye'den yapılan göç hareketleriyle karşı karşıya kalmıştır. Ve Türkiye göç aldığı gibi göç veren de bir ülkedir ve aynı zamanda hedef ülkeye doğru geçişte bir köprü vazifesindedir. Türkiye'nin coğrafi olarak Doğu ile Batı arasında bulunması, birçok ülkeye kara ve deniz yoluyla ulaşımının mümkün olması da önemli faktörlerdir. Ayrıca Türkiye sınırlarının doğu ile güneydeki komşu ülkeleri mali açıdan sorunlar yaşayan, siyasi yönden sıkça çatışmaların vuku bulduğu ülkelerdir. Türkiye'nin batısında ise demokratik, ekonomik açıdan gelişmiş, hayat şartlarının iyi olduğu, yaşam kalitesinin yüksek olduğu Avrupa Birliği ülkeleri bulunmaktadır. Dolayısıyla doğudaki ve güneydeki ülkelerden Batılı ülkelere gitmek isteyen göçmenler Türkiye'den geçmektedir. Ayrıca Türkiye'den farklı ülkelere doğru öğrenim görme ve çalışma amacıyla giden kişilerin de göç hareketleri gerçekleşmektedir. Türkiye'deki tahsilli ve kabiliyetli kişilerin farklı ülkelere beyin göçü gerçekleştiği gibi 1960'lı yıllarda Türkiye'deki işçilerin sınır ötesine göçleri de yaşanmıştır. Türkiye'de göç konusu değerlendirildiğinde göçün yalnızca küresel ve uluslararası boyutunun değil bunlara ilaveten iç göç hareketlerinin de söz konusu olduğu görülmektedir. Türkiye'de aynı şehir içinde, bölgelerarası ve şehirler arası olmak üzere birçok göç eylemi gerçekleşmektedir. Türkiye'de gerçekleşen iç göç hareketlerinde özellikle kentleşmenin etkisi büyüktür. Türkiye'de kırsal alanlarda, kasabalarda ve köylerde yaşayan kişilerin ülke içindeki büyük şehirlere ve gelişmiş kentlere doğru gerçekleştirdikleri göçler özellikle 1950'li yıllarda hızlı bir biçimde yaşanmıştır. Özellikle Anadolu'daki kasaba ile köylerde yaşayanlar şehir hayatının sağladığı olanaklara kavuşmak ve yaşam kalitelerini arttırmak için, daha gelişmiş öğrenim, sağlık koşullarına ve iş fırsatlarına erişmek için büyük kentlere doğru göç etmişlerdir. Türkiye bazen göç alan, bazen göç veren, bazen de farklı ülkelerden gelen göçmenler için köprü görevi gören bir ülkedir. Görüldüğü üzere Türkler ve Türkiye için göç olgusu tarihin her döneminde etkili ve önemli olmuştur. Türkiye ile Türkler için göç yalnızca yakın zamanda ve günümüzde değil aynı zamanda yüzyıllar önceye dayanan geçmişte de önem arz etmektedir. Bunun en büyük örneği ise Türklerin Orta Asya'da yaşadıkları zaman yaptıkları göç hareketleridir. Ayrıca Kavimler Göçü olarak adlandırılan ve Asya, Afrika ile Avrupa'da etkisini gösteren göç hareketi de ciddi önem arz etmektedir. Dünyada görülen en mühim göç hareketleri arasında Amerika'nın, Avusturalya'nın ve Yeni Zelanda'nın keşfi sonrası bu alanlara yapılan göç akınları sayılabilir. Ayrıca savaşlar, işgaller, fetihler, keşifler, afetler, çevresel etmenler, siyasi antlaşmalar ve nüfus mübadeleleri, sömürgecilik, dini sebepler, imparatorlukların dağılması, yeni devletlerin kurulması, tehcir ile toplulukların sürgün edilmesi, kentleşme, küreselleşme gibi gelişmeler de dünya üzerinde mühim göç akınlarının meydana gelmesiyle sonuçlanmıştır.

Göç türleri içinde en önemli olan ve en geniş çapta etkiler doğuran göç çeşidi uluslararası ya da diğer adıyla dış göç olgusudur. Uluslararası göç kavramı kişilerin yaşadıkları ülkenin sınırlarının dışına doğru, farklı bir ülkeye yönelen göç hareketleri anlamına gelmektedir. Kişiler münferit yahut kitlesel halde mecburen veya gönüllü olmak kaydıyla yaşadıkları ülkelerin sınırlarının ötesine doğru göç edebilmektedirler. Uluslararası göç hareketlerinin nedenleri arasında siyasi, politik, toplumsal gelişmeler, ekonomik ile mali koşullar, iklimle ve çevreyle ilgili durumlar, inançla ve kültürle alakalı unsurlar, yeni iş imkanları ile eğitim fırsatları gibi etmenler sayılabilir. Muhtelif sebeplerle gerçekleşen ve birçok açıdan etkisi bulunan uluslararası göç hareketleri bireysel gerçekleşebildiği gibi insanların toplu halde yaptıkları, kitlesel akınlar biçiminde de meydana gelebilmektedir. Kişiler veya topluluklar kimi zaman geçici bir süreliğine kimi zaman ise temelli olarak kalıcı şekilde farklı ülkelere doğru göç edip, anavatanlarını yahut ikamet ettikleri ülkeyi değiştirmek suretiyle göç eyleminde bulunmaktadırlar. Bireysel şekilde yapılan uluslararası göç hareketlerinde göçmenlerin kendi iradeleriyle göç kararına varmaları söz konusudur. Bireysel halde yapılan dış göç eylemlerinde ekseriyetle ekonomik koşullar, öğrenim ile iş konularındaki imkanlar baskın olmaktadır. Kişilerin kitlesel şekilde, toplu olarak farklı bir ülkeye doğru gerçekleştirdikleri dış göç eylemlerinde ise zorlayıcı faktörlerin varlığı söz konusudur. Topluluklar yaşadıkları ülkede hayat kalitelerinin düştüğü, can güvenliklerinin ve refahlarının tehlikede olduğu durumlarda toplu biçimde başka ülkelere doğru göç etmektedirler. Bu durumlar genellikle savaş, iç savaş, işgal, çevresel felaketler, doğal afetler gibi muhtelif sebepleri kapsamaktadır. Ülkelerinde ortaya çıkan zorlayıcı koşullar neticesinde zaruri olarak uluslararası sınırları aşıp, farklı ülkelere doğru giden göçmenler mülteci, sığınmacı statüleri ile uluslararası koruma talep eden, geçici koruma statüsü altında bulunan yabancılar şeklinde konumlara sahip olabilmektedirler. Uluslararası göç olgusu oldukça karmaşık yönden etkileşimlerin meydana geldiği, kapsamlı bir biçimde irdelenmesi gereken bir olgudur. Uluslararası göç hareketleri ile hem göç veren ülkede hem göç edilen ülkede hem de göçmenler ve göç alan ülkenin toplumunda türlü etkiler açığa çıkmaktadır. Bu sebeplerden ötürü uluslararası göç olgusu ile alakalı çeşitli disiplinler ve bilim dalları birçok çalışmalar yaparak, dış göç konusunda değerlendirmeler sunmaktadır. Uluslararası göç olgusu bilhassa sosyal bilimlerde demografi, tarih, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, hukuk, sosyal hizmet, coğrafya, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler gibi alanlar tarafından çalışılan bir olgudur. Birçok bilim dalı ve disiplinin çalıştığı bir konu olan uluslararası göçü en doğru biçimde açıklamak, tahlil etmek ve değerlendirmek için çok disiplinli, konulara geniş bir perspektiften yaklaşan bir alan gerekmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplininden doğmuş olan ve siyaset bilimi, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, tarih, uluslararası ilişkiler gibi disiplinleri birleştiren ayrıca ele aldığı konuları hem birey düzeyinde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde inceleyen uluslararası politik ekonomi alanı bu açıdan oldukça önemlidir. Çok disiplinli bir alan olan ve sosyal bilimlerde birçok bilim dalının bakış açısını ihtiva eden uluslararası politik ekonomi, uluslararası

göç olgusunu da irdeleyen ve dış göç konusuna çok yönlü değerlendirme sunan bir alandır. Dünyada meydana gelen bazı gelişmelerin veya önem arz eden birtakım konuların açıklanması ve tahlil edilmesi için tek bir alan yeterli olmamaktadır. Dolayısıyla çok disiplinli bilim dallarına gerek duyulmaktadır. Sosyal bilimlerde birçok alanı birleştiren ve çeşitli konuları hem ulusal hem de uluslararası seviyede irdeleyen uluslararası politik ekonomi bilim dalı bu açıdan oldukça önemlidir. Uluslararası politik ekonomi disiplini ekonomik krizler, ulus ötesi şirketler, finans ve para, kalkınma, üretim ile ticaret, gıda ile açlık, enerji, göç, bölgeselcilik, demokrasi, güvenlik, bilgi ile teknoloji, çevre dahil olmak üzere birçok konuyu ele almaktadır. Ve uluslararası politik ekonomi irdelediği tüm bu konulara hem devlet açısından hem de uluslararası boyuttan yaklaşmaktadır. Ayrıca uluslararası politik ekonomi, siyaset bilimi ile uluslararası ilişkilerde işlenen Liberalizm, Merkantilizm, Marksizm, Realizm, Feminizm ile İnşacı teori gibi yaklaşımları da içererek, bu akımlara odaklanmaktadır ve ele aldığı konuları bu perspektiflerden de yorumlamaktadır. İlaveten uluslararası politik ekonomi alanı hakkında çalışma yaptığı konuları toplum, birey, piyasa ve devlet düzeyindeki etkileşimleri göz önünde bulundurarak ele almaktadır. Ekonomi, uluslararası siyaset, uluslararası ekonomi ve politika bilimleri birbiriyle bağlantılı ve ilintili alanlardır. Dünya gündeminde ortaya çıkan değişimler ile gelişmelere ek olarak globalleşmenin de etkisiyle bu alanların birbirinden ayrılması son bularak, bahsi geçen bilim dallarının kesişmeleri neticesinde uluslararası politik ekonomi disiplini ortaya çıkmıştır. Uluslararası politik ekonomi alanının ayrı bir disiplin halinde doğması 1970'li yıllara tekabül etmektedir. Uluslararası politik ekonomi, küresel ekonomide ve uluslararası siyasette meydana gelen gelişmeler ile globalleşmenin de etkisiyle ehemmiyetini günden güne arttıran bir analiz alanıdır. Ayrıca birçok konuyu incelemesi uluslararası politik ekonomiyi önemli bir sosyal bilimler disiplini konumuna getirmektedir.

Uluslararası göç olgusuna çok yönlü bir açıdan analiz sunduğu için uluslararası politik ekonomi alanı oldukça önemlidir. Bilhassa son on yıldır tüm dünya ülkelerinin gündeminde olan uluslararası göç hareketleri uluslararası politik ekonomi disiplini tarafından da çalışılmaktadır. Tarihte türlü savaşların, işgallerin, fetihlerin ve hatta dünya savaşlarının da sonucunda gerçekleşen göçlerden dahi büyük bir göç akınına sebep olan olay ise; Arap Baharı'nı müteakip gerçekleşen Suriyeli Sığınmacıların[1] göçüdür. Arap Baharı kavramıyla adlandırılan süreç, Arap dünyasında ortaya çıkan ve halkların ülkelerindeki yönetimlere yönelik isyanlarını ifade etmektedir. Arap Baharı hareketi, tarih olarak 2010 senesinin sonlarına doğru Tunus'ta yaşanan, Tunuslu bir gencin kendini yakması gibi oldukça trajik bir olay neticesinde başlamış olan ve Arap coğrafyasındaki birçok ülkeyi etkileyen isyanlar silsilesidir. Arap dünyasında bulunan hemen hemen tüm ülkelerdeki halklar, özellikle ekonomik ile finansal alanda

[1] Aksi belirtilmediği ve hukuk, siyaset ve uluslararası hukuk refere edilmediği sürece, bu çalışmada mülteci, sığınmacı ve/veya göçmen kavramları sosyolojik olarak kullanılmıştır. Hukuki tanım veya statü belirtildiği durumlarda tez içinde ayrıca ifade edilmiştir.

işsizlik gibi ciddi problemlerle ve zorluklarla baş ediyordu. Ülkelerde yaşanan zorlu ekonomik koşullara ek olarak siyasi ve toplumsal alanlarda da çeşitli sorunlar mevcuttu. Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika bölgesinde yer alan çoğu ülkenin halkı, uzun yıllardır politik ve toplumsal yönden baskıya maruz kalarak, ekonomik açıdan zorlu şartlara rağmen hayatta kalma savaşı vermekteydi. Bu ülkeler enerji ile doğal kaynaklar konusunda zengin rezervlere sahip olsa da ülkelerin vatandaşları ekonomik yönden bir hayli sıkıntı içinde bulunmaktaydı. Bahsi geçen bölgede bulunan ülkelerin vatandaşları yalnızca iktisadi açıdan değil, özgürlük, demokrasi, sağlık, altyapı ile eğitim konularında da mühim problemlerle karşı karşıyaydı. Özellikle bölge ülkelerindeki vatandaşlar arasında iyi öğrenim görmesine rağmen çoğu işsiz olan gençlerin oluşu ve halkın çok büyük bir bölümünün yoksullukla mücadele edişi Arap Baharı hareketini başlatan başat etmenlerdir. Arap Baharı hareketlerinde tüm bu olumsuz koşullara ek olarak bölgedeki ülkelerin baskıcı rejimlerle yönetilmelerinin de etkisi büyüktür. Yıllardır çok zor şartlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan Arap coğrafyasındaki halklar, 2010 yılında Tunuslu bir gencin kendini yakarak yaptığı ve yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan protesto sonucu harekete geçmişlerdir. İlk olarak Tunus'ta ortaya çıkan, hızla Ortadoğu ile Kuzey Afrika'daki diğer ülkelere de yayılan Arap Baharı ifadesiyle belirtilen ayaklanmalar yaşadığımın asrın en önemli olayları arasında yer almaktadır. En başta bahar veya uyanış gibi pozitif kavramlarla ifade edilen Arap Baharı hareketi, sonuçlarıyla değerlendirildiğinde maalesef uzun yıllar etkili olacak krizlere yol açmıştır. Oysa ilk olarak yıllardır kötü ve zor hayat şartlarına boyun eğen halkların uyanışı, ayaklanması, isyan etmesi ve protestolar, mitingler düzenleyerek meydanlara çıkması söz konusuydu. Oldukça ümit vadeden bir gelişme şeklinde başlayan ve ezilmiş halkların sesini dünyaya duyurduğu Arap Baharı hareketi meydana getirdiği sonuçlarla bir nevi Arap Krizi'ni doğurmuştur. Zira birçok ülkenin vatandaşları düzenledikleri gösterilerle reform ve daha iyi yaşam koşulları talep etmişlerdir. Fakat halkların yönetimlere karşı barışçıl bir biçimde gerçekleştirdikleri eylemlerle taleplerini dile getirmeleri zamanla şiddetin söz konusu olduğu isyanlarla sonuçlanmıştır. Ve gösteriler silahların kullanıldığı, kanlı mücadelelere hatta yıllarca sürecek olan iç savaşa dönüşmüştür. Fakat Arap Baharı hareketi bazı ülkelerde olumlu gelişmelerin peyda olmasıyla sonuçlanmıştır. Arap Baharı diktatörlüklerin yıkılması, uzun yıllar boyunca iktidarda olan ve baskıcı biçimde ülkeyi yöneten liderlerin devrilmesi, hükümetlerin değişmesi yahut yenilenmesi gibi sonuçlar meydana getirmiştir. Kuzey Afrika'da ve Ortadoğu'da bulunan birçok ülkeyi etkisi altına alan Arap Baharı hareketi kimi ülkelerde büyük ses getirip, ülke çapında protestolarla vuku bulurken, kimi ülkelerde ise daha küçük çapta gösterilerin yapılması şeklinde gerçekleşmiştir. Bazı ülkelerde halkın isteği doğrultusunda reformlar yapılarak, demokratikleşme yönünde adımlar atılırken, bazı ülkelerde halkın isyanları şiddetli olaylara dönüşüp, silahlarla bastırılmaya çalışılmıştır. Şüphesiz Arap dünyasında etkisi gösteren Arap Baharı hareketi, en fazla Suriye'de yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. İlk olarak 2010 senesinde başlayan Arap Baharı, 2011 yılında mart ayına gelindiğinde Suriye'de etkisini

göstermiştir. Arap Baharı neticesinde bazı ülkelerdeki diktatörlük ile baskıcı yönetimlerin, rejimlerin ve liderlerin devrilmesi uzun zamandır iktidardaki Esad'a karşı olan grupların isyan etmesini etkilemiştir. Böylece Esad yönetimine karşı olan muhalifler ile yönetimden yana şikayetleri olan halk gösteriler yapmaya, mitingler düzenlemeye başlamıştır. Bu gösteriler zamanla ülkenin her tarafına yayılarak, büyük çapta protestolara dönüşmüştür. Ülke çapındaki protestolar ise silahların kullanıldığı, binlerce kişinin hayatını kaybettiği bir mücadele haline gelmiştir. Esad yönetimi ise kendi halkına şiddetle ve silahlarla karşılık vermiştir. Nihayetinde Suriye'de yıllarca çözüme kavuşturulamayacak bir kriz açığa çıkmıştır ve Suriye'deki iç savaş çok mühim bir başka problemi doğurmuştur. Ülkelerinde can güvenliği kalmayan, evleri yıkılan, ailelerini kaybeden milyonlarca Suriyeli vatandaş hem ülke içinde yer değiştirmek durumunda kalmıştır hem de başta Suriye'nin komşu ülkeleri olmak üzere birçok farklı ülkeye doğru göç etmiştir. Suriyeli vatandaşların gerçekleştirdiği bu göç akını dünya tarihinde görülen en büyük göç hareketlerinden biri olmuştur. Suriye'de Arap Baharı ardından ortaya çıkan iç savaş sonrası Suriye halkından milyonlarca kişi zaruri olarak ülkelerinden ayrılmak mecburiyetinde kalmıştır. İç savaşı takiben ülkelerini terk eden Suriyelilerin göç akını kitlesel göç ve zorunlu göç türü kapsamına girmektedir. 2011 yılında toplu halde ülkelerinden göç etmek zorunda kalan Suriyeliler, özellikle Suriye'nin sınır komşusu olan ülkelere doğru gitmeye başlamışlardır. En başta ülkelerinden ayrılan Suriyelilerin sayıları binlerdeyken, yıllar içinde Suriye'den göç eden Suriyelilerin sayısı milyonları aşmıştır. İç savaş sonrası Suriye'yi terk eden Suriyeliler, en fazla Türkiye'ye, Ürdün'e, Mısır'a, Lübnan'a ve Irak'a yani Suriye'ye coğrafi açıdan yakın ve Suriye'nin sınır komşusu olan ülkelere doğru göç etmişlerdir. Farklı ülkelere sığınan Suriyeli vatandaşların sayısı zamanla milyonları bulmuştur. Ve bunun neticesinde Suriyelilerin yaptıkları göç akını birçok ülkeyi etkileyen bir göç krizine evirilmiştir. Ülkelerinden ayrılan Suriyelilerin göç akını başta Türkiye olmak üzere Suriye'nin komşu ülkelerinin de ortak bir sorunu haline gelmiştir. Suriyelilerin kitlesel göçü yalnızca Suriye'ye komşu olan ülkeleri değil, Avrupa'nın da bir problemine dönüşmüştür. Çünkü ülkelerinden ayrılan Suriyeli Sığınmacılar, Türkiye gibi ülkelerden geçerek, kara ve deniz yollarını kullanıp, özellikle batıdaki ve Avrupa'daki ülkelere doğru göç etmektedirler. Böylece Suriyelilerin Türkiye, Avrupa dahil olmak üzere geniş bir alana yayılan göç hareketinden birçok ülke etkilenmiştir. Ve bu etki günümüzde de devam etmektedir.

Suriyelilerin göç akınından dünyada en fazla etkilen ülke Türkiye olmuştur. Çünkü Türkiye, topraklarında ikamet eden Suriyeliler nedeniyle dünyada en fazla mülteci bulunduran ülke konumundadır. Türkiye, Suriye'deki iç savaştan sonra sınırlarına doğru gelen Suriyelileri ilk olarak 2011 yılında kabul etmiştir. En başta küçük topluluklar ve kafileler halinde Türkiye'nin sınırlarına gelen Suriyelilerin sayısı yıllar içinde gitgide artış göstermiştir. Ve 2022 yılında Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerin sayısı dört milyona yaklaşmıştır. Önceleri Suriyeliler yüz kişilik gruplar halinde Hatay gibi Türkiye'nin güney sınırındaki illerden ülkeye giriş yapmışlardır. Daha sonra Türkiye'ye sığınan

Suriyelilerin sayısı binleri bulmuş ve birkaç yılda bu rakam milyonları aşmıştır. Lübnan, Irak, Ürdün ile Mısır gibi ülkelere de göç eden Suriyeliler sığınmak için en fazla Türkiye'yi tercih etmişlerdir. Türkiye, ülkelerinden kaçan ve sınırlarına gelen Suriyeli vatandaşlara açık kapı politikası uygulamıştır. Diğer bir deyişle Türkiye sınırlarına doğru yönelen tüm Suriyelileri, ayrım yapmaksızın kabul etmiştir. Türkiye Suriye'den göç eden kişilere birtakım haklar ve geçici koruma statüsü vermiştir. Ayrıca Türkiye Suriyelilerin yaşaması için çoğu ilde kamplar ile barınma merkezleri inşa etmiştir. Fakat zamanla Suriyeliler bu alanlarda kalmak yerine Türkiye'nin hemen hemen tüm bölgelerine ve şehirlerine dağılmıştır. Suriyeliler ekseriyetle yerleşmek için Türkiye'nin Suriye sınırına yakın şehirleri tercih etmişlerdir. Geçici koruma altında olan Suriyeliler vakit geçtikçe İstanbul gibi büyük kentlere de yerleşmişlerdir. Türkiye'de en çok Suriyeli vatandaşın ikamet ettiği şehir İstanbul'dur. Üstelik Türkiye'nin sınırlarından ülkeye giriş yapan Suriyeliler yalnızca Türkiye'ye yerleşmemiş bazıları da Türkiye'yi köprü olarak kullanıp, özellikle Avrupa'daki ve batıdaki ülkelere ulaşmayı hedeflemişlerdir. Suriyelilerin Avrupa ile batıya yönelen yolculukları çoğu zaman yasadışı yollarla, tehlikeli biçimde gerçekleşmiştir. Maalesef bu uğurda hayatını kaybeden Suriyeliler de olmuştur. Fakat Türkiye'ye gelen çoğu Suriyeli ülkede kalmayı ve Türkiye'ye yerleşmeyi seçmiştir. On yılı aşkın süredir Türkiye'de yaşayan Suriyeliler ülkede yerleşik düzene geçmiş, Suriyeli çocuklar ülkede öğrenim görmeye başlamış ve çalışan nüfus iş hayatına katılmıştır. 2011 senesinden itibaren Türkiye'de yaşamlarını sürdüren milyonlarca Suriyelinin Türkiye'ye çeşitli etkileri olmuştur ve bu etkiler günümüzde de varlığını korumaktadır. Türkiye'ye sığınan ve geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeliler Türkiye'yi siyasi, ekonomik, toplumsal yönden etkilemektedir. Milyonlarca Suriyeli Sığınmacı Türkiye'yi bilhassa ekonomik açıdan etki doğurmaktadır. Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacılara yaptığı maddi yardımlar, ucuz işgücü olarak çalışan Suriyeliler gibi Türkiye ekonomisi üzerinde Suriyelilerin muhtelif etkileri olmaktadır. Ayrıca Türk toplumundan farklı bir kültüre sahip olan Suriyeli Sığınmacılar ile Türk halkı arasında toplumsal konularda ve sosyal uyum mevzusunda birtakım sorunlar yaşanmıştır ve yaşanmaya da devam etmektedir. Aynı zamanda Suriyeli Sığınmacıların siyasi alanda, politik yönden de etkileri söz konusudur. Türkiye'de ikamet eden Suriyeliler iç siyasette olduğu gibi Türkiye'nin dış politikasında da gündemdedir ve bu alanlarda farklı etkiler meydana getirmektedir. Dış siyasette söz konusu olan Suriyeli Sığınmacılar konusu özellikle Türkiye'den geçerek, batıdaki ülkelere ve Avrupa Birliği ülkelerine ulaşmak isteyen Suriyeliler hakkındadır. Milyonlarca Suriyeliyi kabul eden Türkiye, Suriyeli Sığınmacılar krizinde kilit rol oynamaktadır. Çünkü Türkiye kabul ettiği milyonlarca Suriyelinin yükünü tek başına sırtlamaktadır. Türkiye'deki Suriyeliler adına birçok çalışma yapılmalı ve Suriyelilerin neden olduğu sorunların çözümü için adımlar atılmalıdır. Türkiye, Suriyelilere odaklanan çalışmaları yoğunlaştırmalıdır. Ve bu konuya odaklanan tez çalışmasında yer verilen şekiller ile haritalar için yazarlardan, grafikler ve tablolar için ise Göç İdaresi Başkanlığı'ndan gerekli izinler alınmıştır.

Tezin Konusu ve Amacı

Göç, insanlık var olduğundan beri gerçekleşen ve oldukça önemli bir fenomendir. Göç kavramı yalnızca kişilerin yaşadığı yeri değiştirmesini ifade etmeyen, birçok alanda etki gösteren ve mühim sonuçlar doğuran bir olgudur. Göç konusu bilhassa Türkiye'nin bulunduğu topraklarda önemli bir yer tutmaktadır. Bireylerin yaşadıkları ülkelerin sınırları dışına gitme eylemleri anlamına gelen uluslararası göç kavramı ise, çok boyutlu yönleri bulunan ve özellikle sosyal bilimler açısından önem arz eden bir konudur. Uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, ekonomi ve sosyoloji gibi bilim dallarını kapsayan disiplinler arası bir alan olan "uluslararası politik ekonomi" göç ile uluslararası göç kavramlarına en doğru yaklaşımı sunan alandır. Çalışmada göç ve uluslararası göç kavramları uluslararası politik ekonomi perspektifinden analiz edilirken, göç olgusunun Türkiye açısından önemi ile Arap Baharı sonucunda ortaya çıkan Suriyeli Sığınmacıların etkileri konu edilmektedir. Tez çalışmasının hedefi günümüzde özellikle Türkiye için gündemde olan göç ile uluslararası göç konularının tüm yönleriyle açıklanması, uluslararası politik ekonomi perspektifinden değerlendirilmesi ve Suriyeli Sığınmacılar meselesinin bütün boyutlarıyla işlenmesidir. Tez çalışmasında göç ile uluslararası göç olgularının tüm yönleriyle incelenmesi amaçlanmaktadır. Ve temel olarak tez çalışması göç ile uluslararası göç kavramlarını konu edinmektedir. Tezde esas olarak ele alınan göç ile uluslararası göç olguları uluslararası politik ekonomi alanının bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Ayrıca tez çalışmasında bir uluslararası göç hareketiyle sonuçlanan Arap Baharı ile Suriye Krizi de konu edilmektedir. Suriye Krizi neticesinde ülkelerinden ayrılan Suriyelilerin meydana getirdiği Suriyeli Sığınmacılar sorunu ve Türkiye'deki Suriyelilerin etkileri de irdelenmektedir.

Tez çalışmasının ilk bölümünde göç olgusuna kavramsal açıdan açıklama getirilerek, göç ve uluslararası göç olguları tanımlanarak, nedenleriyle, sonuçlarıyla, etkileriyle, türleri ile kuram ve teorileriyle izah edilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde uluslararası göç olgusuna odaklanılmaktadır. Ve uluslararası politik ekonomi alanı hakkında bilgi verilerek, bu alanın uluslararası göç olgusuna dair olan yaklaşımları sunulmaktadır. Dünyanın gördüğü en büyük göç hareketlerinden biri olan Suriyeli Sığınmacıların göçüyle sonuçlanan Arap Baharı ile Suriye'deki kriz de anlatılmaktadır. Tez çalışmasının son bölümünde ise göç olgusu Türkiye açısından ele alınmaktadır. İlk olarak Türkiye'nin göç hareketleri ile olan geçmişi açıklanmaktadır. Türkiye topraklarına doğru yönelen göç eylemleri tarihsel süreciyle konu edilmektedir. Çalışmanın son bölümünde Türkiye tarihinde gerçekleşen en büyük göç hareketi olan Suriyeli Sığınmacıların göç akını da açıklanmaktadır. Son olarak Türkiye topraklarına göç eden ve sayıları dört milyona yaklaşan Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye olan etkileri değerlendirilmektedir. Tez çalışmasında Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye olan ekonomik, sosyokültürel, güvenlik, toplumsal ve güvenlik konularındaki etkileri de konu edilmektedir.

Literatür Değerlendirmesi

Göç ve uluslararası göç kavramlarını açıklamaya dair özellikle Türkiye özelinde çalışmalar yapılmıştır ve yapılmalıdır. Göç ile uluslararası göç konularına odaklanan çalışmalar bilhassa son yıllarda sıkça tercih edilmekte ve bu konularda literatüre katkısı olan akademik çalışmalar ile araştırmalar yapılmaktadır. Göç ile uluslararası göç konuları ve Suriyeli Sığınmacılar birçok ülkenin gündeminde yer aldığı için hakkında çalışmaların yoğunlaştığı akademik alanda da popüler olan konulardır. Göç ile uluslararası göç konulu çalışmalar, özellikle sosyal bilimlerde siyaset bilimi, hukuk, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, psikoloji, tarih gibi alanlar tarafından konu edilmektedir. Fakat literatürde spesifik olarak uluslararası göç olgusu, uluslararası politik ekonomi disiplininin yaklaşımıyla ele alınmamıştır. Göç ile uluslararası göç olguları ve Suriyeli Sığınmacılar hakkında yapılan çalışmalar çoğunlukla bu konuların ekonomik açıdan etkilerine ve güvenlik boyutuna odaklanmaktadır.

Göç hareketleri, Türkiye'nin bulunduğu konum itibariyle geçmişte de günümüzde de Türkiye için çok önemli bir yerde bulunmaktadır. 2011 yılında Arap Baharı olaylarının Suriye'ye yayılmasının ardından Suriye'deki iç savaş sonucunda birçok ülkeyi etkisi altına alan Suriyeli Sığınmacılar sorunu ortaya çıkmıştır. Suriyeli Sığınmacılar en fazla Türkiye'yi etkilemiştir çünkü Suriyeliler en çok Türkiye'ye sığınmışlardır. Göç ile uluslararası göç konularının ve bu konuların en önemli örneğini oluşturan Suriyeli Sığınmacılar konusunun uluslararası politik ekonomi açısından analizi literatürde çalışılmamıştır. Tez çalışmam ile birlikte literatürdeki bu boşluk doldurularak, akademik açıdan alana katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Tez çalışması için yapılan araştırma ilk olarak mevcut literatürün ve alanın taranmasıyla gerçekleştirilmiştir. Tezde ele alınan konularla ilgili literatürde mevcut olan raporlar, makaleler ve kitaplar dahil olmak üzere birçok kaynak taranmıştır. Konu ile alakalı verilerin toplanmasının ve analiz edilmesinin ardından elde edilen bulguların yer verildiği tez çalışmasının yazım aşamasına geçilmiştir. Tez çalışmasının temeli olan göç ile uluslararası göç kavramları mevcut literatüre referansla betimleyici bir anlatımla açıklanmıştır. Çalışma birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılarak, nitel yöntem tekniği ile pozitivist bir yaklaşımla yorumlanmıştır. Ve Arap Baharı sonucunda gerçekleşen, Türkiye'ye gelen Suriyeli Sığınmacılar tek vaka analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Tezde odaklanılan konuya dair en önemli ve en güncel örnek olduğu için vaka olarak Suriyeli Sığınmacılar seçilmiştir. Uluslararası göç ile göç olgusu Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar emsal gösterilerek örnekleme yöntemiyle açıklanmıştır. Çalışma mevcut literatüre referansla, birincil ile ikincil kaynaklardan, konu ile ilgili makaleler, kitaplar, raporlardan faydalanılarak ve nitel yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

1. KAVRAM OLARAK GÖÇ

Göç olgusunun tarihi insanlık geçmişi kadar eskiye dayanmaktadır. Dünyada insanlık var olduğundan beri göç konusu önemini korumaya devam eden bir olgudur. İnsanlar yüzyıllardır farklı sebeplerle, zorunlu veya gönüllü olarak doğdukları ve yaşadıkları yerlerden ayrılmaktalardır. Göç terimi kısaca insanların coğrafi açıdan yer değiştirmesi anlamına gelmektedir. Göç, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevre ile alakalı nedenlerden dolayı gerçekleşen sosyal hareketliliktir. İnsanlar dünyada yaşanan savaşlar, doğal afetler, açlık, yoksulluk gibi zor şartlardan ya da sadece daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak adına yaşadıkları ülke içinde veya sınır ötelerindeki ülkelere göç etmektedirler. Göç, yalnızca yaşanılan fiziki mekânın terk edilmesi değil, sosyal yapıdaki tüm ögeleri etkileyip, değiştiren ve dönüştüren oldukça mühim bir toplumsal olgudur. Göç olgusu yerel, ulusal ve uluslararası boyutta etkileri bulunan bir kavramdır. Göç hareketleri, geçmişte ve günümüzde var olduğu gibi her ülkedeki insan hayatı aynı koşullarda olamayacağı için gelecekte de gerçekleşmeye devam edecektir. Göç eden insanlar kitlesel veya bireysel olarak, kendi istekleri doğrultusunda ya da zorunlu sebepler nedeniyle yaşadıkları yerden ayrılmaktadırlar. Göç olgusu nedenleri, etkileri ve sonuçlarıyla irdelenmesi gereken önemli bir konudur. Göç hareketleri birçok bilim dalının ilgi alanına giren ve ehemmiyetini korumaya devam eden bir fenomendir. Birçok açıdan önemli olan göç olgusunu doğru bir biçimde analiz edebilmek ve anlayabilmek adına göç meselesine ait kavramları ve terminolojiyi iyi bilmek gerekmektedir. Göç alanındaki terimlerin yanı sıra, göç etme nedenleri, süreleri, göç edilen mekanlara göre yapılan göç kategorilerini ve göçü açıklamaya yönelik geliştirilen teorileri de kavramak önemlidir.

1.1. Göçün Tanımı, Neden ve Sonuçları

TDK Türkçe Sözlüğüne göre göç kavramı: *"Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma"* olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Göç kelimesi sözlüklerde "*muhaceret"* ile "*hicret"* kelimelerinin eş anlamlı sözcüğü olarak ifade edilmektedir. Göç etmek kavramı ile kişilerin veya toplulukların yer değiştirmesi, farklı bir yere nakli, taşınması anlamları izah edilmektedir. Kişi veya kişiler farklı nedenlerle ve türlü gerekçelerle bulundukları yerleri değiştirerek, bazen aynı ülke içinde bazense başka bir ülkeye doğru göç etmektedirler. Göç eylemini ortaya çıkaran ana unsur, bireylerin yaşamlarından ve bulundukları yerlerden duydukları memnuniyetsizlik ile daha uygun hayat şartlarına kavuşma istekleridir.

Göç kavramı genel anlamıyla; insanların uzaklarındaki yerlere ya da bulundukları zamanda yaşamış oldukları şehir veya yerleşim yerlerinden uzak bir mekâna tekrar yerleşmesini ifade etmektedir. Asıl manasıyla göç kavramı, tüm anlamlarının ötesinde coğrafi bir fenomendir. Ayrıca göç insanlık tarihinde binlerce yıllık bir geçmişe sahiptir, insanlığın müşterek bir gerçekliğidir ve göç hareketleri

sıkça gerçekleşen bir tecrübedir. (Bartram, Poros, Monforte, 2017: 13). Göç kavramı ile birey, devlet, uluslararası toplum düzeyinde çeşitli neticeler meydana getiren, türlü koşullar, etkenler ve deneyimler ilişkilendirilmektedir (Balaam, Dillman, 2018: 537). İnsanların temelli ya da sadece belli bir zaman dilimi için yaşadıkları ülkelerinden farklı bir ülkeye daimî veya geçici olarak göç etmeleri "uluslararası göç" diye ifade edilmektedir (Adıgüzel, 2020: 3).

"Beyin göçü" kavramı; kabiliyetli, tahsilli, iyi öğrenim görmüş kişilerin daha gelişmiş ülkelere doğru gitmesi anlatılmaktadır (Sayın, Usanmaz, Aslangiri 2016: 3). Eğer kişiler varmak istedikleri ülkeye yasal olmayan yollarla giriş yaparlarsa bu eylem "yasadışı göç" şeklinde adlandırılır ve bu bireyler "yasadışı göçmen" veya "düzensiz göçmen" kavramlarıyla ifade edilir (Demir, Erdal 2010: 35). Ekseriyetle göç almakta olan alanlardan, göç vermekte olan yerlere doğru yapılan göçler veya önceden göç etmiş bireylerin geri dönüşleri "tersine göç" şeklinde tanımlanır (Yürüdür, 2008: 30). Göç; insanlığın geçmişi kadar eskiye dayanmaktadır ve hem birden çok boyutu bulunan, mekânı, zamanı, nedenleri, sonuçlarıyla birlikte ele alınan kompleks bir kavramdır, hem de çeşitli iktisadi ve siyasi alanlar ile teoriler tarafından çalışılmaktadır. Bu nedenlerden dolayı göçün mutlak bir tanımının yapılması zordur (Özyakışır, 2013: 5). Özetle göç, yeni imkanlar arayışındaki kişilerin farklı bir mekâna gitmesidir. Göç, ülke sınırları içinde veya sınır ötesinde yer değiştirme şeklinde gerçekleşen nüfus hareketleri anlamına gelir. Bu kavrama mülteci olarak kabul edilen kişiler, yerinden edilen bireyler de dahil edilmektedir (Aktel, Kaygısız 2018: 581).

Göç kavramı süreciyle, nedenleriyle ve sonuçlarıyla birlikte irdelenmesi gereken, sosyal bilimler tarafından çalışılan komplike bir olgudur. Ve göç olgusu sosyoloji, tarih, antropoloji, iktisat ve siyaset bilimi alanları tarafından konu edilmektedir. Böylece göç olgusu birçok disiplini kapsayan, çok disiplinli bir konu niteliğindedir. Tüm bilim dalı ve disiplinler göç olgusunu kendi perspektifinden yorumlamaktadır. Global çapta her sene türlü göç hareketleri yaşanmaktadır. Göçlerin birtakım benzer yönleri olsa da göç eden kişilerin hikayeleri farklı olabilmektedir. Fakat tüm göçmenlerin bir sıkıntısı, çözüm arayışında oldukları sorunları vardır. Kişiler göç ederek mevcut problemlerini gidermeye çalışmaktadır. Göç eden tüm insanlar daha iyi bir geleceğe sahip olma hayali kurmaktadırlar. Bu hayalle başlayan göçler insanların yaşamını bazen olumlu bazense olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Göç eden kişiler daha uygun bir işe sahip olmak için göç edebileceği gibi mecburi olarak göç etmek durumunda kalan mülteciler ve sığınmacılar da göçmen kategorisine dahildir. Ayrıca iyi bir gelecek ümidiyle göç eden kişiler her zaman umdukları iyi hayat koşullarına ulaşamamaktadır. Örneğin, kaçak olarak göç eden göçmen işçiler zorlu çalışma şartlarına, ayrımcılığa, suiistimallere ve daha birçok soruna maruz kalabilmektedirler (Deniz, 2009: 5).

Göç olarak tabir edilen ve coğrafi açıdan yer değiştirme anlamına gelen kavram iktisadi, politik ve kültürel yönden sosyal yapıyı değiştirmekte olan nüfus hareketleri olarak tanımlanmaktadır. Göç hareketleri, iç ve dış göç olarak iki biçimde meydana gelmektedir. İç göç hareketleri yaşanılan ülke içindeki yer değişimlerini ifade ederken, dış göç yaşanılan ülkeden farklı bir ülkeye doğru gerçekleşen yer değişimi anlamına gelmektedir. Göç olarak tabir edilen nüfus hareketlerinin geçmişte olduğu gibi bugün de var olduğu ve gelecek zamanda da var olacağı aşikardır. Göç hareketleri insanların birey, grup ya da topluluklar biçiminde bazen ülke içinde farklı bir yere, bazen de ülke sınırı dışına doğru olan yer değiştirmeleridir (Özer, 2004: 11-12). Tüm çağlarda geçerli olmuş ve önemini korumuş olan göç, bilhassa Soğuk Savaş'ın bitişi ve küreselleşmeyle birlikte çok boyutlu, kompleks bir kavram niteliği kazanmıştır. Göç olgusu günümüz koşullarında ulusal ile uluslararası çapta önemli hale gelmiş olmakla birlikte evrensel bir problem halindedir (Çağlar, 2018: 30).

İnsanları göç etmeye iten ekonomik unsurlar arasında gelir dağılımındaki eşitsizlik ile istihdam konusundaki sorunlar sayılabilir. Zira insanların göç etme kararı vermelerinde daha iyi iş olanaklarına ve daha yüksek ücretlere sahip olma etkenlerinin yeri büyüktür. Bir diğer ekonomik faktör ise işsizlik ve bölgeler arasındaki eşit olmayan gelir dağılımıdır. Bu etkenler özellikle iç göç hareketlerine neden olan en önemli ekonomik unsurlardır. İnsanları göç etmeye iten sosyal ile kültürel etmenler de vardır. Göç eden insanlarda daha gelişmiş öğrenim ve sağlık imkanlarına ulaşma, kent hayatındaki fırsatlardan faydalanma ve daha uygun yaşam koşullarına erişmek gibi beklentiler mevcut olmaktadır. Artan nüfus sayısıyla birlikte yaşanılan yerlerde insanların gereksinimlerinin ve beklentilerinin karşılanması gitgide zorlaşmaktadır. İnsanları göçe iten nedenlerde savaş gibi siyasi unsurlar da etkili olabilmektedir. İktisadi, siyasi ve sosyokültürel nedenler dışında insanların göç etmesinde etkili olan birçok etken bulunmaktadır. Bunlar arasında çevre koşulları, ruhsal etmenler, dini nedenler, ailevi sorunlar ile güvenlikle ve terörle ilgili konular sayılabilir. Bu yüzden göç olgusuna neden olan birçok parametre vardır ve genel sebeplerin dışında birtakım özel etmenler de mevcuttur (Özyakışır, 2013: 15-21).

Tarih süresince insanların göç etmesindeki en önemli belirleyici faktör ekonomik nedenler olmuştur. Nüfusun artması sonucunda gıda üretimi yetersiz olunca, insanlar yiyecek gereksinimlerini giderebilecekleri farklı yerlere göç etmişlerdir. Zamanla göçe sebep olan ekonomik faktörler değişmiştir. Emek gücü gereksinimi karşılamak adına farklı yerlere doğru işgücü transferleri gerçekleşmiştir. Eski zamanlarda göçe neden olan etkenler çoğunlukla açlık, kuraklık ve doğal afetler olmuştur. Günümüzde ise iç ve dış göç hareketlerinin başlıca sebepleri ekonomik unsurlardır. İktisadi etmenler dışında milliyetçilik ve etnik meseleler ile politik, kültürel ve dini koşulların etkili olduğu göç hareketleri de yaşanmaktadır (Karpat, 2010:76-79). Köylerden ya da kırsal kesimlerden büyük şehirlere yapılan göç hareketlerinin sebebi olarak önce şehirlerin çekiciliğinden, daha sonra kırsalın iticiliğinden bahsedilmektedir. Büyük şehirlerin çekici özelliklerinde şehirdeki yaşamın sağlık, tahsil, ekonomi

konularındaki geniş olanaklar yer almaktadır. Kırsal bölgelerde ziraatta ve toprakta oluşan negatif durumlar itici özellikte olup, insanları göç etmeye zorlamaktadır. (Sağlam, 2006: 35-36).

Göç kavramı, meydana geldiği zamandan itibaren hem göç veren yerde hem de göç alan yerde iki taraflı sonuçlar doğuran kompleks bir süreci ifade etmektedir. Bu nedenle göç hareketlerinin sonuçlarının gerek göç alan gerekse göç veren yer düzeyinde karşılıklı şekilde incelenmesi gerekmektedir. Göç olgusunun ekonomik sonuçları olduğu gibi siyasi ve sosyokültürel gibi alanlarda da değerlendirilmesi gereken türlü etkileri mevcuttur. Bilhassa yapılan iç göçlerin iktisadi sonuçları hususunda ülkedeki bölgelerin gelirleri ile istihdam konusu önem arz etmektedir. Yapılan iç göçler sonucunda bölgeler arasındaki gelir ve istihdam eşitsizlikleri daha da artmaktadır (Özyakışır, 2013: 23). Beyin göçü anlamına gelen, gelişmemiş ülkelerin kalkınmasına etkisi oldukça fazla olan kişilerin farklı bir ülkeye göç etmesi ise, göç veren ülkeye negatif etki yaratmaktadır (Özyakışır, 2013: 27).

Göç hareketlerinin sonucunda etkilenmekte olan göç alan yerleşim yerleri, kapasitelerinin üstünde göç alırsa işgücünde, ekonomide belirsizliğin ve istikrarsızlığın gerçekleşmesi muhtemeldir. Göç hareketleri, göç veren ve göç alan yerlerde olduğu gibi göç eyleminde bulunan insanlarda da birçok farklı yönde etki meydana getirmektedir (Başel, 2006: 289). İnsanları göç etmeye iten iki esas gereksinim söz konusudur. Bunlar; yeni iş bulma ve kültürel açıdan kabullenilmedir. Göç eyleminde bulunan kişiler hayat şartlarını iyileştirmek için devamlı olarak arayıştadırlar. Bu arayış, göç edilen topluma uyum entegre olmakla sonuçlanacağı gibi kişilerin kendi etnik gruplarına daha çok bağlanmasıyla da sonuçlanabilmektedir (Yılmaz,2014: 1696). Dolayısıyla göç olgusu, göç eden kişiler ve göç edilen toplumdaki insanlar üzerinde de etkili olabilmektedir.

İnsanların doğdukları ve yaşadıkları mekânı terk etmesine sebep olan göç, bireyler açısından özellikle moralleri üzerinde birçok problemin meydana gelmesine sebep olabilmektedir. Sağlığı yerinde bir kişi doğal ya da sosyal ortamıyla uyum içinde yaşamını sürdürmektedir. Kişilerin düşüncelerinde, alışkanlıklarında, hayallerinde, inançlarında, davranışlarında ve tutumlarında çevresel faktörlerin yeri büyüktür. Göç ile değişen çevresel ortamlar kişilerde strese, ruhsal travmalara ve gerilime neden olmaktadır. Göçle birlikte bireylerin, toplumların ve ülkelerin arasında ilişkiler, etkileşimler ortaya çıkmakta ve gelişmektedir. Bireylerin yaşadığı sosyal ile doğal çevreyi terk ederek, başka bir yere yerleşmesiyle iktisadi, politik, toplumsal ve kültürel etkileşimler doğmakta ve hızlanmaktadır. Tarihte etkileşimlerin temel öğeleri göçler, savaşlar ve ticari ilişkiler gibi unsurlarken, 1950'li yıllardan beri iletişimde oluşan gelişmeler bu etkileşimin temel faktörü niteliği kazandı. Göçle birlikte iki taraflı etkileşim meydana gelerek, maddi ile manevi yönden uygarlığın gelişmesine birçok yönden fayda sunmuştur. Göç, kültürel ve sosyal etkileşimi arttırmış, insanlığın gelişimine katkıda bulunmuştur ayrıca ülkelerdeki problemlerin yayılmasında da etkili olmuştur. Göç hareketleriyle birlikte toplumsal ile

ekonomik alanlardaki fayda çatışmaları siyasi zemine taşınmış ve siyasal alanda mücadele meydana gelmiştir. İlaveten göç hareketleri politik alanda kutuplaşmaların, rekabetlerin ve radikalleşmelerin oluşmasında da etkili olmuştur. Ayrıca göçlerin yenileme yönü olduğu gibi geleneklerin yok olmasına ve işlevsizleşmesine de etkisi mevcuttur (Ekici, Tuncel 2015: 19).

1.2. Göç ile ilgili Temel Kavramlar

Göç kavramı; bir ülkenin sınırlarının ötesine giderek yani bir uluslararası sınırı aşarak ya da bir ülke içinde gerçekleşen yer değiştirmeyi ifade etmektedir (IOM, 2013: 22). Göçmen kavramıyla göç eden birey, göç eyleminde bulunan kişi ifade edilmektedir (IOM, 2013:36). Göçmen; çoğunlukla ekonomik sebeplerle ya da içinde yaşadığı sosyal ortamdan memnun olmama nedeniyle ülkesini kendi isteğiyle terk edip, farklı bir ülkeye legal yahut illegal yollarla giden ve orada yaşamaya başlayan yabancı kişiyi ifade etmektedir. Bilhassa ekonomik açıdan refaha kavuşmak için ya da sosyal şartlar bakımından daha rahat bir ülkeye yaşamak için ülkelerinden göç eden kişilere ise "ekonomik göçmen" denilmektedir. Ekonomik göçmenler mülteci statüsünden faydalanamamaktadırlar. Yabancı statüsüne yönelik gerekli müracaatlar yapılıp, iltica edilebilir. Fakat bu müracaatın kabulü, göçmenlik ile mültecilikle alakalı karar başvurunun yapıldığı ülkenin iç hukukunda mevcut düzenlemeler sonucu gerçekleşmektedir. Mültecilik ve göçmenlik kavramları arasında bazı ayrımlar söz konusudur. Bahsi geçen ayrımlar nedenler, amaçlar, imkanlar gibi etmenleri içermektedir. Mülteciler can ile mal güvenliği konusunda korku yaşadığı için güvenli olan bir başka bir ülkeye doğru göç eden kişilerdir. Oysa göçmenler, ekonomik yönden refaha erişmek, daha rahat koşullarda yaşama hedefiyle göç eyleminde bulunan kişilerdir. Amaç bakımından ise, mültecilerin göçünde korku ile baskı gibi nedenlerin zorlaması sonucu ülkelerinden mecburi olarak göç etmeleri söz konusudur. Göçmenler ise daha iyi hayat şartlarına ulaşmak için kendi istekleriyle göç etmektedirler. Ayrıca mülteciler içinde bulundukları zorlayıcı şartlar sebebiyle ani gerçekleşen bir yer değişikliği yaparlar ve bu yolculuğu zor koşullarda sürdürürler. Göçmenlerin göç etmelerine dair imkanlar ise daha fazladır. Mülteciler göç ederken göç etmelerinin nedeni, haklı olarak korku duymaları ile vatandaşı oldukları ülkenin korumasından faydalanamamalarıdır. Bu sebeplerden ötürü mülteciler ekseriyetle göç eylemlerini kolaylaştıran resmi dokümanları da bulundurmamaktadırlar. Halbuki göçmenler vatandaşları oldukları ülkenin korumasından faydalanmaktadırlar ve yaşadıkları ülkelerini toplumsal ile ekonomik açıdan yetersiz gördükleri için kendi iradeleriyle göç kararına varmaktadırlar. Ayrıca göçmenler genellikle göç hareketlerini gerçekleştirecek gerekli evrakları bulundurmaktadırlar. İlaveten mülteci ile sığınmacı kavramlarıyla nitelendirilen kişiler de esasen göçmenlerdir. Fakat her göçmen birey mülteci yahut sığınmacı değildir. Çoğu zaman mültecilik ile sığınmacı statüsü ve göçmenlik kavramları karmaşıklaşmaktadır (Ziya, 2012: 232-233). Mülteciler ve sığınmacılar ile göçmenlerin arasındaki farkı ve bu kavramları daha iyi anlayabilmek adına ülkelerin aldıkları hukuki kararlar incelenmelidir.

"Ekonomik göçmen" daha çok ekonomik imkanlara ulaşmak adına farklı bir ülkeye giden kişileri kastetmektedir. Bu göç hareketleri çoğunlukla kişilerin bulundukları ülkeden, ekonomik açıdan daha fazla gelişmiş olan ülkelere doğru gitmeleriyle gerçekleşmektedir. Birçok insan politik açıdan ayrımcılığa uğrayarak yahut savaşların, iç savaşların ya da devlet politikalarının etkisi ve sebebiyle göç etmek durumunda kalmaktadır. Bu kişiler "siyasi göçmen" sınıfına girmektedirler. Bu kişiler zulme uğramaktan korkmaktadırlar ayrıca hükümetleri tarafından koruma almalarının ihtimali de düşüktür, bundan dolayı göçmenler evine geri gidememektedirler. Kişilerin bulundukları çevrelerinde aniden gelişen ya da uzun mühlette değişiklik yaratan durumlar sebebiyle refahları yahut geçim kaynakları negatif açıdan etkilendiğinde, kişiler yaşadıkları bölgeden başka bir bölgeye taşınmak mecburiyetinde kalmaktadır. Bu kişilere "çevresel göçmen" denilmektedir (Barışık, 2020: 16-17). "Göçmen akını" ise, belli bir süreliğine bir yere doğru giden ya da bir yeri terk eden yahut bu durumun izni verilmiş olan göçmenlerin sayısını ifade etmektedir (IOM, 2013: 37).

Yabancı ile ecnebi sözcükleri; başka bir topluma mensup olan, vatandaş olmayan, misal olarak farklı bir ülkede doğduğu için yaşamış olduğu ülkenin toplumuna ait kabul edilmeyen ya da dışlanan kişileri izah etmek için kullanılan kavramlardır (Bartram, Poros, Monforte 2017: 31). Yabancı kavramı ile belli bir devlet açısından söz konusu devletin uyruğunda olmayan kişileri ifade etmektedir (IOM, 2013: 64). Vatandaşlık; bilhassa siyasi hakları ifade eden resmi statü ile toplumsal üyeliği açıklamak adına kullanılan genel kavramdır. Bazı göçmen kişiler ülkelerin kabulüyle vatandaş olurlar, göç hareketleri vatandaşlık kavramının anlamlarının evirilmesine de sebep olmaktadır (Bartram, Poros, Monforte 2017: 79). Entegrasyon kavramı; göçmen kişilerin gerek birey gerek de topluluk olarak bir toplumun parçası şeklinde kabul edilme sürecini ifade etmektedir. Kabullenen toplumların göçmenleri kabul etmelerini sağlayan öğeler her ülkeye göre farklılık gösterebilir. Entegrasyon süreci yalnızca bir topluluğun yahut grubun mesuliyetinde değildir. Entegrasyon sürecinde göçmenlerin, göç alan ülkenin, toplumların ve kurumların etkisi söz konusudur (IOM, 2013: 17). Entegrasyon kavramı; göçmen kişilerin toplumsal üyelik kazanması ile göçmenlerin göç ettikleri hedef ülkedeki temel kurumlara katılmalarını ifade eden süreç anlamındadır (Bartram, Poros, Monforte 2017: 181). Yerinden edilme eylemi çoğunlukla silahlı çatışmalar veya tabii afetler nedeniyle, bir bireyin evinden veya ülkesinden zorla ayrılmasını ifade etmektedir. Yerinden çıkarılan kişiler ise mensubu olduğu topluluklardan ayrılmak durumunda kalan kişileri ifade etmektedir. Zulüm ile savaş gibi nedenler sebebiyle kaçan kişiler ile tabii afetler nedeniyle yerinden edilenler ve kendi vatanlarında yaşamlarını sürdüremeyecekleri için farklı illere ya da ülkelere göç etmek durumunda kalanlar için yerinden çıkarılan kişiler kavramı kullanılır (IOM, 2013: 66). Yerinden edilme kavramıyla, bireylerin ya da toplulukların ikamet ettikleri ülkenin sınırları içinde bir başka bölgeye mecburi olarak taşınmalarını veya gönderilmelerini ifade etmektedir (Bartram, Poros, Monforte 2017: 119).

Mülteci Kavramı: "Mülteci" statüsüne yönelik 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin tanımına göre mülteciler; inancı, uyruğu, ırkı, mensubu olduğu belli bir sosyal gruba üyeliği ya da politik fikirleri sebebiyle zulüm görme konusunda haklı nedenlerle korktuğundan, yurttaşı olduğu ülke dışında bulunmakta ve bu ülke korumasından faydalanamayan veya mevcut korku sebebiyle faydalanmaya isteksiz olan yabancı ya da bu ve benzeri hadiseler neticesinde önceden yaşamış olduğu ülkenin dışında bulunan ve o ülkeye dönemeyen yahut bahsedilen korku sebebiyle dönmeye isteksiz olan kişilerdir (Adıgüzel, 2020: 5). Türkiye, 1951 yılındaki Cenevre Sözleşmesi'ni ilk maddesinde mevcut olan mekân kısıtlamasıyla ve coğrafi sınırlandırma ile kabul etmiştir (Deniz, 2009: 7). 2013 yılında ise kabul edilen kanun gereğince "mülteci" kavramı; Avrupa Konseyi Üyesi olan ülkelerden gelen ve Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan yabancıları ifade etmek için kullanılmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). 2013 senesinde mültecilik statüsüne dair yapılan tanımlama güncellenmiştir ve bu tanımda değişikliğe gidilmiştir. 2013'te kabul gören, günümüzde de geçerli ve güncel olan kanuna göre yalnızca Avrupa Konseyi'ne üye olan ülkelerden Türkiye'ye gelen ve "uluslararası koruma" talep eden kişiler mülteci statüsüyle nitelendirilmektedir.

Sığınmacı Kavramı: Zulme ya da önemli bir zarara uğramaktan korunmak için, kendi ülkesinden başka bir ülkede emniyet arayışı içinde olan ve alakalı ulusal veya uluslararası dokümanlar neticesinde "mülteci" statüsüne yönelik yapmış olduğu müracaatın sonuçlandırılmasını bekleyen kişilere "sığınmacı" denmektedir. Müracaat sonucunda olumsuz bir yanıt çıkması halinde, bu bireyler ülkeden ayrılmak zorundadır. Şayet bu kişilere birtakım insani veya farklı sebepler yüzünden ülkede kalış izni verilmediyse, bu insanlar sınır dışı edilebilmektedirler (IOM, 2013:74). Mülteciler ile sığınmacılar; hayatlarını ve güvenliklerini riske atan savaş, işkence ve farklı diğer unsurlar sebebiyle ülkelerini terk edip ve ayrıca uluslararası koruma talep eden göçmen kişilerdir. Zamanla mültecilerin ve sığınmacıların sayıları artmaktadır ve bundan dolayı özellikle son yıllarda sığınmacılar ile mülteciler konusu gelişmiş ülkelerde de siyasi bir problem haline gelmiştir (Bartram, Poros, Monforte, 2017: 229-230).

Geçici Koruma Kavramı: Kaynak ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke bireylerinden kaynaklanan toplu bir göç akınının gerçekleşmesi veya ani oluşabilecek bir durumda, bilhassa bahsi geçen kişilerin veya koruma gerektiren diğer bireylerinin faydası için sığınma sistemindeki etkili işleyiş üzerinde negatif etki oluşturmadan sığınma sisteminin işlememesi riski mevcutsa, bu bireylere acil ile geçici koruma sağlamak maksadıyla hususi özellikteki prosedür "geçici koruma" kavramıyla ifade edilir (IOM, 2013: 19). "Geçici koruma" uygulaması ile, ülkeler geri göndermeme prensipleri neticesinde kitlesel ve toplu halde sınırlarına gelen insanlara, bazı hakları vermeyi amaçlamaktadırlar. "Geçici koruma" düzenlemesi; kişilerin emniyetli bir alana ulaşma iznini, geri gönderilmeme ilkesini ve temel gereksinimlerin karşılanmasını kapsamaktadır (Adıgüzel, 2020: 17-18).

"Arap Baharı" sonucunda Suriye'de iç savaş yaşanmış ve çoğu insan ülkesini terk etmiştir. Suriye'den kaçıp, Türkiye'ye gelenlere "geçici koruma statüsü" verilmiştir (Dulkadir, 2017: 22). "Geçici koruma" düzenlemesinin Türkiye'deki en aktüel emsalini "Suriyeli Sığınmacılar" oluşturur.

1.3. Göç Kategorileri

Cemal Yalçın (Yalçın, 2004: 14-16) "Göç Sosyolojisi" adlı kitabında, göç kavramının hem geçmişte hem de günümüzde tüm toplumların ilgi alanına giren bir olay olduğunu ve türlü sebeplerle gerçekleştiğini belirtirken, Petersen'in yazmış olduğu eserdeki göç türlerini de özetlemiştir. Bu sınıflandırmaya göre göçler dört kategoride ele alınmaktadır. Bu kategoriler; "ilkel göçler", "zorlama ile yapılan göçler", "serbest göçler" ve "kitlesel göçler" şeklinde oluşturulmuştur. "İlkel göçler", insanların özellikle meydana gelen doğal afet gibi durumlardaki çaresizlikle gerçekleştirdiği göçlerdir. Bu tarz göçlerde çevreyle ilgili unsurlar etkili olmaktadır. Ayrıca göç etmek durumunda kalan kişiler, bilhassa eskiden ikamet ettiklerine benzer bir alan aramaktadırlar. Örnek olarak; ziraatla ve besicilikle geçimini sağlayan kişiler, göç etmek durumunda kaldıklarında tarım ile hayvancılık faaliyetlerine devam edebilecekleri yerlere taşınmayı isteyeceklerdir. İlkel göç hareketlerinde doğal sebepler etkiliyken, "zorlama ile yapılan" göçlere neden olan unsurlar toplumsal yapılardır. Bu göç türü ikiye ayrılır. İlk gruptaki kişiler göç konusunu kontrol edebiliyorken, ikincisinde göç etmek kişilerin iradesi dışında gerçekleşir. Bu tarz zorlamayla yapılan göçe, Nazi Almanya'sındaki toplama kamplarına götürülen kişiler örnek verilebilir. Serbest göçlerde kişiler göç kararlarını kendileri almaktadırlar. Bu tür göçler bireylerin kişisel arayışları neticesinde gerçekleşir. Kişiler macera aramak, farklı bir yerde yaşamayı istemek gibi türlü sebeplerle göç etmeye karar vermektedirler. Bu göçlerde etkili olan asıl unsur kişilerin kendi içyapıları olmaktadır. Petersen'in göç türlerine yönelik yaptığı sınıflandırmanın sonuncusu kitlesel göçlerdir. Ve kitlesel şekilde gerçekleşen göç hareketleri, serbest göç eylemlerinin neticesidir. Serbest göçlerde az sayıdaki kişinin farklı bir yere göç etmesiyle ve ülkeleri ile kurdukları bağla birlikte, göç edilen ülkeden göç alan ülkeye doğru göçler hızla artarak göç kitlesel nitelik kazanır.

Göç hareketleri siyasi, iktisadi, toplumsal ya da çevresel felaketlerin sebep olması gibi türlü nedenlerle gerçekleşebilmektedir. Göçler; amacı, gerçekleşme yolu, sebepleri, göç edenlerin nitelikleri, göç edilen yerin özellikleri ile birçok farklı etmene göre kategorize edilebilmektedir. Göçler; öncelikle göç eyleminin gönüllü gerçekleşip, gerçekleşmemesine göre kategorize edilebilir. Göç eyleminde bulunan birey ya da gruplar ikamet ettikleri yerlerden kendi istekleriyle, serbestçe ya da gönüllü ayrılabilecekleri gibi hayati tehlike ve baskı görme korkusuyla mecburen de ayrılabilirler (Adıgüzel, 2020:21). Göçleri sınıflandırmak, göç konulu çalışmalar açısından oldukça mühim bir sorundur. Göç hareketleri birçok sebeple ortaya çıkar ve göç sınıflandırmalarında genelde bu sebepler dikkate alınmaktadır. Bu açıdan göç eylemleri, sebepler, süreler, mesafeler, yasal durum ile göç amaçlarına göre

kategorilere ayrılabilmektedir. Yapılan her göç hareketin kendine ait özellikleri ile sebepleri bulunmaktadır ve bu nedenden ötürü göçler farklı türlerde sınıflandırılmaktadır. Göç olgusu; mesafe, süre, göçün meydana geldiği yer ile göçün sebeplerine göre kategorize edildiği gibi göçlerin yasal olma durumları ve göçlerin amaçlarına göre de sınıflandırılmaktadır (Deniz, 2009: 11).

Göç konusuyla ilgili yapılan tanımlamalarda farklılıklar olsa da tüm göç tanımlamalarındaki ortak payda bir "yer değişiminin" gerçekleşmesi faktörünün varlığıdır. Bahsi geçen yer değiştirme hareketi, bazen aynı mahalle gibi yakın mesafede, bazen de yaşanılan ülkenin sınırları ötesine varan uzak mesafede meydana gelebilmektedir. Bu nüfus hareketleri köyler, kasabalar, şehirler ile ülkeler arası göçler şeklinde de olabilmektedir. Teknolojinin ilerleyen zamanlarda da hızla gelişmesi hesaba katıldığında, gelecek zamanlarda belki de gezegenler arası göç yapılabilecektir. Göç kavramına ilişkin en kapsamlı olarak göç tanımlaması; politik, iktisadi, çevresel ya da şahsi sebeplerle, bulunan alandan farklı bir yere bir süreliğine geriye dönme ya da daimî yerleşme amacıyla coğrafi, kültürel ve sosyal bir yer değişim eylemidir. Göçü daha iyi anlamak adına göç türleri bilinmelidir. Göç geçmişten beri tüm toplumları alakadar eden bir olaydır, farklı neden ve biçimlerde gerçekleşir (Yalçın, 2004: 13-14).

Orhan Deniz'e göre göç kategorileri; mesafe, göçün gerçekleştiği yer, göçün sebepleri, göçün süreleri, göçlerin yasal durumları ve göçün amaçları olmak üzere altı faktör dikkate alınarak sınıflandırılmaktadır. Mesafelere göre göçler; kısa ve uzun mesafeli göçlerdir ve "kısa mesafeli göçler" bölge içindeki göçler olurken, "uzun mesafeli göçler" bölgelerarası, uluslararası ve kıtalararası göçler olarak ayrılmaktadır. Göçün gerçekleştiği yere göre iç ve dış göçler ayrımı yapılmaktadır ve "iç göçler" kırsaldan şehre, şehirden kırsala, kırdan kıra ve kentten kente şeklinde gerçekleşmektedir. Göçün nedenleri göre ise göçler, "gönüllü" ile "zorunlu göçler" olarak ayrılmaktadır ve zorunlu göçlere sığınmacı, mülteci göçleri ve doğal afet sebepli göçler dahil edilmektedir. Göçün süresine yönelik yapılan göç sınıflandırması, "devamlı" ve "geçici göçler" şeklinde olmaktadır ve "geçici göçler" mevsimlik ile mekik göçü biçiminde kategorize edilmektedir. Yapılan göçlerin yasallık durumuna dair ayrım, yasal yani "düzenli göç" ile yasadışı diğer adıyla "düzensiz göçler" şeklindedir. Göç eylemlerinin amacına göre göçler; "turizm amacıyla yapılan göçler", "yerleşme amaçlı göç" ve "ekonomik ile sosyokültürel amaçlı gerçekleşen göçler" olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır (Deniz, 2009: 12). Orhan Deniz, göç türlerine dair kapsamlı bir sınıflandırma yapmıştır. Göç çeşitlerine yönelik altı unsur temel alınarak yapılan bu sınıflandırma; ayrıntılı, kapsamlı, detaylı ve sistematik olduğu için göç olgusuna dair katkı sunan, oldukça faydalı bir gruplandırmadır.

Genel bir tanımına göre göç; rızayla ya da rıza dışında gerçekleşebilen, sosyokültürel, siyasi, ekonomik ve sosyal ile çevreyle ilgili unsurların etkisiyle kişilerin daha kaliteli hayat koşullarına kavuşmak adına, belirli bir yerleşim alanından başka bir yere geçici ya da daimî olarak gerçekleştirilen

yer değişim hareketlerini ifade etmektedir. Göç olgusu; "kişilerin belli bir zaman içindeki mekânsal yer değiştirmesi" olarak genel bir tanımla adlandırıldığı için bu tarif göçün tasnifine dair önemli emareler içermektedir. Göç olgusu, sosyal bilimlerin birçok disiplini tarafından çalışılan bir konudur ve her alan kendi bakış açısıyla göç kavramının çeşitlerine yönelik sınıflandırma yapmaktadır. Göç edilen bölge temel alındığında göç olgusuna yönelik dört ana kategoriyle göç türlerinden bahsedilebilmektedir. Deniz Özyakışır göç türlerini dört temel başlıkta ele almıştır. Bunlar; "iç göç" ile diğer adı "uluslararası göç" olmak üzere "dış göç", "gönüllü göç" ve "zorunlu göç" biçiminde olmuştur (Özyakışır, 2013: 7).

Göç olgusu; zamanına, amaçlarına, sebeplerine, biçimine, mesafeye, yerine veya yasal ile yasadışı olma durumuna dair gruplandırılmaktadır fakat genel olarak ele alınan asıl faktör göçün, göç edenlerin iradesiyle ya da irade dışında gerçekleşmesidir. Bu yönden göç eylemi "gönüllü göç" ya da "zorunlu göç" şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Gönüllü olarak yapılan göçlerde, sebepleri farklı olsa da göç eden kişiler kendi iradesiyle ve rızasıyla harekete geçmektedirler. Zorunlu göç eden bireylerin göç etme kararında ise, kendi isteklerinden ziyade çeşitli şartların göç etmeyi gerektirmesi söz konusudur. Diğer bir yandan göçlere yönelik değerlendirme yapıldığında, her türlü göç eyleminde bir anlamda zorlamanın etkisinden bahsedilebilir. Gönüllü olarak gerçekleşen göçlerde bile, daha iyi şartlara ulaşma arayışıyla zorlama durumunun varlığından söz edilebilir. Zorlama ifadesiyle bir nevi gereksinimlerin yaptığı "zorlama" kastedilmektedir (Çağlar, 2018:36). Göçlerde, bireyler ya da topluluklar kendi rızalarıyla harekete geçebileceği gibi rızaları dışında, zorlama ile de göç eylemini gerçekleştirebilmektedir. Göçler "bireysel" veya "kitlesel" yapılabilmektedir. Hayat koşullarını iyileştirme amaçlı olan ve kişilerin gönüllü yaptığı göçlerde "ekonomik" nedenler önemliyken, zorunlu göçlerde ise "siyasi" şartlar daha belirleyicidir (Ekici, Tuncel 2015: 14).

Yeni bir yerde yaşamak için ya da yeni bir yerde yaşamakla neticelendirilecek biçimde kişilerin bulundukları ülkedeki bir bölgeden, bir diğer bölgeye gitmeleridir. Bu göç eylemi "geçici" ya da "kalıcı" olabilmektedir. "İç göç" yapan kişiler, kaynak ülkeleri içinde yer değiştirmektedirler fakat gene aynı ülkede kalmaktadırlar. Buna örnek olarak kırsal alandan kente yapılan göç verilebilir (IOM, 2013: 43).

Göç olayı ülke sınırlarını aşıyorsa ve "uluslararası" bir boyuttaysa bu göç türü "dış göç" şeklinde adlandırılmaktadır (Deniz, 2009: 13). Bireylerin "geçici" ya da "kalıcı" olmak üzere farklı bir ülkeye yerleşmek maksadıyla kaynak ülkelerinden yahut bulundukları ülkeden ayrılmalarına "uluslararası göç" adı verilmektedir. "Uluslararası göç" şeklindeki göçlerde, kişiler enternasyonal bir sınırı geçerler (IOM, 2013: 88). "Uluslararası göç" kavramı; geçici veya temelli olmak kaydıyla bireylerin bulundukları ülkeden farklı bir ülkeye ulaşarak yeni bir yere yerleşmesi anlamına gelmektedir. "Uluslararası göç" terimi, genellikle ulusal kimlik ile toplumsal mensubiyeti ihtiva eden bir kavramdır (Bartram, Poros, Monforte 2017: 13).

İnsanlar hem geçmişte hem de günümüzde çeşitli yöre, bölge ile ülkelerde yer değiştirerek yaşamını sürdürmektedir. Göç konusu, özellikle insanların daha kaliteli yaşam sürme çabalarında oldukça mühim bir konumdadır. Sosyal, iktisadi veya politik sebeplerle gerçekleşen göç hareketleri mecburi yahut gönüllü şekilde, aynı ülkenin sınırlarında veya farklı ülkelerin arasında meydana gelmektedir. Göç olgusunda yer değiştirmenin ötesinde "yerleşme" eylemi önem arz etmektedir. Göç kavramı, kişilerin belli bir süre için ya da ömürleri boyunca olmak üzere farklı bir alana yerleşmeleri anlamına gelmektedir (Aksoy, 2012: 293). İnsanların kalıcı olarak veya belli bir süreliğine yaşama amacıyla, menşe ülkelerinden ya da düzenli biçimde yaşamış oldukları ülkeden ayrılmak suretiyle, farklı bir ülkeye geçici yahut daimî olarak gitme, göç etme eylemleri "uluslararası göç" kavramıyla tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2020: 3). Göç olayının gerçekleştiği yer ülke sınırlarının ötesine geçiyorsa ve uluslararası nitelik kazanıyorsa bu göç eylemi "dış göç" olarak tanımlanmaktadır (Deniz, 2009: 13). "Uluslararası göç" kavramı yurtdışına yapılan göç eylemlerini belirtir. Uluslararası göçler bazen istemli bazen de mecburi şekilde gerçekleşmektedir. Globalleşme ile uluslararası göçler de hız kazanmıştır. İnsanlar kimi zaman hayat koşullarını iyileştirme amacıyla kendi istekleri doğrultusunda gönüllü biçimde, kimi zaman da savaşlar, doğal afetler ve terör gibi nedenlerle zaruri olarak ülke sınırlarının dışına göç edebilmektedirler.

Göç kavramının tarihi insanlığın varlığının başladığı zamanlara kadar dayanmaktadır, insanlık var olduğundan beri göç etmektedir. Çoğunlukla insanlar beslenmek ile güvenlik sebepleriyle göç eylemini gerçekleştirmektedirler ve bu göç hareketleri medeniyetlerin ortaya çıkması ya da yıkılması yahut çağların değişmeleri gibi mühim sonuçları meydana getirmiştir. Tarihte en önemli göç hareketlerinin başında "Kavimler Göçü" gelmektedir. Milattan sonra 4. yüzyılda gerçekleşen bu göç hareketi kavimlerin göç etmesine neden olarak, yıllarca devam etmiş ve Avrupa ülkelerinin temelini atmıştır (Kınık, 2010: 37).

"Uluslararası göç" kavramı, insanların bir süre için veya temelli olmak kaydıyla farklı bir ülkeye gitmesiyle tekrar yerleşme eylemini ifade etmektedir. Göç kavramı bireylerin uzaklarındaki bir yere özetle şimdiki zamanda yaşamaya devam ettikleri yerden uzağa giderek, yeni baştan yerleşmesini ifade eder. Göç, binlerce yıldır devam eden ve insanlık tarihinde müşterek bir olgu niteliğinde olan ve sıkça gerçekleşen bir deneyimdir. "Uluslararası göç" çoğu kişi tarafınca oldukça alaka gösterilen bir olgudur ve bunun nedeni bu göç türünün "uluslararası" nitelikte olmasıdır. Oysa "iç göç" yani yurt içindeki göçler daha sık gerçekleşir. Farklı bir ülkeye yapılan göç eylemi, genellikle meşakkatli, kaygı veren, iç göçe göre daha az görülen ve çok daha mühim sonuçlar doğuran bir fenomendir. "Uluslararası göç" coğrafi yönünden daha çok siyaset, iktisat, kültür ve benzeri insani konularla ilişkisi olan bir toplumsal olgu şeklinde daha kapsamlı yönleriyle daha iyi anlaşılabilmektedir. "Uluslararası göç" kavramının en mühim özelliği uluslararası sözcüğüyle ifade edilen ulus olgusudur. Sınır ötesinde farklı bir ülkeye

doğru gerçekleşen göçler, yurttaşlık konusundaki farklılıklar nedeniyle çeşitli sonuçlar doğuran bir olgu niteliğindedir. Bir ülkede yaşayan göçmen kesim genellikle çoğunluktan farklıdır ve ilgi çekmektedir. Bu farklılıklar kimi zaman oldukça bariz biçimde algılanarak göçmenlerin, ülke içindeki iç göçmenlerden ayırt edici şekilde fark edilmesine neden olmaktadır (Bartram, Poros, Monforte 2017: 13-14).

Günümüzün küreselleşmiş dünyasında göç olaylarının yeri ve ehemmiyeti de oldukça artmıştır. Ulaşımda ve iletişimde teknolojinin gelişmesiyle birlikte varlıklar, kişiler, kurumlar ile hizmetler ülke sınırlarının ötesine geçecek şekilde dolaşma imkânı bulmuşlardır. Bu dolaşım hareketleri yalnızca az gelişen ülkelerden değil, gelişmiş ülkelerden farklı ülkelere yönelik de göç eylemi gerçekleşmektedir. Globalleşmenin etkisiyle "uluslararası göç" birçok yöne doğru meydana gelmektedir. Böylece günümüz dünyasında "uluslararası göç" kavramı birçok ülke için oldukça mühim bir mevzu niteliğindedir. Muhtelif sebeplerle meydana gelen göç hareketleri, birçok kültürün karşılaşması ve çeşitli kültürleri olan kişilerin beraber yaşama sürecinde uzlaşma ile çatışma hususlarında problemlerin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Birçok toplum açısından kültür farklılıkları nedeniyle ortaya çıkan entegrasyon ile iletişim sorunları önemli konulardandır. "Uluslararası göç" fenomeniyle türeyen en mühim problemler; birbirinden farklı kültürü olan kişilerin birlikte yaşam sürmelerindeki ve farklılıkların meydana getirdiği engelleri aşma konusundaki mücadeleleridir. Günümüzde küreselleşmenin geldiği seviye ile "uluslararası göç" ve kültürlerarasındaki iletişimin ilişkisi önem kazanmıştır (Aksoy, 2012: 293). "Uluslararası göç" olgusu hem göç eden bireyler hem göç edilen ülke hem de göç veren ülke açısından çeşitli etki doğurmaktadır.

Kişileri, doğdukları ve yaşamış oldukları ülkeden ayrılmaya sevk eden birçok sebep mevcuttur. İklim nedenli göçlerde kişiler iklim şartları ile doğal sebeplerden ötürü göç eylemini gerçekleştirir. Kıtlığın, doğal afetlerin, kuraklığın ve benzeri olayların kişilerin yer değiştirmesinde etkisi olmaktadır. Ekonomik sebepli göçler, kişilerin işleri, gelirleri ve daha iyi hayat yaşama amaçlarından kaynaklanarak gerçekleştirdiği göç eylemleridir. Politik kaynaklı göçler savaşlar, siyasi baskı, terör gibi hayati risk barındıran olaylar neticesinde yapılan göçlerdir. Bu unsurlar ülkeler arası göçe neden olduğu gibi, aynı ülke içinde yer değiştirmelere de sebep olabilmektedir. Eğitim sebepli göçler ise kişilerin öğrenim maksadıyla bir süreliğine yaptıkları göçleri belirtmektedir. Beyin göçleri, daha az gelişmiş ülkelerde yaşayan tahsilli, vasıflı insanların gelişmiş ülkelere yaptıkları göç hareketini belirtmektedir. Emekli göçleri ise, ilk önce tatil yapmak için gidilen sıcak yerlere kişilerin emeklilikten sonra yerleşme niyetiyle yaptıkları göçleri ifade eder. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında güç toplamaya çalışan Avrupa'daki ülkeler, işçi ihtiyaçlarını gidermek adına bilhassa az gelişmiş ile gelişme sürecinde olan ülkelerden gelen göçleri onaylamıştır. Göç alan ülkelerde en başta Almanya gelmektedir ve Almanya 1950'li yıllardan 1970'li yıllara kadar İspanya'dan, Yunanistan'dan ve Türkiye'den iş gücü almıştır. Ekonomik

faktörlerle gerçekleşen bu göç çeşidi, kişilerin talepleri doğrultusunda yapıldığı için "gönüllü göç" kapsamında değerlendirilebilir. Globalleşmeyle birlikte gerek az gelişmiş ile gelişmekte olan ülkeler gerekse gelişmiş ülkeler tarafınca "uluslararası göç" olgusunun ehemmiyeti gittikçe artmaktadır. Bu durumun en mühim sebebi "uluslararası göç" hareketlerinin çok fazla bir kısmının işçi insan akışları şeklinde gerçekleşmesidir. Devletler arasında olan iktisadi konulardaki farklar, emek gücü akışlarının legal yahut illegal yollarla artarak yapılmasına yol açmaktadır (Aksoy, 2012: 294-295). İşçi göçü hareketlerinin uluslararası göçlerin içindeki oranı, diğer "dış göç" türlerinden daha fazla yer tutmaktadır. Ve "beyin göçü" göç veren ülke açısından önemli bir kayıptır (Koçak, Terzi 2012: 173). Ayrıca bilhassa gelişmiş ülkelerdeki göç ile ilgili bilgiler irdelendiğinde "uluslararası göç" kapsamındaki göç türleri arasında yakın zamanda "beyin göçü" olarak ifade edilen olgunun ciddi düzeyde artacağı öngörülmektedir. "Beyin göçü", gerek uluslararası göçlerin kapsamındaki oranındaki hızlı artış, gerekse göç veren ülkeler tarafınca ortaya çıkan olumsuzlukların fazla oluşuyla, göç ile kalkınma konusundaki yerini almaktadır (Gökbayrak, 2008: 73). Dünyada göçe dair nicel veriler, göç eyleminin yalnızca gelişme sürecinde olan ülkelerde iktisadi ile toplumsal sebeplerden çıkan ve gelişmiş ülkelere doğru olan bir hareketten ziyade gelişme aşamasındaki ülkelerin de ciddi ölçüde göç aldığını ispatlamaktadır (Gençler, 2004: 174).

Göç kavramı, ülke sınırlanın içinde ya da sınırların ötesine gerçekleşen bir yerden farklı bir yere sürekli veya kısa süreliğine yapılan yer değiştirmeyi ifade eden bir eylemdir. Göç eylemleri, menşe ülke ve göç edilen ülke arasında kaynak, iş, güvenlik, insan hakları ve birtakım sosyal ile siyasi farklar neticesinde gerçekleşmektedir. Göç hareketlerinin uluslararası özellik taşıması, BM tarafınca ülkesini terk ederek farklı bir ülkede yaşamak isteyen bireyin, kalma süresinin en az bir yıl sürmesi şartına bağlıdır. "Uluslararası göç" olgusu altı biçimde gerçekleşmektedir. Bu kişiler; kalıcı olarak yerleşenler, süreli sözleşmeli olan çalışan kişiler, süreli olarak çalışan profesyonel kişiler, gizli ya da legal olmayan çalışan kişiler, sığınmacılar ile mültecilerdir (de Tapia, 2003: 16-17). Dış göç ya da diğer bir ifadeyle "uluslararası göç" hareketleri, ülkenin sınırları aşıp, farklı ülkelere doğru gerçekleşen göç eylemleri olarak ifade edilmektedir. İç göç hareketiyle ülkenin nüfusunda azalma yaşanmaz oysa dış göçlerde ülke nüfusu etkilenir ve nüfusta azalmalar yaşanır. Sadece nüfusta azalma olmaz, bunun yanında dış göç ülkeleri farklı açılardan sıkıntı yaratacak biçimde etkilemektedir (Özyakışır, 2013: 9). "Uluslararası göç" uzun süreliğine kalma, çalışma ile yerleşme amacıyla yapılan ve ülke dışına doğru gerçekleşen kişi hareketlerini ifade eden bir kavramdır (Özer, 2004: 11). Gelişmemiş ile gelişme sürecinde olan ülkelerdeki yüksek nüfusa yeteri kadar ekonomik, toplumsal olanaklar sağlanmaması yüzünden iç savaş, savaş ve benzeri güvenlik konusundaki tehditlerle birlikte, kişilerin sahip olamadığı değerlere gelecek zamanda da sahip olamama düşüncesiyle Avrupa'daki ülkelerindeki emek gücü ihtiyacıyla beraber "düzensiz göç" kavramı önem kazanmıştır. Bugünkü zamanda sıkça yaşanan "düzensiz göç"

kavramındaki düzensiz ifadesi, göçmen bireylerin niteliklerinin değişkenliği ile göçmenlerin hangi doğrultuda davranış sergileyecekleri konusundaki belirsizlikten kaynaklanmaktadır (Yılmaz, 2014: 1689). "Uluslararası göç" hareketlerinin düzensizleşerek gerçekleşmesiyle beraber "düzensiz göç" eylemlerinin teftişe tabi tutulması hakkındaki uğraşlar, göç olaylarının emniyet meselesi yapılması diğer bir değişle göçleri bir problem yahut tehdit olarak kabul eden beyanların var olmasına neden olmuştur (Öner, 2012: 14). Avrupa'da bulunan ülkeler coğrafi açıdan diğer bölgelere yakın olmaları ve daha ileri ekonomilere sahip olması nedeniyle göç konusunda çekici bir yer konumundadır. Avrupa bölgesine yakın olan Türkiye benzeri ülkeler ise gerek gidilmesi hedeflenen ülke gerekse geçiş ülkesi şeklinde göç hareketlerinden etkilenmektedir (Erdoğan, Kaya 2015: 279).

1990'lı ve 2000'li yıllarda Doğu Bloğu ülkelerinde vuku bulan değişimlerle yeni bir göç hareketliği yaşanmıştır. Sovyetler Birliği'nin 1990'lı yılların başında dağılmasıyla birlikte Doğu Avrupa coğrafyasındaki sosyalist yönetim sistemleri yıkılmaya başlamıştır. Eski Doğu Bloğundaki ülkelerden özellikle Batı Avrupa'ya ve gelişmiş olan ülkelere yönelen göç dalgaları yaşanmıştır. Bu göç dalgalarına ek olarak Ortadoğu'da bazı totaliter yönetimler de eklenmelidir. Bilhassa Ortadoğu'da Amerika'nın işgal ettiği devletler ile iç savaşların tesiri yakın zamanda Suriye'de de varlığını göstermiştir.1990'lı yıllardan bugünlere Türkiye'ye yönelen dış göçlerde en fazla payı Irak ile Suriye'den gelen göç dalgaları oluşturmaktadır. Bu göç hareketleriyle birlikte "mülteci, yabancı, koruma altına alınan misafir" gibi çeşitli göçmen unvanları önem kazanmıştır. Türkiye, coğrafi pozisyonu sebebiyle dış göç ile toplu göçlerin yaşandığı bir geçiş hattında bulunan bir ülkedir. Özellikle yoksulluğun, salgınların, finansal krizlerin, terör olaylarının, savaşların ve diktatör rejimlerin mevcut olduğu Kuzey Afrika ile Ortadoğu ülkeleriyle gelişmiş, varlıklı ve demokrasinin hâkim olduğu Avrupa ülkelerinin ortasında konumlanan Türkiye için, göç dalgalarının geçmişte olduğu gibi gelecek zamanda da önemli olacağı öngörülmektedir (Sarı, 2016: 5-6). İran'da yaşanan devrim, Sovyetler Birliği ile Yugoslavya'nın parçalanması ile Afganistan'da yaşanan iç harp, Körfez Savaşı ve benzeri politik olaylar neticesinde göç etmek isteyen insan gruplarının Avrupa ülkelerine yönelen göç hareketlerinde Türkiye bir geçiş noktası konumundadır. Türkiye coğrafi konumuyla Doğu ile Batı, Kuzey ile Güney yönlerindeki göç hareketlerinin güzergahında bulunan mühim bir transit ülke pozisyonundadır (Danış, 2004: 9-10). Ayrıca Türkiye'yi etkileyen gelişmeler arasında küreselleşmenin etkisi, İran ile Irak arasındaki harp, Arap coğrafyasında yaşananlar ile Suriye'deki iç savaş sayılabilir (Deniz, 2014: 178).

Türkiye topraklarına yönelen göçler hem Osmanlı Devleti zamanlarında hem de Cumhuriyet döneminde meydana gelmiştir. Cumhuriyet sonrasında gerçekleşen en önemli göçlerden biri "mübadele göçü" şeklinde tanımlanan Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus değişimi olan Lozan Mübadelesidir. Anadolu toprakları yakın zamanlara kadar Balkan coğrafyasında yaşanan zorlamalar, sürgünler ile soykırımlardan kaçan kişilerin sığındığı yer olmuştur. Türkiye'ye yalnızca Türk soyu ile

Türk kültüründen olan göçmenler değil dünyada çeşitli yerlerden gelen düzensiz global göç akışları da yönelmektedir. Afrika ile Asya'daki ülkelerden savaşlar, çatışmalar, kıtlık benzeri mecburi sebepler yüzünden ülkelerinden kaçıp, Avrupa ülkelerine ulaşmayı amaçlayan insanlar için Türkiye önemli bir konumundadır (Adıgüzel, 2020: 79-80). Gerek geçmişte gerekse içinde bulunduğumuz zamanda Orta Doğu ülkelerinde meydana gelen birçok savaş ile çatışma nedeniyle Avrupa topraklarına yönelik yapılan göç hareketlerinden Türkiye önemli biçimde etkilenmektedir. Günümüzde dünyada en fazla mülteci bulunduran ülke konumundaki Türkiye'ye göre göç kavramı yeni değildir, ülke tarihinde göç hareketleri oldukça geçmişe dayanmaktadır. Türk tarihinde göç hareketlerinin yeri ve önemi ciddi ölçüde mühim ve yadsınamaz bir konumdadır. Gerek Türklerin kurdukları devletlerde gerekse toplumların oluşmasında göç kavramının yeri ve önemi oldukça fazladır. Orta Asya'da göç ederek, daima Batı yönüne doğru hareket eden Türkler açısından göç, kurmuş oldukları devlet ile toplum yapılarını şekillendirmede en mühim unsurlardandır (Efe, 2018: 17-18).

Türkiye'deki göç hareketlerinin tarihi incelendiğinde; Osmanlı'da son dönem ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu dönemdeki göçler, özellikle Avrupa'ya yönelen emek göçleri ile Türkiye'den yapılan türlü göç hareketleri ve 1990'lı yıllardan itibaren hız kazanan Türkiye'ye doğru gelen ya da Türkiye topraklarından geçen insanların iltica göç hareketlerinin olduğu görülmektedir. İlk olarak ortak ırksal, dinsel, tarihsel ile kültürel özelliklerin söz konusu olduğu "soydaşlık" ile alakalı göç hareketleri gerçekleşmiştir. Daha sonra Türkiye'den bilhassa Avrupa ülkelerine yönelen göç akışları yaşanmıştır. Ve en son olarak yeni yüzyılda mülteci hareketleri meydana gelmektedir (Goularas, Sunata 2015: 16-17). Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi zamanında yapılan göç hareketlerinden en mühim olanı 1923 yılında gerçekleşen anlaşmayla Türk ile Yunan halkları arasında yapılmış olan "nüfus mübadelesi" olarak tanımlanan nüfus değişimidir. Nüfus mübadelesi olarak belirtilen bu zorunlu göç hareketiyle binlerce insanın yaşamı değişmiştir. Mübadele anlaşmasıyla Türkiye topraklarında ikamet eden Rumlar ile Trakya ve Yunanistan'da yaşayan Müslüman kişiler yer değiştirmiştir (Bayındır Goularas, 2012: 129-131). 1960 ile 1970 yıllarında ise etnik ile dinsel özellikler barındıran göçlerin haricinde Türkiye'den yapılan sınır ötesi göçler ve Avrupa ülkelerine yönelen işçi göçleri yaşanmaya başlamıştır. Bu sürecin devamında ise, 1980 ve 1990 yıllarında Türkiye'den aile birleşimleri ile mültecilerin göç hareketleri özellikle Avrupa bölgesine ve başka ülkelere doğru olmakla birlikte çeşitli göç akışları da yaşanmıştır (Goularas, Sunata 2015: 18). Göç akışları, zamanımızda özellikle gelişmiş ve Batı'daki ülkelere doğru gerçekleşse de Türkiye için etkili bir problem niteliğindedir. Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti tarihinde türlü türlü göç hareketlilikleri yaşanmıştır ve Türkiye toprakları bu açıdan milyonlarca kişiye ev sahibi olan ülke konumundadır. Osmanlı devleti zamanlarından ve Türkiye kuruluşundan itibaren en sık yaşanan göç türünü de mülteciler ile sığınmacılar oluşturmaktadır (Demirhan, Aslan 2015: 34). "Uluslararası göç" konusu Batı'daki ülkeler ile Avrupa ülkelerinin

gündemini meşgul ettiği gibi Türkiye için de oldukça önemlidir. Gelişmemiş ülkelerde meydana gelen politik ve etnik asıllı çatışmalar, çevresel felaketler ile global eşitsizlikten kaynaklanan göç hareketlerinden Türkiye de coğrafi konumu dolayısıyla fazlaca etkilenmiştir (Danış, 2004: 1).

Türkiye topraklarına göç eden kişiler arasında emek göçü yapan göçmenler üç türde sınıflandırılabilmektedir. İlk türdeki göçmenler Doğu Avrupa'daki ülkelerden Türkiye topraklarına çalışma niyetiyle göç eden göçmenlerdir. Bu göçmenler inşaat sektörü ile ziraat veya tekstil sektörleri ya da özellikle kadınların tercih ettikleri ev işleri hizmetlerinde çalışmaktadırlar. Bir diğer türe dahil olan göçmenler ise Irak, İran gibi Ortadoğu'daki ülkelerden ve Asya ile Afrika'daki çeşitli ülkelerden Türkiye'ye doğru gelen göçmenlerdir. Bu türdeki göçmenlerin maksadı Avrupa bölgelerine ulaşmak olmaktadır ve göçmenler bu yolda Türkiye topraklarından geçmektedirler. Bu tür göçlerde göçmenler çoğunlukla Türkiye'ye kayıt dışı ve izinsiz olarak girmektedirler. Bu göçmenler Türkiye'de kalma sürelerinde kaçak şekilde olmak üzere türlü işkollarında çalışabilmektedirler. Türkiye'ye yönelen göçmenlerin son grubunu ise, sığınma talep eden ve talebin neticelenmesini bekleyen veya sığınma talepleri geri çevrilen ama anavatanlarına dönmek istemeyip, Türkiye'de kalarak kaçak çalışan yahut farklı bir diğer ülkeye gitmek için bir yol aramakta olan göçmenler tarafınca oluşturulmaktadır (İçduygu, 2004: 21). Türkiye'nin göç tarihinde Türkiye'ye yönelen en büyük göç hareketi ise, sayıları milyonları aşan ve 2011'de başlayan Suriyeli Sığınmacıların yaptıkları göç akınıdır.

Tabii veya insan kaynaklı sebepler yüzünden, içinde yaşama ile refaha dair tehditlerin söz konusu olduğu bir "zorlama" faktörü barındıran göçlerdir. "Zorunlu göç" türüne mülteciler, ülkesinde yerinden edilen kişilerin göçleri ile doğal afet, nükleer felaket ile kıtlık gibi sebeplerle gerçekleşen göçler örnek verilebilir (IOM, 2013: 103). "Zorunlu göç" hareketlerinde istek dışı durumlar mevzubahistir. Kişiler mecburen yaşadıkları yerlerden ayrılmakta yahut ayrılmak durumunda bırakılmaktadır. Afrika'daki köle ticaretleri ve sürgün edilen halklar "zorunlu göç" eylemlerine örnek verilebilir. Ortadoğu'daki ülkelerde meydana gelen savaş, iç çatışma, ihtilaller ve benzeri sebepler yüzünden kişilerin göç etmeye mecbur olmaları da "zorunlu göç" örneklerindendir. Günümüz dünyasında zorunlu göçmenlerin en büyük kitlesi sığınmacılar, mülteciler ile yerinden edilmiş göçmenler tarafından oluşturulmaktadır. Her sene sayıları yüz binleri aşan insanlar yaşadıkları yerleri zaruri olarak terk etmek ve yaşamlarını farklı ülkelerde devam ettirmek mecburiyetinde kalmaktadır (Deniz, 2009: 13). Aniden gerçekleşen ve fazla sayıdaki insanların göç hareketi "kitlesel göç" olarak izah edilmektedir (IOM, 2013: 59). "Mülteci göçü"; kişilerin yaşadıkları ülkedeki siyasi otoriteyle ya da rejimle aralarında anlaşmazlığın ya da çatışmanın bulunması durumunda, can ile mal güvenlikleri tehlike altında olduğu için başka bir ülkeye, çoğunlukla illegal yollar ile sahte belgeler kullanarak gerçekleştirdikleri göç çeşididir. Bu şekilde göç eden kişiler ülkelerine geri dönmeyi istemeyen, ülkelerine geri dönmekten korkan kişilerdir (Barışık, 2020: 6).

1.4. Göçü Açıklamaya Yönelik Göç Kuramları

Göç hareketlerini nedenleriyle, sonuçlarıyla ve etkileriyle açıklamaya yönelik çeşitli kuramlar ve teoriler geliştirilmiştir. Bu kuramlar sayesinde göç süreçleri daha iyi açıklanmaktadır ve analiz edilebilmektedir.

"Ravenstein Göç Kanunları" 1885'te yazılan yedi maddeden oluşmaktadır ve göç hareketlerine dair ilk önemli çalışma niteliğindedir. Bu göç yasalarına göre; göçmenler genelde yakın mesafelere ve önemli ticari alanlara gitmektedir. Göç sonrası ortaya çıkan emek gücü açığı, diğer göçmenlerin oraya göçüyle giderilir. Bir yerleşim alanından başka yere doğru gerçekleşen göç hareketi, o alana yapılan bir başka göç hareketine neden olur. Tüm göç akınları bu eylemi dengeleyecek başka göç hareketlerini yaratmaktadır. Uzak yerlere göç eden kişiler özellikle daha gelişmiş endüstriyel alanlara gitmektedirler. Ülkedeki kırsal alanlarda yaşayan kişiler, kentlerde yaşayan kişilere göre daha fazla göç etmeye yatkındırlar. Erkeklerden ziyade kadınlar daha fazla göç etmeye yatkındırlar (Ravenstein, 1885: 198-199, akt. Saraçlı, 2011: 15-16). Ravenstein belirttiği göç yasalarıyla yaşadığı dönemdeki İngiltere'de yaşanan iç göçe, kentleşmeye ve kırdan şehre yönelen göç hareketleri ile göç şekillerini açıklamaktadır fakat göç konusunda kapsayıcı göç kuramları sunmakta yetersiz kalmıştır (Saraçlı, 2011: 16).

Lee tarafından yazılan göçün teorik açıklamalarına göre göç hareketleri, "itme ve çekme" faktörleriyle analiz edilmektedir. Bu kuram göç hareketlerini açıklarken aynı zamanda nedenlerini de ortaya koyan bir analiz sunmaktadır. Lee tarafından ortaya konulan "itme ve çekme" teorisine göre, her yerleşim alanında kişileri o bölgeye doğru çeken ya da iten birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlardan pozitif özellikler çekici faktör olarak, negatif özellikler ise itici faktör olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca kişiler açısından pozitif ya da negatif olarak nitelendirilmeyen, kayıtsız olarak belirtilen unsurlar da söz konusudur. Lee'nin göç teorisine göre göçe dair bir başlangıç noktası, gidilecek hedef yer ve bu iki nokta arasında mevcut olabilecek engeller bulunmaktadır. Kuramda önemle belirtilen asıl nokta, insanları başlangıç alanından göç etmeye iten unsurlar ve gidilecek hedefteki çekici unsurların bulunmasıdır. Fakat itici ile çekici unsurlar, göç alan ve göç veren bölgeler ile göç eyleminde bulunan insanların "itici ve çekici" faktörlere dair algılarına göre şekillenmektedir. Bazı kişilere göre itici olan şartlar diğer insanlar için çekici unsur olabilir (Lee, 1966: 50, akt. Özyakışır, 2013: 50-51).

Petersen göç tiplerini dört gruba ayırmaktadır. Petersen'e göre göç tipleri; ilkel, zorlamayla yapılan, serbest ile kitlesel göçlerdir (Petersen, 1996: 6-11, akt. Yalçın, 2004: 14-16). Petersen'e göre ilkel göç hareketleri; olumsuz iklim şartları, susuzluk gibi fiziki koşullar ve zorluklar nedeniyle gerçekleşen, doğal ortamda yaşanan itici unsurlarla yapılan göçleri ifade eder. Zorlamayla gerçekleşen göçler ise, sosyal şartların yarattığı baskıyla yapılan göçleri belirtmektedir. Bu türdeki göç eylemlerinde göç eden grup az da olsa göçü kontrol eder veya tümüyle göç hareketi grubun iradeleri dışında

gerçekleşir. Serbest göç tiplerinde yapılan göçler insanların kararıyla gerçekleşir. Kişiler göç etmeye kendileri karar verir. Bu tip göçe örnek olarak farklı ülkelere ya da şehirlere giden işçilerin göç eylemi verilebilir. Kitlesel göçler ise, farklı bir ülke veya şehre giden insanların kazançlarından, göç ettikleri yerlerdeki insanların haberdar olmasıyla yaşanan göç dalgalarıyla oluşur (Adıgüzel, 2020: 28-29).

"Neo-klasik ekonomik" göç kuramı makro ve mikro kuram olarak ikiye ayrılmaktadır. Makro kuram, dış göç ve iç göç hareketlerinin sebebi olarak emekte arz ile talep konusunda mevcut olan coğrafi yöndeki farklılıkları görmektedir (Abadan Unat, 2002: 6). "Neo-klasik Mikro kuram" ise esas olarak bireylere odaklanmaktadır. Bu kurama göre göç eyleminde bulunacak olan kişiler akılcı şekilde düşünerek, gelir hesabı yaparak, en fazla kazanç sağlayacakları duruma göre göç etme kararını vermektedirler. (Borjas, 1989: 457-485, akt. Abadan Unat, 2002: 7).

"Emek göçünün yeni ekonomisi" görüşüne göre göç hareketleri sadece iki ülkenin arasında olan farklı gelir düzeyleriyle açıklanamaz. Aynı zamanda güvenli iş fırsatı ile yatırım anaparasına erişme ile uzun vadeli risk yönetim konuları da dahil edilerek değerlendirilmesi gerektiğini vurgular (Taylor, 1999, akt. Castles, Miller 2008: 33). 1980'li yıllarda doğan "yeni işgücü göçü ekonomisi" neo-klasik ekonomik kuramlara bir tepki niteliğinde olmuştur (Castles, Miller 1998, akt. Şenol Sert, 2012: 34).

"İkili Ekonomide Kalkınma Teorisi" ekonomik kalkınmada işgücü göçünün önemli payı olduğuna dikkat çekmektedir. Bir ülkenin ekonomisinin gelişmesinde tarım sektörünün işgücü arzının rolü büyüktür. Emek gücü, tarım gibi geleneksel işkollarından sanayi gibi modern sektörlerdeki daha fazla kazanç elde edilebilecek işleri tercih edip, göç etmektedir. Dolayısıyla göç geleneksel ile modern sektörler tarafından faydalanılan bir unsurdur (Toksöz, 2006: 16). "İkili işgücü piyasası teorisi" göçleri, modern sanayileşmiş toplumlarındaki yapı ile ilgili gereksinimlerle ilişkilendirmektedir. Bu kurama göre işçi göçmenlerine talep, sanayi toplumlarındaki emek gücü piyasası neticesinde süreklilik kazanmaktadır. Gelişmiş ülkelerin ekonomilerinde ikili yapı mevcuttur. Birinci ve ikinci sektörlerde çalışması için göçmen çalışanlara olan gereksinimin sürekliliği kaçınılmaz bir durumdur (Toksöz, 2006: 17-18). Ayrıca göç edenler akılcı ve çıkarlarının lehine karar vermektedirler (Güllüpınar, 2012: 67).

"Yeni Emek Göçü Ekonomisi Kuramı" ya da diğer bir deyişle "yeni göç ekonomisi" kuramı göç etmek isteyen kişilerin göç kararında bulunmasında yalnızca bu kişilerin değil, ailelerinin de etkisinin olduğunu vurgulamaktadır (Hagen-Zanker, 2008: 12-16, akt. Saraçlı, 2011: 26). Neo-klasik ekonomik kuramlar yalnızca göçmene odaklanmaktadır. Oysa yeni ekonomi kuramıyla birlikte göç süreçlerine aile üyeleri de dahil edilmektedir (Güllüpınar, 2012: 61-62).

"Merkez Çevre Kuramı" veya "Dünya Sistemi" teorisine göre dünya, merkez ile çevre ülkeler şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Ve ülkeler birbirlerine ekonomik açıdan bağımlı konumdadır (Çağlayan,

2006: 78). Bu kurama göre çevre ülkeler, merkez ülkelerdeki işgücü gereksinimini düşük ücretle çalışan göçmenlerle gidermektedir. Çevre ülkelerdeki iyi eğitim almış, yetenekli kişiler de merkez ülkelere doğru göç etmektedir (Çağlayan, 2006: 80-81).

"Kesişen Fırsatlar Teorisi" göç edecek kişilerin göç kararını vermesinin, göç edip, gidilen yerde mevcut fırsatlar ile imkanlarla ilgili olduğunu belirtmektedir. Kısaca, göç edilecek yerdeki iş fırsatları ne kadar çok ise o yere göç edecek kişilerin sayısının miktarı da çok olacaktır. Bu kuram, göç hareketlerine sayısal bir hesapla açıklama getirmeye çalışmaktadır fakat şehirlerdeki imkanların nasıl hesap edileceğini belirtmemektedir (Yalçın, 2004: 28).

"Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı" göçmenlerin, göç edip ayrıldıkları ülkelerde yaşayan bireylerle aralarındaki akrabalık ile dostluk gibi bağları belirterek, insanlar arasındaki bağlantıları vurgulamaktadır. Bu bağlar zamanla göçün yayılmasına etki etmektedir (Güllüpınar, 2012: 73).

"Göç Sistemleri Kuramı" uluslararası ilişkilerde hem iktisat hem de siyaset temel alınarak geliştirilen bir teoridir. Bu teori iki veya daha çok ülkenin birbirleriyle göçmenleri değiştirmesiyle ortaya bir göç sistemi ile göç ilişkileri meydana gelmektedir. Bu ilişkiler birbirine coğrafi olarak yakın ülkeler arasında olabileceği gibi, birbirlerine uzak ülkeler arasında da olabilir. Bu kurama göre Türkiye ile Almanya arasında olan göç hareketleri ve göçmen ilişkileri örnek verilebilir (Çağlayan, 2006: 82).

"Denge Kuramı" bireylerin göç kararı verirken birçok faktörü hesapladığını vurgulamaktadır. Kişiler bulundukları zaman ile yerde, göç edecekleri şehirde ve kırsal alanda olan kazançlarını, iş fırsatlarını hesaba katmaktadırlar. Kişiler yaptıkları bu hesaptan çıkan sonuca göre göç etme kararına varmaktadırlar (Todaro, 1980: 368, akt. Özyakışır, 2013: 52-53). Bu kuram göç sonucu bazı dengesizliklerin oluşmasını göz ardı ettiği için eleştirilmektedir (Çakır, 2011: 136).

2. ULUSLARARASI GÖÇ VE ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ İLİŞKİSİ

"Uluslararası göç" en önemli göç türlerinden biridir. Göç olgusunun en yaygın ve küresel boyutta etkili olan, önemini gittikçe arttıran bir türü "uluslararası göç" kavramıdır. Farklı nedenlerle bireysel veya kitlesel biçimde gerçekleşen, birçok ülkeyi etkileyen, bir ülkenin sınırı geçilerek yapılan ve "uluslararası göç" olarak adlandırılan insan akışları günümüzde de oldukça önemli bir konu niteliğindedir. Göç ve uluslararası göç kavramları birçok bilim dalı tarafından çalışılan konulardır. Göç ve uluslararası göç olgularının en doğru değerlendirmesi, çok disiplinli bir alan olan "uluslararası politik ekonomi" tarafından gerçekleşmektedir. UPE birçok disiplin açısından değerlendirme yapabilen bir alandır ve göç konusunda da çok yönlü bir analiz sunmaktadır. Birçok alanda etki doğuran göç ve uluslararası göç kavramlarını, siyasetten sosyolojiye çeşitli disiplinlerin yaklaşımını içeren UPE alanı açısından incelemek bu konularda doğru çıkarımlar yapılmasını sağlayacaktır. Böylece göç ile uluslararası göç olguları ve bu kavramların UPE alanı ile olan ilişkileri hakkında sağlıklı analizler yapılabilecektir. Göç ile uluslararası göç kavramlarının UPE disiplini açısından yorumlanmasıyla bu kavramlar hakkında daha kapsamlı bilgilendirmelerin yapılması sağlanacaktır. Dolayısıyla göç ve uluslararası göç olguları ile ilgili daha geniş bir perspektiften bilgi sunulmuş olacaktır. Göç ve uluslararası göç kavramlarını açıklamak ve yorumlamak için çeşitli kuram ile teoriler geliştirmiştir. Söz konusu göç kuramları, göç hareketlerinin tasnifinde ve daha iyi anlaşılmasında fayda sunmaktadır.

2.1. Uluslararası Politik Ekonomi

Devletlerin arasında gelişen ilişkiler, yalnızca siyasi seviyede ve uluslararası ilişkilerle ilgili konular ya da yalnızca uluslararası ekonomi alanı tarafından ele alınan konularla meydana gelmemektedir. Dolayısıyla devletlerin arasında gerçekleşen ilişkilerin irdelenmesi için çok disiplinli alana ve konulara ihtiyaç duyulmaktadır (Ateş, Gökmen 2013: 46-47). İktisat ile politika alanları birbirleriyle etkileşim içinde olan olgulardır fakat kavramların ikisi de birbirinden bağımsız olarak bu disiplinleri incelemektedir ve bu yetersiz olmaktadır. Birçok düşünürün birbirinden ayrı yönde kullanmış olduğu ve kırk yılı aşkın süredir var olan "politik ekonomi" alanı, özellikle iktisat ile siyaset, devletler ile piyasa gibi kavramlar arasındaki ilişkilerin daha iyi izah edilmesini ve tahlil edilmesini sağlayan bir disiplin niteliğindedir (Ateş, Gökmen 2013:49). Uluslararası ekonomi ile uluslararası siyaset alanlarının birbirlerinden ayrılması, 1970'li yıllarda son bularak, ekonomi ve siyaset disiplinlerinin aslında birbirine oldukça yakın olduğu görülmüştür. Dünyadaki siyasal değişimler ile küreselleşmenin etkisiyle birlikte "Uluslararası İlişkiler" disiplinine bağlı olarak "Uluslararası Politik Ekonomi" alanı doğmuştur (Ateş, Gökmen 2013: 50). Bilhassa küreselleşmenin etkisiyle bu süreç hızlanmıştır. Küreselleşmenin etkisiyle artan ekonomik entegrasyon aşamasında siyasi kontrolün sağlanma mücadelesi, iktisat ile siyaset alanlarının müşterek sorunu haline gelmiştir. "Uluslararası

politik ekonomi" alanı ortaya çıkmadan önce iktisat bilimciler devletlerin menfaatleri hakkında, siyaset bilimciler ise devletler ile piyasaların bağlantılarını yorumlamada yetersiz kalmaktaydı (Ateş, Gökmen 2013: 51). "Uluslararası Politik Ekonomi" politika, iktisat, sosyoloji gibi birçok disiplini içeren oldukça çeşitli bir analiz alanıdır (Ateş, Gökmen 2013: 61). "Uluslararası Politik Ekonomi" kısaca "UPE" alanı birçok disiplini içinde barındıran ve çok yönlü analiz sunarak, uluslararası ilişkilere dair konuları değerlendirmede oldukça faydalı bir alandır.

UPE; uluslararası siyaset, uluslararası iktisat, iç siyaset ile ulusal iktisat gibi alanlarla ilişkilidir ve bu alanlar arasındaki etkileşimleri ulusal ve uluslararası düzeyde inceleyen ve siyaset ile iktisat alanlarını ayırmaksızın birlikte değerlendiren bir disiplindir (Şen, 1998: 394). UPE alanı, birbirinden ayrı olan hem küresel siyaset ile iktisat hem de ülke düzeyindeki ekonomi ile siyaset alanlarının birleşmesiyle ortaya çıktığı bir disiplindir. UPE alanı kendine özgü bir yaklaşım sunan ve uluslararası ticari ilişkiler, küresel iktisadi sorunlar dahil olmak üzere iktisat ile siyaset alanlarıyla ilgili hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki birçok konuyu kapsayan bir disiplindir. UPE tüm bu konuları kapsayarak ve birbirinden ayırmadan anlamaya çalışan bir alandır (Şen, 1998: 396-397). UPE birçok disiplinin bakış açısını kapsayarak, o disiplinlerin esas ilkelerini de bünyesine katarak ve eleştirel biçimde yaklaşım sunarak, önemli bir bilimsel analiz sunmaktadır. UPE alanı iktisat ile siyaset arasındaki etkileşimleri, bağlantıları ve aşamaları hem ulusal hem de uluslararası düzeyde inceleyerek, sorgular. UPE özellikle uluslararası ilişkilerle ilgili olmak üzere birçok kavramı ve olguyu iktisat ile siyaset alanları arasında ilinti kurarak irdelemektedir. UPE her politika ile olayları kendi başına tüm yönleriyle, neden olabileceği bütün neticeleriyle ve farklı alanlara olan etkileriyle ele almaktadır. Dolayısıyla her olay, süreçler ile politikalar iktisadi ve siyasi yönden ayrılmadan uluslararası ile ulusal düzeyde sorgulanarak, incelenmelidir (Şen, 1998: 399). UPE disiplini uluslararası siyasette ve küresel ekonomide gerçekleşen her türlü gelişme, değişim ve olayı gerek enternasyonal gerek ise ulusal düzeyde inceleyerek, birçok alanın bakış açılarını kapsayan özellikte analiz etmektedir. UPE birçok boyutu bulunan problemlere analitik bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Böylece siyaset, ekonomi ve ulusal ile uluslararası ilişkilerin alanına giren sorunlar daha iyi tahlil edilerek, açıklanır ve bu problemlere daha doğru çözüm aranır.

UPE, uluslararası ilişkilerin içinden doğmuş olsa da kendi başına, ayrı bir alan niteliğinde 1970'lerde yeni bir disiplin olarak doğmuştur. İktisat ve siyaset alanlarının birbirleriyle olan kuvvetli bağı nedeniyle her iki disiplinin de ortaklaşa incelenmesi gerektiği düşünülmüştür (Ateş, Gökmen 2013: 49). Tarihi olayların asırlardır gösterdiği gibi siyaset ve politik yapı uluslararası ekonomik gelişmeler üzerinde oldukça etkilidir. Ticari faaliyetler, para ilişkileri ve tüketim konuları siyasi unsurların etkisi altındadır. Özellikle 15. yüzyıl ve 18. yüzyıl arasında etkili olan merkantilist anlayış da politikanın ekonomi alanında oldukça mühim olduğunu vurgulamaktaydı. Siyaset ile ilgili tüm faktörler, ekonomik yapılar ile ticari faaliyetler üzerinde belirleyici konumdaydı. Siyasi ve politik amaçlar ekonomi ile

alakalı konular üzerinde kontrol sahibiydi. Politik ilişkilerdeki olumsuzluklar başlıca ekonomik alandaki gelişmelerle bağlantılıydı. Böylece tüm küresel ekonomik ilişkiler siyasi yönden güç sağlamak amacı üzerine kurulmuştu. Merkantilizm anlayışını benimseyen ülkeler siyasi açıdan yeterli güce sahip olmak için ekonomik yapılarına önemli şekilde dahil olan uygulamalar gerçekleştirmekte ve iktisadi yapıları ile ilişkilerini kontrol etmekteydiler. 19. yüzyılda ise ekonomik sistemin üzerinde siyasi yapıların kontrolünün gerekli olmadığı görüşü ve serbestleşme fikirleri etkili olmuştur. Ekonomik yapılar üzerinde hiçbir müdahaleye gerek duyulmadan, doğal olarak düzene girecek bir sistem olarak görülmüştür. Böylece küresel barışın ve insanların refahının gerçekleşeceği iddia ediliyordu (Duman, 2002: 2). II. Dünya Savaşı ile yaşanan ekonomiyle ilgili sonuçlar da politika ve ekonomi alanlarındaki yapay ayrımı onaylamaktadır. Savaş sonrası uluslararası ekonomik ilişkilerde karar verme hakkı bulunan kurum ile kuruluşlar ve anlaşmalar ortaya çıkmıştı. Böylece uluslararası ilişkilerde ekonomik etmenlerin payı önemli oranda azalmıştı. Soğuk Savaş sürecinde ise ülkeler arası ilişkiler güvenlik konularıyla meşgul olmaktaydı. Ve uluslararası ilişkilerin ekonomik yönü eski sömürge ülkelerine yapılan maddi yardımlarla sınırlı kalmıştır (Duman, 2002: 3). Geçmişte uzun yıllar örneklerine rastlandığı gibi ekonomi ve siyaset alanları hep birbirleriyle bağlantılı ve küreselleşme süreciyle de bu bağın arttığı olgular olmuştur.

UPE disiplini, siyaset ile iktisat alanlarının arasındaki önemli ilişkileri, kuvvetli bağı ve birbirlerini etkileme özelliğini vurgulayan bir alandır. Bir kavram olarak "politik ekonomi" olgusu Marksist bir düşünürün ekonomi alanına kattığı bir kavramdır ve günümüzde "uluslararası politik ekonomi" olarak adlandırılmaktadır. Bilhassa yakın zamanda iktisat ile siyaset arasındaki ilişki artmıştır ve siyaset, iktisat ile uluslararası ilişkiler alanlarında gerçekleşen olaylar açısından "uluslararası politik ekonomi" disiplini daha çok adından söz ettiren önemli ve değerli bir alan konumuna gelmiştir. UPE alanı iç politika ile iktisat politikalarıyla, uluslararası iktisat ve siyasi politikaları kapsayan bir olgu niteliğindedir. Gerek ulusal gerek uluslararası seviyede uygulanan politikalar birbirlerini oldukça fazla oranda etkilemekte ve birbirlerinin yeni bir yön kazanmalarını sağlamaktadır. UPE alanının esas faktörleri devletler, piyasa ile toplumlar düzeyindeki ilişkilerdir (Soylu, 2019: 32).

UPE alanı, günümüzde özellikle ülkelerin iktisadi durumlarını, alım satım hacimlerini, ekonomi ile güvenlik alanlarındaki gelişmeleri gibi konuları odak noktasına alarak inceleyen bir alandır. Ticaretle ilgili endişelere güvenlikle alakalı gelişmelerin de eklenmesi durumu, ülkelerin dış ticaret hacimlerini negatif yönde etkilemektedir ve uluslararası düzeydeki sistemlerin müdahil olmasını gerektirmektedir. "Uluslararası Politik Ekonomi" disiplininin ilgi alanına savunma, teknoloji, ticaret ile uluslararası ticari ilişkiler ve güvenlik gibi birçok konu da girmektedir. UPE yalnızca iktisadi konuları değil, politik ile sosyal olayları da incelemekte ve siyaset, iktisat ile uluslararası ilişkiler alanlarını ihtiva etmektedir (Soylu, 2019: 38-39).

Şekil 1: Uluslararası Politik Ekonomi'nin İnceleme Alanları

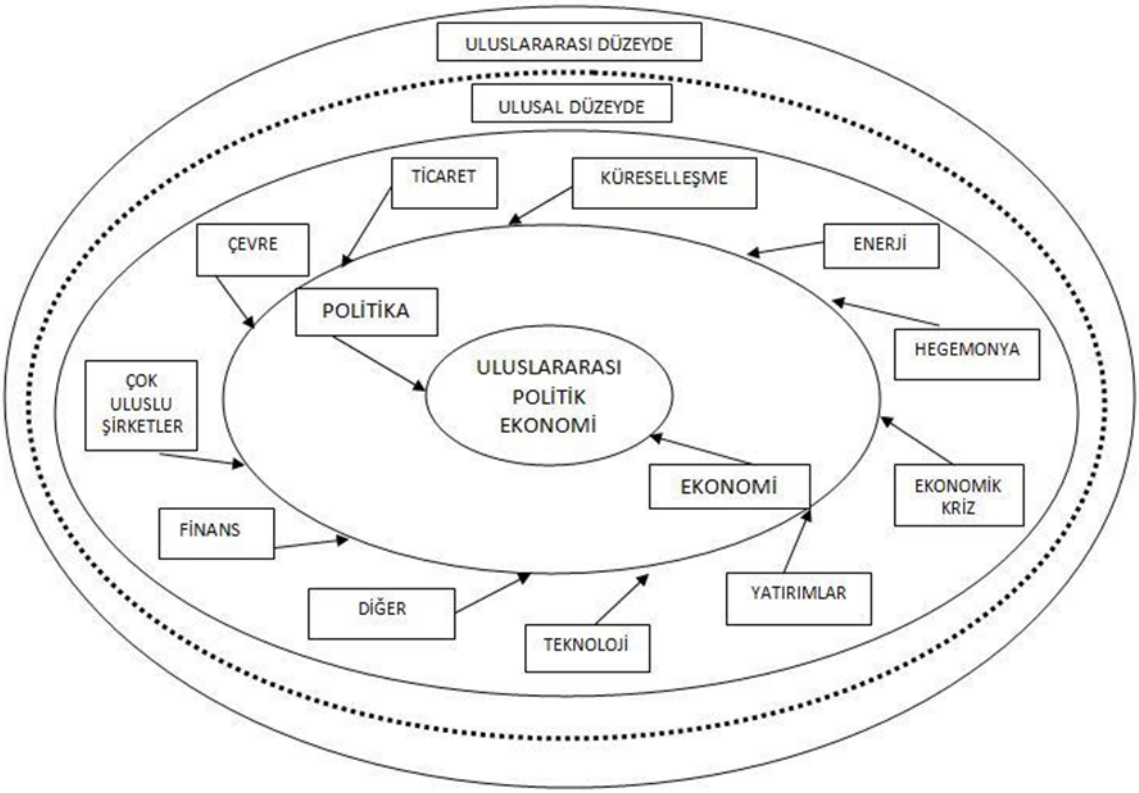

Kaynak: (Al, 2015: 155).

Yukarıda gösterilen şekilde detaylı olarak belirtildiği gibi, iktisat ve siyaset bilimlerinin bir araya gelmesiyle oluşan "UPE" disiplininin ilgilendiği ve ilgi alanına giren çok sayıda husus bulunmaktadır. UPE disiplini yukarıda görülen şekilde yazmakta olan konuları yalnızca ulusal ile uluslararası düzeyde incelememektedir, UPE incelediği tüm konulara ve alanlara iki yönden de yaklaşmaktadır (Al, 2015: 155). **Şekil 1**'de net biçimde görüldüğü gibi, siyaset ile iktisat alanlarının birleşmesi "UPE" disiplinini ortaya çıkarmaktadır. Ve UPE disiplini çeşitli konuları hem ulusal hem uluslararası seviyede konu edinmektedir. UPE disiplininin ilgi alanına teknoloji, finans, çevre, enerji, küreselleşme, ticaret ve daha birçok çeşitli konu girmektedir. Şekilde de detaylı olarak belirtildiği gibi özellikle sosyal bilimlerdeki birçok disiplinin konu edinerek, çalıştığı başlıkları "Uluslararası Politik Ekonomi" tek bir çatı altında toplayarak irdelemektedir ve hem küresel boyutta hem de ülkeler düzeyinde incelemektedir.

Susan Strange üretim ile ticaretin, para ile finansın, güvenliğin ve bilgi ile teknolojinin oluşturduğu dört yapı yorumunda bulunmaktadır. Susan Strange'in değerlendirmesi adına mevcut olan bu yapılar veya diğer bir değişle "şebeke" ile "ağlar" UPE disiplininin temeli şeklinde görev yapan oldukça kompleks mekanizmalardır. Tüm para, güvenlik gibi ağlara veya şebekelere ulaşan kurallar ile prosesleri belirlemekte olan devlet, devlet dışındaki kurumlar, örgütler ile diğer farklı ögeleri

kapsamaktadır. Susan Strange "Uluslararası Politik Ekonomi" disiplini açısından çok önemli bir isimdir. Susan Strange'in dört yapısı ve analiz düzeyleri oldukça önem arz etmektedir. Bu yapı ile düzeyler; global, uluslararası, devlet ile toplum ve birey düzeylerinde analiz seviyeleri ve Susan Strange'in dört yapısı olan "güvenlik", "üretim ile ticaret", "finans ile para", "bilgi ile teknoloji" yapılarını içermektedir (Balaam, Dillman 2018: 42).

"Politik ekonomi" eski Yunanca'da "polis" ve "oikonomike" sözcüklerinden türemiştir. Politika kelimesinin aslı eski Yunanca'da olan "polis" sözcüğüdür. "Oikonomike" ise ekonomi kelimesinin kaynağıdır. Sözcük anlamıyla politik ekonomi, bir ülkenin halkının veya devletinin yönetimini ifade etmektedir (Seyidoğlu, 1999: 484). 1970'li yıllar itibariyle iktisat ile siyasetin konulara yaklaşımındaki fark yok olmuştur ve "Uluslararası Politik Ekonomi" alanı gerçek bir disiplin ve çok disiplinli bir alan olmuştur. Dolayısıyla "Uluslararası Politik Ekonomi" disiplini pozitif bir bilimdir ve devletlerin ekonomi üzerinde olan etkileri konusunda önemli bir yer tutmaktadır. Böylece UPE disiplini politika ile iktisat bilim dallarının esas ilkelerini kapsayarak, birçok açıdan yaklaşım sunarak, çok yönlü değerlendirmelerde bulunmaktadır ve doğru çözümleri bulmaktadır. UPE disiplinini sadece ekonomi ile politika bilimleri tarafından analiz etmek ve sadece bu bilim alanlarının bakış açısıyla değerlendirme yapmak, olayları ve konuları eksik tahlil etmeye ve olayların sonuçları ile çözümleri hakkında yanlış kanılara varılmasına neden olacaktır. Konular ile olaylar, bireyler ve toplumlar açısından da analiz yapılmasını gerektirmektedir ve UPE bu açıdan sosyoloji bilimini de içeren bir yaklaşım sunar. Kişilerin ve yöneticilerin tepkileri ve nasıl karar verdiklerini analiz edebilmek için UPE disiplini psikoloji biliminden faydalanarak, psikoloji alanını da kapsamaktadır. UPE kişilerin yaşadıkları alanların coğrafi ve kültürel yönlerini de incelediği için coğrafya alanını da kapsamaktadır. UPE birçok disiplinle yakın ilişkidedir ve insana dair her konuyu inceleyen bir alandır. UPE bağımsız bir alan olarak 1970'li yıllardan sonra kabul görmüştür (Al, 2017: 4-5). Politika bilimi ile iktisat disiplinlerini bir araya getirerek oluşan UPE, yaşamın her alanında etkili olan bütün olayların ve durumların incelendiği bir bilim dalıdır. Dolayısıyla UPE, birçok farklı alanı çalışan ve konu edinen bir disiplindir. Bunlara globalleşme, finansal krizler, yönetişim, çevre, enerji gibi birçok konu dahildir (Al, 2017: 22). UPE birçok konunun nedenleri, sonuçları ve çözümleri hakkında çalışma yapan bir alandır. UPE konuları tüm boyutlarıyla birlikte devletler, piyasalar ile toplumlar açısından ve bunların arasındaki ilişkilerle bağ kurarak irdelemektedir. Örneğin küresel ekonomik kriz gibi birçok konuyu ele alan UPE; incelediği konuları daha iyi tahlil etmek, anlamak ve açıklamak için ekonomi, siyaset, sosyoloji, tarih ile felsefe gibi çeşitli disiplinleri birleştirmektedir (Balaam, Dillman 2018: 29-30).

UPE disiplini sosyal bilimlerin içinden özerk bir alan olarak 1970'li yıllarda küresel sistemdeki meydana gelen önemli krizlerle ortaya çıkan yeni perspektif ihtiyacıyla doğmuştur (Öniş, Kutlay 2017: 466). UPE; uluslararası ilişkiler, politika, ekonomi, sosyoloji ile antropoloji gibi farklı disiplinleri

birleştiren, bakış açılarını kapsayan ve sentezleyen çok disiplinli bir alandır (Balaam, Dillman 2018: 33-34). Sosyal bilim araştırmacıları iktisat ile politika bilimleri arasında olan bağlantıyı açıklayabilmek adına birçok kuram ile teoriler geliştirmiştir ve ekonomik milliyetçilik veya diğer bir deyişle merkantilizm, liberal yaklaşım ve Marksist görüş olan bu üç ideoloji en önemli ve etkili olan teoriler olarak kabul görmüştür (Gilpin, 2013: 42). Merkantilizm ile realizm, liberalizm ve radikal görüş UPE disiplininin esas yaklaşımları ve bakış açılarını sunmaktadır (Şen, 1998: 400-401). Kökeni ile oluşması oldukça eskiye dayanmakta olan UPE disiplini birçok alanı kapsamakta ve çok geniş bir alanı içermektedir. Bu yüzden UPE birçok değişik kuramların ve yaklaşımların meydana gelmesini sağlamıştır. Fakat bu perspektiflerden üçü, etkin olduğu zamanlar ve iddia ettiği fikirler sebebiyle en önemliler sayılmaktadır. Özetle Realizm görüşü ulus devlete, Liberalizm yaklaşımı bireye ve Eleştirel ile Radikal perspektif ise sınıf olgusuna vurgu yapmaktadır (Al, 2015: 147-148). Bu teoriler dışında UPE disiplininde İnşacı ile Feminist görüş gibi bazı alternatif yaklaşımlar da bulunmaktadır (Al, 2017: 14).

"Realizm" ile "Merkantilizm" yaklaşımlarının UPE disiplininde tarihi en çok geçmişe dayanan teoriler olduğu söylenebilir. Bu kuramların kökeni Yunan kent devletlerine yani antik zamanların siyasi faktörlerdeki uygulamalar gibi oldukça eskiye dayanmaktadır. 16. ve 17. yüzyıllarda Realizm ile Merkantilizm perspektifleri, Avrupa'da olan devletlerin gücünün ve tüm ülkelerin yararına olduğu kabul edilmekteydi (Şen, 1998: 401). "Ekonomik milliyetçilik" veya esas ifadeyle "Merkantilizm" politikanın iktisadi yapıdan daha üstün olduğunu iddia etmektedir. Ve iktisadi ilişkilerin siyasi unsurlar tarafından şekillendiğini yahut şekillenmesi gerekliliğini savunmaktadır (Gilpin, 2013: 42).

"Liberalizm" ilk olarak Merkantilist görüşe tepki niteliğinde doğmuştur. Merkantilist yaklaşım ülkelerin gücünü ve sahip olduğu zenginliklerini arttırma amacıyla ülkelerin ekonomisinde devletlerin katı bir biçimde kontrolünü savunurken, Liberal görüş bu durumun tamamen tersini söylemekteydi. Liberal görüşe göre siyaset ile ekonomi birbirinden ayrıdır ve piyasalara siyasi müdahale yapılmamalıdır. Liberalizm görüşüne göre, "UPE" alanının esas unsuru bireylerdir ve kişiler akılcıdır, kendi yararlarını en yüksek seviyeye getirmeyi amaçlamaktadırlar. Küresel ekonomideki dengeyi ve refahı sağlamak için devletler piyasaların güvende olabileceği bir ortam oluşturmalıdır. Liberal görüş küresel iş bölümünün önemini de vurgulamaktadır. Aynı zamanda Liberalizme göre ülkeler birbirine karşılıklı olarak bağımlıdır ve bu durum tüm ülkelerin yararınadır (Şen, 1998: 402-403). Liberal yaklaşıma göre en doğru olan politika ile iktisat alanları ayrı olmalıdır ve piyasa politik etkilerden uzakta tutulmalıdır (Gilpin, 2013: 42).

"Marksizm" yaklaşımı ise, 19. yüzyılda liberal yaklaşım ile klasik iktisat görüşe tepki amaçlı doğmuştur. Marksist perspektife göre siyaseti asıl belirleyen unsur ekonomidir. Politik anlaşmazlıkların

esas nedeni dünyadaki zenginliklerin dağıtımında sınıflar arasında olan mücadeledir. Bu politik çatışmaların ancak piyasa ile sınıf toplumlarının yok olmasıyla son bulacağı iddia edilmektedir (Gilpin, 2013: 42-43).

UPE alanına dair alternatif yaklaşımlardan biri "İnşacılık" görüşüdür. İnşacı yaklaşım fikirlere, söylemlere ve normlara dikkat çekmektedir (Balaam, Dillman 2018: 157). İnşacı perspektif ekonomi ile ilgili faktörlerden çok değerlere, inançlara önem vermektedir (Soylu, 2019: 37). "Feminizm" ise UPE alanındaki her konunun cinsiyet ile olan alakasını vurgulamaktadır ve bu duruma dikkat çekmektedir (Balaam, Dillman 2018: 171). Feminizm, erkeklerin ulusal ile uluslararası alanda yönetimde hâkim oluşuna dikkat çekerken, kadınların geri planda olup, ikinci plana atılmasına vurgu yapmaktadır (Soylu, 2019:38).

2.2. Uluslararası Göçün Politik Ekonomisi

İnsanlar siyasi, sosyal, coğrafi, kültürel, ekonomik gibi çeşitli nedenler ve koşullar sebebiyle doğdukları, yaşadıkları ülkelerden farklı ülkelere göç etmektedirler. Türlü sebeplerle insanların farklı ülkelere doğru göç etmesi "uluslararası göç" terimiyle ifade edilmektedir. İnsanların "uluslararası göç" diğer bir deyişle dış göç eylemini gerçekleştirmesinin tarihi oldukça geçmişe dayanmaktadır. Farklı nedenlerle ve amaçlarla yapılan uluslararası göç hareketlerinin birçok etkileri ve sonuçları da mevcuttur. Uluslararası göç eyleminin sonucunda göç eden kişiler, göç alan ve göç veren ülkeler açısından çeşitli etkiler meydana gelmektedir. Uluslararası göç akınlarının nedenleri, sonuçları ve etkileri uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, iktisat, psikoloji, sosyoloji, tarih, antropoloji ve coğrafya gibi türlü alanları kapsayarak açıklanmaktadır. Uluslararası göç eylemi sonucunda hem göç eden kişiler hem de göç alan ve veren ülkeler açısından hem de uluslararası düzeyde önemli sonuçlar yaşanmaktadır. Uluslararası göç süreçlerini anlayabilmek, açıklayabilmek ve doğru biçimde analiz edebilmek tek bir disiplinle mümkün değildir. Dış göç yani "uluslararası göç" olgusunu açıklamak için birçok disiplinin bakış açısını sunabilen ve çok yönlü bir alana ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda "uluslararası göç" kavramı açısından en doğru değerlendirmeyi "Uluslararası Politik Ekonomi" disiplini verecektir. Çünkü "Uluslararası Politik Ekonomi" alanı iktisat, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve sosyoloji gibi birçok disiplini kapsayan bir bilim dalıdır. Ayrıca "Uluslararası Politik Ekonomi" alanı incelediği konulara ve olaylara çok yönlü yaklaşmaktadır ve konulara hem ulusal hem uluslararası hem de bireyler düzeyinde açıklama getirmektedir. Sosyal bilimler alanında birçok bilim dalının çalıştığı "göç" ve "uluslararası göç" konularına ve kavramlarına hem kapsamlı hem de bütüncül olarak yaklaşan "Uluslararası Politik Ekonomi" alanı açısından bu konular oldukça önemlidir. "Uluslararası Politik Ekonomi" alanı teorileriyle ve kuramlarıyla "uluslararası göç" olgusuna dair açıklama ile değerlendirme sunmaktadır.

UPE disiplininin teorileri göç ve uluslararası göç kavramlarına yönelik oldukça farklı yaklaşımlar sunmaktadır.

Global göç hareketleri ve yerleşim türleri pek çok imkânı yarattığı gibi birtakım sorunlara da sebep olmaktadır. Siyaset bilimciler, akademisyenler "UPE" teorileri ve kuramları açısından konuların yararlarına ve zararlı yönlerine dikkat çekmektedir. Örnek olarak, "tutucu ekonomik liberal" yaklaşım "ulus ötesi insan akışları" yani uluslararası göç hareketlerinin serbest olmasını ve işçilerin göç hareketlerinin serbest piyasa gereği doğal olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu yaklaşıma göre göçmen işçiler emeğin maliyetli olduğu sektörlerde ekonomik açıdan büyümeye katkı sağlamaktadır. Fakat yabancı işçiler, yerli işçilerin işine yerleşmektedir ve maaşların düşmesine de neden olmaktadır. Neo-liberal yaklaşıma göre ise, göçmen işçiler malların daha ucuza tüketiciye ulaşmasını sağlarken, işveren kişilerin de gelirlerinin artmasına ve ekonomik büyümenin olumlu etkilenmesini sağlamaktadır. (Kronholtz, 2006, Porter, 2005, akt. Balaam, Dillman 2018:549). "Aykırı müdahaleci liberaller" ise insan hakları gereğince kişilerin göç hareketlerinde özgür olmalarını savunmaktadırlar. Bu yaklaşım insanların kendi ülkelerinde olan baskı, şiddet ile zorlu koşullar nedeniyle ülkelerini terk ederek göç etme haklarına dikkat çekmektedir. Aynı zamanda göç eden insanların göç eylemlerine dair uygun düzenlemelerin yapılması da vurgulanmaktadır (Balaam, Dillman 2018:549). UPE teorileri açısından göçe dair en olumsuz görüşler "milliyetçi-realist" yaklaşım tarafından yapılmaktadır. Bu yaklaşıma göre göçmen işçiler kişilerin işlerinden edilmesine ve yerli işçilerin maaşlarının azalmasına sebep olmaktadır ve milli güvenlik açısından risk oluşturmaktadır. Aynı zamanda göçmenlerin varlığının eğitim ve sağlık gibi konularda devlete fazladan ekonomik sorumluluk yüklediği savunulmaktadır (akt. Balaam, Dillman 2018:549-550). Yapısalcı görüşe göre ise göç akışları global eşitsizlik sonucunda az gelişen ülkelerin varlığıyla gerçekleşmektedir. Yapısalcı yaklaşım, gelişmiş ülkelerin göçmen işçileri sömürmesine dikkat çekmektedir. İnşacı teori ise çok kültürlülük ile yurttaşlık kavramlarına dikkat çekmektedir (Ballaam, Dillman 2018: 550).

Marx, uluslararası göç hareketlerinde kapitalistlerin ekonomik yönden menfaatleri konusuna dikkat çekmektedir. Marx uluslararası göç neticesinde birbirine karşı ve rakip duruma gelen işçi sınıflarının oluştuğunu belirtmektedir. Marx'a göre uluslararası göç sonucu göç konusu güvenlik sorununa evirilmektedir (Marx, Engels 2010: 473-475, akt. Kalaycı, 2019: 67). Uluslararası göç hareketleri sonucunda bölünen işçi sınıfları ve ırkçılık ile zenofobi gibi durumlar işçilerin birlik olmasına mâni olmaktadır (Wilson, 2017, akt. Kalaycı, 2019: 67-68). Lenin, dış göç eylemlerini emperyalizm açısından değerlendirmiştir ve başka bir ülkeye çalışmaya giden göçmenlerin sömürüldüğüne vurgu yapmıştır. Lenin'e göre gelişmemiş ülkelerdeki ucuz emek emperyalist ülkeler tarafından sömürülmektedir ve bu durum emperyalizmin doğasında mevcuttur (Lenin, 1917: 168, akt. Kalaycı, 2019: 68). Marksist perspektife göre gelişmiş emperyalist ülkeler, az gelişmiş ülkelerdeki emek

gücünü faydalanabilecekleri kaynak gibi görmektedirler (Richmond, 1988: 6, akt. Kalaycı, 2019: 68). Göçmen işçiler göç ettikleri gelişmiş ülkelerdeki yerli işçilerden daha az maaşla çalışmaktadırlar. Göçmen işgücü çoğu zaman yasalarla korunmamaktadır ve göçmen işçiler sömürülmektedir. Bu durum yerli işçilerin aleyhine olmaktadır ve işçi ücretlerinin azalmasına neden olmaktadır (Vogel, 2013: 2-3, akt. Kalaycı, 2019: 69). Son zamanlarda Avrupa'daki ülkelerde meydana gelen finansal krizlerin, göçmenlere karşı politikalar ile zenofobinin artışına sebep oluşu buna emsal verilebilir. Özetle Marx ve Marxist yaklaşım "uluslararası göç" konusunu işçi sınıflarını esas alarak tahlil etmektedir. Ve hem işçilerin gelirlerinde hem de hayat koşullarındaki düşüş sonucu yaşanabilecek olumsuzluklara vurgu yapmaktadırlar (Kalaycı, 2019: 69).

Dünya sistemleri görüşüne göre küresel sistemde güçlü merkez devletler ve bu ülkelere bağımlı olan az gelişmiş, çevre ülkeler mevcuttur (Sönmezoğlu, 2011: 45). Bu görüş dış göçleri kapitalizm ve merkez devletlerden çevre ülkelerin üretim bölgelerine doğru genişlemesi çerçevesinde değerlendirmektedir. Merkez ülkelerdeki yerli emek gücündeki ücretlerin artışıyla kar oranlarının azalması, merkez ülkelerin hammadde ile ucuz işçi ihtiyacının sonucunda çevre ülkelere müdahalesi gündeme gelmektedir (Massey vd., 1998: 34-37, akt. Kalaycı, 2019: 70). Aynı zamanda bu perspektif Marxist politik ekonomi yaklaşımı temel alarak global eşitsizliğe dikkat çekmektedir ve dış göç hareketlerini kapitalist düzenin devamına katkı sağlayan bir konumda incelemektedir. Dolayısıyla bu yaklaşım göçmenleri, sermaye adına ucuz emek gücü niteliğinde görmektedir ve dış göç eşit olmayan halde gelişmenin devamını sağlamakta olan bir unsur niteliğindedir. Özetle dünya sistemleri perspektifi uluslararası göç konusunu uluslararası sistemi esas alarak analiz etmektedir (Kalaycı, 2019: 70-71).

Neo-realizm perspektifi dış göçün ülkelerin kontrolünde olduğunu belirtmektedir. Bu görüş göç alan ülkelerdeki göçmenlerin artması emek gücündeki ihtiyaç yerine erişimdeki kolaylıktandır. Ve toplumların yabancı kişileri kabul etme kapasitelerinin kısıtlılığı ile göç hareketlerinin kontrol edilmediği takdirde güvenlik konusunda risklerin oluşacağı vurgulanmaktadır. Neo-realist görüş göçmenleri ve mültecileri milli güvenlik çerçevesinde değerlendirmektedir. Fakat bazı realist görüşlerine göre eğer devletin menfaatine olacaksa ülkeler sınırlarını açmalıdır. Çünkü burada esas olan devletlerin küresel ortamda güç kazanmasıdır. Göç hareketleri küresel sistemin bir işlevi niteliğindedir. Ülkelerin göçmenleri sınırlarının içine alması küresel sistemdeki yerlerinin yararına gerçekleşmektedir. Buna örnek olarak ülkeler iyi öğrenim görmüş kişilerin kendi ülkelerine göç etmesi için çaba harcayacaklardır (Talani, 2015: 20, akt. Kalaycı, 2019: 75). Fakat realizme göre dış göç bazen sakıncalı durumlara da neden olabilmektedir. Mesela uluslararası göçün çok yoğun gerçekleşmesi ülkelerin sınırlarının güvenliğinde risk oluşturabilir, milli kimlik konusunda zararlı olabilir yahut etnik ayrımcılığa ve zenofobiye sebep olabilecek çatışmaları meydana getirebilir. Kısaca realist görüş

uluslararası göç olgusunu değerlendirirken esas olarak devletin menfaatini düşünmektedir. Dış göç hareketlerinde temel olan belirleyici unsur devlet çıkarlarıdır (Kalaycı, 2019: 76).

Neo-liberal görüş dış göç konusunda küresel iş birliklerine ve göç yönetişimi konusunda bir görevi bulunan kurumun gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu yaklaşım uluslararası düzeyde iş birliği yapıldığında dış göç hareketlerinin güvenlik açısından risk oluşturmayacağını vurgulamaktadır. Bu yaklaşım eğer devletler göç hareketlerini kurumlar aracılığıyla kontrol altına alır ve düzenlerse ülkelerin ticari faaliyetlere ve göç eylemlerine eğilimli olduğunu vurgular (Talani, 2015: 23-25, akt. Kalaycı, 2019: 76). Ayrıca neo-liberal iktisadi politikalar kişilerin sosyal güvenceleri olmadan ve az miktarda maaşlarla çalışmasına neden olmuştur. Ve bunun sonucunda kişiler daha uygun hayat şartlarına ulaşabilmek için göç eyleminde bulunmaya, mülteci olarak farklı ülkelere gitmeye başlamıştır (Güllüpınar, 2012: 55). Neo-liberal yaklaşım dış göç hareketlerinde esas olarak uluslararası bir göç rejimi ile "göç yönetişimi" konularına vurgu yapmaktadır. Dış göç akışları kontrol edilmediği takdirde gerek ülkeler gerek bireyler açısından güvenliklerinin riske atılacağı vurgulanmaktadır. Ve denetlenmeyen göç hareketleri ülkelerin işgücünde de olumsuz etkiler yaratabilir (Kalaycı, 2019: 77). Ayrıca küreselleşme ve son yıllarda ülkelerde çıkan çatışmalarla uluslararası göç hareketleri karışık hale gelmiştir fakat hala göç akışlarını düzenleyen global bir mekanizma yoktur (Gök, 2016: 67). Dünyada yaşanan neo-liberal gelişmeler ve globalleşmeyle ülkelerin sınırını aşan göçler hızlanmıştır. İşgücü ve aile göçleri küresel düzeyde artmaya başlamıştır (Özyakışır, 2017: 1173). Dış göç hareketleri, küreselleşme savları tarafından göçün güvenlik konusundaki riskleri belirterek değerlendirilmektedir. Bu teze göre dış göç hareketleri kaçınılmazdır ve süreklilik arz etmektedir fakat ülkelerin sınırlarının idaresini kaybetme riskleri mevcuttur. Uluslararası göç eylemleri ülkeler açısından güvenlik konusunda önemli riskler barındırmaktadır ve bu tehditler özellikle yasadışı göçmenlerin varlığı ile kendini göstermektedir. İllegal yollarla ülkelere giren ve ülkelerde yaşayan göçmenler, göç ettikleri ülkelerin milli birliğini ve bütünlüğünü riske atmaktadırlar ve göç ettikleri ülkelerde yaşayan yurttaşların istihdamını negatif yönde etkilemektedir ayrıca ülkelerin sınırlarının emniyeti açısından da tehlike oluşturmaktadır. Uluslararası göç sonucunda ülkelerin milli güvenliği, iktisadi ile kültürel güvenliği de etkilenmektedir. Göçmenler, göç ettikleri ülkelerdeki yerel çalışanları istihdam ve aldıkları maaş açısından olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Kalaycı, 2019: 79-80). Özellikle Suriye'den çevre ülkelere göç eden ve daha sonra Avrupa'daki ülkelere doğru devam eden Suriyeli Sığınmacıların göç akınıyla birlikte uluslararası göç konusu güvenlik meselesiyle ilişkilendirilerek tartışılmaya başlanmıştır. Mültecilerin göç ettikleri ülkeler açısından güvenlik riski oluşturacak bir mesele niteliğinde değerlendirilmesi Soğuk Savaş'tan sonra artan globalleşme süreciyle gerçekleşmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en yoğun göç hareketi olan Suriyeli Sığınmacılarla beraber güvenlik konusu, hem Avrupa bölgesine göç ederken can veren kişiler ve insan kaçakçılığı gibi birey hem de

devletlerin güvenlikleri ile uluslararası güvenlik açısından ele alınmaya başlanmıştır. Fakat mültecilerin göç hareketlerinde esas olarak devletlerin güvenliğine odaklanılmaktadır (Şimşek, İçduygu 2017: 6).

Özet olarak uluslararası göç olgusu analiz edilirken devletin menfaatlerini, göç yönetişimi konusunu ve ulusların egemenliğini esas almaktadır. Marksist ve dünya sistemleri yaklaşımları göç konusunda devletleri sorgular, sermaye ile göç arasındaki bağlantıya odaklanır. Klasik Marksizm ile "merkez-çevre" yaklaşımları dış göç konusunda kapitalist üretim şartları ile sermayeye dikkat çekmektedir. Aynı zamanda bu perspektifler uluslararası göç sonucunda ülkelerin kalkınmalarında eşitsizliğin ortaya çıkacağını ve az gelişmiş ülkeler açısından güvenlik konusunda risk barındıracağını belirtmektedir. Bu yaklaşımlar dikkate alındığında uluslararası göç olgusu değerlendirildiğinde devletler, kişiler ve kapitalist sisteme odaklanılarak, analiz yapılmalıdır (Kalaycı, 2019: 79-80). UPE teorileri çeşitli açılardan göç ve uluslararası göç konularını irdelemektedir. Böylece "Uluslararası Politik Ekonomi" uluslararası göç konusu hakkında çok yönlü, kapsamlı ve detaylı bir analiz sunmaktadır.

Bir uluslararası göç diğer bir deyişle dış göç eylemine örnek olan Suriye Sığınmacıların göçü oldukça önem arz etmektedir. Ortadoğu bölgesi ve Kuzey Afrika'da yer alan birçok ülkede etkisini gösteren Arap Baharı kavramıyla tanımlanan hareket, etkili olduğu ülkelerde ve Arap dünyasında muhtelif sonuçlar doğurmuştur. Bu sonuçların en yıkıcı olanları ise şüphesiz Suriye'de gerçekleşmiştir. Arap Baharı hareketi, Suriye dışında etkili olduğu ülkelerde eylemler, protestolar, reformlar ile sonuçlanmıştır. Suriye'de ise Arap Baharı bir krizle neticelenmiştir. Bu kriz iç savaşa dönüşmüştür ve ülkelerinden ayrılmak durumunda kalan Suriyeliler sorununu ortaya çıkarmıştır. Suriyeli Sığınmacılar meselesi ise on yılı aşkın süredir hala çözüme kavuşturulamayan ve birçok ülkeyi etkileyen bir problem niteliğindedir. Bir uluslararası göç hareketi olan Suriyeli Sığınmacıların göç akınıyla sonuçlanan Suriye Krizi ile Arap Baharı konuları epey mühimdir. Göç ve uluslararası göç olguları; ekonomi, siyaset, sosyoloji ile uluslararası ilişkiler gibi disiplinlerin ilgi alanına girdiği için uluslararası politik ekonomi alanının da çalıştığı konulardır. Dolayısıyla Arap Baharı ile Suriye Krizi ve bir uluslararası göç hareketinin örneği olan Suriyeli Sığınmacılar sorunu uluslararası politik ekonomi bilim dalının kapsamına girmektedir. Uluslararası politik ekonomi bahsi geçen bu konuları çok yönlü analiz etmektedir ve ayrıntılı bir biçimde tahlil etmektedir.

2.2.1. Arap Baharı ve Suriye Krizi

2010 yılında Ortadoğu'da bulunan bazı ülkelerde vatandaşların değişim ile reform istekleri sonucunda birtakım ayaklanmalar başlamıştır. Kuzey Afrika ile Ortadoğu'da konumlanan bazı Arap ülkelerinin halkları siyasi, sosyal ve ekonomik alanlardaki adaletsizlikten olan memnuniyetsizliklerini protesto ederek, kitleler halinde gösteriler düzenlemişlerdir. Arap coğrafyasında bulunan bazı ülkelerde başlayan bu hareketler, zamanla bölgedeki diğer ülkelere de yayılmıştır. Gittikçe Ortadoğu bölgesinde

diğer birçok ülkeye yayılan bu ayaklanmalar "Arap Baharı" olarak adlandırılmaktadır ve tüm dünyada ses getiren bir olay olmuştur. Yaşadığımız yüzyılın en önemli gelişmeleri arasında sayılan "Arap Baharı" sonuçlarıyla da birçok mühim olayı meydana getirmiştir. İlk başlarda ülkelerin vatandaşlarının kendi iktidarlarına karşı, ülkelerindeki yönetimde ve ekonomilerde olan şikayetlerini ifade etmek amacıyla başlayan protestolar ve gösteriler, zamanla ayaklanmalar ile çatışmaların gerçekleşmesine neden olmuştur. Vatandaşların değişim amacıyla başlattıkları toplu gösteriler bu ülkelerde oldukça sert bir karşılık almış ve göstericilerin hareketleri bastırılmaya çalışılmıştır. Çeşitli sonuçlar doğuran "Arap Baharı" hareketleri bazı ülkelerde yönetimin değişmesine neden olurken, bazı ülkelerde ise silahlı çatışmaların yaşanmasına ve iç savaşa sebep olmuştur. "Arap Baharı" hareketlerinin şüphesiz en yıkıcı sonuçlara sebep olduğu ülke ise Suriye'dir. Suriye'ye de sıçrayan Arap Baharı adındaki hareket, önce vatandaşların yönetime karşı protestolarıyla başlamış fakat daha sonra çatışmalara neden olmuştur. Silahlı çatışmaların yoğunlukla yaşandığı Suriye'de, ülke çatışmalar sonucunda iç savaşa sürüklenmiş ve Arap Baharı binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Arap Baharı, Suriye'de iç savaş çıkmasına neden olurken, dünyadaki birçok ülkeyi etkileyen mülteci sorununun da meydana gelmesine sebep olmuştur. Can güvenliği tehlikede olan milyonlarca Suriyeli vatandaş, ülkelerindeki iç savaştan kaçarak, özellikle komşu ülkeler olmak üzere birçok farklı ülkeye sığınmaya başlamıştır. Böylece dünyanın gördüğü en büyük göç hareketlerinden biri olan Suriyeli Sığınmacıların göçü yaşanmaya başlamıştır. 2011 yılında başlayan bu göç akınından en çok Türkiye etkilenmiştir. Milyonlarca Suriyeli Sığınmacı, Türkiye ve daha birçok ülkeye sığınarak, dünyada bir mülteci krizinin yaşanmasına neden olmuştur.

2.2.1.1. Arap Baharı

"Arap Baharı" olarak adlandırılan hareket, ilk olarak 2010 yılının son aylarında Tunus'taki zabıtaların seyyar satıcılık yapan bir gencin tezgahına el koyması sonucunda satıcı gencin kendisini yakması neticesinde başlamıştır. En başta bölgedeki halkların vatandaşları özgürlük ile demokrasi istekleriyle gösteri yapmaya başlamışlardır. Fakat bu gösteriler daha sonra şiddetli çatışmaların meydana gelmesine neden olmuştur. Hatta protestoların olduğu bazı ülkelerde Arap Baharı, iç savaşın, darbenin ve devrimlerin yaşanması gibi radikal değişimlerle sonuçlanmıştır. Yemen'de, Libya'da ve Suriye'de iç savaş çıkmıştır ve epey bir zamandır ülkelerin iktidarında bulunan liderler değişmiştir, yeni terör örgütleri türemiştir. Arap Baharı sonucunda Ürdün'de, Bahreyn'de, Umman'da, Kuveyt'te, Lübnan'da ve Fas'ta halkların protestoları hükümetlerin değişmesine neden olmuştur. Arap Baharı, Cezayir ile Irak'ta yapılan kitlesel protestolarla, Suudi Arabistan'da ise küçük ölçüdeki gösterilerle vuku bulmuştur. Özetle, "Arap Baharı" olarak tanımlanan olaylar, Ortadoğu ile Arap coğrafyası bölgesindeki ülkelere az veya çok ölçüde etkide bulunmuştur. Arap Baharı olayları gerçekleştiği ülkelerde birçok değişime neden olmuştur. Bu değişimler ülke ekonomilerinin zarar görmesi gibi olumsuz etkiler de

doğurmuştur. “Arap Baharı” olayları basında vuku bulduğu bazı devletlerin bölünme riskinin varlığından da söz ettirmiştir (Kartal, Öztürk 2018: 32).

Kuzey Afrika ile Ortadoğu bölgesindeki ülkelerin vatandaşları yaşadıkları fakirliğe, yüksek orandaki işsizliğe isyan ederek, daha çok özgürlük ile daha uygun hayat şartları talep ederek gösteriler yapmaya başlamışlardır. Oysa Kuzey Afrika ile Ortadoğu bölgesi doğal kaynaklar açısından zengindir. Fakat halkların maddi açıdan zorlu şartlarda yaşayıp, işsizlik ile fakirlikle mücadele etmesi bölge ülkelerindeki gerilimi arttırarak, vatandaşların meydanlara çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bilhassa üniversite bitirmiş, eğitimli genç vatandaşların yaşadığı yüksek orandaki işsizlik sorunları, bu gençler ile ülkelerindeki iktidarların karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. İyi öğrenim görmüş gençler sosyal medya ve teknoloji üzerinden iletişim kurarak, birbirleriyle organize olmuş ve sonunda bu olaylar büyüyerek, bölgenin çoğuna yayılmıştır (Göçer, Çınar 2015: 53). Özellikle Mısır ile Tunus’taki öğrenim görmüş gençlerin yaşadığı büyük ölçüdeki işsizlik sorunu, ülke halkları arasında gerilim yaşanmasıyla sonuçlanmıştır. Aynı zamanda bölge ülkelerindeki altyapıda, eğitimde ve sağlık sektörlerinde yaşanan sorunlar, halkların ülke yöneticilerine karşı tepki oluşturmasına sebep olmuştur (Göçer, Çınar 2015: 54).

“Arap Baharı” adı verilen olaylar 2010 yılında Tunus’ta halkın değişim istekleriyle başlayan bir süreç olmuştur. Daha sonra bu olaylar Kuzey Afrika ile Ortadoğu bölgesinde de etkili olmuştur ve hem bölgede hem de global çapta ses getirmiştir. “Arap Baharı” adındaki hareket mitingler, protestolar ve gösterilerle başlamış olsa da zamanla şiddetin ve çatışmaların yaşandığı olaylara dönüşmüştür. Ve “Arap Baharı” etkili olduğu bazı ülkelerde iç savaşa ve siyasi karışıklıklara neden olarak, ülkelerin önemli bir imtihandan geçmesine neden olmuştur. İlk olarak Tunus’ta halkın baskıcı yönetime, ekonomik ile toplumsal alanlardaki problemlere olan tepkisiyle başlayan hareket, hızla bölgedeki diğer ülkelere de sıçramıştır. Daha sonra birçok Ortadoğu ülkelerinde etki gösteren Arap Baharı olayları, zamanla bütün coğrafyada az ya da çok ölçüde etkili olmuştur. Ve Libya’da, Yemen’de, Tunus’ta ve Mısır’da uzun süredir iktidarda olan yöneticilerin devrilmesiyle sonuçlanmıştır. “Arap Baharı” adındaki olayları başlatan asıl gelişme yukarıda da bahsedildiği gibi Tunuslu bir vatandaşın kendini yaktıktan sonra halkın gösteriler yaparak, tepki göstermesiydi. Bunun sonucunda ülkede 23 yıldır iktidarda olan lider ülkeyi terk etmiştir. Bununla birlikte “Arap Baharı” etkili olduğu ülkelerden sadece Tunus, çatışma yaşanmadan, barış ortamının ve demokratik bir değişimin meydana geldiği bir ülke olmuştur. Olaylar Tunus’u takiben 2011 yılında Mısır’da protestoların gerçekleşmesiyle devam ederek, 40 yıldır ülkede iktidarda olan liderin yönetimden ayrılmasıyla sonuçlanmıştır. Fakat Mısır’da zorlu biçimde yapılan seçimle demokratik değişim gayretleri kalıcı olmamıştır ve 2013 yılında darbe sonunda ülkede tekrar otoriter yönetim hâkim olmuştur. 2011 yılında Libya’da etkili olan “Arap Baharı” ise önce uluslararası müdahaleye neden olmuş, daha sonra ise Kaddafi’nin iktidarıyla biten sistemin yerine ülkede istikrarın

ve güvenin olmadığı bir ortamın hâkim olmasıyla sonuçlanmıştır. Yemen'e yayılan "Arap Baharı" hareketleri ise 2011 yılında gösterilerle başlamış ve zaman zaman silahların kullanıldığı çatışmalara dönüşmüştür. Ve 33 yıl boyunca ülkede yönetimi elinde tutan kişinin görevden ayrılmasıyla sonuçlanmıştır. Suriye'deki gibi Yemen'de de iktidara sahip olmak için verilen mücadele şiddetle devam etmiştir. Suriye'de ise Arap Baharı sonucunda büyük ve çözümsüz bir kriz meydana gelmiş ve bu kriz diğer ülkelerden daha uzun süren bir sürece neden olmuştur. Bunun sebepleri ise, Esad yönetiminin şiddetli biçimdeki saldırılarının olması, farklı ülkelerin bu rejimi desteklemesi, terör örgütlerinin varlığı sayılabilir (Karagül, 2017: 278-280).

Harita 1: Türkiye ve Arap Baharından Etkilenen Devletler

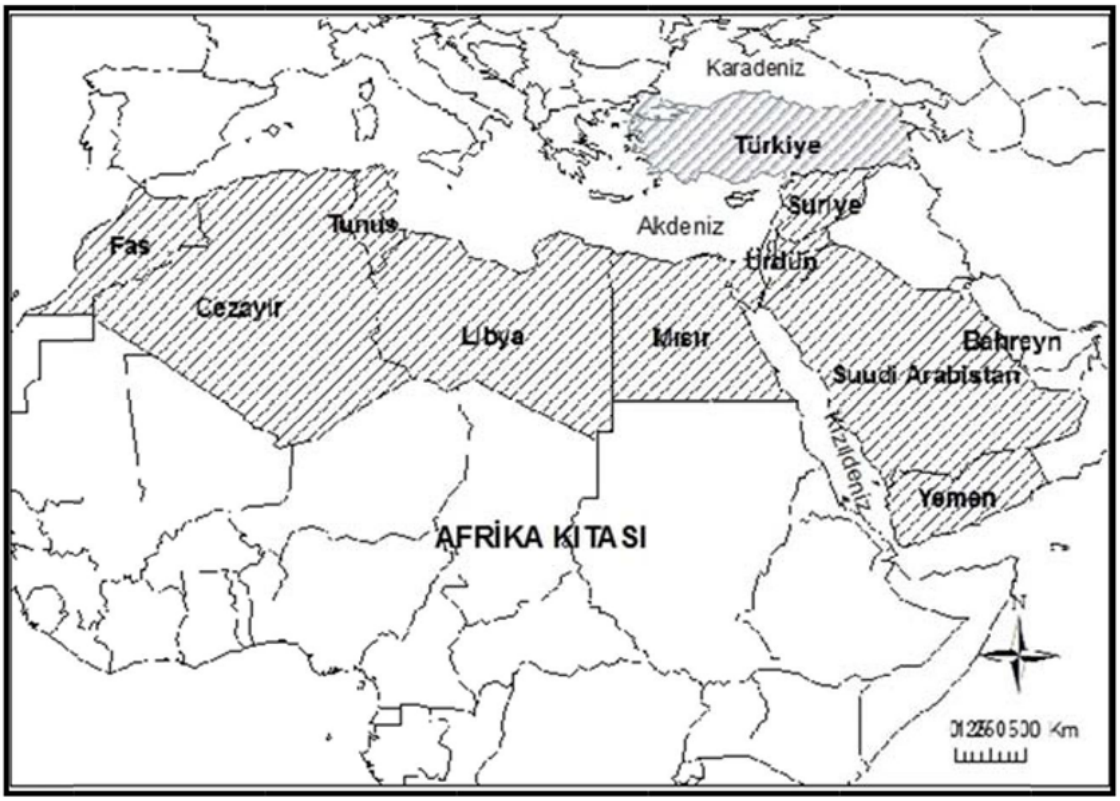

Kaynak: (Deniz, 2013: 68)

"Arap Baharı" adındaki olaylar etkili olduğu Ortadoğu bölgesinde tüm dengelerin değişmesiyle sonuçlanmıştır. "Güçlü" olarak adlandırılan iktidarlar devrilmiştir. Bölgedeki halklar otoriter yönetimlere karşı eylem ve toplu mitingler düzenlemişlerdir. Milyonlarca kişi birbirinden farklı olan hedeflerini, isteklerini ve beklentilerini belirttikleri nümayişler düzenleyerek, sokaklara çıkmıştır. Arap Baharının etkisini gösterdiği ülkelerde farklı büyük güçteki ülkeler de yönlendirmede bulunmuştur. Arap haklarının demokrasi beklentilerine kavuşmaları ülkelerinin liderleri devrilse bile kolayca gerçekleşmemiştir. Ve Arap Baharı sürecine AB ile ABD önceleri müdahil olmamış fakat sonra

muhalifleri destekleyen bir tavır sergilemiştir. Ayrıca gösteriler önce Tunus'ta, Yemen'de ve Mısır'da devam ederken kısa sürede Fas'a, Cezayir'e, Sudan'a, Lübnan'a, Ürdün'e, Libya'ya, Bahreyn'e ve Suriye'ye kadar hızla yayılmıştır. ABD ve birçok batılı ülke bazı istisnalar haricinde rejim muhaliflerine destek vermişlerdir (Adıbelli, 2012: 47-48).

Ayrıca Arap ülkelerinde başlayan hareket ile toplu eylemler her ülkede aynı olmamıştır. Tunus'taki iktidar daha barışçıl bir ortamda değişmiştir. Mısır'da ise toplu eylemler yoğun olarak görülmüştür. Libya'ya sıçrayan Arap Baharı hareketi, en başta ülkede iç savaşın çıkmasıyla, sonra da uluslararası müdahaleyle rejimin değişikliğiyle sonuçlanmıştır. Ve Libya'da iktidarda bulunan lider olan Kaddafi linç edilerek, devrilmiştir. Esad yönetimindeki Suriye'de halkın gösterilerine şiddetle karşılık verilmiş ve çatışmalar bütün ülkeye yayılmıştır (Adıbelli, 2012: 73). **Harita 1** ile **Harita 2**'de görüldüğü gibi radikal değişimlerle sonuçlanan Arap Baharının etkili olduğu ülkeler, Kuzey Afrika ile Ortadoğu'da yer almakta ve bu ülkeler ile Suriye coğrafi olarak Türkiye'ye yakın konumda bulunmaktadır.

Harita 2: Suriye Lokasyon Haritası

Kaynak: (Akengin, Yaşar, 2018: 29)

"Arap Baharı" şeklinde tanımlanan hareket, 2011'de Ortadoğu'daki ülkelerdeki halkların meydanlara inmesiyle gerçekleşen, toplumların demokrasi ile siyasi ve toplumsal adaletin sağlanmasını

talep etmesiyle ortaya çıkmıştır. Toplumlar siyasette, ekonomide ve yönetimde özlemini duyduğu adil ortam isteklerini dile getirmişlerdir. Arap Baharının etkili olduğu coğrafyada halk hem iktidardaki yöneticilere hem de bölgede varlık gösteren küresel güçlere tepkisini koymuştur. Bu açıdan 2011 yılı oldukça sarsıcı bir sene olmuştur. 2010 senesinin sonlarında Tunus halkının ayaklanması ile başlayan "Arap Baharı" hareketleri başlamıştır (Şen, 2012: 97). Bu halk ayaklanmaları Kuzey Afrika ile Ortadoğu'daki birçok ülkeye kısa zamanda sıçramıştır. Arap coğrafyasında bulunan birçok ülkede etkisini gösteren devrim hareketi, bazı ülkelerde baskıcı rejimlerin devrilmesiyle sonuçlanırken bazı ülkelerde ise farklı bir diktatör liderin yönetime geçmesiyle neticelenmiştir (Doster, 2013: 56).

Arap coğrafyasındaki halklar ekonomideki zorluklar ve baskıcı yönetimlerden olan memnuniyetsizliklerini dile getirmek amacıyla türlü eylemler düzenlemişlerdir. Bu eylemler hızla Arap coğrafyasında bulunan farklı ülkelerde etkisini göstermiştir. Arap Baharı Libya'da, Tunus'ta, Mısır'da ve Suriye'de mevcut rejimin değişmesiyle ve iç savaşla sonuçlanmıştır. Diğer ülkelerde ise ayaklanmalar ile eylemler şeklinde kendini göstermiştir. Arap Baharı'na sebep olan koşullar arasında ekonomideki sorunlar, yolsuzluklar, barınma problemleri gibi unsurlar sayılabilir. Arap coğrafyasında bulunan bu ülkeler aslında petrol ihracında bulunsalar da gelirdeki adaletsiz dağılım sebebiyle halk mali sorunlar yaşamaktadır. Arap Baharı'na iktidardakilerin otoriter yapıları ve yönetici kesimin demokratik olmayışı ile rejimin diktatörlük özelliğinde olması da sebep olmuştur. Ve Arap Baharı siyasi yönden kimi ülkelerin yönetiminin değişmesiyle ve iktidarda birtakım reformların yapılmasıyla sonuçlanmıştır. Bilhassa ülkeler çoğulculuk ve demokratikleşme konularında türlü girişimlerde bulunmuştur. Ama tüm ülkelerde reformlar konusunda istenilen başarı elde edilmemiştir. Tunus'ta ülke yöneticisi değişmiş ve adaletli bir seçim yapılarak, farklı bir yöneticinin iktidara gelmesi sağlanmıştır. Mısır'da gösteriler sonucunda uzun zamandır iktidarda olan lider yerine silahlı güçler yönetime gelmiştir. Daha sonra yapılan seçimde yüksek oranda oy alan parti yönetime gelmiştir. Libya'da gösteriler iç savaşla sonuçlanmıştır ve bu savaş Kaddafi'nin ölümüyle son bulmuştur. Yemen'de de iç savaş çıkmıştır ve devlet başkanının görevden ayrılmasıyla neticelenmiştir. Bahreyn'de eylemler sonucunda birtakım iktisadi yenilikler yapılmıştır. Ürdün'de Arap Baharı ilk parlamenter hükümetin seçilmesiyle sonuçlanmıştır. Cezayir'de olağanüstü hâl kaldırılırken, liberal bir partinin yönetime gelmesiyle sonuçlanmıştır. Fas'ta birtakım reformlar yapılmış ve demokratikleşme çabaları gösterilmiştir. Irak'ta, İran'da, Lübnan'da, Suudi Arabistan'da, Umman'da ve Moritanya'da ise yönetime karşı birçok eylemler düzenlenmiştir. Bu eylemler neticesinde bahsi geçen ülkelerde yöneticiler bazı reformlar yapmışlardır. Arap Baharı Suriye'ye de sıçramıştır ve iç savaşa sebep olmuştur. Ayrıca Suriye'den komşu ülkelere kaçan kişiler önemli bir sığınmacı problemi yaratmıştır. Ülkelerinden kaçan Suriyeliler başta Türkiye'ye sığınmıştır. Ve ortaya çıkan Suriyeli Mülteciler sorunu sadece gerçekleştiği bölgede değil, global bir problem şeklindedir (Şahin, Uysal Şahin 2014: 172-176).

"Arap Baharı" adıyla tanımlanan süreç, Kuzey Afrika ile Ortadoğu'daki ülkelerinin halklarının politik, toplumsal ile insanî istekleri neticesinde meydana gelen hem bölgesel hem de global boyutta olan bir reform hareketidir. Özellikle bahsi geçen bölgedeki baskıcı yönetimlere karşı halk tepkilerini ortaya koymuştur. İlk olarak Tunus'ta başlayan halk hareketi kısa zamanda bütün bölgede etkisini göstermiştir. Ve Arap Baharı etkili olduğu ülkelerin dışında bu ülkelerin komşu devletlerini de dolaylı olarak etkilemiştir (Karagül, 2017: 278- 280). Özellikle Suriye'de yaşanan çatışmaların iç savaşa dönüşmesi nedeniyle Suriyeli halkın büyük bir çoğunluğu göç ederek hem ülke içinde yer değiştirmek hem de ülkeleri dışına gitmek zorunda kalmıştır. Suriye'deki kriz sonucunda ortaya çıkan Suriyeli mülteci probleminden en çok Türkiye etkilenmiştir (Ağır, Sezik 2015: 100).

Ve Türkiye Suriye'den gelen mültecilere yardım edebilmek adına oldukça önemli bir boyutta emek vermektedir (Doğan, Karakuyu 2016: 332). Ortadoğu bölgesinde meydana gelen "Arap Baharı" adındaki süreç bölgenin tarihi açısından en mühim olaylar arasında sayılmaktadır (Akbaş, 2012: 52). Önceleri baskıcı yönetimlerin demokratik rejime dönüşmesi beklentisiyle yorumlanan ve 2011 yılında gerçekleşen "Arap Baharı" hareketi hakkında, ilk zamanlardaki optimist değerlendirmelerin yerini zamanla otoriter yönetimlerin değişim karşıtı tepkileriyle olumsuz yönlerin analizi almıştır (Bekaroğlu, Kurt 2015: 3).

"Arap Baharı" hareketi, bazılarına göre emperyalist güçlerin kendini perdeleme niyetiyle Arap halklarının öne çıkarıldığı ve halkların özgür, demokratik bir ülke taleplerinin kullanıldığı bir proje niteliğinde yorumlanmaktadır. Kimilerine göre ise "Arap Baharı" hareketi, bir asırdır sömürülen ve diktatörlükle yönetilen toplumlar ile ezilen halkların bilinçli olarak baskıcı yöneticilerine karşı tepkileridir (Çetin, 2012: 9).

2.2.1.2. Suriye'de Arap Baharı

Suriye Arap Cumhuriyeti'nin bağımsızlık kazanması 1946'da gerçekleşmiştir. Ve bu tarihten beri ülke yönetimi birçok defa farklı kişilere geçmiştir, bu yüzden ülkenin istikrara kavuşması oldukça uzun sürmüştür. Dünyadaki en mühim merkezlerden biri Ortadoğu'dur ve bu bölgedeki çok etkili aktörlerden biri de Suriye'dir. Suriye yalnızca Ortadoğu bölgesinde günümüzde değil, geçmiş yüzyıllarda da Ortadoğu coğrafyasının en etkin güçleri arasındadır. Suriye'deki tarihi miras, kültürel değerler ile bulunduğu coğrafi konumla birlikte ülke önemli bir noktadadır ve Suriye Arap dünyasında mühim merkezlerden biridir. Suriye bulunduğu Ortadoğu coğrafyasında siyasi yönden de önemli devletler arasındadır. Suriye bulunduğu coğrafi konumuyla Ortadoğu bölgesinde mühim ülkelerle de komşudur. Suriye Irak'ın, Ürdün'ün, İsrail'in, Lübnan'ın ve Türkiye'nin komşusudur. Suriye vatandaşlarının etnik ile dini konulardaki çeşitlilikle de zengin bir ülke olmasıyla kritik pozisyondadır. Suriye'de Ermeni, Arap, Kürt, Çerkez, Türkmen vatandaşlar yaşamaktadır, dolayısıyla ülke etnik yapı

açısından da çeşitlidir (Mercan, 2012: 19). Görüldüğü gibi oldukça önemli özelliklere sahip olan Suriye, son yıllardaki siyasi gelişmeleriyle de gündemde yer almaktadır. Arap Baharı'nın Suriye'ye sıçramasıyla başlayan süreç ülkeyi hem Ortadoğu'daki komşu ülkeleri için hem de dünyada farklı bölgelerdeki ülkeler için kritik bir noktaya taşımıştır.

2010 yılının sonunda Tunus'ta gösteriler başlamıştır ve ülke radikal bir değişim sürecine girmiştir. Tunus'ta başlayan bu halk hareketi bölgedeki diğer ülkelerde de etkisini göstererek, Ortadoğu'da reform sürecini başlatmıştır. Böylece Arap ülkelerinin çoğunda etkili olarak "Arap Baharı" hareketini başlamıştır. Arap coğrafyasında olan ülkelerde Soğuk Savaş zamanında yönetime gelen ve ülkelerini baskıyla, şiddetle yöneten otoriter liderlerinin iktidarı bu değişim hareketiyle son bulmuştur. Fakat bu iktidarlar, Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonraki küresel ortamda Batılı güçlerin menfaatlerine göre davrandıkları nedeniyle bir tehlike olarak görülmemiştir. Arap coğrafyasındaki halkların rejimlere karşı verdiği mücadelenin olumlu sonuçlanması ve liderlerin yönetimden ayrılmaları Esad'ın baskıcı yönetimiyle yaşayan Suriye halkının da değişim hareketine katılmasına sebep olmuştur. 2011 yılının mart ayında Suriye'de ülkenin her yerine yayılan eylemlere askeri güçlerin şiddetli biçimde karşılık vermesi ve gösteri yapan kişilerin öldürülmesi, Arap Baharı'nın Suriye'deki yansımasının diğer ülkelere göre daha zor ve zayiatla geçeceğini göstermiştir. Suriye'nin coğrafi konumunun stratejik yönden önemi ve ülkenin iktidarındaki güçlü yapılar ülkedeki muhalif güçler açısından olumsuz faktörlerdir. Suriye dış politikasında esnektir ve pragmatisttir, bu süreçte de böyle politikalar izleyen Suriye rejimi, halkının isteklerinden çok kendi çıkarlarını ve emniyetini her şeyin üstünde tutarak, bu dönemin sonlanması için bütün gayretini kullanmıştır, diğer ülkelerden destek aramıştır. Ortadoğu'da etkin güçlerden biri olan Suriye'nin yaşadığı bu problem ile reform sürecinin neden olacağı pozitif veya negatif neticelerin meydana getirdiği endişeler Suriye'ye dair uluslararası güçlerin izleyeceği politikanın kararlaştırılmasını da zorlaştırmıştır (Mercan, 2012: 181-183).

"Arap Baharı" adı verilen hareket, Suriye'ye de sıçramıştır, ülkede iç savaşın çıkmasına sebep olmuştur ve 2011 yılında vuku bulan ülkedeki krizin üstünden uzun zaman geçmesine rağmen bu krize bir çözüm bulunamamıştır (Kazdal, 2018: 6). Suriye'de etkisini gösteren kriz ortamı 2011 yılında başlamıştır. Ve bu krizin etkisi Suriye sınırlarının ötesine taşmıştır, krizin çözülmesi ise yalnızca Suriye ile mümkün görülmemektedir, farklı aktörlerin gayretlerinin varlığına gerek görülmektedir. Özellikle İran'ın ve bölgedeki farklı aktörler Suriye'deki krize dahil olmuştur. Daha sonra ise Suriye'deki kriz içinden çıkılamayacak kadar ağır bir hal almıştır. Ülkede yıllarca süren çatışmalarla birlikte ülke dışında Suriye'ye dair değerlendirmeler tek tip halini almıştır. Yani Suriye'de sıklıkla gerçekleşen hemen her gün ortaya çıkan gelişmelerin, hareketliliklerin, ittifakların ve çatışmaların Suriye'deki krize yönelik yapılan değerlendirmelerin değişimine neden olmamıştır. Bu değerlendirmelerin hemfikir olduğu nokta Suriye'de insani dramın yaşandığı gerçeğidir. "Arap Baharı" bazı ülkelerde ayaklanan halkların

isteklerinin kısmen de olsa gerçekleştiği umut verici sonuçlar doğururken, Suriye'de kriz ortamına neden olarak ülkeyi kaosa sürüklemiştir. "Arap Baharı" hareketi Libya'da da iç savaşla sonuçlanmıştı. Ve bu durum neticesinde "Arap Baharı" adındaki devrimler sorgulanmaya başlamıştır (Ulutaş, Hoca 2014: 8-9).

Arap dünyasında başlayan gösteriler ve halkın düzenlediği yürüyüşler 2011 yılında şubatta Suriye'nin Der'a kentinde başlamış ve mart ayından beri ülkedeki diğer tüm bölgelere yayılmıştır. Diğer bir deyişle Arap halklarının uyanış dönemi Suriye'de de etkili olmuştur. Esad yönetiminin askeri kuvvetleri, önceleri silahsız yapılan toplu gösterilere ve muhalif hareketlerine silahla karşılık vermiştir. Dolayısıyla, Suriye krizi büyüyerek devam etmiştir. Kolluk kuvvetleri, muhalif eylemleri şiddetle ve baskıyla engellemeye çalışmıştır. Böylece Suriye'de etkili olan halk hareketi daha sonra ülkenin diğer şehirlerine de yayılarak büyümüştür. Suriye halkının meydanlarda toplu protestolar ve gösteriler yapmasının asıl sebebi, Esad yönetiminin reform yapmasını istemeleridir. Suriye halkı siyasi ve ekonomik alanlarda reformların yapılmasını talep ediyordu. Önceleri reform talep eden Suriye halkı, yönetimin baskısı nedeniyle Esad rejiminin değişmesini istemişlerdir (Sandıklı, Semin 2012: 6-8). 2011 yılının mart ayında başlayan eylemler, askeri kuvvetlerin eylemcilere karşı şiddetli tepkileriyle Suriye geneline yayılmıştır. Önceleri barışçıl biçimde gerçekleşen eylemler daha sonra ülkeye yayılmış ve evirilmiştir. Mitinglerde hayatlarını kaybeden kişilerin sayısının artması sonucu gösteri olayları gitgide silahların kullanıldığı bir mücadele haline gelmiştir. Bu süreçteki asıl aktörler Suriye ordusunda yer alan daha sonra ordudan ayrılıp muhalefete ve Özgür Suriye Ordusu'na katılan ordu mensuplarıdır. Özgür Suriye Ordusu kısaca "ÖSO" Suriye'deki ilk muhalif topluluğun oluşmasını sağlamıştır. Ülkede meydana gelen çatışmaların, kısa zamanda yıllarca sürecek olan bir iç savaşla sonuçlandığı görülmüştür. Ve bu iç savaş ülkeye büyük zararlar vermiştir. Yıllar içinde bölgesel ve global güçler de bu krize dahil olsa da taraflardan biri diğerinin üstünde baskınlık kuramamıştır. (Ulutaş, Kanat, Acun 2015: 8). Ayrıca Suriye'nin farklı bölgelerinde IŞİD gibi çeşitli güçlerin çatışması da mevcuttu. Uzun zaman süren çatışmaların ülkeyi iç savaşa ve kaosa sürüklemesiyle devam eden Suriye krizi neticesinde Suriyeli Sığınmacı krizi ortaya çıkmıştır.

2.2.1.3. Suriyeli Sığınmacı Krizi

Suriye'deki kriz iç savaşa dönüşmüştür ve bu kriz ülkenin sınırlarını aşan problemler yaratmıştır. Böylece Suriye krizi Ortadoğu bölgesinde etkisini gösteren anlaşmazlık ve mücadele haline gelmiştir. Söz konusu olan kriz, Türkiye, Lübnan ve Körfez ülkeleri ile Arap coğrafyasındaki birçok ülkenin güvenliği açısından tehdit oluşturan bir boyuta gelmiştir. Suriye'deki kriz kaosa neden olmuştur ve Ortadoğu'daki Esad yönetiminin devam etmesi ya da sonlanması şeklindeki iki yaklaşıma neden olmuştur ve bu iddiaları savunmakta olan ülkeler arasında rekabet ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlara

göre Suriye'deki krizin bitmesi ya Esad yönetiminin devamıyla ya da Esad rejiminin devrilmesiyle mümkün olacaktır (Sandıklı, Semin 2012: 25). Arap Baharı'nın Suriye'deki yansıması iç savaşla sonuçlanmıştır. İç savaşla büyüyen Suriye krizi ülke sınırlarını aşarak daha büyük bir krizin doğmasına neden olmuştur. Bu kriz Suriyeli Sığınmacılar sorunudur ve bu problemden başta Türkiye gibi Suriye'nin komşu ülkeleri büyük ölçüde etkilenmiştir.

Türkiye'nin Suriye ile sınırı 910 kilometredir. Suriye, Türkiye'nin arasında en uzun olan sınırı bulunan komşusudur. İki ülke birbiriyle yalnızca coğrafi yönden yakınlık bulundurmaz aynı zamanda ekonomi ile güvenlik açısından da ilişkiler mevcuttur. Ve Suriye'de muhalif hareketlerinin tüm ülkeye yayılarak, silahlı bir isyana dönüşmesiyle Türkiye açık olarak Esad yönetiminin aleyhine bir tutum sergilemiştir. Esad yönetimi gösteri yapan Suriyeli vatandaşlara ateş açmıştır ve muhalif güçlerin silahlanması sonucunda kriz iç savaşla sonuçlanmıştır. Sonuç olarak Suriye'de ortaya çıkan kriz, ülkenin komşu ülkelerini de etkileyen bir sığınmacı problemini meydana getirmiştir. Türkiye de Suriye'de çıkan iç savaş neticesinden güney bölgesinde sığınmacı problemiyle karşı karşıya kalmıştır. Ve Suriye'de büyüyen çatışmalardan kaçmak isteyen Suriyeli vatandaşlar Lübnan, Irak, Ürdün ve Türkiye gibi ülkenin sınır komşu ülkelerine sığınmaya başlamıştır. Türkiye ilk olarak güney illerinde Suriye'deki iç savaştan kaçan vatandaşları ağırlamıştır. Fakat sığınmacılar konusu Türkiye açısından oldukça büyük maddi yük oluşturduğu gibi güvenlik problemine de neden olmaktadır. En başta sayıları yüzbinleri aşan Suriyeli vatandaşlar Türkiye başta olmak üzere birçok komşu ülkelerine göç etmiştir (Sandıklı, Semin 2012: 39-45).

2011 yılından itibaren ülkesini terk eden Suriyeli Sığınmacıların sayısı 2019 yılında 6 milyonu aşmıştır. Ve maalesef Suriye'de yakın zamanda barışın gerçekleşmesi mümkün görülmemektedir. Suriye'deki kriz birçok ülkenin sorumluluk altına girmesi ve "açık kapı politikası" uygulaması ile komşu ülkelerin de mağduriyet yaşamasına neden olmuştur. Türkiye ise Suriye'deki krizde kritik bir noktada yer almaktadır. Türkiye ülkesinden ayrılan Suriyeli Sığınmacıların en büyük oranını ağırlamaktadır. Ve Türkiye ülkedeki Suriyeli Sığınmacılar nedeniyle 2014 yılından beri dünyadaki en çok mülteci bulunduran ülke konumundadır. Suriyeli Sığınmacılar Türkiye dışında Lübnan'da, Ürdün'de, Irak'ta, Mısır'da da ikamet etmektedirler. Ayrıca Suriyeli mülteciler ülkelerinden kaçarak Avrupa ülkelerinde, ABD'de ve Kanada'da da yaşamaya başlamışlardır (Erdoğan, 2019: 2). İç savaşla başlayan Suriye krizinde binlerce insan hayatını kaybetmiştir ve milyonlarca insan yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bunun sonucunda dünyada görülen en büyük mülteci krizlerinden biri olan Suriyeli Sığınmacı krizi doğmuştur. Suriyeli mülteciler Mısır, Lübnan, Irak, Ürdün ve Türkiye gibi ülkelere sığınmışlardır. Mülteci sorunu ve Suriyeli Sığınmacılar Avrupa ülkelerini de etkilemektedir (Ihlamur Öner, 2014: 42-43).

İnsanlar dini farklılıklar, doğal felaketler, silahlı çatışmalarla, siyasi veya ekonomik koşullar sebebiyle yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmaktadırlar. Son yüzyılda birçok ülkede insanlar türlü sebeplerle göç etmektedirler. Bu durumdan Türkiye'de negatif yönden etkilenmektedir. Çünkü Türkiye çatışmaların ve siyasi dengesizliklerin sıkça meydana geldiği ülkeler ile hayat kalitesi yüksek olan Batılı ülkelerin arasında bir geçiş noktasında yer almaktadır. Türkiye coğrafi yönden hem transit hem de hedef ülkesi niteliğindedir. Buna en yakın zamandaki örnek ise, ülkelerindeki çatışmalar sonucunda doğdukları ülkeden ayrılmaya mecbur kalan ve Türkiye'ye göç eden milyonlarca Suriyeli Sığınmacıdır. Ortadoğu'da yaşanan politik ya da ekonomik sebepler sonucunda ülkelerinden kaçan sığınmacılar Türkiye'deki kara ile deniz yollarını kullanıp, özellikle Avrupa ülkelerine gitmek istemektedirler. Örneğin Suriyeli vatandaşlar karayoluyla Türkiye'ye gelerek, Bulgaristan'a, Yunanistan'a ve İtalya'ya gitmektedirler. Veya Türkiye'den geçip farklı ülkeler üzerinden Almanya'ya girmektedirler. Deniz yoluyla ise göçmenler, Türkiye'deki Ege ile Akdeniz kıyılarından İtalya'ya, Yunanistan'a ve Fransa'ya gitmektedirler (Nurdoğan, Dur, Öztürk 2016: 218-222). Dolayısıyla Suriyeli vatandaşlar arasında Türkiye'ye yerleşenler olduğu gibi Türkiye'yi adeta bir köprü niteliğinde kullanarak, Batı'daki özellikle Avrupa'daki gelişmiş ülkelere ulaşmayı hedefleyenler sığınmacılar da bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye için hedef ülkeye ulaşma adımı yani transit ülke sıfatı kullanılabilir.

Harita 3: Asya Ülkelerinden Avrupa'ya Doğru Gerçekleşen Mülteci Akımı Rotaları

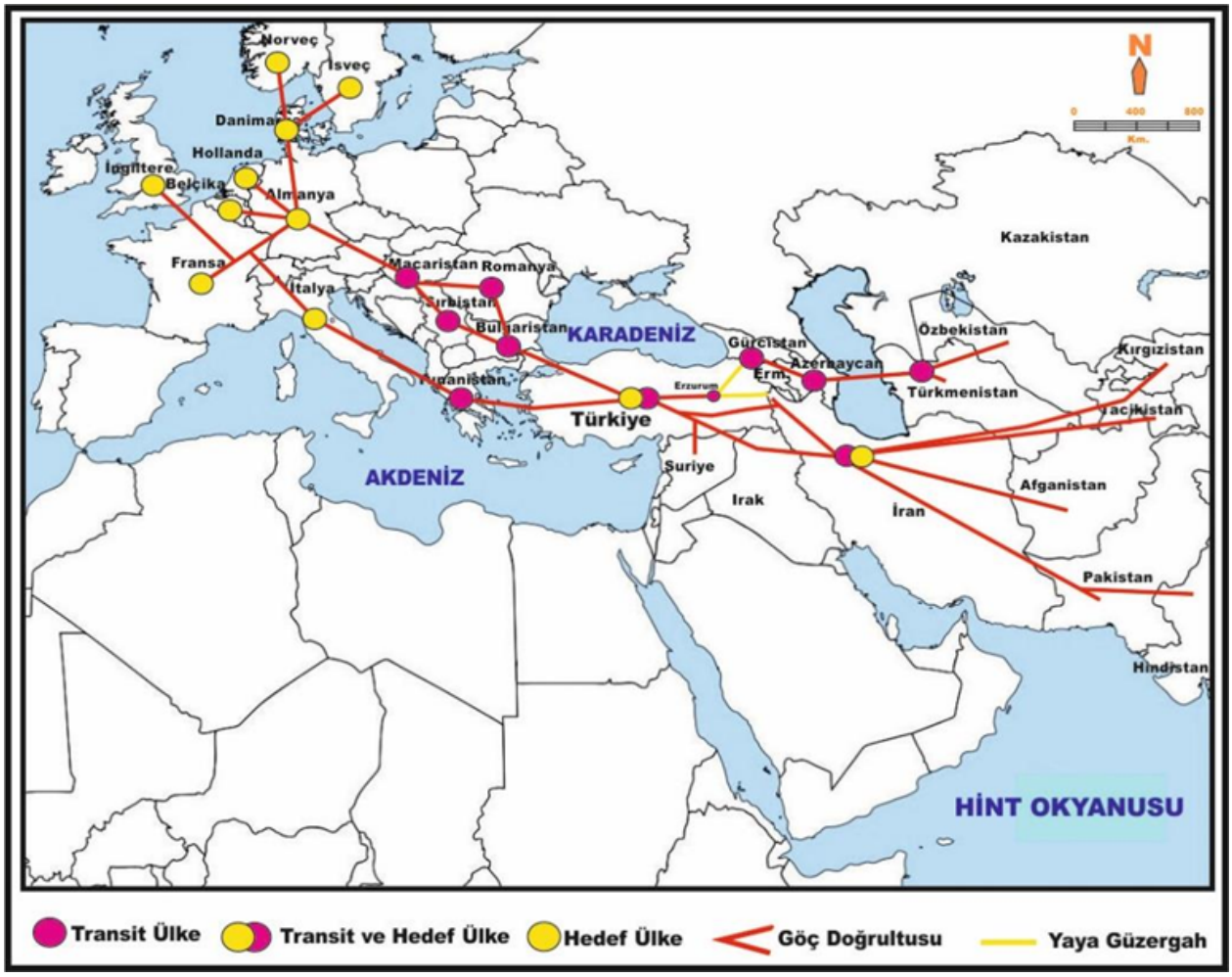

Kaynak: (Arınç, 2018: 1473)

Suriye'deki kriz ile iç savaş ortamından kaçan kişiler Avrupa ülkelerine girmeye çalışmaktadır (Arınç, 2018: 1473). **Harita 3**'te görüldüğü üzere bilhassa Asya ülkelerinden gelen mülteciler ve göçmenler komşu ülkelerine, Doğu'daki ya da Batı'daki ülkelere doğru göç etmektedirler. Bu açıdan Türkiye önemli bir noktada yer almaktadır. Türkiye hem transit hem de hedef ülkedir. Ve haritada görüldüğü gibi Suriye'den çıkan Suriyeli Sığınmacılar komşu ülkelerine gittiği gibi Türkiye'den geçerek Avrupa ülkelerine de geçiş yapmaktadırlar. Suriyeli Sığınmacıların çoğu Türkiye'ye yerleşmiştir fakat bazı Suriyeli Sığınmacılar da diğer komşu ülkelerine ve Batı'da bulunan gelişmiş ülkelere gitmektedirler. Batı istikametinde yol alan ve Avrupa'daki ülkelere ulaşmak isteyen Suriyeli Sığınmacılar kara ile deniz yollarını kullanıp, Türkiye'den de geçmektedirler. Bu açıdan Sığınmacılar Türkiye'yi bir köprü gibi transit ülke olarak kullanmaktadırlar. Fakat milyonlarca Suriyeli Sığınmacı da yaşamak için Türkiye'de kalmayı seçmiştir. Türkiye, 2011 senesinden itibaren milyonlarca Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Ve bunun sonucunda Türkiye'de oldukça önemli olan Suriyeli Sığınmacılar problemi doğmuştur.

3. TÜRKİYE'DE GÖÇ VE SURİYELİ SIĞINMACILAR ÖRNEĞİ

Göç kavramı Türkiye açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü Türkiye bulunduğu bölge ve coğrafi konumu nedeniyle göç hareketlerinin sıkça yaşandığı bir güzergâh üzerinde yer almaktadır. Türkiye'nin bulunduğu topraklarda göç hareketlerinin geçmişi çok eskiye dayanmaktadır. Türkiye'de hem Cumhuriyet döneminde hem de öncesinde birçok kere göç hareketleri yaşanmıştır. Farklı nedenlerle değişik ülkelerden toplu göçler birçok defa Türkiye'ye doğru gerçekleşmiştir. Türkiye'de sadece dış göçler değil aynı zamanda iç göç hareketleri de meydana gelmektedir. Türkiye'deki iç göç hareketleri daha çok kırsal bölgelerden büyük kentlere doğru yapılmaktadır. Dış göçler diğer bir deyişle uluslararası göç hareketleri açısından Türkiye önemli bir konumdadır. Türkiye uluslararası göç alan ve yurtdışına göç veren bir ülkedir. Türkiye'den yurtdışına yönelik gerçekleşen bireysel göçler çoğunlukla beyin göçü kategorisinde değerlendirilmektedir. Beyin göçleri dışında Türkiye mübadele göçü kapsamında da göç vermiştir. Ve Türkiye farklı birçok ülkeden kitlesel halde gelen insanların göç akınlarının da yaşandığı bir ülkedir. Türkiye'ye yapılan en güncel göç örneği ise, Arap Baharı sonucunda iç savaşın çıktığı Suriye'den kaçan insanların göç hareketidir. İlk defa 2011 yılında Türkiye'ye göç etmeye başlayan Suriyeli Sığınmacıların sayısı milyonları aşmaktadır. Milyonlarca Suriyeli Sığınmacının Türkiye'ye yönelik yaptığı göç akını dünyada görülen en büyük göç hareketlerinden biri sayılmaktadır. Suriyeli Sığınmacılar önceleri Türkiye'nin güney illerinde bulunan kamplarda yaşamaktadır. Fakat on yılı aşan süredir Türkiye'de ikamet eden Suriyeli Sığınmacılar artık ülkenin neredeyse tüm bölgelerine yayılmıştır ve yerleşik hale gelmiştir. Türkiye'de yaşayan milyonlarca Suriyeli Sığınmacı, Türkiye'yi çeşitli yönlerden etkilemektedir. Suriyeli Sığınmacılar bilhassa Türkiye ekonomisi üzerinde yük oluşturmakta ve genelde olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Suriyeli Sığınmacılar Türkiye'yi ekonomik, siyasi, toplumsal, güvenlik alanlarında da etkilemektedir. Türkiye ve göç olgusu hakkında doğru analizler yapılması için öncelikle Türkiye'nin göç hareketleri konusundaki tarihi incelenmelidir. Türkiye'de görülen en büyük göç akını niteliğinde olan ve önem arz eden Suriyeli Sığınmacılar konusunu tüm yönleriyle değerlendirilerek, bu konuda doğru analizler yapılmalıdır.

3.1. Türkiye'nin Göç Tarihi

Göç ile göçebelik kültürünün yeri Türklerin tarihinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Göçebelik hem İslam öncesi dönemde hem de sonrasında Türkleri kültürel, politik, dini, ekonomik yönden şekillendiren mühim bir etken olmuştur. Göçebelik yaşam tarzına ve kültürüne bağlı kalan Türkler, tarih süresince çeşitli coğrafyalara doğru göç hareketleri yapmışlardır. Türkler, birçok coğrafyaya yönelik gerçekleştirdikleri göç hareketleri sonucunda göç edip, gittikleri coğrafyalarda önemli değişiklerin ve dönüşümlerin yaşanmasına vesile olmuşlardır. Türkler dünya ile insanlık

tarihinde önemli değişimlere sebep olan önemli ve büyük üç göç hareketinde bulunmuşlardır. Ve Türklerin üç büyük göç hareketlerinin mühim sonuçları ile etkileri de olmuştur. Bu göç hareketlerinden ilki olan göç Kavimler Göçü olarak adlandırılan göçtür. İkinci büyük göç hareketi ise Türklerin Selçuklular döneminde Anadolu topraklarına gerçekleştirdikleri göçlerdir. Üçüncü ve son büyük göç hareketi ise yeni kıtaların keşfedilmesiyle bu kıtalara doğru gerçekleştirilen göçlerdir (Eravcı, Ateş 2018: 42). Tarih sürecinde dünyanın büyük bir bölümünü etkileyen çok sayıda göç eylemleri meydana gelmiştir. Yeryüzünde büyük çapta etkiler doğuran göç hareketleri antik çağlardan günümüze değin birçok kere gerçekleşmiştir. Bahsi geçen bu büyük göç hareketlerinin en önemlileri ise belirtildiği üzere üç büyük göçtür. Bu göçlerin arasında; Kavimler Göçü, Anadolu topraklarına yönelen Türklerin göçleri ile Yeni Çağ'da yapılan keşiflerin ardından yeni coğrafyalara ve kıtalara doğru olan göçler vardır. Tüm bu göçler dünyayı politik, iktisadi, sosyokültürel ve dini açıdan etkilemiştir. Bu büyük göç akınları sonucunda tarihte çağlar son bulmuştur ve yeni dönemler doğmuştur. Böyle mühim sonuçlar ortaya çıkaran göç hareketlerinde esas rolü Türkler oynamıştır. Türklerin yaşadıkları Orta Asya'dan politik baskılar ile olumsuz iklim koşullarının etkisiyle batı istikametine doğru başlattıkları ve dünyanın gördüğü ilk kitlesel ile en büyük göç hareketi olan Kavimler Göçü oldukça önemlidir. Zira milattan sonra 4. Yüzyılda başlayan Kavimler Göçü hareketi; Avrupa ile Orta Asya gibi çeşitli coğrafyaları kültürel, toplumsal ve politik açıdan etkilemiştir. Kavimler Göçünün neticesinde bugüne dek uzanan etkiler meydana gelmiştir. Bu etkiler arasında özellikle yeni toplumların ve ırklar ile kavimlerin oluşması gibi sosyokültürel ve siyasi değişimler önem arz etmektedir. Ayrıca Türklerin batı yönüne doğru ilerleyişleri Kavimler Göçü hareketinden sonra da devam etmiştir. Çeşitli boylar ve devletler kuran Türkler daha sonra Anadolu topraklarına yerleşmiştir ve Anadolu Türklerin anayurtları haline gelmiştir. Bilhassa Selçuklu Devleti kurulduktan sonra Türkler Anadolu'nun topraklarına göç ederek, Anadolu'da yaşamaya başlamıştır. Zamanla yaptıkları fetihlerle Türkler, Anadolu coğrafyasındaki her noktaya dağılarak, hayatlarına Anadolu topraklarında devam etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin kurulmasıyla birlikte yapılan fetihler sonucunda Türklerin batı olmak üzere farklı yönlere hareketleri devam etmiştir. Uzun süre göçebe olarak yaşayan Türklerin göç hareketleri her dönemde devam etmiştir. Milattan sonra 4. Yüzyıldan beri hareket halinde olan Türkler çeşitli beylikler ve devletler kurduktan sonra da fetihler neticesinde elde ettikleri topraklara doğru göç hareketleri gerçekleştirmiştir. Türkler bilhassa batıya, Avrupa coğrafyasına ve Balkanlar bölgesine doğru fetihler düzenleyerek, bu alanlara doğru hareket etmiştir. Türkler kazandıkları topraklara da yerleşerek, dünya üzerindeki hareketlerini sürdürmüşlerdir. Ayrıyeten dünyada yeni keşfedilen kıtalar olan Amerika'nın, Avustralya'nın ve Yeni Zelanda'nın keşifleri yapılmıştır. Ve bu keşifler neticesinde ilk defa ayak basılan yeni kıtalara yönelen büyük sayıda göç akınları yaşanmıştır. Görüldüğü üzere göç hareketleri dünya tarihinde ve Türklerin geçmişlerinde büyük etkiler meydana getirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından önceki dönemde yani Osmanlı İmparatorluğu zamanında da göçler yaşanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu, topraklarına gelen kişilere din veyahut ırk konusunda ayrım yapmadan, tolerans göstererek yaklaşmıştır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında da toplu veya bireysel göç hareketleri gerçekleşmiştir. 15. yüzyılda İspanya'dan gelen sayıları on binleri aşan Musevi kişiler Osmanlı İmparatorluğu'na gelmiştir. 17. yüzyılda ise matbaacılığın öncüsü ile itfaiyeciliğin öncüsü ve Macar Kralı ile eşi Osmanlı İmparatorluğu topraklarına iltica etmiştir. 18. yüzyılın başlarında ise İsveç Kralı ile yanında iki bin kişilik bir grup Osmanlı İmparatorluğuna sığınmıştır. 18. yüzyılda Macar Kralı da Osmanlı İmparatorluğuna sığınmıştır. 19. asırda Polonya İhtilali'nin liderlerinden biri de Osmanlı İmparatorluğuna iltica etmiştir. 19. yüzyılda ise Özgürlük Savaşı'nın kaybedilmesinin ardından yaklaşık üç bin Macar Osmanlı İmparatorluğuna göç etmiştir. 19. yüzyılda ise Rus Ordusundan kaçarak kurtulmaya çalışan yaklaşık bir buçuk milyon Kafkas nüfusu da Osmanlı İmparatorluğuna göç etmiştir ve bilhassa Balkanlarda ve Anadolu'daki Osmanlı topraklarına yerleşmiştir. 1917 senesindeki Bolşevik İhtilali'nin sonrasında ise yüz otuz beş bin kişi Osmanlı İmparatorluğundan koruma talebinde bulunmuştur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Ayrıca 18. asrın sonlarından 20. asrın başlarına değin türlü sebeplerle bilhassa Balkanlar bölgesi, Kafkasya, Kırım başta olmak üzere çeşitli coğrafyalardan Osmanlı Devleti topraklarına yönelen büyük, toplu göç akınları gerçekleşmiştir (Barut, 2018: 166). Görüldüğü üzere Türklerin yaşadığı topraklara yönelen göç hareketleri Osmanlı İmparatorluğu zamanında da devam etmiştir. Bilhassa Balkanlar bölgesi ile Kafkaslar alanından kitlesel göçler Osmanlı Devleti topraklarına yönelmiştir. Birçok kişi çeşitli tarihlerde Osmanlı İmparatorluğundan koruma talebinde bulunmuş ve Osmanlı İmparatorluğuna iltica ederek, sığınmıştır. Osmanlı İmparatorluğu ise hüküm sürdüğü topraklara göç eden kişilere hoşgörüyle yaklaşmıştır. Türkler tarihlerinde yalnızca göç eden bir toplum olmamıştır aynı zamanda yaşadıkları yerlere göçler de almıştır. Dolayısıyla göç olgusu, Selçuklu İmparatorluğu, Türkiye Cumhuriyeti ile Osmanlı Devleti dönemleri de dahil olmak üzere Türklerin tarihinde her daim önemini korumuştur. Ve Türklerin göç hareketleri tarihte birçok devletin kurulması ile yıkılmasına da neden olmuştur. Türkler sürekli yeni yurtlar arayışıyla farklı yerlere göç etmişlerdir. Bundan ötürü Türk toplumlarının tarihin her döneminde hareket halinde olan bir topluluk olduğu görülmektedir. Türkler her daim hareketlidir ve fetihler yaptıkça da yeni topraklar kazanarak, bu alanlara göç etmiştir. Türkler yüzyıllardır göç etmekte, dünyanın farklı birçok yerine yerleşmektedir. Türkler ikamet ettikleri alanlarda birçok beylikler, imparatorluklar ile devletler kurmuşlardır ve fetihler yaparak yaşadıkları alanları da genişletmişlerdir. Göç olgusu; Türklerin tarihinde, kültüründe, siyasi ile askeri geçmişinde muazzam bir yer tutmaktadır.

Dünya tarihini şekillendiren en mühim olgulardan biri de göçtür. Ve göç olgusunun bilhassa Türklerin tarihinin şekillendirilmesinde çok büyük bir payı mevcuttur. Türklerin tarihinde, iklimdeki ve çevresel unsurlardaki değişimler nedeniyle yaşadıkları Orta Asya bölgesinden Batı istikametine doğru

hareket ettikleri göç akını önemli yer tutmaktadır. Ayrıca Türkler yeni bir vatan olarak yerleştikleri Anadolu topraklarına da göç etmişlerdir. Ve Türklerin Batı yönüne doğru gerçekleştirdikleri göç hareketleri tarihsel süreçte birçok kez devam etmiştir. Türkler Selçuklu Devleti ile Osmanlı Devleti dönemlerinde de Batı doğrultusunda gerçekleşen göç hareketlerini sürdürmüşlerdir. İlaveten Osmanlı Devleti döneminde Osmanlı'nın iskân politikalarıyla da yapılan göçler Türklerin tarihinde önemli rol oynamaktadır. Üstelik Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme dönemlerinden başlayarak Kafkaslardan, Balkanlardan ve farklı bölgelerden de Anadolu topraklarına yönelen göçler yaşanmıştır. Ve bu göç hareketleri Cumhuriyet'in kuruluş süresinde de sonrasında da devam etmiştir aynı zamanda nüfus mübadeleleri de yaşanmıştır. Bahsi geçen tüm göç akınları yeni bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk toplumunun şekillenmesinde katkı sağlayan gelişmelerdir. Sonuç olarak; Türkiye'de yaşayan nüfusun büyük bir bölümü söz konucu tüm bu göç akınlarıyla gelen göçmenlerin torunlarıdır. Buna binaen Türkler için göç olgusunun tarihi birçok açıdan önem arz etmektedir. Günümüzdeki göç hareketleri ise, özellikle Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen savaşlar ile çatışmaların sonucunda Türkiye'nin fazlaca etkilendiği ve Avrupa ülkelerine doğru yönelen göç akınları şeklinde gerçekleşmektedir. Günümüzde ise dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunda olan Türkiye için göç olgusu yeni bir kavram değildir. Türklerin tarihinin oluşmasında göç hareketlerinin yeri yadsınamayacak kadar önemli bir boyuttadır. Göç olgusunun, Türklerin tarihinin şekillenmesindeki rolü oldukça önemlidir. Gerek Türklerin kurmuş oldukları devletlerde gerekse Türk toplumunun oluşmasında göç olgusunun yeri çok büyüktür. Bir zamanlar yaşadıkları yer olan Orta Asya bölgesinden ayrılarak, daima Batı yönüne doğru hareket eden Türkler için göç olgusu, kurmuş oldukları devletler ile toplum yapılarını yeni baştan şekillendiren en mühim faktörlerden biri niteliğindedir. Aynı zamanda Anadolu topraklarının tarım ile hayvancılık faaliyetleri için oldukça uygun oluşu ve Anadolu'nun yeterli derecede yağış alması gibi etmenler Türklerin Anadolu'ya göç etmelerinde akabinde de yerleşik bir hayata geçmelerinde etkili olmuştur. Ayrıca Türklerin kurdukları Osmanlı Devleti döneminde Osmanlı Devleti sınırlarına yönelen toplu göçler de gerçekleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğu topraklarına doğru gerçekleşen toplu göçlerden biri de Musevilerin göç hareketidir. Göç eden Museviler zanaatkârlardan ve esnaflardan oluşmaktaydı ve göç ederek, bilgi birikimlerini de beraber taşımışlardır. Bu sebepten ötürü Musevilerin göç akınının sonucunda Osmanlı'ya zenginlik katacakları öngörülmekteydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığını sürdürdüğü dönem kapsamında iskân politikalarının ve fetihlerin sonucunda da göç hareketleri meydana gelmiştir. Örnek olarak; Kıbrıs'ın fethedilmesinin ardından adaya farklı şehirlerden kişiler gönüllü veyahut mecburi şekilde göç etmiştir. Ayrıyeten, Anadolu topraklarına yönelen tüm göç eylemlerinin arasında Balkanlar bölgesinden yapılan göçler büyüklük ile etkileri açısından öteki göç hareketlerinden daha farklı bir yer tutmaktadır. Osmanlı topraklarına yönelen bir başka göç akını da Kafkaslar bölgesinden gerçekleşmiştir. Kafkasya'ya karşı saldırıda bulunan

Ruslara mağlup olan Kafkasya, yenilgiden sonra Kafkasya'da yaşayan halklar kitlesel biçimde Anadolu topraklarına göç etmeye başlamışlardır. Kafkaslardan Anadolu'ya yönelen göç akınları, Kırım Savaşı'nın ve Osmanlı ile Rus Savaşı'nın ardından da devam etmiştir. Ayrıca Rusların Balkanlardaki ilerleyişi neticesinde Osmanlı toprakları olan bu alanlarda yaşayan Müslümanlar da zamanda Anadolu'ya doğru göç etmişlerdir. Bir diğer göç eden topluluk olan Çerkezlerin Anadolu topraklarına doğru yaptıkları göç akını ise, Anadolu'yu demografik yönden etkileyen ve değiştiren bir göç hareketi özelliğindedir. Ve 1878 senesinde Karadağ'ın, Romanya'nın ve Sırbistan'ın bağımsızlıklarını kazanmalarıyla beraber, Balkan bölgesinde yaşamakta olan Türkler ile Müslümanlar Anadolu topraklarına doğru göç etmişlerdir. 1878 senesinde kurulan Bulgaristan Prensliği ile sayıları binleri aşan Türk, bilhassa Edirne'ye ve Anadolu topraklarına doğru göç etmek durumunda kalmıştır. Böylece Anadolu'da yaşam süren nüfusun içinde Müslümanların oranı yükselirken diğer taraftan Bulgaristan'daki Türk kesim azınlık konumuna düşmüştür. Ayrıca 1878 yılındaki Berlin Antlaşması sonucunda birçok Gürcü de Osmanlı topraklarına doğru göç etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti döneminde ise Balkanlar bölgesinden ve özellikle Bulgaristan'dan Türkiye topraklarına oldukça fazla sayıdaki kişinin göç akını gerçekleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti döneminde Yugoslavya'dan da gelen göçmenler olmuştur. Türkiye ile göç konusundan söz ederken yalnızca Türkiye'ye yönelen dış göçlerden değil en az dış göç kadar önem arz eden iç göç hareketlerinden de bahsedilmelidir. Özellikle köyden kentlere doğru yapılan göç hareketleri de Türkiye'nin şekillenmesinde etkili olmuştur. 1950'li yıllardan beri köyden şehre göçler hız kazanan ve özellikle 1970'li yıllarda hızlanan ve günümüze kadar da devam eden iç göç hareketleri, modern Türkiye'yi biçimlendiren etkenlerden biridir. Ayrıca 1948 senesinde İsrail'in kuruluşunun ardından Türkiye'de yaşamakta olan Museviler toplu halde İsrail'e doğru göç etmişlerdir. Son yıllarda ise Türkiye göç vermekten ziyade hızla göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'ye doğru özellikle Ortadoğu bölgesindeki ülkelerden ve Asya ile Afrika'dan göçler yapılmaktadır. Bu göç akınları en fazla siyasal açıdan istikrarsızlıkların yaygın olduğu Ortadoğu ülkelerinden Türkiye'ye ulaşmayı hedefleyen göçmenler tarafından gerçekleşmektedir. Özellikle Ortadoğu ülkelerinden biri olan Suriye'den Türkiye'ye doğru yoğun bir göç akını yaşanmıştır. Ülkelerinde çatışmaların yaşandığı Suriyeli ile Iraklı göçmenlerin dışında Afganistan'dan, Pakistan'dan ve Afrika'dan da Türkiye'ye göç eden birçok göçmen Türkiye'de yaşam sürmektedirler. İlaveten Türkiye tarihte eşi görülmemiş büyüklükteki bir göç akınıyla karşı karşıya kalmıştır. Ve Türkiye en çok mültecinin yaşadığı ülke özelliği taşımaktadır. Aynı zamanda çoğu mülteci Batı'daki ve Avrupa'daki ülkelere ulaşma maksadıyla Türkiye'yi transit ülke yerine koymaktadır (Efe, 2018: 17-25). Görüldüğü üzere Türkler için göç eylemleri her daim önemini koruyan bir olgu olmuştur. Sürekli göç ederek, yer değiştiren Türkler; Anadolu'ya yerleşip, devletler kurduktan sonra da hareket halinde olmuş ve fetihler yapmışlardır. Gitgide daha büyük coğrafyalarda hakimiyet kuran Türkler, zamanla yurtları olan

Anadolu'ya da farklı bölgelerden göçler almaya başlamışlardır. Türkiye'nin bulunduğu topraklara hem Osmanlı Devleti döneminde hem de Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra dünyanın farklı yerlerinden milyonlarca kişi göç etmiştir.

Türkiye'nin etrafında bulunan ve komşu olduğu Ortadoğu ile Asya ülkelerinde sıkça çatışmalar ve istikrarsızlıklar yaşanmaktadır. Türkiye çatışmalar yaşayan Ortadoğu'daki ve Asya'daki ülkeler ile ve Avrupa'daki ülkelerin arasında köprü niteliğindedir. Türkiye'nin özellikle Ortadoğu'da bulunan komşu ülkelerinde politik ve iktisadi konularda istikrarsızlık, çatışmalar yaşanmaktadır, bu ülkelerin doğudaki sınırları zorlu biçimde kontrol edilmektedir. Ve Ege ile Akdeniz kıyılarının coğrafi özelliklerinin illegal göç eylemlerine uygun olması gibi sebepler Türkiye'yi, Avrupa ülkelerine ulaşmayı hedefleyen göçmenler açısından geçiş noktası durumuna getirmektedir. Son zamanlarda Türkiye'nin artmakta olan bölgesel ve iktisadi gücü, ülkeyi hem yasal hem de yasadışı göç akınları için cazip bir hale getirmektedir. Bütün bu faktörler değerlendirildiğinde göç hareketleri, Türkiye'yi sosyokültürel, iktisadi, demografi ile güvenlik açılarından etkiler. Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi konum ile stratejik özellikleri nedeniyle ülkede göç hareketleri sıkça yaşanmıştır. Türkiye toplu göç eylemlerinin de yöneldiği bir ülke olmuştur. Ve Türkiye'ye sayıları milyonları aşan göçmenlerin göç hareketi gerçekleşmiştir. Türkiye, Cumhuriyet döneminden itibaren bir göç ülkesi niteliğindedir. Türkiye'ye doğru yapılan toplu göçler, Cumhuriyet'in kurulduğu dönemde ve sonrasından günümüze kadar devam etmektedir (Aktel, Kaygısız 2018: 588-589).

Türkiye bulunduğu coğrafya ve konumuyla hem Asya hem Avrupa hem de Afrika kıtası arasında erişim yolları üzerindedir. Türkiye bilhassa Doğu ve Batı arasında bir geçiş noktası niteliğindedir ve etrafı denizle çevrilidir. Türkiye, Karadeniz'e kıyısı olduğu için ve Boğazlara da sahip olduğu için diğer ülkelere açık denizlerden ulaşım konusunda önemli bir konumdadır. Bunların dışında Türkiye demokrasiyle yönetilen, ekonomik ve toplumsal yönden gittikçe güç kazanan bir hukuk devleti olmak gibi önemli özelliklere sahiptir. Türkiye'nin tüm bu özelliklerinin çekiciliği Türkiye'yi göç konusunda önemli bir konuma taşımaktadır (Akçadağ, 2012: 27). Türkiye'de özellikle 1990'lı yıllarda global göç hareketleri açısından mühim değişim ile dönüşüm süreçlerinin yaşanmıştır. Türkiye bu yıllarda emeği ihraç etmesine ek olarak emeği ithal etmeye başlayan bir ülke olmuştur. Türkiye'deki vize sisteminin esnekliği ile ülkedeki kapsamlı sektör özellikleri nedeniyle Türkiye, göç etmek isteyenler açısından cazip gelmektedir (Dedeoğlu, Gökmen 2011: 3).

Türkiye'de iç göç hareketleri de meydana gelmektedir. Ayrıca Türkiye, Avrupa ülkelerinin doğusundaki sınırda mühim bir konumda bulunmaktadır ve Ortadoğu ülkelerine yakın oluşu nedeniyle yapılan ve yapılacak göç hareketleri açısından önemli bir coğrafyadadır. Ve Türkiye zamanla göç vermekte olan bir ülke özelliğinin dışında göç alan bir ülke niteliği kazanmıştır. Türkiye yakın döneme

kadar yalnızca göç vermekte olan bir ülke niteliğindeydi. Fakat 1960'lı yıllarda başlamış olan toplu işçi göçlerinin hareketleriyle bu kaynak ülke özelliği değişmiştir. 1900'lü yıllar ile 1960'lı yıllar arasındaki zaman, savaş nedeniyle yerinden edilen kişilerin toplu mecburi göç hareketleri ile savaştan sonraki zamanda azınlıkların ülkeden göçleri yaşanmaktaydı. Bu zaman aralığında kişisel olarak yurtdışına göç eden insanlar da mevcuttu. 1960'lı ile 1970'li yıllarda farklı ülkelerle karşılıklı olarak işçi göçü anlaşmaları yapılmış ve toplu işçi göçlerinin olduğu bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde göç hareketliliği çeşitlilik kazanmış fakat Avrupa ülkelerinden göçmen işçilerin talebi azalmıştır. 1970'li ile 1980'li yıllarda ise yaşanan enerji krizi yüzünden göçmen işçi talebi azalmıştır ve göç etmeyi isteyen kişiler farklı yollara başvurarak göç etmeyi tercih etmiştir. Ayrıca Türkiye'deki darbe de göç eylemlerini etkileyen bir gelişme olmuştur. Bahsi geçen dönemde aile birleşimiyle adlandırılan göç hareketleri sıkça yaşanmıştır. 1980'de ve sonrasındaki yıllarda ise mülteci göçleri oldukça fazla oranda yaşanmıştır. 1980'li yıllar ile 2000'li yılların başındaki süreç, sığınmacıların göçünün sıkça yaşandığı bir zaman olmuştur. Bahsi geçen süreçte özellikle Kürt göçlerinin yaşandığı görülmüştür. 2000'li yıllarda ise, bütün ülkeler göçmenlere ve sığınmacı göçlerine karşı olmuş ve göç hareketlerini durdurmaya veya sınırlandırmaya başlamıştır. Ve bu dönemde "kaçak", "düzensiz", "gizli", "kayıt dışı" ile "yasa dışı" kavramlarıyla göç hareketleri anılmaktadır. Türkiye'deki gayrimüslim kesimlerin yurtdışına göçü de zamanla azalmıştır. Fakat bu göçler 6-7 Eylül olayı ile Kıbrıs çatışması gibi gelişmeler sonucunda bazen göç hareketleri ivme kazanmıştır. Türkiye topraklarına yönelen göçler Cumhuriyetin ilk zamanlarında özellikle Müslümanların ve Türklerin eski Osmanlı yönetimindeki alanlardan yeni Türkiye'ye doğru göç halinde yaşanmıştır. 1970'li yıllardan beri çatışma ile kargaşa nedeniyle birçok kişi korunmak için Türkiye'ye göç etmeye devam etmiştir. Türkiye'ye yönelik olarak İranlıların, Iraklı Kürtlerin, Afganların, Boşnakların, Bulgaristanlı Türklerin, Boşnakların, Lübnanlıların ve en güncel olarak Suriyelilerin yüksek oranda toplu göç hareketleri sayılmaktadır. Türkiye'ye yönelen göç hareketleri dönemsel olarak beş sınıfa ayrılmaktadır. 1910'lu yıllarda eski Osmanlı topraklarının bulunduğu yerlerdeki Türkler ile Müslümanlar Türkiye'ye mecburi göç yapmıştır. 1960'lı yıllardan beri Bulgaristan'dan, Kıbrıs'tan ve Türkiye'nin yakınındaki komşu ülkelerinde yaşayan Türkler mecburi göç hareketi yapmıştır. 1970'li yıllardan beri bilhassa yakındaki ülkelerde ortaya çıkan çatışmalar nedeniyle Türkiye'ye mecburi göç hareketleri yapılmıştır. 1980'li yıllardan beri ise yurtdışında yaşayan Türkler ve aileleri Türkiye'ye göç etmiştir. 1990'lı yıllardan beri ise transit göçler ile yabancı vatandaşların göçü yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk zamanlarda mübadele kaynaklı göçler yaşanmıştır ve yabancı ülkede doğan, Yunanistan'da ve Yugoslavya'da doğan kişilerin göçleri gerçekleşmiştir. Aynı zamanda Bulgaristan'da doğan Türklerin toplu göçleri de yaşanmıştır. Ve 2011 yılından itibaren Suriye'de ortaya çıkan kriz nedeniyle sayıları milyonları aşan Suriyeli vatandaşlar Türkiye'ye göç etmiştir (Sirkeci, Yüceşahin 2014: 3-7).

Türkiye'de Millî Mücadele sonrası nüfus mübadelesinin sonucunda Türkiye'ye doğru göç hareketi gerçekleşmiştir. 1923 yılında Türkiye ve Yunanistan ülkeleri arasında "Nüfus Mübadelesi" olarak adlandırılan mecburi göç hareketi yaşanmıştır. Söz konusu nüfus mübadelesi sonucunda Yunanistan'da yaşayan Müslümanlar ile Türkiye'de yaşayan Rum kesim arasında karşılıklı değişim yapılmıştı. Bu mübadele neticesinde Türkiye'de yaşayan sayıları yaklaşık 1.200.000 olan Rum vatandaşlar ile Yunanistan'daki 400.000 Müslüman kesim yer değiştirerek göç etmiştir. Türkiye'ye göç eden kişiler yoğunlukla İstanbul'a, Balıkesir'e, Çanakkale'ye, Bursa'ya, İzmir'e, Kırklareli'ye, Manisa'ya, Mersin'e, Niğde'ye, Edirne'ye ve Samsun'a yerleşmişlerdir (Emgili, 2014: 106-107). Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşamış olan Hristiyan azınlık gruplardan Rum kesimler, 1800'lü yıllarda etkisini gösteren bağımsızlaşma hareketleri nedeniyle Osmanlı karşıtı ayaklanmalar başlatmıştır. Bilhassa Yunanistan'ın Osmanlı'ya yönelik genişlemesi Anadolu işgaliyle devam ederken, Büyük Taarruz neticesinde son bulmuştur. Büyük Taarruzdan sonra sayıları bir milyon olan Rumlar Yunanistan'a doğru göç etmiştir (Bozdağlıoğlu, 2014: 9-10). Nüfus Mübadelesi neticesinde Türkiye topraklarına doğru sayıları yaklaşık yarım milyon olan Rum göç etmiştir. Fakat bu göç hareketi yolculuk, beslenme, toplumsal ile iktisadi koşullar, yerleşim gibi konularda zorlu meseleleri içermekteydi. Zorunlu göçler hem göç etmiş kişiler açısından hem de göç edilen ülke açısından maddi bir külfet oluşturmaktadır. Mübadelenin sonucunda Türkiye'deki sosyal ile ekonomik yapılarda ciddi bir dönüşüm yaşanmıştır. Göç hareketi yoğunlukla Ege'ye, Karadeniz'e ve Marmara'ya yönelmiştir. Bu nüfus mübadelesiyle birlikte Türkiye'ye gelen kişiler sahip oldukları bilgilerinin, becerilerinin ve birikimlerinin ülkeye aktarımını sağlamışlardır. Ve göç eden kişiler üretime katkı sunarak, yerleştikleri bölgenin ve Türkiye'nin ekonomisine olumlu etkide bulunmuşlardır (Güner, 2007: 1464).

Türkiye'de bilhassa Balkan harbi sonrasında ciddi boyutta göç hareketleri meydana gelmiştir. Söz konusu göç hareketlerinin bazıları bir antlaşma uyarınca yapıldığı gibi bazıları da bir kaçış özelliği taşımaktaydı. 1923 ile 1925 yılları arasındaki dönemde Yunanistan'daki bir grup kişi Türkiye'ye doğru bir anlaşma neticesinde göç emiştir. 1923 yılında Türk ile Yunan taraflar arasında onaylanan Lozan Antlaşması'yla Türk ve Rum kesimin nüfus mübadelesi neticesinde göç hareketinin gerçekleştirilmesi kararı verilmiştir. Bu anlaşma sonucunda Türk ile Yunan taraflar homojen bir ülke olmayı hedeflemişlerdir. Ve zaman zaman bu süreçte sorun çıksa da karşılıklı olarak gerçekleşen nüfus değişimi kararından geri dönülmemiştir. Türkiye, savaştan yeni çıkmış bir ülke olduğu için ülkeye gelecek olan Türklerin iskanı konusunda fazlasıyla gayret göstermek zorunda kalmıştır. Yunanlıların işgal etmiş olduğu yerler bir harabeydi ve bu bölgeler iskân noktalarıydı fakat gayrimüslim kesimin ayrıldığı evlerin durumu göçmenlerin yerleşimine uygun değildi. Ayrıca göçmenlerin nüfus değişiminin aceleyle uygulamaya geçmesi doğru iskân planlamasının yapılmasına vakit bırakmamıştır (Çapa, 1990: 49).

Osmanlı Devleti girdiği savaşları kaybetmesi nedeniyle özellikle Balkanlar'da savaşta kaybettiği yerlerdeki Türkler ile Müslüman kesim Osmanlı Devleti topraklarına doğru göç etmek durumunda kalmıştır. Bilhassa 1877 ve 1878'deki Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonucunda Balkanlar ile Kafkaslar bölgelerinden yoğunlukla göç hareketleri yaşanmaya başlamıştır. Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında özellikle 1912'de ve 1913'te yapılan Balkan Savaşı neticesinde yüzyıllarca Osmanlı Devleti'ne ait olan Rumeli toprakları büyük oranda kaybedilmiştir. Ve Osmanlı Devleti Anadolu'ya doğru çekilmek zorunda kalmıştır. Balkan Savaşları'nın sonucunda Türkler ve Müslümanlar toplu halde Anadolu topraklarına doğru göç etmeye başlamıştır. Önceleri yapılan göç hareketlerinde Balkanlar göçmenler açısından bir sığınma yeriyken, Balkan Savaşlarındaki yenilgi neticesinde göçmenlerin sığınabilecekleri tek yer olarak Anadolu'daki topraklar kalmıştır. Özet olarak, "Osmanlı-Rus Savaşları" ile "Balkan Savaşları" sonucunda Osmanlı Devleti zamanında yaklaşık bir buçuk milyon Türk ile Müslüman kesim Anadolu'ya ve Doğu Trakya bölgesine doğru göç etmeye mecbur kalmıştır. Balkanlardan gerçekleşen göç hareketleri özellikle Yugoslavya'dan, Yunanistan'dan, Bulgaristan'dan ve Romanya'dan yapılmıştır. Bu göç hareketleri Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde hızlanarak devam ederek Cumhuriyet zamanında artarak meydana gelmiştir. Uzun yıllar devam eden göç hareketleri mübadeleler, serbest ile iskanlı göçler ve bazen de ilticalar halinde meydana gelmiştir. Göçler Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla beraber Türkiye'ye doğru yapılmıştır. Göç eden kişilerin çok büyük bir çoğunluğu Balkanlardan göç eden Türklerdir. Mübadele göçü neticesinde 1923 ile 1990 arasındaki dönemde Yunanistan'da yaşayan yarım milyondan fazla kişi Türkiye topraklarına doğru göç etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti zamanında Bulgaristan'da yaşayan kişilerin de Türkiye topraklarına yönelen göç hareketi mevcut olmuştur. 1923 ile 1990 yılları arasındaki dönemde Bulgaristan'da yaşayan sayıları yedi yüz bini aşan Türk göçmen Türkiye topraklarına göç etmiştir. Ayrıca Yugoslavya parçalandıktan sonra da Makedonya'dan, Bosna-Hersek'ten ve Kosova'dan da Türkiye topraklarına göç hareketleri gerçekleşmiştir (Sarınay, 2011: 352-361). 1922 ile 1938 seneleri arasındaki dönemde Yunanistan topraklarından 384 bin kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 1923 ile 1945 yılları arasındaki süreçte ise Balkanlar bölgesinden 800 bin kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

1933 yılı ile 1945 yılları arasındaki dönemde Almanya'daki 800 kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Birçok bilim insanı Nazi rejimi yüzünden Almanya'dan ayrılmıştır. Göç eden Almanların bazıları da Türkiye'ye gelmiştir (Öztürk, Erichsen 1999:69). Almanya'dan Türkiye'ye doğru yapılan göç hareketlerinin oldukça geçmişe dayanan yönü de bulunmaktadır. 19. yüzyılda farklı meslek gruplarındaki Alman vatandaşlar, Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kurulduğu zamanlarda ülkeye yerleşmişlerdir. Ve ülkeye yerleşen Almanlar, birçok Alman kurumların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ayrıca Nazi yönetiminin Almanya'da hâkim olduğu dönemde Almanya'da yaşayan ve içinde bilim insanlarının da bulunduğu bir grup kişi Türkiye'ye göç etmiştir.

1933 ile 1944 yılları arasındaki dönemde Almanya'da mevcut olan Nazi rejiminden kaçarak, Türkiye'ye sığınmak isteyen kişiler siyasi mülteci olarak ülkeye göç etmişlerdir. Ve farklı üçüncü bir ülkeye göç etmeyerek Türkiye topraklarında kalmayı seçen Almanya'dan gelen sığınmacıların çocukları ile torunları hali hazırda hala Türkiye'de ikamet etmektedir (Pusch, 2013: 130).

Cumhuriyet sonrası dönemde Türkiye'ye doğru yapılan toplu göç hareketlerinden biri de Irak'tan yapılan göçlerdir. 1988 yılında Irak'taki 51 binden fazla kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Ve 1991 yılında ise Birinci Körfez Savaşı sonrasında Irak'ta yaşayan 467 binden fazla kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). 1990'lı yılların başında Irak ve farklı bazı ülkelerde yaşanan iç savaş ile etnik temizlikler neticesinde bu ülkelerdeki nüfusun önemli bir kesimi ülkesinden göç etmiştir. Saddam Hüseyin yönetiminin özellikle Kuzey Irak'taki Kürtler ile muhaliflere yönelik yaptığı saldırılar nedeniyle toplu göçler 1990'lı yılların ortasına gelindiğinde azalsa da devam etmiştir. Irak'tan Türkiye topraklarına gelen kesimde Kürt ile Türkmen kişiler de bulunmaktadır (Danış, 2004: 1-13). 1990 yılında meydana gelen Körfez Krizi nedeniyle binlerce kişi Türkiye ile İran sınırındaki topraklara doğru kaçmışlardır. Türkiye'nin Şırnak ile Hakkâri gibi illerine dört yüz binden fazla Iraklı sığınmıştır (Kavak, 2013: 436-437). Savaş nedeniyle Iraklı sivil halk toplu halde göç etmiştir. Saddam Hüseyin'den kaçmak isteyen iki milyon civarındaki Kürt, Türkiye'nin ile İran'ın sınırlarına sığınmıştır (Aydoğdu, Atılgan 2017: 53).

1992 ile 1998 seneleri arasındaki süreçte Bosna'daki yirmi bin kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Türkiye Cumhuriyeti dönemindeki yapılan mübadele göçleri zamanında Bosna'dan da Türkiye'ye göçmenler gelmiştir. Ve 1990'lı yıllarda Bosna Müslümanları, Türkiye'yi kurtuluş olarak görmüşlerdir ve ülkeye bir süreliğine ya da kalıcı şekilde göç etmeye devam etmiştir. Bosna'dan göç eden muhacirler Osmanlı Türkiye'si zamanında da Anadolu topraklarına yerleşmişlerdir. Günümüzde Anadolu'daki neredeyse her bölgede Bosna göçmenleri yaşamaktadır. Anadolu topraklarına yerleşen Bosna Müslümanları, göç ettikleri Anadolu'ya zenginliklerini, bilgi birikimlerini taşıyarak ticarette, sanayide, üretimde ve tarımda gelişmelere katkı sağlamışlardır. Aynı zamanda göçmenler sahip oldukları kültürel özellikleriyle adetleri, gelenekleri, görenekleriyle de toplumsal hayata zenginlik katmışlardır (Demirel, 2008: 298-299). Bosna-Hersek'te çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmalar "etnik arındırma" olarak adlandırılmaktadır. Sırplar, Bosna-Hersek'te homojen bir topluluk yaratmayı hedeflemiştir, bunun sonucunda birçok insan mülteci olmuş ve göç etmek durumunda kalmıştır (Bağcı, 1994: 265-268). 1992 senesinde meydana gelen Bosna Savaşı'nda, Boşnakların algısına göre bir soykırım yaşanmıştır. Ve bunun neticesinde Boşnaklar göç etmek durumunda kalmış ve Türkiye'ye de göç etmişlerdir. 1992 yılındaki Bosna savaşı sonrasında Türkiye'ye gelen kişiler özellikle Trakya bölgesindeki mülteci kamplarına yerleşmişlerdir (Süslü, 2015: 232-233).

1999 senesinde Kosova'da gerçekleşen olaylar neticesinde on yedi binden fazla kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Arnavutlarla Sırplar arasında anlaşmazlıklar söz konusuydu. Çünkü iki taraf da Kosova'nın sahibi olduğunu iddia ederken, diğer tarafı Kosova topraklarından göndermeyi istiyorlardı. Bahsi geçen anlaşmazlık eline fırsat gelen tarafın saldırıya geçmesi ile intikam sürecini doğurmuştur. Arnavut güçlerinin ve Sırplar ile Yugoslav ordusunun müdahalesiyle başlayan çatışmalar sonrasında intikam süreci de 1998'de Yugoslav ordusunun Kosova'nın topraklarına girmesi sonucu savaşın başlamasıyla neticelenmiştir. Ve NATO 1999 yılında müdahale kararını almıştır. NATO Kosova'ya "insani müdahale" olarak adlandırılan bir karar almıştır. NATO'nun bu müdahale kararı almasının sebebi Sırplar ile Yugoslav güçlerin Kosovalı Arnavutları şiddet içeren uygulamaları, etnik temizleme uygulaması ile göç etmeye zorlamasıdır. Dolayısıyla müdahalenin haklılığı olarak büyük oranlardaki ölümler, göç etmeye zorlamaya sebep olan "etnik temizlik" gibi nedenler gösterilmektedir. (Acar 2015: 117-124).

Sırplar, Kosovalı Arnavutlara aşırı ölçüde şiddet uygulamıştır. Şiddet eylemlerinin yöneldiği masum halk ile siviller, insan haklarının ihlaline maruz kalmıştır. Bunun neticesinde Kosova topraklarından gerçekleşen yoğun göç hareketleri gerçekleşmiştir. 1990'lı senelerde Miloseviç iktidarı, etnik temizliğin, Sırp yerleşimcilerin, asimilasyonun ve zorunlu göçün neticesinde Kosova'daki nüfus yapısının Sırpların lehine gerçekleşmesini hedeflemiştir. 1999 yılında yüzbinlerce kişi Kosova'dan ayrılmak durumunda kalmış ve komşu ülkelere doğru mülteci konumunda göç etmiştir (Ağır 2014: 464-468). Ve 2001 senesinde Makedonya topraklarından Türkiye'ye on binden fazla kişi göç etmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2021). 1923 ile 2000'li senelere kadar Balkan bölgesinden yaklaşık iki milyon soydaş Türkiye topraklarına göç etmiştir (Özdal, 2018: 114).

2011 yılının Nisan ayından 2019 yılı mart ayına kadar Suriye'deki iç karışıklıkların yaşanması sebebiyle sayıları 3,6 milyona varan kişi Suriye'den Türkiye topraklarına doğru göç etmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Ortadoğu bölgesinde meydana gelen şiddetli çatışmaların ve iç savaşların yaşanması nedeniyle bilhassa 2011 senesi sonrasında insani krizler yaşanmıştır. Ekonomik faktörlerle, halkların eşit hak, özgürlükle birlikte demokrasi talep etmesi Suriye'deki iç savaşın çıkmasına sebep olmuştur. 2011 senesinde çatışmaların başlamasıyla dünyada yaşanan en büyük insani krizlerden biri olan Suriye'de ortaya çıkan iç savaş, içinde bulunduğumuz yüzyılda gerçekleşen en önemli insani felaketlerden biri niteliğindedir. İç savaşın çıkmasından sonra milyonlarca kişi mülteci statüsüne düşmüştür, Suriye topraklarındaki milyonlarca kişi ülkeleri içinde yer değiştirmiştir ve binlerce kişi yaşamını yitirmiştir. Suriye'de yaşanan çatışmaların neticesinde Türkiye'ye doğru toplu mülteci göç hareketleri yönelmiştir. Suriye'den gelen kişiler Türkiye'de en çok ülkenin güney sınırındaki şehirlerde bulunmaktadır (Harunoğulları, 2021: 353-354). 2022 yılı itibariyle sayıları 3,7 milyondan fazla olan Suriyeli Sığınmacı Türkiye'de bulunmaktadır. 2022 yılı şubat ayı verilerine göre Suriyeli Sığınmacıların

yüzde 65'ten fazlası Türkiye'de bulunmaktadır. Dünyada sayıları 5,6 milyonu aşan ve en çok Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacılar, Türkiye dışında Lübnan'da, Ürdün'de, Irak'ta, Mısır'da ve Kuzey Afrika'da da bulunmaktadır (UNHCR, 2022).

Türkiye'den çoğunlukla Filistin'e yönelen Türkiye'de yaşayan Musevi kesimin göçü de gerçekleşmiştir (Topçu, 2018: 164). Ve Türkiye'den emek gücünün göç hareketi ise yoğunlukla 1960'larda özellikle Almanya'ya ve Avrupa'daki ülkelere doğru yapılmıştır. Türkiye'den gerçekleşen işgücü göçleri başta Almanya'ya ve Batı Avrupa ülkelerine yönelmiştir. Türkiye'den yapılan beyin göçleri ise 1960'larda başlamıştır ve özellikle doktor, mühendis ve bilim insanları tarafından yapılmıştır. Beyin göçleri ikiye ayrılmaktadır ve bunlar iç ile dış beyin göçüdür. Ülke içinde farklı sektörlere yapılan geçiş iç beyin göçü olarak adlandırılır. Dış beyin göçleri ise kabiliyetli kişilerin gelişmiş ülkelere doğru göç etmesi anlamına gelmektedir. Türkiye'de beyin göçü fazlaca yapılmaktadır. Türkiye'de iyi öğrenim görmüş kişilerin yüzde 59'u beyin göçü olarak adlandırılan ülke dışına göç hareketinde bulunmaktadır (Yıldırımoğlu 2005: 3-5). İşgücü göçleri 1960'larda yeni ortaya çıkan bir göç hareketiydi. Gelişmiş ülkelerde bilhassa Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da II. Dünya Savaşı sonrası işgücü gereksinimi artmıştır. Ve 1961 yılında Türkiye ve Almanya arasında işgücü ihtiyacını gidermek amacıyla bir anlaşma imzalanmıştır. Böylece Türkiye'den Almanya'ya işgücü talebi sonucunda göç yapılmıştır (Soytürk 2012: 2318). Türkiye'de gerçekleşen iç göçler ise dört döneme ayrılmaktadır. Bunlar 1923 yılı ile 1950 arası, 1950 ile 1960 arası, 1960 ile 1980 arası ve 1980'den sonraki dönemdir. İlk dönemdeki kır ile şehir nüfusunun oranına göre kent nüfusu durağandır. 1945 sonrası dönemde ise kentleşme olgusu etkisini göstermiştir ve göçler kırdan kentlere doğru yönelmeye başlamıştır. 1980'den sonraki dönemde ise toplam nüfus artmıştır ve kent nüfusu kır nüfusundan fazladır (Özdemir 2012: 2-7). Görüldüğü gibi Türkiye sadece göç alan bir ülke değildir. Türkiye aynı zamanda göç veren bir ülkedir, Türkiye'de işgücü göçü ile beyin göçü olarak adlandırılan göç hareketleri de yaşanmaktadır. Dolayısıyla Türkiye göç konusunda hem hedef hem de kaynak ülke niteliğindedir. Ayrıca Türkiye'de ülke içinde genellikle kırsal alanlardan kentlere doğru yapılan iç göç hareketleri de yaşanmaktadır.

Türkiye'ye yönelen göç hareketleri düzenli ile düzensiz göç eylemleri olarak iki gruba ayrılmaktadır. Düzenli göçler; Türkiye'nin izninin alındığı ve bilgisi dahilinde olan, yasal işlemler neticesinde gerçekleşmektedir. Bu türdeki göçler; Türklerin veyahut Balkanlar bölgesinden göç eden Müslümanların göçüdür. Düzensiz olarak tanımlanan göç ise; yasal olmayan yollarla Türkiye topraklarına gelen ya da legal yollarla ülkeye girmiş olsa da kalma sürelerini aşan göçmenlerin göç hareketini ifade etmektedir. Afrika ile Asya'daki ülkelerde yaşanan savaşlar, çatışmalar, açlık ya da insan haklarının ihlali gibi mecburi durumlar neticesinde ülkelerinden kaçarak, bilhassa Avrupa'ya gitmek isteyen kişiler için mühim noktalardan biri Türkiye'dir. Göçmenler Türkiye'ye gelerek, ülkenin deniz ile karayolları üzerinden Avrupa'daki ülkelere gitmek istemektedirler (Adıgüzel, 2020: 79-80).

Grafik 1: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

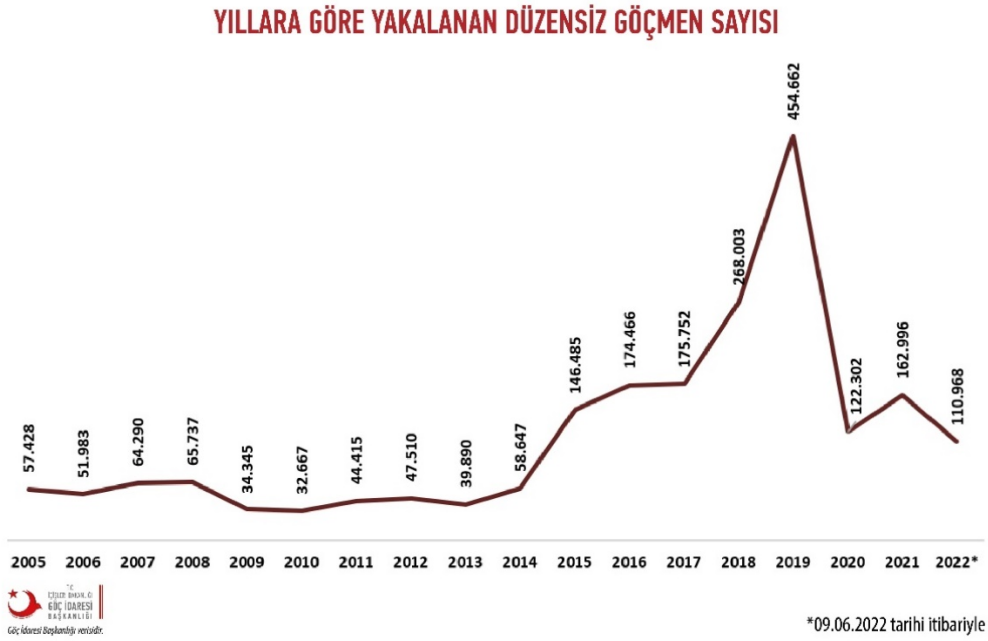

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler, 18.06.2022.

Grafik 2: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruklarına Göre Dağılımı

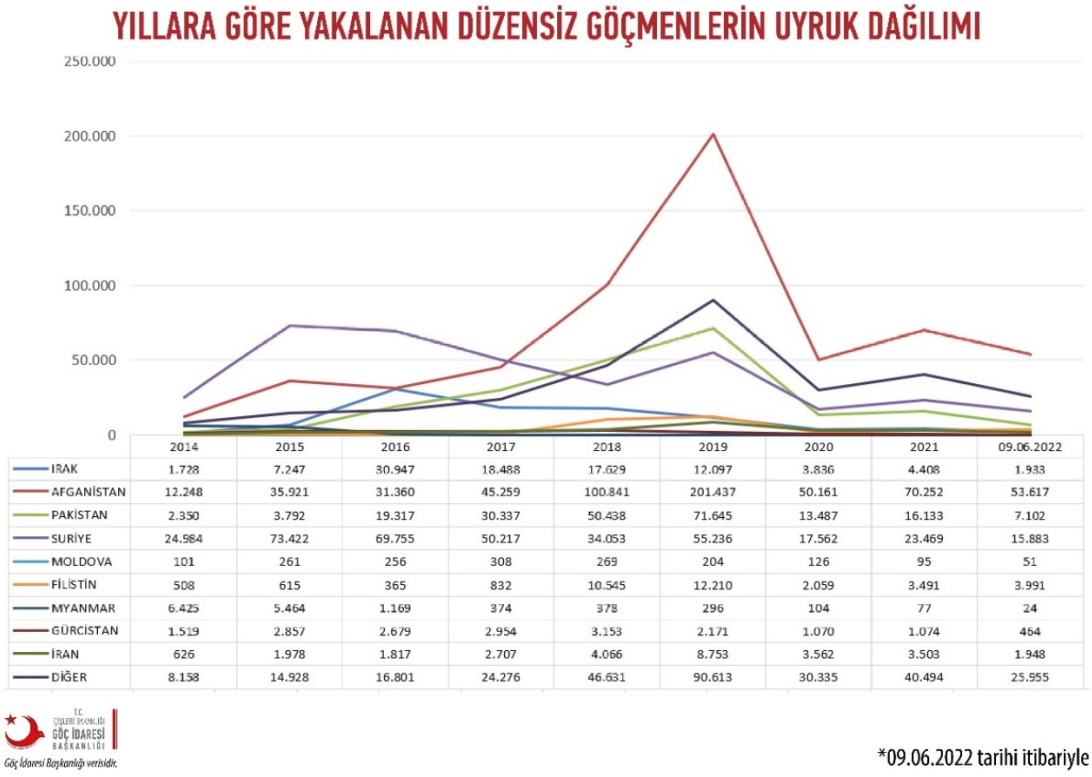

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	09.06.2022
IRAK	1.728	7.247	30.947	18.488	17.629	12.097	3.836	4.408	1.933
AFGANİSTAN	12.248	35.921	31.360	45.259	100.841	201.437	50.161	70.252	53.617
PAKİSTAN	2.350	3.792	19.317	30.337	50.438	71.645	13.487	16.133	7.102
SURİYE	24.584	73.422	69.755	50.217	34.053	55.236	17.562	23.469	15.883
MOLDOVA	101	261	256	308	269	204	126	95	51
FİLİSTİN	508	615	365	832	10.545	12.210	2.059	3.491	3.991
MYANMAR	6.425	5.464	1.169	374	378	296	104	77	24
GÜRCİSTAN	1.519	2.857	2.679	2.954	3.153	2.171	1.070	1.074	464
İRAN	626	1.978	1.817	2.707	4.066	8.753	3.562	3.503	1.948
DİĞER	8.158	14.928	16.801	24.276	46.631	90.613	30.335	40.494	25.955

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler, 18.06.2022.

Grafik 3: Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrukları

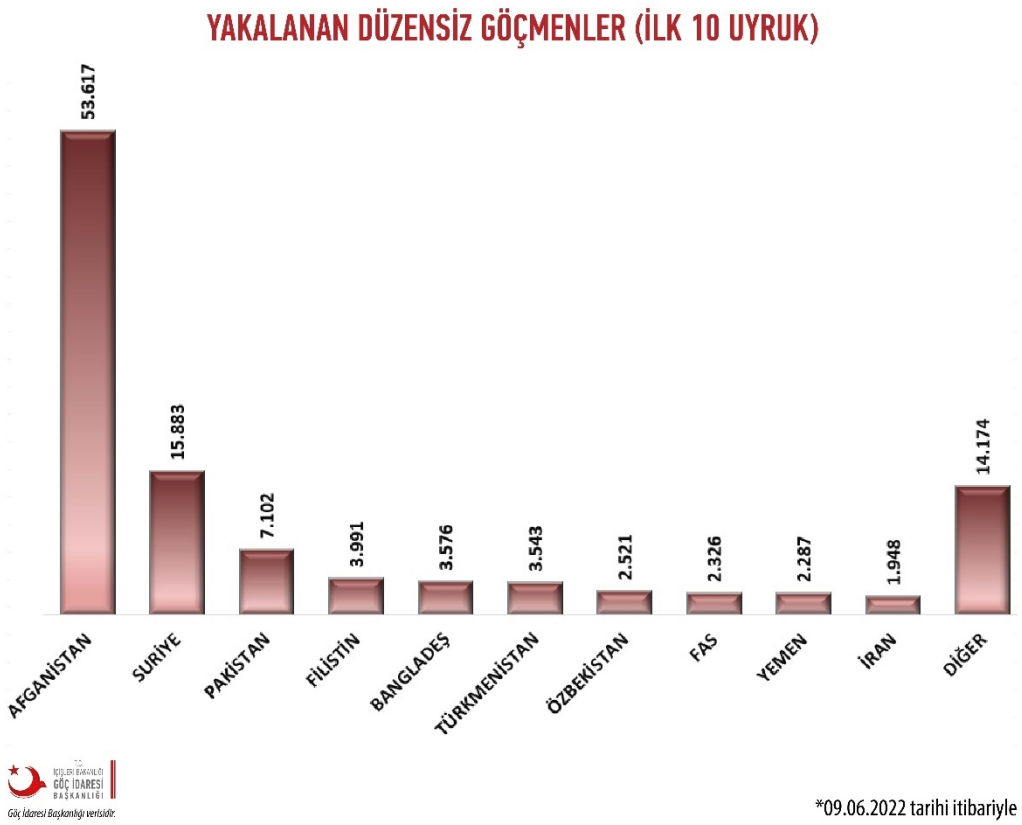

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler, 18.06.2022.

Grafik 1'de, **Grafik 2**'de ile **Grafik 3**'te görüldüğü üzere Türkiye; düzensiz göçmenlerin sıkça göç ettiği bir ülkedir. Ve düzensiz göçmenlerin sayısı oldukça yüksektir. Türkiye'ye giriş yapan düzensiz göçmenler en fazla Afganistan'dan, Suriye'den, Pakistan'dan gelen kişilerdir. Türkiye'nin göç tarihindeki tüm düzenli ile düzensiz göç hareketleri incelendiğinde Suriye'den gelen göçlerin büyük yer kapladığı sonucuna varılmaktadır. Türkiye'ye yönelen en büyük göç akını 2011'de başlayan Suriyeli Sığınmacıların göç hareketidir.

3.2. Suriyeli Sığınmacılar

17 Aralık 2010'da Tunus'ta Muhammed Buazizi'nin kendini yakması sonucunda halk meydanlara çıkarak buna tepki göstermiştir. Böylece ilerde "Arap Baharı" adıyla tanımlanacak halk hareketi başlamış oldu. Muhammed Buazizi yirmi altı yaşında ve iş bulamadığı için pazarcılık yapıp, meyve sebze satarak geçimini sağlamaya çalışmakta olan bir gençti. 17 Aralık 2010'da ruhsatı olmadığı nedeniyle güvenlik güçleri ve zabıtalar tarafından tezgâhı ile tartısına el koyulmuştur. Bunun sonucunda Muhammed Buazizi, zabıtalarla ve güvenlik güçleriyle problem yaşamıştır, şiddete maruz kalma, hakarete uğradığı iddiaları neticesinde de kendini yakmıştır. Ve vücudunun neredeyse tamamı yanan Muhammed Buazizi, kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirmiştir. Yaşanan bu olay neticesinde Tunus

halkı sokağa dökülmüştür ve işsizliği, gıdalardaki enflasyon oranını, yolsuzluğu, kötü hayat şartlarını ve ifade özgürlükleri gibi birtakım problemleri gösteriler düzenleyerek protesto etmişledir. Hükümetle protesto eden halk arasında ciddi boyutta çatışmalar yaşanmıştır. Ve sonunda yirmi üç yıldır iktidarda olan lider iktidardan ayrılarak, yurtdışına kaçmıştır. En başta 18 Aralık 2010'da Tunus'ta meydana gelen gösteriler daha sonra aynı problemlerin yaşandığı Arap coğrafyasındaki diğer ülkelerde de etkisini göstermiştir. Bu Arap hareketi zamanla Ortadoğu ile Kuzey Afrika'daki ülkelere yayılarak, Mısır ve Libya'daki uzun yıllardır iktidarda bulunan diktatörlerin devrilmesine neden olmuştur. Suriye'de ise rejim karşıtı yapılan gösteriler sonucunda Esad yönetimi protesto eden halka şiddetle yanıt vermiştir. Bunun sonucunda göstericiler de silahlanmıştır, 2011 mart ayında çatışmalar tüm Suriye topraklarına yayılmıştır ve iç savaş ortaya çıkmıştır. Çatışmaların sonucunda Suriye halkı başta komşu ülkeleri olmak üzere farklı ülkelere sığınmışlardır. Suriyeliler komşu ülkeleri olan özellikle Türkiye'ye, Irak'a, Mısır'a, Lübnan'a, Ürdün'e doğru göç etmişlerdir. Yapılan bu göçler Türkiye'de en fazla sınırdaki şehirlerde ve ilçelerde etkisini göstermiştir (Boyraz 2015: 40-41).

15 Mart 2011'de Suriye'deki gösteriler ve çatışmalar sonucunda Lübnan'da, Mısır'da, Ürdün'de, Türkiye'de "açık kapı" politikasının uygulanacağı belirtilmiştir ve bu ülkeler sınırlarını Suriyeli vatandaşlara açmaya karar vermişlerdir. Belirtilen bu durumun etkisiyle birlikte Suriyeliler genellikle komşu ülkeleri olmak üzere özellikle Türkiye'ye, Ürdün'e, Lübnan'a, Mısır'a ve Irak'a sığınmışlardır. Ve farklı ülkelere sığınan Suriyeli Mülteciler en çok Türkiye topraklarına göç etmişlerdir. Suriyeli Mültecilerin çoğunluğu Türkiye'ye gelmeyi tercih etmiştir. Bunun sebebi Türkiye ile Suriye sınırının uzun hatta sahip olması ve birçok Suriyeli vatandaşın Türkiye'deki kişilerle akrabalık bağının bulunmasıdır. Zamanla göç hareketlerine katılan kişiler sayıca artmaya devam etmiştir. Göç eden insanlar büyük oranda kadınlar ile çocuklardan oluşmaktadır ve göçmenler göçleri genelde yürüyerek gerçekleştirmektedir. Türkiye'ye Suriye'den göç eden sığınmacılar özellikle Hatay'da, Kilis'te, Gaziantep'te, Osmaniye'de, Adıyaman'da, Malatya'da, Mardin'de, Adana'da, Şanlıurfa'da, Kahramanmaraş'ta bulunan barınma merkezlerine yerleşmişlerdir. Suriyeli Sığınmacılar için olan barınma merkezleri özellikle Suriye ile Türkiye sınırı ve yakınındaki şehirlere inşa edilmiştir. En fazla geçici barınma merkezlerinin kurulduğu iller ise Hatay, Gaziantep ile Şanlıurfa şehirleridir (Sandal, Hançerkıran, Tıraş 2016: 467-469). İç savaş nedeniyle ülkelerinden ve bulundukları yerden ayrılmak durumunda kalarak, farklı ülkelere dağılan Suriyeli Sığınmacıların sayısı on milyonu aşmıştır. Ve Suriyeli Sığınmacıların çoğu Türkiye'deki illerde yaşamını sürdürmektedir (Çetin 2016: 198). Suriyeli Sığınmacılar ülkelerinde meydana gelen iç savaştan kaçarak Türkiye'ye ve diğer sınırlarındaki komşu ülkelere göç etmişlerdir. Suriyeli göçmenler en fazla Türkiye'ye göç etmişlerdir. Çünkü Türkiye ile Suriye arasında coğrafi yakınlık ile tarihi, kültürel, toplumsal bağlar, dil ve inanç birliği ile akrabalık ilişkisi bulunmaktadır. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin bir kısmı barınma merkezlerinde yaşasa da çoğu

göçmen şehirlerde yaşamaktadır (Özkarslı 2015: 176). Türkiye topraklarına doğru yapılan en son ve kalabalık olan toplu göç hareketi, 2011'de Suriye'de mevcut rejimin baskıcı yönetiminden kaçmak isteyen Suriyeli vatandaşlar tarafından gerçekleşmiştir. İlk olarak Türkiye'ye 29 Nisan 2011'de gelen iki yüz elli iki Suriyeli vatandaşın sınırı geçmesiyle başlayan göçmen hareketi süreci devam etmiştir ve 2014'te ocak ayında Suriyelilerin sayısı altı yüz bini aşmıştır (Deniz 2014: 200).

2014 yılı verilerine göre Suriye'den kaçmış olan ve sayıları 3 milyonu aşan Suriyelilerin yarısı Türkiye topraklarına göç etmiştir. Türkiye'ye gelen Suriyeli Mültecilerin sayısı gittikçe artarak devam etmiştir. Ve 2014 yılının kasım ayında Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin sayısal olarak 1 milyonu aşan bir rakama ulaştığı tahmin edilmekteydi. Ayrıca Türkiye coğrafi kısıtlama neticesinde yalnızca Avrupa ülkelerinden gelenlere "mülteci" statüsü verdiği için Suriye'den gelen insanlara "sığınmacı" statüsünü vermiştir. Türkiye'de Suriye'den gelen kişiler "sığınmacı" statüsündedir ve "geçici koruma" hakkına sahiptirler. "Geçici koruma" hakkına sahip olan Suriyeli Sığınmacıların bütün gereksinimlerini Türkiye karşılamaktadır. Bu durumun maddi yönü bulunmaktadır ve 2011 ile 2014 yılı arasında Suriyelilere yapılan yardım 5 milyar dolara ulaşmıştır. Türkiye ayrıca Kızılay yoluyla da Suriye'den ülkeye gelen kişilere yardımda bulunmaktadır. Ve kampların dışına giderek şehirlere yerleşen Suriyelilerin sayısı da milyonu aşmıştır. Ayrıca Suriyeli Sığınmacılar Türkiye'nin güvenliği açısından da etki göstermektedir. 2013'te Cilvegözü'ndeki sınırda ve Reyhanlı'daki yaşanan patlamalar ve hayatını kaybeden insanlar Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin ülke güvenliği açısından risk oluşturabileceğini göstermektedir (Kap 2014: 31-33).

Türkiye topraklarına gelen Suriyeli vatandaşlar "geçici koruma" altındadır, sığınmacı statüsüne sahiptir ve mülteci konumu kazanmaları için coğrafi sınırlamanın ortadan kalkması gereklidir (Şimşek 2018: 376). Son yıllarda Türkiye'ye doğru Arap coğrafyasındaki ülkelerde meydana gelen gerilim ile çatışmaların sebep olduğu, özellikle Suriye ve doğuda bulunan ülkelerden gelen büyük ölçüde göç akınları gerçekleşmektedir. Türkiye topraklarına Suriye'den ilk olarak 2011 yılında nisan ayında mecburi olarak gelen göçmenlerin göç hareketi başlamıştır. Kısa zamanda Suriye'de yaşanan çatışmalar büyümüştür ve hem uluslararası toplum hem de Türkiye bu gelişmelere hazırlıksız yakalanmıştır. Bunun sonucunda Suriye'deki milyonlarca kişi yaşadığı yerden edilmiş ve toplu bir göç akını başlamıştır. Ayrıca BMMYK datalarına göre 2015'te aralık ayının sonunda yalnızca Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacılar sayısal olarak iki buçuk milyondan fazla durumdadır ve sayıları gittikçe artmaya devam etmektedir (Akşit, Bozok, Bozok 2016: 94-95). Sonuç olarak ise Suriye'de meydana gelen mevcut rejim ile muhaliflerin arasındaki çatışma neticesinde Suriyeliler hem Türkiye'ye hem de bölgedeki diğer ülkelere doğru toplu göç hareketi yapmıştır. Suriyeliler en başta sınırlarını paylaştıkları komşu ülkelerine ve zamanla da Avrupa'ya, ABD'ye, Kanada'ya doğru göç etmişlerdir (Akgül, Kaptı, Demir 2015: 3). Türkiye'de bulunan sığınmacıların ciddi bir kısmı Irak'tan, İran'dan, Somali'den ve

Afganistan'dan gelmişlerdir. Ve en son 2012'den beri Türkiye'deki "geçici koruma" statüsünde olan Suriyeli Sığınmacıların rakamı üç milyonu aşmıştır. Bu rakamlara bakıldığında Türkiye bir göç ülkesidir. Arap Baharı hareketi başladıktan sonra Suriye'de yönetime karşı isyanlar gerçekleşmiştir ve sonunda ülkede iç savaş ortaya çıkmıştır. 2011'de mart ayında Derra kentinde başlayan olaylar sonunda yüzbinlerce kişi hayatını kaybetmiştir ve milyonlarca insan göçmen konumuna düşmüştür. Savaşın en mühim sonucu ise göç etmek durumunda kalan milyonlarca Suriyelidir. Meydana gelen tüm olumsuz olaylardan en fazla Türkiye etkilenmiştir. Suriyeliler ilk olarak 2011'de nisan ayında Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye Suriye'den gelen göçmenlere "açık kapı politikası" uygulamıştır. Türkiye'ye gelen Suriyeli Sığınmacılar en çok Hatay'da ve Şanlıurfa'da ve sınır illeri ile İstanbul'da bulunmaktadır. Son yıllarda Suriyeli Sığınmacılar Türkiye'deki İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlere doğru göç etmeyi tercih etmektedirler (Karasu 2018: 29-30). Suriyelilerin Türkiye topraklarına yönelen sığınmacı göçü, ilk olarak 2011'de Suriye'deki iç savaş nedeniyle ülkeden kaçan yaklaşık üç yüz kişinin sığınma talebinde bulunmasıyla meydana gelmiştir ve bu göç hareketi zamanla artarak günümüze kadar sürmüştür. Türkiye'nin göç akınlarıyla alakalı tecrübesi 2011'de Suriye'deki iç savaştan sonra farklı bir boyut kazanmıştır. Bu göç hareketi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen en büyük göç akını özelliğindedir. Suriye'de yaşayan kişiler mecburi olarak göç etmek durumunda kalmışlardır ve sınır komşuları olan Türkiye topraklarına doğru toplu halde gelmeye başlamışlardır. Bu göç akınına Türkiye hazırlıklı değildi, Türkiye için bu süreç yeni bir tecrübe olmuştur ve sonuç olarak Türkiye dünyada en çok sığınmacının bulunduğu ülke olmuştur. Suriyelilerin Türkiye'ye yönelen göçünün Türkiye'ye yapılan diğer göçlerden farkı toplu halde gerçekleşen bir göç akınının söz konusu olmasıdır. Türkiye ülkesinden kaçan Suriyelilere "açık kapı" politikası uygulamış ve ilk önce "misafir" kabul edilen Suriyelilere "geçici koruma" hakkı verilmiştir. "Geçici koruma", toplu göç hareketlerine ivedi bir çözüm sağlamak adına geliştirilmiştir ve göçmenlerin geri gönderilmemesi ile birtakım haklara kavuşmasını sağlayan bir uygulamadır. Ve Suriyelilerin Türkiye'ye doğru yaptıkları toplu göç hareketi neticesinde Suriyelilere "geçici koruma statüsü" verilmiştir (Karataş, Ayyıldız 2021: 492). 2011'de Suriyeliler, Suriye'deki iç savaştan dolayı gerek Türkiye'ye gerekse Türkiye topraklarından Avrupa Birliği ülkelerine doğru göç etmek durumunda kalmışlardır. Bilhassa Ege Denizi'nden giderek hayatlarını riske atan Suriyeliler, Avrupa ülkelerine doğru göç etmeye çalışmaktadır (Bozkaya, Kıncal 2018: 111).

Sığınmacı göçlerinin en yoğun biçimde gerçekleştiği dönem 2011 yılının mart ayında Suriye'den yapıldığı sürece tekabül etmektedir. Arap Baharı hareketi neticesinde yaşanan olaylarla Suriye'de önce muhaliflerin gösterileriyle başlayan süreç, ileriki zamanlarda silahlı çarpışmalara dönüşmüştür. Ülkedeki çatışmalar sonucunda Suriye'deki birçok kişi komşu ülkelerine doğru sığınmacı statüsünde göç etmek durumunda kalmıştır. Suriye'den yapılan göçler yoğunlukla coğrafi yönden ülkeye yakın olan Türkiye'ye, Lübnan'a, Ürdün'e ve Suriye'nin diğer komşu ülkelerine yönelmiştir.

Türkiye, Suriye'ye oldukça yakın olduğu için Türkiye'nin sınırdaki şehirlerine doğru göç hareketleri yaşanmıştır. Bu durumda Suriye ile Türkiye arasındaki ticari ilişkiler ve aile bağları etkili olmuştur. 2011'den beri Suriye'den Türkiye'ye göç eden sığınmacıların sayısı radikal düzeyde artmıştır (Sönmez, Ayık 2020: 65).

Türkiye, Suriyeli Sığınmacılara tarihsel ile kültürel bağların etkisi ve insani kaygıları göz önünde tutarak yaklaşmıştır ve sığınmacılara "açık kapı politikası" uygulayarak sınırlarını tamamen açmayı seçmiştir. Hem Türkiye'nin "açık kapı politikası" izlemesi hem de Esad rejiminin şiddet uygulayan müdahaleleri Suriye'den Türkiye'ye yapılan sığınmacı göçlerinin her geçen gün artmasıyla sonuçlanmıştır. 2011 yılının nisan ayına gelindiğinde sığınmacıların sayısı yüz bini aşmıştır. Sığınmacılar önce özellikle sınırdaki şehirlerde kurulan barınma merkezlerine yerleştirilmiştir fakat daha sonra Suriyeliler bu merkezlerden taşmıştır. Ve Suriye'deki yönetim ülkedeki durumların normale dönmesi yönünde doğru adımları atmadığı için olaylar Suriye'de savaşın doğmasıyla sonuçlanmıştır. Ayrıca Suriyeli Sığınmacıların sayısı Türkiye'de önemli bir rakama ulaşmıştır ve bu sayı bazı Avrupa ülkelerinin nüfusundan bile fazla bir düzeydedir. Suriyeli Sığınmacılar, Türkiye'nin tüm şehirlerine yayılmış durumdadır. En çok Suriyeli Sığınmacı İstanbul'da, Hatay'da, Gaziantep'te, Şanlıurfa'da ve Adana'da bulunmaktadır (Uzman 2016: 138-142). Ortadoğu'da yaşanan krizler Suriye'de de etkisini göstermiştir. Ve milyonlarca Suriye halkından olan kişi hem ülke içinde hem de ülke dışına doğru göç ederek, yer değiştirmiştir. Göçmenler konusu Suriye ile sınırı bulunan ülkelerde özellikle Türkiye'de, Lübnan'da, Irak'ta ve Ürdün'de etkili olmuştur (Güçer, Karaca, Dinçer 2013: 11). Türkiye'ye gelen Suriye Sığınmacıların sayısı seneler içinde artmaya devam etmiştir ve 2012'de on dört binlerdeyken, 2017'ye gelindiğinde ise üç milyonu geçmiştir. Ve Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacıların nüfus yapısı ise ülke geneline oranla çoğunlukla gençlerden oluşmaktadır (Duruel 2017: 208-209). 2018 yılında Suriyeli Sığınmacıların sayısı Türkiye'nin sahip olduğu nüfusun yaklaşık olarak yüzde dördüne tekabül etmekteydi. Suriyeli Sığınmacıların çoğu, ülkelerindeki çatışmaların son bulması halinde dahi Türkiye'ye kalıcı olarak yerleştiklerini ifade etmektedir. Yaşadığımız çağdaki en büyük insani ile sığınmacı krizi olan bu olay sonucunda Türkiye, ev sahipliği yaptığı sığınmacıların nüfusuyla Suriyeli Sığınmacıların en fazla bulunduğu ülkedir (Kızmaz 2018: 408).

Özetle 2010'da Tunus'taki "Arap Baharı" hareketi başlamıştır ve Suriye'de de etkisini göstermiştir. 2011 yılının mart ayında Suriye'ye sıçrayan "Arap Baharı" sonucunda ülkedeki gösterilere güvenlik güçleri şiddet içeren müdahalelerde bulunmuştur ve Suriye genelinde çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Meydana gelen çatışmalar, ülkede iç savaşın çıkmasına neden olmuştur ve ülke harabeye dönerken çevre ülkelerde birtakım maddi, siyasi ve toplumsal yönden etkilerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Çatışmaların sonucunda ölümlerin dışında göç akınları da yaşanmıştır ve milyonlarca insan bu trajik olaylardan etkilenmiştir. Günümüzde ise Türkiye'de neredeyse tüm illerde Suriyeli

Sığınmacılar yaşamaktadır. Suriyeli Sığınmacılar özellikle Türkiye'nin sınır illerinde ikamet ederken, Suriyelilerin mühim bir bölümü İstanbul gibi büyük kentlerde yaşamaktadır. İzmir'de ve Çanakkale'de Avrupa ülkelerine gitmek isteyen sığınmacılar da bulunmaktadır (Aktaş 2018: 131-134).

Grafik 4: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Sayıları

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, 10.06.2022.

Grafik 5: Suriyeli Sığınmacıların En Fazla Bulunduğu 10 İl ve Sayıları

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, 10.06.2022

Tablo 1: Yaşlarına ve Cinsiyetlerine Göre Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN
YAŞ VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	2.010.301	1.727.068	3.737.369
0-4	264.347	246.770	511.117
5-9	294.583	276.673	571.256
10-14	221.408	207.994	429.402
15-18	139.826	119.752	259.578
19-24	287.169	216.350	503.519
25-29	223.898	162.492	386.390
30-34	168.839	122.538	291.377
35-39	126.687	99.212	225.899
40-44	86.570	75.476	162.046
45-49	58.679	57.367	116.046
50-54	46.550	45.404	91.954
55-59	35.419	35.472	70.891
60-64	23.349	24.110	47.459
65-69	15.209	16.056	31.265
70-74	8.987	9.900	18.887
75-79	4.420	5.478	9.898
80-84	2.421	3.232	5.653
85-89	1.152	1.701	2.853
90 ve üstü	788	1.091	1.879

31.12.2021 tarihi itibariyle*

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, 09.01.2022

Tablo 2: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların İllere Göre Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELERİNİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI	İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI
1	ADANA	256.626	2.263.373	2.519.999	10,18%	42	KAHRAMANMARAŞ	96.204	1.171.298	1.267.502	7,59%
2	ADIYAMAN	28.422	632.148	655.570	3,57%	43	KARABÜK	1.774	249.287	251.061	0,71%
3	AFYONKARAHİSAR	12.615	744.179	756.794	1,67%	44	KARAMAN	825	258.838	259.663	0,32%
4	AĞRI	1.291	524.644	525.935	0,25%	45	KARS	192	281.077	281.269	0,07%
5	AKSARAY	4.269	429.069	433.338	0,99%	46	KASTAMONU	2.658	375.592	378.250	0,70%
6	AMASYA	1.467	335.331	336.798	0,44%	47	KAYSERİ	83.766	1.434.357	1.518.123	5,52%
7	ANKARA	100.322	5.747.325	5.847.647	1,72%	48	KIRIKKALE	1.969	275.968	277.937	0,71%
8	ANTALYA	4.372	2.619.832	2.624.204	0,17%	49	KIRKLARELİ	1.038	366.368	367.401	0,28%
9	ARDAHAN	127	94.932	95.059	0,13%	50	KIRŞEHİR	2.063	242.944	245.007	0,84%
10	ARTVİN	71	169.543	169.614	0,04%	51	KİLİS	109.687	145.826	255.513	42,93%
11	AYDIN	8.489	1.134.031	1.142.520	0,74%	52	KOCAELİ	56.584	2.033.441	2.090.025	2,71%
12	BALIKESİR	5.036	1.250.610	1.255.646	0,40%	53	KONYA	123.800	2.277.017	2.400.817	5,16%
13	BARTIN	566	201.711	202.277	0,28%	54	KÜTAHYA	2.028	578.640	580.668	0,35%
14	BATMAN	16.032	626.319	642.351	2,50%	55	MALATYA	32.518	808.692	841.210	3,87%
15	BAYBURT	189	85.042	85.231	0,22%	56	MANİSA	14.222	1.456.626	1.470.848	0,97%
16	BİLECİK	652	228.334	228.986	0,28%	57	MARDİN	91.906	862.757	954.663	9,63%
17	BİNGÖL	1.187	283.112	284.299	0,42%	58	MERSİN	243.650	1.891.145	2.134.795	11,41%
18	BİTLİS	1.142	352.277	353.419	0,32%	59	MUĞLA	11.769	1.021.141	1.032.910	1,14%
19	BOLU	4.520	320.014	324.534	1,39%	60	MUŞ	1.713	405.228	406.941	0,42%
20	BURDUR	9.234	273.716	282.950	3,26%	61	NEVŞEHİR	13.926	308.003	321.929	4,33%
21	BURSA	184.562	3.147.818	3.332.380	5,54%	62	NİĞDE	7.192	363.725	370.917	1,94%
22	ÇANAKKALE	5.092	557.276	562.368	0,91%	63	ORDU	1.172	760.872	762.044	0,15%
23	ÇANKIRI	802	196.515	197.317	0,41%	64	OSMANİYE	42.432	553.012	595.444	7,13%
24	ÇORUM	3.522	526.282	529.804	0,66%	65	RİZE	1.335	345.662	346.997	0,38%
25	DENİZLİ	14.135	1.051.056	1.065.191	1,33%	66	SAKARYA	15.779	1.060.876	1.076.655	1,47%
26	DİYARBAKIR	24.529	1.791.373	1.815.902	1,35%	67	SAMSUN	10.262	1.371.274	1.381.536	0,74%
27	DÜZCE	1.681	400.976	402.657	0,42%	68	SİİRT	4.739	331.980	336.719	1,41%
28	EDİRNE	1.098	412.115	413.213	0,27%	69	SİNOP	468	218.408	218.876	0,21%
29	ELAZIĞ	13.240	588.088	601.328	2,20%	70	SİVAS	3.657	636.121	639.778	0,57%
30	ERZİNCAN	277	237.351	237.628	0,12%	71	ŞANLIURFA	425.938	2.143.020	2.568.958	16,58%
31	ERZURUM	1.176	756.893	758.069	0,16%	72	ŞIRNAK	14.904	546.589	561.493	2,65%
32	ESKİŞEHİR	6.511	898.369	904.880	0,72%	73	TEKİRDAĞ	12.610	1.113.400	1.126.010	1,12%
33	GAZİANTEP	463.663	2.130.432	2.594.095	17,87%	74	TOKAT	1.213	602.567	603.780	0,20%
34	GİRESUN	461	450.154	450.615	0,10%	75	TRABZON	3.677	816.684	820.361	0,45%
35	GÜMÜŞHANE	250	150.119	150.369	0,17%	76	TUNCELİ	74	83.645	83.719	0,09%
36	HAKKARİ	5.094	278.218	283.312	1,80%	77	UŞAK	3.303	373.183	376.486	0,88%
37	HATAY	429.121	1.670.712	2.099.833	20,44%	78	VAN	2.185	1.141.015	1.143.200	0,19%
38	IĞDIR	82	203.159	203.241	0,04%	79	YALOVA	3.863	291.001	294.864	1,31%
39	ISPARTA	8.248	445.678	453.926	1,82%	80	YOZGAT	5.545	418.500	424.045	1,31%
40	İSTANBUL	545.697	15.840.900	16.386.597	3,33%	81	ZONGULDAK	721	589.684	590.405	0,12%
41	İZMİR	149.962	4.425.789	4.575.751	3,28%						

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI
Göç İdaresi Başkanlığı verisidir.

*09.06.2022 tarihi itibariyle

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, 10.06.2022.

Tablo 3: Suriyeli Sığınmacıların Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI (5 İLDE 7 BARINMA MERKEZİ)

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	16.392	16.392
HATAY (3)	Altınözü	2.413	7.917
	Yayladağı	3.294	
	Apaydın	2.210	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	9.527	9.527
KİLİS (1)	Elbeyli	8.210	8.210
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	7.995	7.995
TOPLAM	50.041		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURİYELİ SAYISI	3.714.152		

Göç İdaresi Başkanlığı verisidir.

*09.06.2022 tarihi itibariyle

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, 10.06.2022.

Tablo 4: Üçüncü Ülkelere Yerleşen Suriyeli Sığınmacılar

2014 - 2022 YILLARI ARASINDA SURİYELİLERİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE YENİDEN YERLEŞTİRİLMESİ

S.N.	ÜLKE	ÇIKIŞ YAPAN KİŞİLER
TOPLAM		19.103
1	KANADA(BMMYK)	6.937
2	KANADA(DOĞRUDAN)	2.645
3	ABD	4.283
4	İNGİLTERE	2.612
5	NORVEÇ	1.926
6	İSVİÇRE	174
7	İSVEÇ	168
8	AVUSTRALYA	115
9	AVUSTURYA	58
10	BELÇİKA	46
11	LÜKSEMBURG	46
12	ROMANYA	43
13	LİHTENŞTAYN	18
14	YENİ ZELANDA	15
15	İZLANDA	13
16	HOLLANDA	3
17	FRANSA	1

Göç İdaresi Başkanlığı verisidir.

*09.06.2022 tarihi itibariyle

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, 10.06.2022.

Tablo 5: Türkiye'den Çıkış Yapan Suriyeli Sığınmacılar

BİREBİR FORMÜLÜ KAPSAMINDA ÜLKEMİZDEN ÇIKIŞ YAPAN SURİYELİLERE İLİŞKİN İSTATİSTİKİ BİLGİLER

ÜLKE	TOPLAM
TOPLAM	33.816
ALMANYA	13.320
AVUSTURYA	213
BELÇİKA	1.795
BULGARİSTAN	85
DANİMARKA	31
ESTONYA	59
FİNLANDİYA	2.541
FRANSA	5.250
HIRVATİSTAN	250
HOLLANDA	5.045
İSPANYA	906
İSVEÇ	2.968
İTALYA	396
LETONYA	46
LİTVANYA	102
LÜKSEMBURG	206
MALTA	17
PORTEKİZ	450
ROMANYA	102
SLOVENYA	34

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI
Göç İdaresi Başkanlığı verisidir.

*09.06.2022 tarihi itibariyle

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, 10.06.2022.

Harita 4: Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki İllere Göre Dağılımı

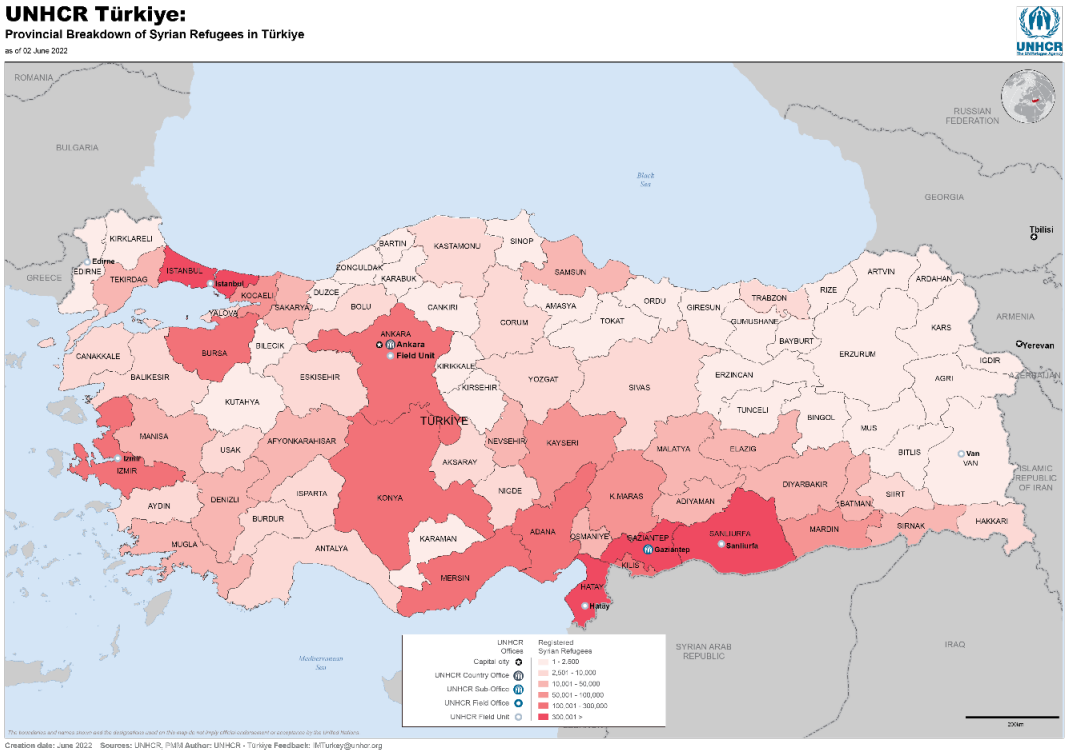

Kaynak: UNHCR Türkiye, https://data.unhcr.org/en/documents/details/93341, 18.06.2022.

Harita 5: Türkiye'nin Güneydoğusunda Bulunan Sığınmacı Kampları

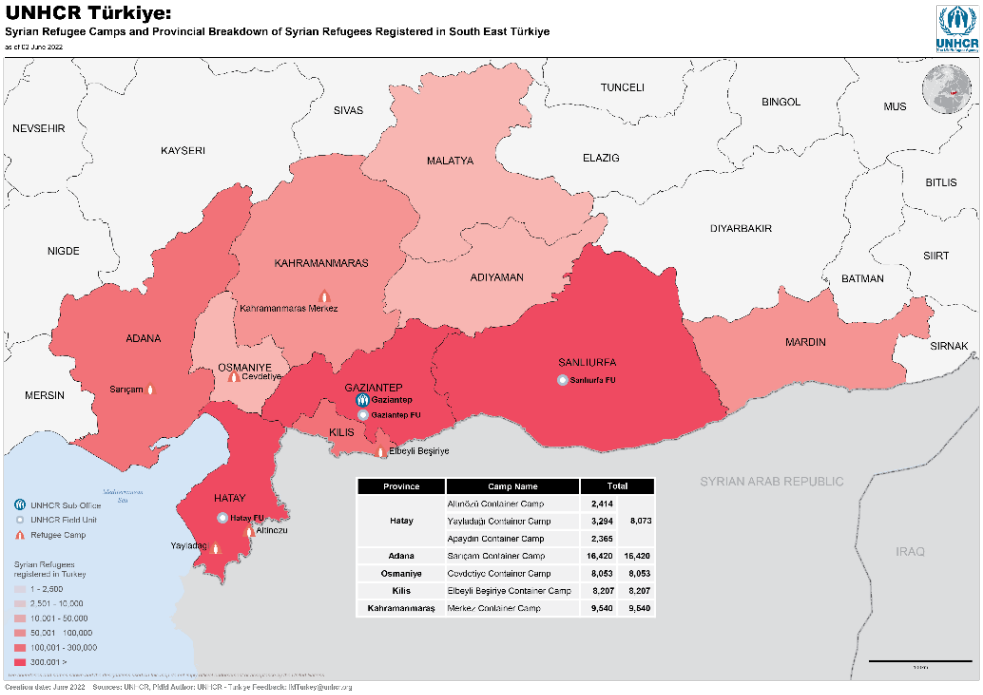

Kaynak: UNHCR Türkiye, https://data.unhcr.org/en/documents/details/93342, 18.06.2022.

Grafik 4'te görüldüğü gibi 2011 yılından itibaren Türkiye'de ikamet eden Suriyeli Sığınmacıların sayısı yıllar geçtikçe artmıştır. 2012 yılında Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sayısı on dört binlerdeyken bu sayı 2013 yılına gelindiğinde iki yüz yirmi bini aşmıştır. 2014 yılında ise Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar oldukça artarak, Suriyelilerin sayısı bir buçuk milyonu aşmıştır. Ve Suriyelilerin sayıları oldukça önemli oranlarda artmaya devam etmiştir. 2015 yılında Suriyeli Sığınmacıların sayısı iki buçuk milyonu aşan bir rakama ulaşmıştır. 2017 yılında ise Suriyelilerin sayısı üç buçuk milyona yaklaşmıştır. 2021 yılında ise Göç İdaresi Başkanlığı'nın verilerine göre Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacıların sayıları üç milyon yedi yüz bini geçmiştir. **Grafik 5**'te belirtildiği gibi Suriyeli Sığınmacılar; Türkiye'de en fazla çoktan aza doğru İstanbul'da, Gaziantep'te, Hatay'da, Şanlıurfa'da, Adana'da, Mersin'de, Bursa'da, İzmir'de, Konya'da ve Kilis'te bulunmaktadırlar. Türkiye'de en çok Suriyeli Sığınmacının bulunduğu şehir ise İstanbul ilidir ve bu kentte beş yüz binden fazla Suriyeli yaşamaktadır. **Harita 4**'te görüldüğü üzere Suriyeli Sığınmacılar 2022 itibariyle rakamsal olarak en fazla İstanbul'da ikamet etmektedir. İstanbul dışında ise Suriyeli Sığınmacılar yoğun olarak Türkiye'nin güney ile doğu tarafındaki sınıra yakın illerde yaşamaktadır. Fakat Suriyeli Sığınmacıların büyük bir bölümü İstanbul, Bursa, İzmir ile Ankara gibi gelişmiş kentlere yerleşmiştir. **Tablo 1**'te yaş grupları ve cinsiyetlerine göre sayıları belirtilen Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların, büyük oranda genç bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'de ikamet eden Suriyeli Sığınmacıların çoğu gençlerden ve çocuklardan oluşmaktadır. Türkiye'de bulunan küçük çocukların sayısı Suriyeli Sığınmacıların toplam nüfusunda önemli bir rakamdadır. Büyük bir çoğunluğu çocuk ile gençlerden ibaret olan ve toplam sayıları 3,7 milyondan fazla olan Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların iki milyonu erkek iken, bir milyon yedi yüz bini kadınlardan oluşmaktadır. **Tablo 2**'de belirtildiği üzere geçici koruma altında olan Suriyeliler, Türkiye'nin her bölgesine dağılmışlardır ve ülkedeki tüm illere yerleşmişlerdir. Suriyeli Sığınmacıların bulundukları ilde yerel halka olan oranları kimi illerde yüzde birden azken, kimi illerde bu oran yüzde kırkı aşmaktadır. **Harita 5**'te görüldüğü üzere Suriyeli Sığınmacılar için kurulan kamplar Türkiye'nin güneydoğusunda bulunan illerde konumlanmıştır. **Tablo 3**'te görüldüğü gibi Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacıların oldukça küçük bir bölümü barınma merkezlerinde yaşamaktadır. Yalnızca elli bin Suriyeli Sığınmacı geçici barınma merkezlerinde hayatlarını sürdürmektedir. Ve bu geçici barınma merkezleri Adana'da, Hatay'da, Kahramanmaraş'ta, Kilis'te, Osmaniye'de yer almaktadır, bu merkezler toplamda yedi adettir ve sadece beş ilde bulunmaktadır. Geriye kalan üç milyon yedi yüz binden fazla Suriyeli Sığınmacı ise barınma merkezlerinin dışında yaşamaktadır. **Tablo 4**'te açıkça ifade edildiği gibi Türkiye'den çıkan ve üçüncü bir ülkeye doğru giriş yapan Suriyeli Sığınmacılar, dünyanın farklı bölgelerinde bulunan birçok ülkeye göç etmiştir. Bu ülkelere Kanada, Avustralya ve ABD, Avrupa Birliği ülkeleri ile Avrupa'da yer alan ülkeler dahildir. Bu ülkelere doğru gitmek amacıyla Türkiye'den çıkış yapan ve üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirilen Suriyeli

Sığınmacıların sayısı on dokuz bindir. **Tablo 5**'te belirtildiği üzere Türkiye'den çıkış yapan binlerce Suriyeli Sığınmacı; Almanya, Fransa, Hollanda, Finlandiya, Belçika, İsveç ve İspanya gibi çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Yukarıda belirtilen grafikler ile tablolarda sayısal olarak ifade edildiği gibi Suriyeli Sığınmacılar en çok Türkiye'deki illerde ikamet etmektedir.

2019'da ağustos ayı verilerine göre Türkiye'de "geçici koruma" altında bulunan Suriyelilerin sayısı 3,6 milyonu aşan bir rakama ulaşmıştır. Ve 2011 yılından sonra Irak ile Afganistan'dan da Türkiye'ye doğru yoğun bir iltica göçü yaşanmıştır. Türkiye'de "uluslararası koruma" altında bulunan resmi kaydı olan kişilerin sayısı 4,1 milyondur. Bu rakam Türkiye'nin nüfusunun %5'ini aşmaktadır ve Türkiye Suriye'den gelenlere dair "açık kapı politikası" uygularken diğer sığınmacılar da bu fırsattan yararlanmıştır. Ayrıca bilhassa Suriyelilerin dışındaki sığınmacılarda mühim bir kayıt dışı olma probleminin bulunduğu ortadadır. "Gönüllü" olarak geri dönen ve "vatandaşlık" alan Suriyelilere rağmen GİGM verilerinin ortaya koyduğuna göre Türkiye'deki "geçici koruma altında" bulunan Suriyelilerin rakamı sürekli artmaktadır. Söz konusu artışın nedenleri hem sınırdan geçen kişilerdir hem de günde ortalama dört yüzden fazla Suriyeli bebeğin Türkiye'de doğmasıdır. Mevcut bu durum 2011 yılında elli sekiz bin sığınmacı bulunduran Türkiye açısından önemli derecede bir "şok" durumudur. Ve Türkiye'de en çok Suriyelinin yaşadığı şehir yarım milyon Suriyeli nüfusuyla İstanbul'dur. Kayıtlı olan ve İstanbul'da yaşayan Suriyeliler, İstanbul nüfusunun yüzde üçünden fazla bir orandadır. Ayrıca başka şehirlerde kaydı olmasına rağmen İstanbul'da ikamet eden birçok Suriyeli Sığınmacının bulunduğu öngörülmektedir. Söz konusu bu durum dahil edilerek hesaplandığında oran yüzde beşi geçmektedir. Rakamsal olarak en çok Suriyeli barındıran iller İstanbul'dan sonra Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa şehirleridir. Bu şehirlerde Suriyeli nüfusun şehir nüfusuna oranı oldukça yüksek durumdadır. Kilis'te ise Suriyeli nüfusu il nüfusunun %81'ini oluşturmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların sayısının yüz bini aştığı şehirlerin rakamı ondur. Halihazırda birçok yapısal problemi bulunan şehirlere yoğun miktarda Suriyelinin akın etmesi, bu şehirlerde yoksullaşmanın ve sorunların artmasına neden olmuştur. 2013 yılından sonra Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacıların çoğunluğu "kent mültecileri" halini almıştır. Türkiye'deki Suriyelilerin çok az bir bölümü kamplarda yaşamaktadır ve kampta yaşayan Suriyelilerin oranı düşmeye devam etmektedir. Suriyeli Sığınmacılar Türkiye'deki hemen hemen tüm şehirlerine yayılarak, "kent mültecileri" halinde kamp dışında bulunmaktadır. Ve Suriyelilerin neredeyse yarısı 18 yaşın altında olan çocuklar ve gençlerdir. Ayrıca erkek nüfusu kadın nüfustan fazladır (Erdoğan 2019: 3-7).

Ülkeleri dışına giden Suriyelilerin yüzde 80'den fazlası en başta Türkiye'ye, Lübnan'a, Ürdün'e ve bölgedeki diğer ülkelere gitmişlerdir. Suriyelilerin neredeyse yüzde 15'i Almanya'ya, İsveç'e ve farklı Avrupa ülkelerine sığınmışlardır. Türkiye'de mevcut yasal düzenlemeler gereği Suriyelilere mülteci adlandırması yapılamamaktadır. Genellikle misafir veya sığınmacı kavramları kullanılmaktadır.

Resmi olarak ise Türkiye'de bulunan Suriyelilere "geçici koruma altındaki yabancılar" tanımlaması yapılmaktadır. Ayrıca 2019 yılı sonundaki verilere göre Türkiye'deki Suriyeliler ve Suriyeli olmayan "uluslararası koruma" altındaki kişilerin sayısı neredeyse 4 milyondur (Erdoğan 2020: 2-10). Türkiye "geçici koruma" altına almış oldukları Suriyelilerin acil ve temel gereksinimlerinin giderilmesini ve sağlık konusunda hizmet almalarını sağlamıştır. Ayrıca Türkiye devlet olarak Suriyelilerle uzun süre beraber yaşamanın formülünün arayışındadır. Çünkü Suriye'de ortaya çıkan kriz, etkisini zamanla arttırdığı için Türkiye'ye giriş yapan Suriyelilerin sayısı her geçen gün artmaya devam etmiştir. Önceleri Suriye'deki karışıklıkların sonucunda Türkiye'ye 2011'de nisanda gelmiş olan ilk Suriyeli grup, geçici olarak kabul işlemi yapılarak, sınırdaki noktalarda olan çadır kentlere yerleşmiştir. Zamanla çadır kentler yetersiz kalmıştır ve sınıra yakın birçok ilde barınma merkezleri yapılmıştır. Barınma merkezleri ilk olarak Hatay'da kurulmuşken daha sonra on ilden fazla şehirde de kurulmuştur (Taş, Özcan 2018: 41-44).

2021 yılının şubat ayı verilerine göre Türkiye'deki "geçici koruma" statüsünde olan Suriyeli Sığınmacıların sayısı 3 milyon 653 bindir. Türkiye'deki "geçici koruma altında" olan Suriyeli vatandaşların yaklaşık yüzde 54'ü erkeklerden oluşurken, yüzde 46'sı kadınlardır. Yaş konusunda dağılıma göre ise 15 yaş altında olan Suriyelilerin oranı yüzde 40 iken, 65 yaşın üzerinde olanların oranı yaklaşık yüzde 2'dir. Bu oranlara göre Suriyeli Sığınmacılar arasındaki bağımlı nüfusun yüzde 42 olduğu görülmektedir. Ve çocukların yaş aralığında olan bağımlı nüfus fazladır. Bu durum çocukların eğitimi ve sonraki süreçte istihdamları konularında yatırımların gerekliliğini arttıran mühim bir meseledir. Ayrıca okul yaşında olan Suriyeli çocukların öğrenim görme oranlarına bakıldığında eğitim hususunun oldukça zor, karmaşık ve uzun süreye ihtiyaç duyulan bir sorun teşkil ettiği görülmektedir. Türkiye'deki Suriyeli çocukların ilköğretim sonrası lise öğrenimine geçişte eğitim görme oranlarında düşüşün olduğu görülmektedir ve bu konudaki cinsiyet eşitsizliğinin giderildiği söylenebilir. Suriyeli Sığınmacıların arasında okullaşma düzeylerindeki düşüklüğün önemli bir boyutta olduğu görülmektedir. Ve okullaşma oranlarında erkek çocuklarının sayısı daha düşük seviyededir, bu durumda çocuk işçiliği konusunun varlığını düşündürmektedir. Ayrıca Suriyeli Sığınmacı kadınların arasındaki doğurganlık düzeyleri incelendiğinde, toplam nüfustaki Suriyeli oranının ilerleyen zamanlarda Türkiye'nin demografik yapısını değiştireceği öngörülmektedir. Çünkü öğrenim düzeylerine göre değişiklik olsa da Suriyeli kadınların Türkiyeli kadınlardan daha fazla çocuk dünyaya getirdiği görülmektedir. Ayrıca eğitim olanaklarına ulaşma konusunda cinsiyetlere göre olan dağılımda toplumsal eşitsizlikte Türkiyeliler ile Suriyeliler arasında ciddi fark mevcuttur. Ve öğrenim düzeyleri arasında mevcut olan fark, gelir seviyeleri açısından eşitsizlik konusunda da bilgi vermektedir (Önür 2021: 370-373).

BMMYK verilerine göre Suriyeli Sığınmacılar Türkiye'ye, Lübnan'a, Irak'a, Ürdün'e, Mısır'a ve bölgedeki diğer ülkelere sığınmıştır ve sayıları beş milyondan fazladır. Ayrıca iç savaştan itibaren

Türkiye üç milyondan fazla Suriyeli Sığınmacıyı kabul etmiştir ve Türkiye bölgedeki en çok sığınmacıyı topraklarında bulunduran ülkedir. Türkiye'ye giriş yapan ve sayıları üç milyonu aşan Suriyeli Sığınmacıların neredeyse bir buçuk milyon olan kesimi sınırdaki şehirler olan Kilis'e, Hatay'a, Şanlıurfa'ya, Gaziantep'e ve Mardin'e yerleşmeyi seçmiştir. Sınırdaki şehirlerden biri olan Kilis'te Suriyeli Sığınmacıların sayısı neredeyse yerel halkın nüfusuna eşittir ve Kilis sığınmacıların rakamının yerli halka sayısal olarak en yakın olan ildir. Rakamsal olarak bakıldığında Kilis'te yaşayan hemen hemen iki insandan biri Suriyeli Sığınmacıdır. Kilis Türkiye'deki kendi halkının nüfusuna göre en fazla sığınmacının yaşadığı ildir. Ve nüfusuna göre en fazla oranda Suriyeli Sığınmacıların bulunduğu, Kilis'i takip eden iller ise Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Mersin, Mardin'dir. Fakat Suriyeli Sığınmacılar Türkiye'deki bütün şehirlere yayılmış durumdadır ve özellikle Türkiye'nin sınır şehirlerinde yoğunlukla bulunmaktadırlar. Çünkü ilk önce Suriye'den Türkiye'ye göç ettiklerinde sığınmacılar sınırdaki şehirlerde bulunan barınma merkezlerine yerleşmiştir. Ama zamanla kentlerde yaşamayı tercih etmişlerdir ve iş ile eğitim koşullarına ulaşmak adına büyük kentlere yerleşmişlerdir (Çelik, Vural 2018: 346-348). Günümüzde başta Türkiye olmak üzere farklı ülkelere de giden Suriyeli Sığınmacılar, gittikleri ülkeleri çoğu yönden etkilemiştir. Türkiye'de sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeli Sığınmacılar Türkiye açısından önemli bir konudur ve ülkeyi birçok açıdan etkilemektedir.

3.3. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri

İnsanlık var olduğundan beri göç hareketleri yaşanmıştır ve günümüzde de yaşanmaya devam etmektedir. Türlü sebeplerle yapılan göçlerin sonuçları ve etkileri de oldukça çeşitli olmaktadır. Göçler bazen zorunlu bazen de gönüllü bir biçimde yapılmaktadır. Nasıl ve ne gibi sebeplerle gerçekleşirse gerçekleşsin göç hareketlerinin birtakım etkileri ortaya çıkmaktadır. Göç hareketlerinden hem göç edenler hem göç edilen ülke hem de göç alan ülkenin toplumu birçok yönden etkilenmektedir. Dünyanın gördüğü en büyük göç akınlarından biri olan Suriyeli Sığınmacılar da birçok ülkeyi etkilemiştir. 2011 senesinde Arap coğrafyasında başlayan "Arap Baharı" olarak tanımlanan devrimler Suriye'ye de yayılmıştır. Fakat devrimler Suriye'de iç savaşın ortaya çıkmasına neden olmuş ve dünyanın en büyük sığınmacı göçlerinden birinin yaşanmasıyla sonuçlanmıştır. Milyonlarca Suriyeli vatandaş hem ülkeleri içinde hem de komşu ülkelerine ve Avrupa ülkelerine göç etmek durumunda kalmıştır. Suriyeli Sığınmacıların göç hareketinden en fazla etkilenen ülke, yaklaşık dört milyon Suriyeli Sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye olmuştur. Türkiye, 2011 yılından itibaren sınırlarını Suriyeli Sığınmacılara açmış, "açık kapı politikası" ile Suriyelileri topraklarına kabul etmiştir. Suriyeli Sığınmacıların göçü 2011 yılından beri devam etmektedir ve Sığınmacılar bu tarihten beri Türkiye'de yaşamaya devam etmektedir. Önceleri sadece sınırdaki illerde kurulan barınma merkezlerinde yaşamakta olan Suriyeli Sığınmacılar, yıllar geçtikçe Türkiye'deki tüm şehirlere doğru göç etmiştir. Gün geçtikçe ülkelerine dönme ihtimalleri azalan Suriyeli Sığınmacılar artık neredeyse Türkiye'de kalıcı olarak yerleşmiş

durumdadırlar. Mevcut olan bu durumun birçok yönü bulunmaktadır. İlk olarak 2011 yılında Suriyelileri kabul eden Türkiye, günümüzde sayıları dört milyona yaklaşan Suriyeli Sığınmacılar tarafından farklı açılardan etkilenmektedir. Suriyeli Sığınmacılar Türkiye'yi ekonomik, siyasi, sosyal, toplumsal, kültürel, güvenlik gibi yönlerden etkilemektedir.

3.3.1. Ekonomik Etkiler

Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye ekonomik yönden etkileri incelendiğinde hem risklerin hem de imkanların varlığından bahsedilebilir. Suriyeli Sığınmacıların genel olarak Türkiye ekonomisi ile özel olarak yerli ekonomi açısından bazı katkılarının da olduğu görülmektedir. Suriyeli Sığınmacıların mali yönden tüm illerde meydana getirdiği etkilerden ortak olanı kira ücretlerinin artmasıdır. Bu etki kiracılar açısından olumsuz bir durumken ev sahibi kişiler için bir imkân olarak değerlendirilmektedir. Kira fiyatlarının artması nedeniyle özellikle sınırdaki şehirlerde kiralık evlerin bulunması oldukça zor hale gelmiştir. Ve çoğu ev sahibi eski kiracılarını evden çıkararak, evlerini Suriyeli Sığınmacılara daha yüksek ücrete kiralamayı istemektedirler. Ev kiralama dışında sınırdaki illerde ortaya çıkan ekonomik etkiden biri de pahalılıktır ve özellikle temel gıda ürünlerinin ücretlerinde artış olmuştur. Bu sebepler sonucunda Gaziantep'te, Kilis'te ve sınırdaki diğer bazı şehirlerdeki enflasyon düzeyi Türkiye'nin ortalamasından yüksek bir orana çıkmıştır. Ekonomik yönden yaşanan bir diğer olumsuzluk ise Suriyeli Sığınmacıların sanayi, tarım ile işyerlerinde kaçak yolla ucuz emek gücü halinde çalışmasıdır. Bu nedenle özellikle sınırdaki illerde birçok yerli çalışan işini kaybetmiştir. Görüldüğü üzere Suriyelilerin çalışma hayatına girmelerinin negatif ve pozitif etkileri olmuştur. Sınırda bulunan şehirlerdeki işverenler Suriyeli Sığınmacıların iş hayatına girmelerini istemektedir fakat bu durumun yasalara uygunluğu sağlanmalıdır. Sınırdaki kentlerde işgücü gereksinimi mevcuttur. Yerel halk bu kentlerde tarımda veya fabrika işçisi olarak çalışmayı tercih etmediği için bu alanlarda emek gücüne gereksinim vardır. Bu açıdan bakıldığında Suriyeli Sığınmacılar vasıfsız işçi ihtiyacı duyulan alanlardaki açığı gidermektedir. Ayrıca sığınmacıların kaçak halde ve düşük maaşla çalışmaları uzun sürede işgücü sektöründe problem yaratabilir. Suriyeli Sığınmacılar ekonomik alana katkı da sağlamaktadırlar. Türkiye'deki mülteci kamplarında yaşamakta olan Suriyeli Sığınmacılara ve Suriye'ye yapılan yardımlar yerli şirketler tarafından karşılanmaktadır. Ve dünyanın farklı yerlerinden Suriye'ye yapılan yardımları sınırdaki şehirlerde bulunan şirketler sağlamıştır. Söz konusu bu durum yardım malzemelerinin satışını yapan firmalar için bir fırsattır. Böylece üretim artmıştır ve iç savaş nedeniyle azalan ihracat toparlanmıştır. Suriyeli Sığınmacıların çoğu alt gelir grubundaki kişilerden oluşsa da yatırımcılar ile tüccarlar da Türkiye topraklarına göç etmiştir. Böylece Suriyeliler eski ticari bağlantılarının etkisiyle yerleştikleri Türkiye'deki illerde ticaretin artmasını sağlamaktadır. Bu etki özellikle Mersin ile Gaziantep'te önemli boyutta görülmüştür. Suriyeli Sığınmacıların bir diğer katkısı ise, Suriyeli tüccarların özellikle Ortadoğu'daki ülkelerle aralarında bulunan güçlü bağlantılar sayesinde Türkiye ile bu ülkeler arasında

ticari ilişkiler kurmasıdır. Böylece Suriyeli tüccarlar Türk mallarının Ortadoğu'ya ulaşmasını sağlamaktadır. Ayrıca Suriyeli Sığınmacılar sınırdaki şehirlerde yatırımına da pozitif yönde katkıda bulunmaktadır. Ve Suriyeli Sığınmacıların işgücü olarak çalışma hayatında yer alması sınırda olan şehirlerdeki yatırımların artmasına da katkıda bulunmuştur. Suriyeli Sığınmacılar az boyutta olsa da üretim alanında katkıda bulunmaktadırlar. Suriyeli Sığınmacılar dükkân, fırın, ayakkabı imal eden işletme gibi işyerleri açarak iktisadi alanda katkı sağlamaktadır. Ama bu işletmelerin çoğu kaçaktır. Bu da yerli esnaflarla Suriyelilerin işletmeleri arasında ticari rekabetin haksız biçimde gerçekleşmesine neden olmaktadır. Sınırdaki şehirlerde kaçakçılık Suriye'deki iç savaştan önce de vardı fakat krizle birlikte kaçakçılık artmıştır. Bilhassa bu sorun Kilis'te geçerli olan bir durumdur. İç savaştan sonra kaçakçılık geniş çapta yapılmaya başlanmıştır. Genel olarak ekonomik yönden incelendiğinde Suriyeli Sığınmacıların bütçeye ve işsizliğe etkisinin olduğu açıktır. Türkiye'nin bütçesinden Suriyeli Sığınmacılara ayrılan miktar milyarlarca dolardır. İşsizlik oranları da artmıştır. Bu artışa Suriyeli Sığınmacıların iş hayatına girmesinin etkisi olabilir (Orhan, Gündoğar 2015: 17-19).

Türkiye dünyada en çok sığınmacı nüfusa sahip olan ülkedir. Suriyeli Sığınmacılar için Avrupa Birliği insani yardım kapsamında milyarlarca avro maddi yardım yapmıştır. Ve Türkiye 2011'den itibaren, sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeli Sığınmacıyı topraklarında barındırmaktadır. Türkiye, neredeyse tamamı kampların dışında yaşayan Suriyeli Sığınmacılara eğitim ve sağlık gibi temel hizmetleri ulaştırma konusunda büyük bir emek vermektedir (Avrupa Komisyonu, 25.12.2021). Türkiye "Arap Baharı" olaylarından olumsuz olarak etkilenmiştir. Çünkü Arap Baharının etkili olduğu ülkelerle Türkiye arasındaki ticari ilişkilerde zarar meydana gelmiştir ve ithalat ile ihracat oranları negatif yönde etkilenmiştir. Türkiye'nin Suriye'den yaptığı ithalat Arap Baharı sonrasında azalarak, olumsuz halde etkilenmiştir (Buzkıran, Kutbay 2013: 157). Ve kira ücretlerindeki artış nedeniyle hem sosyal yaşam hem de ekonomi etkilenmiştir. Suriyeli Sığınmacıların iş hayatına girmeleri konusunda da bazı sorunlar yaşanmaktadır. Türkiye'nin çıkardığı yönetmelikle "geçici koruma" altında bulunan yabancılar çalışma iznine sahip olmuşlardır. Bu düzenlemeyle birlikte bazı sorunlar çözülse de sığınmacıların çalışma hakkı kazanması tepkilere de neden olmuştur. İş bulmak ile iş alanı yaratmak mevzularında sorunların olduğu yerlerde sığınmacıların çalışması tepki çekmiştir. Çünkü mevcut istihdam probleminin artması hakkında endişe edilmektedir. Yönetmelikle işçilerin belli ücret altında çalıştırılmasına yasak gelmiştir. Sığınmacıların inşaatta, tarımda ucuz işgücü olarak çalışmasının sonucunda bu durum yerel halk açısından huzursuzluğun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Durgun, Aydın 2017: 424-425).

Suriyeli Sığınmacılar ile göç ettikleri toplum arasında mevcut ilişkiyi etkileyen en önemli faktör ekonomidir. Türkiye, Suriyeli Sığınmacılara ev sahipliği yaparken büyük çaba sarf etmiştir ve ciddi düzeyde masraf yapmıştır. Üstelik Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları da Suriyeli Sığınmacılar meselesinin olumsuz etkilerini azaltmak adına büyük gayret göstermiştir. Ayrıca Türkiye, bu amaçlarla

yapılan büyük harcamalar nedeniyle toplumda bazı kesimlerin eleştirisine maruz kalmıştır. Bilhassa Türkiye'deki ihtiyaç sahibi kesimlere yapılması uygun olan yardımların, Suriyeli Sığınmacılara aktarılması sonucunda yoksul Türklerin göz ardı edildiğine dair birçok eleştiri söz konusudur. Üstelik yardım kuruluşlarının da çoğunlukla Suriyeli Sığınmacılara yardım etmesi ve Türkiye'de bulunan yoksul vatandaşların ihmal edilmesi görüşü de yaygındır. Böylece devletin ve sivil toplum kuruluşlarının bütçesine Suriyeli Sığınmacıların yük olduğu ve bu durumun yerel halktan ihtiyaç sahibi olan kişilerin aleyhine gerçekleştiği algısı halk arasında gerginlik yaratmaktadır. Diğer taraftan Suriyeli Sığınmacıların ekonomiye olan etkileri sadece devletin yaptığı masraflarla sınırlı değildir. Nüfusun artması sonucunda talebin artışı, bilhassa sınırdaki illerin ekonomisinde de etki oluşturmaktadır. Özellikle sınıra yakın bölgelerdeki evlerin kiraları ile gıda gibi gereksinim ürünlerinin ücretlerinde artış meydana gelmiştir. Suriyeli Sığınmacıların yerleştikleri şehirlerde hem olumlu hem de olumsuz diğer bir deyişle çift yönlü etkiler yaşanmaktadır. Suriyeli Sığınmacılarla birlikte talepte artış yaşanmıştır, bu da ekonomiyi hareketlendirmiştir. Ayrıca inşaat sektörünün de canlandığı gözlemlenmiştir. Ve Suriyeli Sığınmacıların iş hayatına katılmalarıyla beraber iş gücünde artış yaşanmıştır. Bazı sığınmacılar ise kendi iş yerlerini açmış ve bunun neticesinde rekabet artarak, yeni iş fırsatları doğmuştur. İlaveten çalışma yaşamında tercümanlara duyulan ihtiyaç sonucunda Arapça ile Türkçe bilen kişiler için iş imkânı da doğmuştur. Suriyeli Sığınmacılar aynı zamanda yerleştikleri kentlerde olan vasıfsız işgücü ihyacını da karşılamışlardır. Fakat Suriyeli Sığınmacıların daha düşük maaşlarla çalışmaları sebebiyle işlerini kaybeden yerli halkın olumsuz etkilendiği de görülmektedir (Sönmez, 2014: 12-13). Türkiye, topraklarına doğru göç eden Suriyeli Sığınmacıları kurulan mülteci kamplarına yerleştirmek durumunda kalmıştır. Ancak sayıları gün geçtikçe artan Suriyeli Sığınmacılar için yeterli rakamda mülteci kampı sağlanamamıştır. Bazı Suriyeli Sığınmacılar, mülteci kamplarında yaşamlarına devam ederken, bunların haricinde kalan Suriyeli Sığınmacılar ise kampların dışında ya da kiraladıkları evlerde hayatlarını sürdürmektedir (Çoltu, Öztürk 2018: 189). Ayrıca sığınmacılar için kurulan kamplarda yaşamını idame ettirmeye çalışan Suriyeliler için önemli bir problemde kalacak yer sorunudur. Ek olarak birçok Suriyeli Sığınmacı giysi, ayakkabı, battaniye ve buna benzer eşyalara gereksinim duymaktadır. Ve barınacakları bir yer olmayan Suriyeli Sığınmacı aileler parklarda kalmaya çalışmaktadır. Öte yandan her Suriyeli Sığınmacı ailenin yaklaşık olarak yedi veyahut sekiz çocuğu bulunmaktadır. Geçimlerini sağlamak adına yetişkin erkek Suriyeli Sığınmacılar ile çocuk sığınmacılar yolların kenarında su satarak veya dilenerek para kazanmaya çalışmaktadır. Suriyeli Sığınmacılar için en fazla sıkıntıya sebep olan ekonomik problem ise kira giderleridir. Örnek olarak İstanbul gibi refah düzeyinin bir hayli yüksek olduğu bir kentte bulunan sığınmacıların bir bölümü neredeyse yokluk içinde yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır (Yüksel, Bulut, Mor 2014: 9). Görüldüğü gibi Suriye Krizinin sonrasında Türkiye'ye göç

eden sığınmacılar hem ekonomik yönden etki oluşturmakta hem de kendileri ekonomik açıdan etkilenmektedir.

Suriyeli Sığınmacıların, Türkiye'nin ekonomisinin daha fazla zora girmesine neden olacağı barizdir. İlaveten Suriye Krizi neticesinde Türkiye'nin bölgedeki diğer ülkelerle olan ticari ilişkileri de zarar görmüştür (Canyurt, 2015: 139). Örnek olarak Hatay'da yapılan bir araştırma kapsamında Türk vatandaşların istihdam kayıplarının veya işsizlik oranlarındaki artışın Suriyeli Sığınmacıların iş hayatına girmeleri yüzünden olmadığı görülmüştür. Bu durumların sebebinin Suriye'de meydana gelen iç savaş nedeniyle kapanan pazarlardan kaynaklı olduğuna dair yapılan tespitin daha doğru olduğu kanısına varılmıştır. Araştırma gereğince hem Türk vatandaşlarla hem de Suriyeli Sığınmacılarla yapılan görüşmelerin ve gözlemlerin sonucu da hakikaten bu saptamaları doğrular nitelikte olmuştur. Ayrıca Suriyeli Sığınmacılar yerleştikleri Gaziantep gibi şehirlerde mevcut olan vasıfsız iş gücü ihtiyacını karşılamakta ve işçi ihtiyacının olduğu sektörlerde çalışarak, fayda da sağlamaktadırlar. Suriyeli Sığınmacılar Şanlıurfa'da ise çoğunlukla mevsimlik olarak tarım sektöründe ve inşaat alanında kayıt dışı ve daha düşük maaşlarla çalışmaktadır. Fakat vasıflı olarak çalışan sığınmacılar, Türk çalışanlarla eşit ve benzer düzeyde ücretler almaktadır (Duruel, 2017: 214-218). 2019 senesindeki verilere göre neredeyse iki milyon Suriyeli Sığınmacı çalışma hayatındadır ve bu kalabalık nüfusun varlığı birtakım değişimlerde önemli bir etken kabul edilmektedir. Türkiye'nin geneli esas alındığında Suriyeli Sığınmacıların işsizlik oranlarına olan etkisi mevcut değildir veya bu etki oldukça sınırlı bir düzeydedir. Fakat Suriyeli Sığınmacıların yoğun olarak ikamet ettiği, sınıra yakın şehirlerdeki işsizlik oranlarında artış söz konusudur. Türkiye'de Ortadoğu bölgesine yönelen ekonomik faaliyetlerde merkez konumunda olan Şanlıurfa ile Gaziantep şehirleri, Suriyelilerin göç akınından en fazla etkilenen iki ildir ve bu iller ciddi boyutta maddi kayıplara uğramıştır. Sınırların kapanmasının ardından ulaşımda, lojistik faaliyetlerinde ve turizm etkinliklerinde çalışan firmalar kapanmıştır ve birçok kişi işini kaybetmiştir. Gaziantep'te ihracata dayalı, Şanlıurfa'da ise inanç turizminin etkili olduğu ekonomide daralma yaşanmıştır. Ayrıyeten Suriyeli Sığınmacılar yaşadıkları kentlerde gıda, tekstil gibi işkollarında vasıfsız işgücü taleplerindeki işçi gereksinimlerini gidermektedir. Dolayısıyla Suriyeli Sığınmacıların vasıfsız işlerde çalışmasıyla beraber bu işkollarındaki yerli halkın bir bölümü daha üst mevkilerde ve daha yüksek maaşlı işlerde çalışmaya da fırsat bulmuştur (İlgazi, 2019: 102- 107). Ek olarak Kilis'te yapılan bir araştırma neticesinde Kilis'te yaşamakta olan Suriyeli Sığınmacıların maddi durumlarının iyi olduğu ve bu kesimin altın ile döviz alışverişi yaparak, Kilis şehrinin ekonomisine pozitif yönden katkı sağladığı görülmüştür. İlaveten Suriyeli Sığınmacıların Kilis'e gelmelerinin ardından ev taleplerinde artış yaşanmış ve ev kiralarının ücretleri de artmıştır. Diğer bir deyişle Suriyeli Sığınmacılar kiracı şeklinde yerleştikleri Kilis'e ekonomik yönden olumlu etkide bulunmuşlardır. Ve Suriyeli Sığınmacılar seyahatler ederek de ilin ekonomisine katkı sağlamaktadırlar. Aynı zamanda üretici olan Suriyeli

Sığınmacılar da şehrin ekonomisine katkıda bulunmaktadırlar. İşçi olarak çalışma hayatına müdahil olan Suriyeli Sığınmacılar da kent ekonomisine katkı yapmaktadırlar. Öte yandan Suriyeli Sığınmacılar yatırım yaparak, muhtelif işyerleri açarak da Kilis ilinin ekonomisine katkıda bulunmaktadırlar (Paksoy, Özgüven 2017: 69-73). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'de sebep oldukları en yoğun etki ekonomik alandaki etkilerdir. Çeşitli şekillerde meydana gelen bu etkiler, esasen toplumun diğer toplumsal yapıların üzerinde de etki göstermektedir. Örnek olarak, sığınmacılar nedeniyle işçilerin maaşlarında düşüşler yaşanmıştır ve bunun neticesinde etnik ile dini konularda birtakım gerginlikler yaşanmıştır. İşleri kaybeden yerel halktan kişiler Suriyeli Sığınmacılara yönelik daha katı bir tavır sergilemektedir (Karasu, 2018: 34). Suriyeli Sığınmacıların yerleştikleri illerde ekonomik yönden meydana getirdikleri etkilerden en belirgin olanı ikamet ettikleri bu şehirlerdeki maliyetlerin artmasına sebep olmalarıdır. Söz konusu bu finansal artışların en başında kira ücretlerinde ve ev fiyatlarında olan artışlar gelmektedir. Zira Suriyeli Sığınmacıların kampların dışına giderek, yaşamaya başladıkları illerde sığınmacıların konut ihtiyaçları için ev aramaları neticesinde konut taleplerinde artış yaşanmıştır. Ve bu durumun sonucunda özellikle kira ücretlerinde ciddi oranda artışlar gözlemlenmiştir. Mersin'de yapılan bir araştırma neticesinde bazı muhitlerde kira ücretlerinin yaklaşık yüzde yirmi ile yüzde otuz oranında arttığı görülmüştür. Ayrıca Suriyeli Sığınmacılar Mersin gibi yerleştikleri kentlerde hayat pahalılığına da sebep olabilmektedirler. Dolayısıyla Suriyeli Sığınmacıların sebep oldukları ekonomik etkiler konusunda hem yerel halk hem de sığınmacılar için yoksullaştırıcı bir etki söz konusudur. Ayrıca konut fiyatlarının bir hayli artması neticesinde birçok aile evlerin dışında terk edilmiş yerlerde, otoparklarda veyahut buna benzer olumsuz alanlarda kalmaya başlamıştır (Karaca, Doğan 2014: 63). Suriyeli Sığınmacıların ekonomik etkileri meselesinde yapılan bir anket çalışmasında Kilisli vatandaşların çok büyük bir kısmı ev kiralarında ve dükkân kiralarında meydana gelen artışın müsebbibi olarak Suriyeli Sığınmacıları görmektedir (Paksoy vd. 2015: 162). Bir diğer araştırma sonucuna göre ise, örnek olarak Şanlıurfa'da Suriyeli Sığınmacıların bu şehre yerleşmesinin ardından kira fiyatlarında önemli oranda artış olduğu gözlemleniştir (Karasu, 2016: 1012). Öte yandan Suriyeli Sığınmacıların yoğunlukla yaşadıkları iller olan Kahramanmaraş, Kilis ile Gaziantep gibi kentlerde konut ve kira ücretleri ayrıca enflasyon oranları Türkiye genelindeki oranlardan daha fazla çıkmıştır (Orhan, Gündoğar 2015: 18). Suriyeli Sığınmacılarla beraber kiraların kontrolünde kayıt dışılığın oranı artmıştır. Ayrıca Suriyeli Sığınmacılar evlerinin kiralarını bankaya yatırmadıkları için bahsi geçen kiraların gelirinde vergi kayıpları yaşanmaktadır. İlaveten Suriyeli Sığınmacıların sebep olduğu öteki mühim ekonomik sorunlardan biri de işçilerin ücretlerinde meydana gelen düşüş ile iş fırsatlarının azaldığı yönündeki iddiadır. Suriyeli Sığınmacılara yönelen en büyük tepki de bu meseleden kaynaklanmaktadır. Büyük bir bölümü öğrenim görmemiş ve alt gelir grubundan olan Suriyeli Sığınmacılar, çalışabilecekleri her işi ile koşulu kabul eden ve kazanacakları her ücreti uygun bulan bir topluluktur. Bundan ötürü Suriyeli

Sığınmacılar alt gelir grubundaki maaşların düşmesine sebep olmaktadır ve işgücünün artışından dolayı iş bulmayı zorlaştırmaktadır (Karasu, 2018: 34). Sınırdaki illerde ikamet eden Suriyeli Sığınmacılar örnek olarak tarımda duyulan işgücüne olan ihtiyacı karşılayabilmektedir. Suriyeli Sığınmacılar inşaat, tarım gibi sektörlerde ve özellikle yüksek eğitim düzeyleri veya nitelik aranmayan işlerde mevcut olan işgücü ihtiyacı ile bu alanlarda iş bulmanın kolay olması nedeniyle bahsi geçen işkolları Suriyeli Sığınmacılar tarafından seçilmektedir. Aynı zamanda Suriyeli Sığınmacılar dönemsel olan işleri de tercih etmektedirler. Böylece sığınmacılar bir süre çalıştıktan sonra elde ettikleri maddi kazancı ülkelerine götürmekte ve döndüklerinde çalışmaya devam etmektedirler. Suriyeli kadınlar ise en fazla ev işi, çocuk bakımı ile temizlik hizmetlerinde çalışmayı tercih etmektedirler. Ayrıca Suriyeli kadınlar farklı sektörlerde de iş hayatına katılmaktadırlar, örneğin Mardin'de yaşayan Suriyeli kadınlar yüksek oranda tekstil sektöründe çalışmaktadır. Suriyeli Sığınmacılar ekseriyetle ileri düzeyde eğitim ile nitelikler aranmayan işlerde çalışmaktadırlar. Fakat bu işlerde çalışmaları, sığınmacıların eğitimsiz veya vasıflarının yetersiz olduğunu ifade etmemektedir. Suriyeli Sığınmacılar göç ettikleri Türkiye'de legal çalışma hakkı bulamadıkları zaman çalışmak mecburiyetinde kaldıklarında, niteliklerinin altında olan mesleklere yönelmektedirler (Özkarslı, 2015: 184-185). Ayrıyeten Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki farklı işlerde çalışmaya başlamaları, yerel halkın işlerini ellerinden alınması anlamına gelmemektedir. Yerel halkın işlerinden edilmesinin müsebbibi Suriyeli Sığınmacılar değildir, tam aksine onları daha az maaşlarla çalıştıran işveren kişilerdir. Suriyeli Sığınmacıların iş hayatına etkisi Türk halkının işlerinden olmaları değil, bilakis niteliksiz işgücü ihtiyacı duyan sektörlerdeki çalışan açığını kapatmaktır (Man, 2015: 431). Dolayısıyla ayakkabıcılık, inşaat, ev ile temizlik hizmetleri, tarım, çocuk bakımı, tekstil ve bunlara benzer birçok işte çalışan Suriyeli Sığınmacılar, bu iş alanlarındaki işgücü açığını kapatmaktadır (Koyuncu, 2016: 114).

Türkiye'ye gelen milyonlarca Suriyeli en başta iş piyasasına sığınmacıların olumsuz açıdan etki edeceği hususunda yerel halkta endişeler mevcuttu. Fakat birçok işveren içinse sığınmacılar, ucuza çalışmayı kabul edecek kişilerdir ve sığınmacıları işe almak fayda sağlayacak bir eylem niteliğindeydi. Ayrıca Suriyeli Sığınmacıların yoğun olduğu birtakım şehirlerde nüfusun artmasına rağmen işsizlik oranının düştüğü görülmüştür. Diğer bir deyişle Suriyeli Sığınmacılar göç ederek, Türkiye'de yeni bir ekonomi yaratmıştır. Üstelik birçok Suriyeli iş insanı Türkiye'ye göç ederek, sermayelerini de buraya taşımıştır, böylece Türkiye'ye gelen dış sermaye artmıştır. İlaveten ticari bağlantıları olan Suriyeli Sığınmacılar Türkiye'de de yatırımlar yapmakta ve hem üretimde hem de ticarette varlık göstermektedirler (Erdoğan, 2014: 18). Örnek olarak Mersin'de bulunan birçok Suriyeli Sığınmacı şehirde yüzlerce firmaya sahiptir ayrıca şirket sahibi olan ve birçok işletmeyi idare eden sığınmacılar da mevcuttur (Karaca, Doğan 2014: 40). Suriyeli Sığınmacılar kimi zaman kendi sermayeleriyle kimi zaman da Türk ortaklarla birlikte şirket kurabilmektedirler. Bu şirketlerin haricinde Suriyeli

Sığınmacılar birçok işyeri de açmaktadırlar ve esnaflık ile zanaatkarlık yapmaktadırlar. Bahsi geçen işlerin başında perakende gıda sektörü gelmektedir ve ayrıca sığınmacılar kahvehane ile restoran işletmeciliği, berberlik, kuyumculuk gibi küçük çaptaki zanaat alanlarında da çalışmaktadırlar (Lordoğlu, Aslan 2015: 253-254). Ayrıca Suriye sınırına yakın olan Hatay'da Suriye'de vuku bulan kriz sonrasında Hatay'ın Suriye ile olan ihracat oranı azalmıştır. Suriye ile Türkiye'nin arasındaki sınırın resmen kapatılması Hatay'ı ekonomik yönden olumsuz biçimde etkilemiştir. Fakat krizden üç yıl sonra ise Hatay'ın Suriye'ye olan ihracat oranları artmaya başlamıştır. Ayrıca yardım kuruluşlarının sığınmacılara yönelik yaptıkları yardımlar neticesinde yerli ekonomi canlanmıştır. Hatay ile Suriye sınırında yasadışı ticari faaliyetler de yoğunlaşmıştır. Bilhassa Suriye'deki muhalif kişilerin gıda ile tıbbi ürünler gibi temel gereksinimleri karşılama amacı yerli ekonomiyi de etkilemektedir. Suriye'deki kriz en başta Hatay'da ekonomik yönden rahatsızlık yaratsa da ilerleyen zamanlarda ekonominin hareketlenmesine katkı sağlamıştır. Ve Suriye'de çıkan iç savaş sonrası Türkiye'ye Suriyelilerin getirdikleri nakit paralar da yerel ekonominin hareketlenmesini sağlamıştır. Ayrıca Suriye'deki iç savaştan sonra ülkedeki Halep gibi ticaret merkezlerinden ayrılarak, Türkiye'ye gelen Suriyeli iş insanları yatırım için Hatay'a gelmiştir. Böylelikle Hatay'da işyeri sayılarında artış yaşanmıştır ve Suriyelilerin ticari faaliyetleri katılımı gözlemlenmiştir. Suriyeli Sığınmacılar gerek lokanta işletmeciliği gibi küçük çapta gerekse üretim faaliyetlerinde bulunan fabrikalar kurarak büyük çapta işlerle çalışma hayatına katılmışlardır. Diğer yandan Suriye'deki kriz neticesinde ekonomik bir daralma beklenirken aksine yeni ihracat yollarının da açıldığı görülmüştür. İlaveten ülkelerinden Hatay'a göç eden Suriyeli iş insanları eski bağlantılarını kullanarak, üretimlere ve ihracat yapmaya devam etmişlerdir (Reçber, Ayhan 2013: 329-333). Öte yandan Suriyeli Sığınmacıların kısa süreliğine ülkelerini ziyaretleri sonucunda Türkiye'ye kaçak mallarla birlikte dönüş yaptıkları görülmüştür. Suriye'den daha ucuza ve toptan alınan mallar Türkiye'ye getirilmektedir. Örnek olarak Kırıkhan'da yapılan bir araştırma neticesinde kaçak yollarla ülkeye getirilen bu ürünlerin Türkiye'de satışlarının yapıldığı ve daha ucuza satılan bu malların yerel halk açısından rahatsızlık duyulmasına sebep olduğu görülmüştür (Atasoy, Demir 2015: 467). Oysa Suriyeli Sığınmacıların göç dalgasının başladığı ilk zamanlarda, ekonomik yönden olumlu etkilerin meydana geldiği görülmüştür. Göç akınının neden olduğu hızlı şekilde nüfusun artışı, üretimde ve perakende satış işkollarında canlanmanın yaşanmasını sağlamıştır. Devletin Suriyeli Sığınmacılara yönelen yardımlar ile hizmetlerinde kullandığı ürünler, yerli tedarikçilerden temin edilmektedir ve bunun sonucunda yerel ekonomi de hareketlenmiştir. Fakat bu durumdan duyulan hoşnutluk pek uzun sürmemiştir. İlk başta göç eden sığınmacıların getirmiş oldukları sıcak para, piyasayı canlandırsa da satışların artışı neticesinde mal ile hizmetlerin ücretleri de arttırmıştır. Göç eden sığınmacıların ev kiralamaları ile satın almaları sebebiyle evlerin ve kiraların ücretlerinde büyük ölçüde artışlar olmuş ve bu durum dar gelirli kişileri zor duruma sokmuştur. Dolayısıyla Suriyeli Sığınmacıların

barınma ihtiyacı giderilirken, Türk vatandaşlar açısından barınma problemi açığa çıkmıştır. Ayrıca Suriyeli Sığınmacıların sıklıkla dükkân açmaları ile esnaflık yapmaları yerli esnafları zorlamaktadır. Diğer taraftan çalışan Suriyeli Sığınmacılar da birtakım sorunlara maruz kalmaktadır, bilhassa işçi olarak çalışmakta olan sığınmacılar sömürüldükleri iddiasında bulunmaktadırlar. Ayrıca Suriye'deki savaş sürse dahi hem Suriye'de hem de Türkiye'de yaşayan kişilerin gereksinimlerinin karşılanması için ülkelerin arasında ticareti devam ettirme adına olan çaba da devam edecektir (Kaypak, Bimay 2016: 96-98).

Suriyeli Sığınmacıların ekonomik etkilerinin en olumsuz yanlarından biri de Türkiye'nin yeteri kadar uluslararası alanda maddi destek görmemesidir. Ayrıca Türkiye'nin, uzun vadede Suriyeli Sığınmacılara yönelik önemli ölçüde eğitim masrafı yapma potansiyeli bulunmaktadır. Öte yandan Suriyeli Sığınmacıların yatırım, sermaye ile ticari bağlantıları sayesinde ekonomik yönden imkân yaratmaları da söz konusudur. Diğer taraftan bu durumun neticesinde ülkeye giriş yapan dış sermayenin sağladığı fırsatlar da mevcuttur. Bununla beraber Suriyeli tüccarlar, ticari bağlantıları ile ilişkilerini kullanarak, Türkiye mallarının Ortadoğu pazarına ulaştırılmasını sağlayarak, ülkenin ihracatına katkıda bulunmaktadırlar. Suriyeli Sığınmacıların sağladıkları ekonomik imkanların sınırdaki illerde daha fazla ortaya çıkacağı öngörülmektedir. Ayrıca Suriyeli Sığınmacıların yoğunlukla bulunduğu sınır illerinde ekonomiye canlılık getirdiği görülmüştür. Sonuçta Suriyeli Sığınmacıların hem mikro hem de makro düzeyde ekonomiye katkı sağladıkları gözlemlenmiştir. Ve bu katkının Suriyeli Sığınmacıların toplumsal uyumunu pozitif açıdan etkileyecek bir unsur olacağı tahmin edilmektedir. Ek olarak Suriyeli Sığınmacılar fırın, ayakkabı imalatı gibi küçük işletmelerle üretime de katkı sağlamaktadır (Tunç, 2015: 48-49). Suriye'de çıkan iç savaş neticesinde hem Suriye topraklarında kalan kişiler hem de Türkiye'ye göç eden Suriyeli Sığınmacılar için yardım kuruluşları ciddi ölçüde ihtiyaç ürünleri satın almaktadır. Bilhassa Suriye'nin sınırına yakın olan ve sığınmacıların yoğunlukla bulunduğu Hatay, Kilis, Gaziantep, Mardin ile Şanlıurfa gibi şehirlerde bu ürünlerin alımları ciddi miktarda nakit paranın girişini sağlamaktadır, böylelikle bölgedeki ekonomi canlanmaktadır (Karasu, 2018: 36). Ayrıca Suriye'de meydana gelen iç savaş sonucunda genel açıdan Türkiye'nin ekonomisini özel olarak ise sınırdaki şehirlerin ekonomisinde değişimler ile azalmanın gerçekleşmesine sebep olmuştur.

3.3.2. Siyasal Etkiler

Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacıların politik yöndeki etkileri iki boyutludur. İlki sığınmacıların Türkiye'de olan siyasal ortamı etkilemesidir. Yerli halkla çatışmanın çıkma ihtimalinin varlığı, yerli halkın güvenlik konusundaki endişelerinin artması ile siyasal kutuplaşmanın ortaya çıkması bu tür etkiler arasındadır. Türkiye'de olan siyasi koşullar da sığınmacılara dair bakışın belirlenmesini etkileyen unsurlardandır. Siyasal açıdan yapılan tercihler bazen sığınmacılara daha ılımlı bir yaklaşımı

sağlamaktadır. Aksine sığınmacılarla direkt ilişkisi olmayan halktan kişiler yalnızca siyasal fikirleri nedeniyle Suriyelilere tepki gösterebilmektedir. Dolayısıyla Suriyeli Sığınmacılar konusu Türkiye'de siyasal açıdan kutuplaşmanın etkisini içeren bir faktör niteliğindedir (Orhan, Gündoğar 2015: 19).

Suriye'de yaşanan olaylar ilk başta Türkiye açısından bir dış siyaset konusuydu fakat kısa zaman sonra bu mevzu oldukça mühim bir iç politika konusu olmuştur. Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli Sığınmacılar ülkenin siyasi ortamını birçok yönden etkilemiştir ve hala da etkilemeye devam etmektedir. Suriyeli Sığınmacılar hem Türkiye'nin dış politikasını belirleyen en mühim faktördür hem de iç siyasetteki tüm yönleriyle gündemde olan temel mesele durumundadır. İç siyaset açısından Suriyeli Sığınmacılar konusunda Türkiye gerekli yasal düzenlemeleri çıkarmıştır ve göç yönetimini birçok bakanlık düzeyinde sağlamaya çalışmıştır. Türkiye'nin dış siyaseti için Ortadoğu gerek coğrafi konumu gerekse ortak tarih açısından mühim bir yer tutmaktadır. Arap Baharı olayları ile bölgedeki yaşananlar ve 2011'de Suriye'deki iç savaş Türkiye'nin bölgeyle ilişkisini arttırmıştır. Türkiye, Arap Baharı hareketinin Suriye'deki boyutunun demokrasi ile sonuçlanması için hem Suriye yönetimiyle hem de küresel sistemdeki etkin aktörlerle ve bölgedeki ülkelerle yoğunluklu diplomatik ilişkiler kurmuştur. Ve Türkiye, iç savaş sonrası kendi halkı ile muhaliflere şiddetle karşılık vermesi nedeniyle Esad rejimine karşı bir tavır sergilemiştir. Suriye'deki iç savaştan sonra meydana gelen toplu göç akını, Türkiye için iç politikanın haricinde dış siyaseti de belirleyen bir faktördür. Suriye'deki iç savaştan sonra Türkiye'ye göç eden Suriyeliler ülkenin dış siyasetinin hareketlendirmiştir. Böylece bu durum Türkiye'nin yalnızca Suriye ile değil, ABD, AB ile Rusya ile olan ilişkilerini etkilemiştir. Ayrıca Türkiye'nin terör örgütleriyle olan mücadelesi de yeni bir boyut kazanmıştır ve bu durumda Suriyeli Sığınmacıların mühim bir etkisi olmaktadır. Türkiye kendi sınırındaki hattının Suriye'de bulunan topraklarını da güvenli hale getirerek bazı Suriyeli Sığınmacıların ülkesine dönmelerini sağlamayı hedeflemektedir. Türkiye'nin güvenli bir alan oluşturması iki açıdan önem arz etmektedir. İlk amaç, Türkiye'de bulunan Sığınmacıların ciddi bir bölümünü bu alana yerleştirip, iç politikada denge sağlamaktır. İkinci amaç Türkiye'nin terör örgütleriyle arasına güvenli bir tampon alan oluşturmasıdır. Tüm bu kararların gerçekleştirilmesinde asıl kaynak Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacılardır. Türkiye, Suriye topraklarında çıkacak yeni çatışmalar göç akınlarını arttıracağı ve bu durum Türkiye açısından olumsuzluk yaratacağı için Suriye ile ilgili anlaşmalarda etkin rol oynamıştır. Suriye'de ortaya çıkan iç savaş sonucunda ülkeden giden Suriyeli Sığınmacılar bölgedeki ülkeler olan Ürdün'e, Lübnan'a ve Irak'a sığınmıştır ve bu ülkeler Suriye problemini çözmek için Türkiye'ye destek vermişlerdir. Suriye problemini çözmek adına Türkiye'nin Suriye'ye yönelen askeri operasyonlarına karşı bir tavırda bulunması öngörülen Kuzey Irak yönetimi sessiz kalmıştır. Bunun sebebi Irak'taki Suriyeli Sığınmacılardır. Ve Türkiye, Suriye probleminin çözümü ve Suriyeli Sığınmacıların Suriye'ye dönmeleri için daha etkin bir diplomasi yürütmüştür. Küresel güçler, Soğuk Savaş sonrası dönemde

dünyanın çeşitli noktalarında gerçekleşen savaşlar, iç savaşlar, işgaller ile terör olayları gibi önemli boyuttaki meselelere karşı insani, hukuki ya da ahlaki yönden çelişkili tutum sergilemişlerdir ve bu sebeple Türkiye'nin özellikle ABD başta olmak üzere türlü global güçlere dair negatif bir yaklaşımda bulunması bahis mevzusudur. Bilhassa Bosna'da, Irak'ta, Afganistan'da, Somali'de ve son olarak Suriye'de meydana gelen olaylara yönelik küresel çaptaki güçlerin yaklaşımı bu güçlere dair olan negatif görüşlerin yaygınlaşması ile derinleşmesine sebep olmuştur. Suriye problemi politik, tarihi, ekonomik ve coğrafi sebeplerden dolayı Türkiye'yi sözü edilen diğer hadiselerden daha çok etkilemiştir ve bundan ötürü Türkiye'nin Suriye sorununun çözüme ulaştırılması adına daha etkin bir diplomasi yürütmesi gerekmektedir. Türkiye, Suriye'deki olayların iç savaşla sonuçlanmaması adına diplomasi yürütmüş ve yoğun bir çaba göstermiştir. Daha sonra Suriye'de meydana gelen iç savaşın daha barışçıl bir şekilde son bulması için büyük bir gayret göstermiştir ve göstermeye devam etmektedir. Türkiye, açık kapı politikası uygulayarak göç etmek durumunda kalan Suriyelileri ülkeye kabul etmiş ayrıca ülkeye gelen Suriyelilerin temel gereksinimlerini karşılamak adına devlet ile toplum olarak tüm olanaklarını kullanmıştır. Türkiye devleti ile Türk toplumu iç savaşın son bulması ile ülkedeki Suriyelilerin insani gereksinimlerinin giderilmesi için elinde olan tüm imkanları kullanmaktadır. Türkiye en başta AB, BM ile gelişmiş batılı devletlerin bu konuda mesuliyet alması gerektiğini her fırsatta dile getirmektedir. Öte yandan Türkiye, Suriyeli Sığınmacıların ülkelerine dönebilmeleri adına çeşitli alternatiflerin de gerçekleştirilmesi için etkin bir şekilde diplomatik yolları kullanmaktadır. ABD, Suriye politikasında tutarsız tavır sergilemektedir ve bu durum Türkiye'nin Suriye konusundaki politikasını da etkilemektedir ayrıca iki ülkenin arasındaki ilişkilerde de sallantılı bir süreç yaşanmasına sebep olmaktadır. Bilhassa ABD'nin bölgedeki terör örgütlerine dair yaklaşımları ve bu terör örgütlerine önemli boyutta silah yardımında bulunması Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerde güvensizliğe neden olmuştur. İlaveten Türkiye'nin Suriye topraklarına düzenlediği operasyonlar da iki ülkenin arasındaki ilişkilerde mevcut olan gerilimi arttırmıştır. Trump yönetiminin politikası ise Suriye'de mevcut olan askerleri azaltma üzerine olmuştur fakat Trump yönetimi bu bölgede Türkiye'nin aktif olarak varlık göstermesine sıcak bakmamıştır ve bunun sonucunda bölgede Esad rejimi ile Rusya'nın etkinliği artmıştır (Tuncel, Ekici 2019: 56-67).

2011 senesinde Suriye'de başlayan kriz iç savaşla sonuçlanmıştır ve bu durum hem ulusal hem bölgesel hem de global açılardan bir kaosa dönüşmüştür. Suriye'deki kriz ülkenin sınırlarını aşan sonuçlar doğurmuştur ve söz konusu kriz hem bölgede hem de uluslararası çapta bir uyuşmazlığa neden olmuştur. Suriye'deki iç savaş sonrası ülkeyi terk etmek mecburiyetinde kalan milyonlarca Suriyeli kişi ise bir sığınmacı krizine sebep olmuştur. Suriye'de meydana gelen gelişmeler en fazla Türkiye'yi etkilemiştir. Söz konusu kriz Türkiye'yi gerek iç siyasette gerekse dış politikada etkilemiştir. Türkiye, sınır komşusu olan Suriye'deki yaşananlardan en çok etkilenen ülkedir. Ve Suriye'de meydana gelen

gelişmeler Türkiye'nin güvenliği ile ekonomisi üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Suriye'deki kriz büyüdükçe Türkiye'nin gerek iç siyasetinde gerekse dış politikasında birçok gelişmelerle karşıt fikirler açığa çıkmıştır. Türkiye'de iç politikada siyasi partilerin konuyla ilgili fikirleri önem arz etmektedir (Orak, 2020: 102).

2011'de Suriye'de ortaya çıkan toplumsal olayların bir süre sonra ülke çapında çatışma halini almasıyla beraber bu konu Türkiye'de bulunan siyasi partiler tarafından da ele alınmaya başlamıştır. Ve siyasi partiler söz konusu probleme grup toplantılarının gündeminde yer vermeye başlamışlardır. Siyasi partilerin liderlerinin söylemlerini o esnada ülkede yaşanan olaylardan soyutlamak, yalnızca Suriye problemi açısından tahlil etmek doğru değildir. 2012'de Türkiye'ye ait keşif uçaklarının düşürülmesi, 2013'te Cilvegözü sınır kapısında ve Reyhanlı'daki saldırılar ile 2015 senesinde Rus jetinin düşürülmesine benzer olaylar neticesinde Türkiye'deki güvenlik söz konusuyken Suriye problemi daha sık olarak işlenmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi, Suriyeli vatandaşlara yardım etmek, zorba bir yönetime karşı durmak gibi sebeplerle yaşanan olayları ele alarak, kendi ifadelerine meşruluk kazandırmaya çalışmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi Suriye'deki rejimin yanında olmadıklarını belirterek, bu politikaların muvaffakiyetsizliği üzerinden ifadelerini geliştirmektedir. Ayrıca Milliyetçi Hareket Partisi söylemlerinde Suriye'de bulunan Türkmenlere vurgu yaparken, Halkların Demokratik Partisi ise ifadelerinde Kuzey Suriye bölgesinde bulunan Kürtlere dikkat çekmektedir (Devran, Özcan 2016: 39-40). İYİ Parti ise en başından beri Suriyeli Sığınmacılar konusunu güvenlik ve dış politika açısından değerlendirerek diğer siyasi partilerden ayrılmaktadır. İYİ Parti'nin 2018 seçim manifestosu misafir sözcüğünün altını çizerek, göçü durdurmayı ve Suriyeli Sığınmacıları geri göndermeyi vurgulamaktadır (Yiğit, Uyar 2021: 152).

Suriye'deki iç savaşın devam ettiği süreçte, Türkiye'deki keşif uçaklarının Suriye güçleri tarafından düşürülmesi, 2013'te Reyhanlı saldırısı ile 2016 senesinde Fırat Kalkanı Harekâtı ve 2011'den bu yana Türkiye topraklarına göç eden milyonlarca Suriyeli Sığınmacı problemi gibi olaylar ve bütün bu gelişmeler iç siyasette olduğu kadar Türkiye'nin dış politikasında da birçok etki yaratmıştır. Bu süreçte Türkiye, bölgede faal olarak bulunan ülkelerle ve gruplarla yaşanan gelişmeler sonucunda ulusal çıkarlarına yönelik birtakım askeri ile politik adımlar atmıştır (Orak, 2020: 103). Türkiye'nin sınır komşusu olan Suriye'de yaşanan toplumsal ile siyasal gelişmeler Türkiye'yi politik açıdan da etkilemiştir. Suriye Krizi ile ardından yaşanan Suriye İç Savaşı, Türkiye'nin hem iç siyasetinde hem Suriye ile olan ilişkilerinde hem de farklı devletlerle olan ilişkilerinde bazı etkiler meydana getirmiştir. Suriye Krizi ve Suriyeli Sığınmacı krizi, Türkiye'nin ABD, Rusya ile AB arasındaki ilişkileri etkilemiştir. Suriyeli Sığınmacıların göçü bilhassa Türkiye ile arasındaki ilişkileri etkilemiştir. Ülkesini terk eden birçok Suriyeli, AB ülkelerine göç etmeyi hedeflemekteydi. Fakat Almanya gibi birkaç ülke Suriyeli Sığınmacılara ılımlı bir şekilde yaklaşırken, çoğu AB ülkesi Suriyelilerin ülkelerine göçünü

engellemeye çalışmaktadır. AB ülkeleri sınır güvenliklerini arttırma yoluna gitmeyi seçmiştir, buna Macaristan'ın sınırlarına tel çekerek göçe engel olmaya çalışması örnek verilebilir.

Suriye İç Savaşı sonrasında ülkelerini terk etmeye mecbur kalan Suriyeliler, Türkiye'ye de göç etmişlerdir aynı zamanda Türkiye toprakları üzerinden Avrupa Birliği ülkelerine de gitmişlerdir. Böylelikle bu Suriyeli Sığınmacıların göç hareketi Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkileri şekillendiren en mühim etmenlerden biri olmuştur. Bilhassa Ege Denizi'nin üzerinden hayatlarını riske atarak, daha rahat bir yaşama sahip olmak için Avrupa'daki ülkelere gitmeye çalışan Suriyeli Sığınmacılar, toplumsal ve finansal yönden problemlerle karşı karşıya olan Avrupa Birliği ülkeleri için çok önemli bir gündem konusu olmuştur. Dolayısıyla bahsi geçen durum ve Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki göç konulu diyaloglar oldukça önem ihtiva etmektedir. Ayrıca Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki geri kabul anlaşması, vize serbestliği konuları, Türkiye ile AB mutabakatı gibi meseleler Türkiye ile AB arasında mevcut olan ilişkilerine yeni bir yön kazandırarak, Avrupa Birliği ülkelerine göç etmek isteyen Suriyeli Sığınmacıların geleceğini belirleyen faktörler olmuştur. Ek olarak Avrupa Birliği'nin Türkiye ile imzalamış olduğu geri kabul anlaşması, illegal yollarla yapılan göçlerle mücadele hususunun AB'nin sınır güvenliği politikaları tarafından şekillendirilmesi olarak açıklanabilir. Ayrıca Avrupa Birliği, 2018 yılında Türkiye'ye ikinci kez üç milyar avroluk yardımda daha bulunabileceğine de vurgu yapmıştır (Bozkaya, Kıncal 2018: 111-116).

3.3.3. Toplumsal Etkiler

Arap Baharı etkili olduğu ülkelerde bir sürü problemin ve trajedinin yaşanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu problemlerin en büyüğü göçmenler ve Suriye'den yapılan göçlerdir. Suriyeli göçü Türkiye'yi iktisadi, siyasi, kültürel ile sosyal alanda etkilemiştir ve en fazla etkilenen alan toplumsal yapıdır. Suriyeli Sığınmacıların Türk toplumundan daha farklı yapıda bulunması bazı endişelerin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca Türkiye'ye göç eden Suriyeli Sığınmacılar geleneksellikten uzak bir niteliktedir. Suriyeli Sığınmacıların Türk halkına uygun olarak bütünleşmemesi, şiddet, ahlaki yozlaşma, dejenere olma ve terör örgütleriyle alakalı yapılanmaların artışı gibi önemli endişeler mevcuttur. Bu kaygılar ve sorunlar neticesinde Türk vatandaşları ile Suriyeli Sığınmacılar arasında birtakım çatışmaların çıkması halinde Türk toplumu ile Suriyeli Sığınmacılar arasındaki oldukça geçmişe dayanan bağ kopacaktır. Diğer bir önemli boyut ise Suriyeli Sığınmacıların arasında politik, etnik, mezhep ile kültürel problemler ve farklılıklar da mevcuttur. Türkiye'de toplumsal çatışmaların yaşanmasının engellenmesi için hem Suriyeli Sığınmacıların arasında hem de Türk toplumu ile Suriyeli Sığınmacılar arasında uygun, sağlam ve stabil bir bütünleşmenin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca sınırdaki şehirlerde yerli halkla Suriyeli Sığınmacılar arasında etnik köken ve mezhep benzerliği sığınmacıların topluma entegrasyonunu güçlendiren bir unsurdur. Suriyeli Sığınmacılarla yapılan

evlilikler ve sosyal yönden sığınmacıların yarattığı imkanlar, Türk halkıyla Suriyeli Sığınmacıların kaynaşmasını sağlamıştır ve bu durum çok kültürlülüğü yaratmaktadır. İki yıl gibi kısa bir zamanda Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli Sığınmacıların sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Çünkü Arap Baharı 2011 senesinde Suriye'ye yayılmıştır ve Suriye yönetimi ile rejim karşıtları şiddet barındıran uygulamalarda bulunmuştur. Özetle; Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacıların toplumsal boyuttaki etkilerinde riskler ile tehditler imkanlardan fazladır. Riskler ile tehditler sosyal tehditler, bireysel boyuttaki tehditler, şehirlere dair tehditler ile sığınmacılara yönelen tehditler şeklinde ayrılmaktadır. Suriyelilerin Türkiye ile Türk halkına ekonomik, sağlık, sosyal, kültürel gibi birçok yönden etkileri mevcuttur (Sayın, Usanmaz, Aslangiri 2016: 8-9).

Türkiye'ye yerleşen Suriyeli Sığınmacılarla ilgili asıl mesele sığınmacıların topluma entegre olabilmesidir. Suriyeliler ve Türk halkı arasındaki dilde, kültürde ve hayat tarzında birtakım farklılıklar mevcuttur, bu durum problemlerin ve tepkilerin çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca çok eşlilik durumunun doğması ile bunun sonucunda boşanmalar, kadınların ve çocukların istismar edilmesi, bazı illerde etnik ya da mezhep konularında kutuplaşmalar, çarpık kentleşme gibi olaylar sığınmacıların toplumsal etkileri arasındadır. Özellikle Türkiye'de sınırdaki şehirlerde sığınmacılara karşı yerli halkın tepkisi oluşmuştur. Bunun nedenlerinden biri Türk erkekleriyle genç Suriyeli Sığınmacıların evliliğidir. Bu evlilikler nedeniyle boşanmalar artmıştır. Ayrıca bu evlilikler çocuk yaşta olan Suriyelilerin istismarına da sebep olabilmektedir. Büyük kentlere, il merkezlerine yerleşen Suriyeli Sığınmacılar çarpık yapılaşmaya ve gecekondulaşmaya da neden olmaktadır. Ve halihazırda şehirlerde mevcut bir sorun halindeki çarpık kentleşme problemi Suriyeli Sığınmacılarla daha da artmıştır. Diğer yandan Suriyeli Sığınmacıların içinde bulunduğu şartlar yasadışı işlere karışmalarına sebep olabilmektedir. Suriyelilerin neden olduğu toplumsal sorunlardan biri de çocuk işçilerdir. Suriyeli çocuklardan çok azı öğrenim görmektedir. Çoğu çocuk sığınmacı maddi yetersizlikler nedeniyle para kazanmak için çalıştırılmaktadır. Çocuk sığınmacılar ucuz işgücü şeklinde iş hayatında yer almaktadır. Ayrıca Suriyeli Sığınmacılar yaşadıkları illerde demografik yapıyı etkilemekte ve değiştirmektedir. (Orhan, Gündoğar 2015: 16-17). Sayıları dört milyona yaklaşan Türkiye'de yaşayan Suriyelilerle ilgili toplumsal açıdan en önemli mevzu Suriyelilerin Türk halkına entegrasyonunun sağlanmasıdır. Kişilerin ve toplulukların yaşadıkları kültüre uyum sağlamaları, o toplumla bütünleşmeleri anlamına gelen "entegrasyon" kavramı göç eden kişilerle göç edilen ülkedeki toplumun sorunsuz olarak yaşam sürmeleri açısından mühimdir.

Suriye'den Türkiye'ye göç eden sığınmacılar, kayıtlı olsun veyahut olmasın tüm şehirlerde diledikleri hastanede tedavi görme fırsatına sahiptirler. Ayrıca Türkiye'de bulunan Suriyeli Sığınmacıların yarısından fazlası psikolojik desteğe ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla kamplarda ve hastanelerde görev yapan psikologlar yetersiz kaldıkları için psikologların sayılarının artması gerekmektedir. İlaveten operasyon ya da ilaç tedariki gibi sağlık hizmetlerinin temin edilmesi en ileri

gelen problemlerden biridir. Bilhassa sığınmacı hamile kadınlara, bebeklere ve çocuklara yönelik tıbbi bakımlara ve sağlık takiplerine dikkat etmek gerekmektedir. Ayrıca hem kamplarda yaşayan hem de kampların dışında kalan sığınmacılar için eğitim hususunda da birtakım sorunlar mevcuttur. Mülteci kamplarında yardım kuruluşları kalem, defter ile kitap gibi ihtiyaçları karşılamaktadır. Ama sığınmacıların iyi bir eğitim almaları için mülteci kimliklerine sahip olmaları gerekmektedir. Fakat çoğu sığınmacı bu mülteci kimliklerine sahip değildir, bunun sonucunda sığınmacı çocuklar okula kaydedilememekte ve gerekli öğrenimi alamamaktadır. Sığınmacı çocuklar okullara misafir sıfatıyla kaydedilse de bunun dışında da problemler söz konusu olmaktadır. Oldukça yüksek sayıdaki sığınmacı çocuklar için okullar hazır değildir ve dil faktörü sorun yaratmaktadır. Bundan ötürü sığınmacı çocuklara yönelik Türkçe eğitimi verilerek, Türkçeyi öğrenmeleri için zaman tanınmalıdır (Yüksel, Bulut, Mor 2014: 9). Görüldüğü gibi Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye göç etmesi neticesinde özellikle sağlık ve eğitim konuları gibi toplumsal alanda etkiler de doğmaktadır.

Suriye'den Türkiye'ye gelen birçok sığınmacının acil tıbbi bakım almaya ihtiyacı olduğundan, sığınmacıların yerleştikleri alanlarda bulunan sağlık hizmetleri de etkilenmiştir. Türkiye, ülkeye sığınan Suriyelilerin tedavisi için sığınmacılara hastanelerde geniş sağlık imkanları tanımıştır. Böylelikle tedavi olması gereken sığınmacılar nedeniyle hastanelerde yoğunluk yaşanmıştır. Bunun neticesinde sağlık hizmeti almaları geciktiği için yerli halkta huzursuzluk meydana gelmiştir. Öte yandan mülteci kamplarında sağlık açısından denetim sağlansa da kampların dışında yaşayan sığınmacılar sağlık konusunda denetlenememektedir. Üstelik Suriye'de ya da Suriye ile Türkiye'nin sınırına yakın alanlardaki kamplarda yaşanan su sıkıntısı gibi sebeplerle ortaya çıkan birtakım bulaşıcı hastalıkların ülkeye gelme ve yayılma olasılığı da mevcuttur. Ayrıca Suriye'den gelen hastaların ve yaralıların hastanelerdeki görüntüler sonucunda yerel halk psikolojik yönden etkilenmekte, tedirginlik yaşamaktadır. Ek olarak sağlık alanındaki esas sorun, hizmetlerdeki aksamalar değil, bu durumun sorumlusu olarak sığınmacıların görülmesidir. Yetkililerin beyanına göre Türkiye'deki sağlık altyapısı Suriyelilerin oluşturduğu yoğunlukla baş edebilecek güçtedir. Yine de Suriyeli Sığınmacıların yoğun olduğu yerlerde sağlık kuruluşları ile personellerin arttırılmasıyla problemlerin önlenmesi sağlanabilir (Sönmez, 2014: 16-17).

Eğitim konusunda ise Türkiye özellikle mülteci kamplarında kalan Suriyeli çocuklara yönelik öğrenim imkanlarını sağlamaktadır. Mülteci kamplarında kurulmuş olan okullarda sığınmacı çocuklara eğitim verilmektedir. Ayrıca kampların dışında yaşayan okul çağındaki sığınmacı çocuklar, okullara misafir statüsüyle kayıt yaptırabilmektedir. İlaveten sığınmacılara yönelik özel eğitim hizmeti veren kurumlar da mevcuttur. Ve yükseköğretim seviyesindeki sığınmacı öğrenciler de üniversitelerde öğrenim görebilmektedir. Ayrıca Suriyeli Sığınmacı çocukların neden olduğu öğrenci sayısındaki artışın, eğitim sistemine dair bir aksaklığa sebep olmadığı görülmektedir. Fakat kampların dışında

yaşayan sığınmacılar maalesef yeterli eğitim imkanına ulaşamamaktadır. Dolayısıyla bahsi geçen konuda devletin kontrolüyle bir çözüm bulunması gerekmektedir. En başta Suriye'deki kriz neticesinde Türkiye'ye göç eden Suriyeli Sığınmacıların ülkede kısa bir süreliğine misafir olacağı düşünülmekteydi. Lakin sığınmacı krizinin üstünden yıllar geçmiş ve Suriyeli Sığınmacıların ülkedeki misafirlikleri uzamıştır. Böylelikle Suriyeli Sığınmacılar ile Türk halkı arasında konuşulan dil farkı yüzünden iletişim alanında ve uyumda sorunlar meydana gelmektedir. Bununla beraber bilhassa genç Suriyeli Sığınmacıların Türkçe dilini öğrenmeleri oldukça önemli bir husustur. Yıllardır sığınmacı statüsünde bulunan ve okul çağında olan Suriyeli çocuklar ile gençlerin çoğu öğrenim hayatını sürdürememektedir. Ve bu durumun ilerleyen zamanlarda bazı problemlerin yaşanmasına sebep olabileceğinden kaygı duyulmaktadır. Öğrenim hayatına devam edemeyen veyahut mevcut durumların değişmemesi sonucunda eğitim hayatlarını sürdüremeyecek Suriyeli Sığınmacıların varlığının, Türkiye'yi hem toplumsal huzur ile güvenlik konularında hem de sosyokültürel açıdan tehdit oluşturabilme ihtimali söz konusudur (Sönmez, 2014: 18-19).

Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin toplumsal etkileri analiz edilirken, yerel halk ile Suriyeli Sığınmacıların kültürleri gibi birçok yapısal özelliklerinde mevcut olan birtakım farklılıkların toplumsal kabul ile uyumlaşma sürecinde problem yarattığı sonucuna varılmaktadır. Diğer taraftan söz konusu farklılıklara kolayca uyum sağlayabilecek gençlerin ve çocukların varlığı ve günlük hayata entegre olabilme potansiyelleri de toplumsal uyumlaşma sürecinin güçlü yanlarını oluşturmaktadır. Öte yandan sınıra yakın şehirlerde yaşayan yerel halkın Suriyelilerle aynı etnik kökene veyahut mezhebe sahip olmaları da sığınmacıların toplumsal entegrasyon sürecinin güçlü yanlarıdır. Üstelik Suriyeli Sığınmacıların toplumsal yönde sağladıkları imkanlar ve sığınmacılarla yapılan evlilikler de toplumsal uyumlaşmanın araçlarından biridir ayrıca göç akını sonrasında çok kültürlülük yaratan etmenlerdir. Fakat Türkiye'ye göç etmiş Suriyeli Sığınmacıların toplumsal etkileri değerlendirildiğinde, tehditler ile risklerin imkanlardan daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bahsi geçen riskler ile tehditler toplumsal, bireysel ve şehre yönelik tehdit algıları olarak kategorize edilmektedir. Söz konusu toplumsal ile bireysel açıdan mevcut olan tehdit algıları yerel halkın tepkisini çekerken, sığınmacıların toplumsal kabulünü zorlaştırmaktadır. Sığınmacılar konusunda şehirlere yönelen tehdit algıları da mevcuttur. Örnek olarak; Suriyeli Sığınmacıların daha düşük kira ücretleri için kent merkezlerine uzak mahallerde yaşamayı seçmesi özellikle çarpık yapılaşmanın ve gecekondulaşmanın artmasına sebep olmaktadır. Ayrıca Suriyeli Sığınmacıların şehir merkezlerine uzak yerleşim alanlarında ve kendileri gibi Suriyelilerle beraber yaşamaları da toplumsal uyumlaşma sürecini güçleştirmektedir. Bunların dışında Suriyeli Sığınmacılara yönelik tehditler ile riskler de vardır. Suriyeli kadınların evliliği kurtuluş gibi görmeleri, bu evliliklerden doğan ve nüfusa kaydedilmeyen vatansız çocukların varlığı, kadınların ve çocukların istismar edilmeleri, Suriyeli çocukların eğitim almaları gerekirken aileleri tarafından

çalışmalarının uygun görülmesi ile çocuk işçiliği gibi konular bilhassa Suriyeli kadınlar ile çocuklara dair tehditler, riskler meydana getirmektedir (Tunç, 2015: 45-46).

3.3.4. Sosyokültürel Etkiler

Göç hareketleri yalnızca şehirleri etkileyen yer değişiklikleri anlamına gelmez. Göç hareketleri sosyal yapıda, etnik konularda, kültür ve inançlar üzerinde değişim, etkileşim yaratan bir olgudur. Göçler sosyolojik açıdan önemli etkiler doğuran bir değişken niteliğindedir. Göç sonucunda kişiler çevrelerinde sosyokültürel değişimlere sebep olur ve göç eden kişiler de bu değişimden etkilenir. Göç hareketleriyle birlikte göçmenler kendi kültürlerini, kültürel ve sosyal davranışlarını da taşımaktadır. Göç eden insanlarla yerel halk arasında genelde entegrasyon problemi ortaya çıkmaktadır. Yerel halk ile göçmenler bazı şehirlerde barış içinde, farklı kültürler arasında uyum içinde yaşarken bazı şehirlerde ise dışlanmalar ve ötekileştirmeler mevcuttur. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki hemen her şehrinde yaşadığı görülmektedir. Suriyeli Sığınmacılar iş bulmanın zorlaşmasına, devletin yaptığı yardımların sığınmacılara gitmesine ve eğitimde, sağlık hizmetlerinde olan yükün artmasına neden olmaktadır. Ayrıca Türk toplumu ile Suriyeli Sığınmacılar arasında mevcut farklılıklar toplumsal alanda sorunları arttırmaktadır. İki halk da Müslüman olmasına rağmen Suriyeli Sığınmacılar ve Türk toplumu arasında olan davranışlardaki, değerlerdeki, dünyaya bakış açılarındaki farklılıklar toplumsal ile kültür alanlarında problemlerin çıkmasına neden olmaktadır (Karasu 2018: 36-37).

Suriye'de yaşanan karışıklıklar sonucunda kısa bir zamanda çok yüksek sayıda Suriyeli Sığınmacının toplu göç akını ile göç edenlerin kontrolsüz şekilde şehirlere yayılması birtakım toplumsal gerginliklerin ve şehirlerde bir entegrasyon problemlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Suriye'deki vatandaşların ağır insan hakları ihlallerine maruz kalması neticesinde insani yardım ihtiyaçları da artmıştır. Suriye'de yaşanan bu insani kriz sonucunda oluşan göç akınları nedeniyle on ilde yirmiden fazla barınma merkezleri kurularak, bu merkezlerde iki yüz binden fazla Suriyeli yaşamıştır. Geri kalan üç milyondan fazla kişi barınma merkezlerinin dışında ve Türkiye'nin muhtelif illerinde yaşamaktadır. Fakat Suriye'de barışçıl ve güvenli bir ortamın sağlanmaması nedeniyle geçici koruma statüsü verilen Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki kalış süreleri artmıştır ve bundan ötürü sosyal entegrasyonun sağlanması elzem hale gelmiştir. Ayrıca Suriyeli Sığınmacıların barınma merkezleri dışında da yaşamaları için destek sağlanmıştır. Öte yandan üç buçuk milyondan fazla Suriyeli Sığınmacı geçici barınma merkezlerinin dışında yaşamlarına devam etmektedir. Suriyeliler bazı illerde çoğunluk haline gelmişlerdir. Kimi şehirlerde Suriyelilerin yerel halka oranı düşükken kimi şehirlerde bu oran yüzde doksandan fazladır. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin çok büyük bir bölümü Suriye ile Türkiye sınırına yakın alanlardan gelmektedir. Bununla birlikte bahsedilen alanlar çok yoğun çatışmaların yaşandığı bölgelerdir. Ek olarak barınma merkezlerinde çocuklar için eğitim imkanları

sağlanmaktadır ve sağlık hizmetleri de verilmektedir. İlaveten bu merkezlerde ibadethaneler ile marketlerde bulunmaktadır. Merkezlerde yetişkin Suriyeliler için eğitim fırsatları bulunduğu gibi meslek sahibi olabilmeleri için de yardımda bulunulmaktadır. Türkiye gerek göç eden Suriyelilere ülkede gerekse Suriye sınırlarının içindeki kişiler için Suriye'de barınma merkezlerine yönelik insani yardım sağlama konusunda en cömert olan ülkedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Ve zamanla Suriyeli Sığınmacılar Türkiye'deki her şehirde bulunur hale gelmiştir (Karasu, 2018: 37). Diğer taraftan yapılan bir araştırmanın neticesinde Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'de yaşamalarının büyük problemlerine neden olacağını düşünen kişilerin oranı yüzde yetmiş altıdır. Ve Türk halkının yalnızca beşte biri, Suriyeli Sığınmacıların uzun sürede topluma entegre olabileceklerini düşünmektedirler. Suriyeli Sığınmacıların sahip oldukları sosyokültürel değerleri ile ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurularak, kapsamlı bir entegrasyon planını gereksinim duyulduğu gerçeği söz konusudur. Sosyokültürel ile sosyoekonomik yönden uyumun mühim bir yanı olan Türkçe'nin öğretilmesine ve yaygınlaştırılmasına dair çalışmalar yapılmalı, programlar düzenlenmelidir. Bilhassa sığınmacılar arasındaki genç nüfusun eğitilmesi ve entegrasyonu dikkatle ele alınması gereken konulardır (Demir, 2015: 7). Ayrıca Hatay'da Suriyeliler ile yerli halk arasında mezhep, ideoloji kaynaklı sorunlar ve ekonomik problemler artmaktadır. Buna benzer problemler Hatay'da toplumsal topluluklar arasında gerginliklerin ve güvensizlikleri meydana gelmesine sebep olmaktadır (Reçber, Ayhan 2013: 326-327).

Şehirler kısa zamanda kaldırabileceklerinden fazla bir nüfus yoğunluğuna maruz kaldıklarında muhtelif problemler meydana gelmektedir. Hatay Kırıkhan bölgesi de kapasitesinin üzerinde bir nüfus yüküne maruz kalan yerlerden biridir. Kırıkhan'a gelen Sığınmacılarla beraber birçok problem ortaya çıkmıştır. Bu problemler arasında kentin aşırı derecede kalabalık hale gelmesi, gecekondulaşmanın artışı, trafik sorunlarının artışı, görüntü, gürültü ile hava kirliliğinin artışı sayılmaktadır. Bu ve buna benzer sorunlar, Kırıkhan sakinlerinin sığınmacılara dair şikayetlerinin artmasına neden olmaktadır (Atasoy, Demir 2015: 469). Bunun gibi şikayetler çoğu şehirde geçerlidir ve genel olarak yerel halkın Suriyelilerin artışından duyduğu endişe söz konusudur.

Şanlıurfa Akçakale sakinleri esas alınarak yapılan bir araştırmada ise yerel halkın Suriyeli Sığınmacılara dair oldukça olumsuz bir bakış açısına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Yerel halk sığınmacılara yönelik olumsuz düşüncelerini dile getirmekten çekince duymamaktadır. İlçedeki Suriyeli Sığınmacılar, Akçakale halkının kendilerine karşı neredeyse düşman gözüyle baktıklarını fakat Türk devletinden ve hükümetten memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ve halkın Suriyeli Sığınmacılara yönelen bu negatif bakışları, kimi zaman kavgalarla ve karşılıklı saldırmalarla sonuçlanmıştır (Boyraz, 2015: 51-52). Ayrıca Suriyeli Sığınmacıların yoğun olduğu illerden biri olan Şanlıurfa'da yapılan diğer bir araştırma sığınmacıların dil problemi yüzünden yerel halkla iletişim kurmaktan çekindikleri ortaya çıkmıştır. Öte yandan sosyal ve kültürel davranışlardaki farklılıkların da uyum sürecine etkisinin olduğu

görülmüştür. Ve Suriyeli Sığınmacıların gitgide daha kapalı bir toplum oldukları da gözlemlenmiştir. Zira birçok Suriyeli Sığınmacı yalnızca aileleriyle veya diğer Suriyelilerle zaman geçirmektedir. Diğer taraftan yapılan araştırma sonucu Şanlıurfa halkı, Suriyeli Sığınmacılarla aralarındaki sosyal ile kültürel farklılıkların, ahlak yapısının bozulmasına neden olduğunu düşünmektedir. Muhafazakâr bir şehir özelliğine sahip olan Şanlıurfa halkı, Suriyeli Sığınmacıların birtakım davranışlarından rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir (Karasu, 2016: 1006-1010). Her toplumsal olayın, değişimin ve gelişmenin sosyokültürel alanda etkileri doğmaktadır. Bununla beraber toplumsal olaylar gerek olumlu gerekse olumsuz açıdan sosyokültürel etkiler meydana getirmektedir. Sosyokültürel etki ile bir toplumu veyahut bir toplumsal grubu ile kendine has olan bir kültürü ilgilendiren etkiler ifade edilmektedir. Bir toplulukta mevcut olan kültürel ile sosyal yaklaşımların, geleneklerin, inançların tümü sosyokültürel çevreyi oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle sosyokültürel yapının muhteviyatında birçok farklı etmen bulunmaktadır. Bu unsurların arasında dil, ırk, din veya yaşam tarzı gibi etmenler oldukça önemlidir. Dolayısıyla Suriye'den Türkiye'ye göç eden ve Türk toplumundan etnik ile kültürel özellikler, düşünce ve hayat tarzı gibi konularla daha farklı yapıda olan Suriyeli Sığınmacıların, sosyokültürel yönde de etkilerinin olduğu sonucuna varılabilir. Suriyeli Sığınmacıların Türk halkından daha farklı bir toplum olmalarının sorun yaratmasının yanı sıra Türk kültürüne entegre olmaları konusunda da birtakım problemler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Suriyeli Sığınmacılar konusunda sosyokültürel yönden etkilerin analizi yapıldığında sığınmacıların etnik kökenlerine göre düşüncelerinin de şekillendiği ve farklılık gösterdiği görülmektedir. Öte yandan kendi hayat tarzlarını değiştirmeden yaşamaya devam eden Suriyeli Sığınmacılar olduğu gibi kültürel açıdan değişime uğrayan da birçok Suriyeli Sığınmacı vardır. Sonuç olarak, sosyokültürel açıdan ortaya çıkan etkiler ve Suriyeli Sığınmacılar ile Türk toplumu arasındaki sosyokültürel etkileşimler çift taraflıdır.

3.3.5. Güvenlik Etkileri

Suriyelilerin güvenlik ile alakalı etkilerinin birçok boyutu bulunmaktadır. İlk olarak sınır güvenliği önemli bir konudur. Toplu olarak ve oldukça büyük rakamlar şeklinde Türkiye'ye göç eden Suriyeliler, sınır güvenliği hakkında sorun oluşturmaktadır. Sayıları milyonları aşan bütün sığınmacılar yasal kanallarla Türkiye'ye göç etmemiştir. Oldukça fazla Suriyeli Sığınmacı sınırlardan veya kontrol noktalarının haricinden yasadışı olan yollarla Türkiye'ye gelmiştir. Bunlarla birlikte sığınmacıların yasadışı yolla geldikleri alanlarda sınır kaçakçılığı problemi artış göstermiştir. Ve bunu önlemek ile mücadelede sorunlar çıkmıştır (Durgun, Aydın 2017: 425). Suriyeli Sığınmacıların meydana getirme ihtimali bulunan en büyük güvenlik tehlikesi, yerli halkla arasındaki tepkilerin provokasyona ve şiddetin var olduğu toplu tepkilerin ortaya çıkmasıdır. Buna küçük çaplı örnekler ise hemen hemen her sınır şehirlerinde yaşanmıştır. Ve en riskli olay Suriyeli Sığınmacıların kendi aralarında örgütlenip, kendilerinin adaleti ve güvenlikleri tesis etmeye çalışmalarıdır. Suriyeli Sığınmacılar kendilerini

müdafaa etme amacıyla aralarında örgütlenerek, birlikte hareket etmeye başlamışlardır. Bunun neticesinde iki toplum arasında entegrasyon zorlaşmaktır. Türk halkının en büyük endişeleri terör olaylarının artmasıdır. Suriyeli Sığınmacıların arasında olay çıkartacak, Türk halkını cezalandırmayı amaçlayacak insanların var olması korku yaratmaktadır. Suriyeli Sığınmacılar arasında Esad rejimine bağlı olan kişilerin, terör örgütleri ile bağı bulunan kişilerin varlığının kaygısı yaygındır. Bu mesele bilhassa sınırda bulunan şehirlerde hakimdir. Suriyeli Sığınmacıların dahil olduğu adli olaylar ile terör eylemleri bütün Suriyeli Sığınmacılara olan düşünceyi etkilemektedir. Kentlerde bulunan Suriyeliler yaşamak için birlikte kalmayı ve kenar mahalleleri tercih etmektedir. Bu da sığınmacıların uyumlaşmasını güçleştirmektedir ve güvenlik problemlerini doğurmaktadır. Sığınmacıların zor şartlarda yaşamaları, suç ile şiddet olaylarının artışına neden olabilmektedir. Ayrıca öğrenim görmemiş, gelir düzeyi az olan sığınmacıların dışlanmalarını hissetmelerinin ileride birçok suça karışmalarına sebep olabileceği düşünülmektedir (Orhan, Gündoğar 2015: 19-20). Türk halkı ve Türkiye ile Suriyeli Sığınmacılar arasında ortaya çıkan problemler ve farklı yöndeki etkilerin çözüme ulaştırılması için sığınmacı yönetimine gerek duyulmaktadır (Aydın, Özcan 2016: 267).

Suriyeli Sığınmacılarla alakalı problem yaratan konulardan biri de güvenlik ile asayişle ilgili meselelerdir. Bu konulardaki kaygıların farklı boyutları mevcuttur. Suriyeli Sığınmacıların göç akınıyla beraber sınır ötesinde olan şiddetin Türkiye'ye ithal edilmiş olması ve sığınmacıların gelmesiyle nüfusun artışı ile yabancı bir topluluk olan Suriyeli Sığınmacılardan huzursuzluk duyulması gibi endişeler mevcuttur. Suriye'de uzun süre devam eden iç savaş, Türkiye dahil olmak üzere Suriye'nin tüm komşu ülkeleri açısından tehlike arz etmektedir. 2013 yılında Cilvegözü Sınır Kapısı'nda yaşanan patlamalar ile yine 2013 senesinde Reyhanlı'da birçok kişinin hayatını kaybettiği patlama Türk halkı ile Suriyeli Sığınmacıları etkilemiştir. Bahsi geçen olaylar neticesinde yerel halkın sığınmacılara dair olumsuz eleştirileri ile tepkileri ortaya çıkmıştır. Fakat bu patlamaların yaşandığı olaylar sonucunda yerli halkın tepkileri, yalnızca saldırıları gerçekleştiren teröristlere değil aynı zamanda sivil Suriyeli Sığınmacılara da yönelmiştir. Ayrıca savaş gibi trajik bir olayı tecrübe etmiş ardından da patlamalar gibi şoklara maruz kalan birçok Suriyeli Sığınmacı ülkelerindeki çatışmalar henüz son bulmasa da Suriye'ye geri dönmüştür. Patlamaların yaşandığı Reyhanlı gibi saldırıların gerçekleştiği bölgelerde ikamet eden Suriyeli Sığınmacılar yerli halkla aralarında herhangi bir gerilim yaşanmasından büyük bir korku duymuştur. İlaveten Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye göç etmesiyle beraber Türkiye'deki suç oranlarında önemli bir artışın yaşanmadığı da görülmüştür. Meydana gelen birkaç olayın ise medya tarafından büyütülmesi ile genelleştirilip aktarılması Suriyeli Sığınmacılara dair Türk halkının algısını şekillendirmektedir. Öte taraftan yıllardır Türkiye'de hayatlarına devam eden Suriyeli Sığınmacıların yaşadıkları dengesiz durum ve bilhassa ekonomik şartlar sebebiyle Türkiye'de yaşayan en zayıf toplumsal kesimdir. Dolayısıyla hırsızlık, şiddet, kaçakçılık gibi olaylarda meydana gelen artışların

sorumlusu olarak bu suçlar kolayca Suriyeli Sığınmacılara yüklenmektedir. Ayrıyeten yetkililer kısa zamanda nüfusun artmasına bağlantılı olarak güvenlik ile asayişle alakalı olayların da artmasının tabii olduğunu belirtmektedir. İlaveten bilhassa dini, etnik, mezhepsel veyahut ideolojik farklılıkların daha bariz olduğu kentlerde küçük çaptaki olayların büyüyerek, toplumsal çatışmalar haline gelmesi tehlikesi mevcuttur. Suriye kökenli ve kaynaklı gelişmelerin Türkiye'de bir krize evirilme ihtimali söz konusudur. Diğer yandan sokaklarda görülen, sayıları gittikçe artan ve dilencilik yapan Suriyeliler, halkın Suriyeli Sığınmacılar hakkında en fazla şikâyette bulundukları kişilerdir. Bu kişiler Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş, sınırdaki illerde ve mülteci kamplarında yaşamayı istemeyen, dilencilik yapmak için büyük kentlere gitmiş olan bir grup sığınmacıdır. Fakat bu grupların olumsuz yöndeki eylemlerinin bütün Suriyeli Sığınmacılara yüklenmesi diğer tüm sığınmacılara karşı olan tavrı da etkilemektedir (Sönmez, 2014: 14-15). Dolayısıyla, Suriyeli Sığınmacılar tarafından işlenen birtakım suçlar ile Suriyeli Sığınmacıların müdahil olduğu bazı adli olaylar, kimi zaman toplumsal bir öfkenin ortaya çıkmasına ve bu durumun bütün Suriyeli Sığınmacılara yönelen tepkilere evirilme tehlikesini içermektedir. Bu konu gelecek zamanlarda meydana gelebilecek en büyük asayiş ile güvenlik tehlikesini içeren meselelerin başındadır. Ek olarak Suriyeli Sığınmacılar arasında suç oranlarının düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Suç oranlarının düşük seviyede olmasının sebeplerinin arasında ise sığınmacılara hukukun kararlaştırdığı cezaların verilmesinin ve suçlu sığınmacıların Türkiye'den sınır dışı edilmesinin payı büyüktür. Ayrıca göç hareketleri ile suç arasındaki bağlantının karmaşık bir süreci içeren ilişki olduğu ve bu ilişki analiz edilirken birçok parametrenin dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir (Kızmaz, 2018: 401-402).

Güvenlik meselesi ve güvenlik konusundaki hizmetler önemlidir zira kişilerin gerek geleceklerini gerekse günlük hayatlarını direkt olarak etkilemektedir. Güvenlik kavramıyla kişilerin korku ya da tehlike içinde olmama halleri, canlarına ve mallarına yönelen herhangi bir riskin olmayışı, kanunların uygulanma halleri ifade edilmektedir. Suriye'den Türkiye topraklarına doğru gerçekleşen büyük, zorunlu ve toplu halde olan göç akını neticesinde Türk halkı, bazı endişeler duymaya başlamıştır. Suriyeli Sığınmacıların sayısının bir hayli çok olması ve sığınmacıların oldukça problemli bir bölgeden kalabalık göç akınıyla birlikte gelmeleri birçok sıkıntıyı da beraberinde getirmiştir. Bu problemlerden biri de güvenlik konusundaki risklerdir. Ortadoğu coğrafyasındaki politik ile ekonomik istikrarsızlıklar Türkiye'nin sınırlarının güvenliğini negatif yönde etkilemektedir. Ayrıca terör örgütlerinin varlığı ile sınır kaçakçıları da Türkiye'nin sınırlarının emniyetini önemli ölçüde tehdit etmektedir. 2011 yılından itibaren Suriye'deki iç savaşta hem Esad'a bağlı olan güçler hem de iç savaşta taraf olan çeşitli gruplar Türkiye adına önemli birer tehdittirler. İç savaş ortamındaki denetimsizlikten dolayı kolayca silah elde eden terör örgütlerinin mensuplarının, Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikası neticesinde sınırların emniyetini korumak zorlaştığı için bundan dolayı ülkeye silah getirmeleri de kolaylaşmıştı. Ek olarak

Türkiye'nin sınırlarının terör örgütlerine mensup kişiler tarafınca giriş ile çıkışlar için kullanıldığı da ifade edilmektedir. Ayrıca Suriye'de güçlenen radikal yapıların, Türkiye'de yaşayan yandaşlarıyla beraber Türkiye'de terör eylemlerinde bulunmaları da muhtemeldir. Türkiye'nin sınırı karşısında Suriyeli güçler ile birtakım terör örgütleri bulunmaktadır. Ve bu terör yapılanmalarının arasında meydana gelen çatışmalarda Türkiye'nin sınır bölgelerinde de saldırılardan etkilenmelerinin olasılığı mevcuttur. Bilhassa Şanlıurfa'daki ilçelerde bahsi geçen saldırılardan dolayı yaşamını yitiren kişiler olmuştur. Türkiye'yi Suriye'deki savaşın içine çekmeye çalışan kişilerin kasten buna benzer kışkırtmalarda bulunmaları da muhtemeldir. Buna benzer hadiselerin bir bölümü kazara gerçekleşebileceği gibi bir bölümü de kasten yapılmış olabilir. Karşı taraftaki güçlerin, Türkiye tarafına saldırı düzenleyerek, kişilerin can ile mal kayıplarına sebep olmak maksadıyla Türkiye'yi bu karışıklığın içine çekmek istediği de bilinmektedir. Diğer yandan sınırların güvenliğini sağlamanın zor olması, terör örgütlerinden kişilerin Türkiye'ye daha kolay bir biçimde girmelerine sebep olabilmektedir. Fakat terör örgütlerine mensup kişilerin ülkeye girmesi ihtimali mevcut diye masum olan Suriyelilere sınırların kapatılması ve Suriyeli halkın ölüme terk edilmesi daha vahim olurdu. Dolayısıyla burada sınırlardaki güvenlik problemleri değerlendirilirken açık kapı politikasının hatalı olduğu görüşünde bulunulmamaktadır. Bilakis uygulanan açık kapı politikasıyla Türkiye'nin insani olaylarda hassasiyet gösteren bir ülke olduğu görülmüştür. Ve açık kapı politikasının uygulanışının esasen gelecekte birçok açıdan pozitif sonuçlar doğuracak bir politika olduğu değerlendirmesi yapılmaktadır. Ayrıca Suriye'de olan krize farklı ülkelerin müdahil olması Türkiye açısından birtakım güvenlik tehditlerini de içermektedir. Zira yabancı devletlerin Türkiye'nin yakınında saldırılar gerçekleşmesi Türkiye'yi de etkilemektedir. Bu duruma Türk jetlerinin, sınır ihlalinde bulunan bir Rus savaş uçağını düşürmesi neticesinde yaşanan tehlikeler örnek verilebilir. Bir diğer güvenlik konusundaki sorun ise mülteci kamplarında yaşayan Suriyelilerden kaynaklanmaktadır. Zira sığınmacılar için kurulan barınma merkezlerinde sığınmacıların ikamet etme süreleri uzadıkça birtakım güvenlik problemlerinin ortaya çıkabileceği tahmin edilmektedir. Bilhassa farklı etnik kökenleri olan kişilerin beraber yaşadığı mülteci kamplarında bu tehlike daha fazladır. Kamp dışında yaşayan ve kayıt altında olan Suriyeli Sığınmacılar ise çoğunluktadır. Bu gruptaki sığınmacılar ise öğrenim hizmetlerine ulaşmakta ve sağlık hizmetlerinden de ücretsiz olarak faydalanmaktadırlar ayrıca çeşitli kuruluşlardan yardım da almaktadırlar. Fakat Suriyeli Sığınmacıların genellikle şehirlerdeki kenar mahallelerde yaşam sürmeleri, onların suça bulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Herhangi bir suça karışan Suriyelilerin cezalandırılmama olasılıkları da yüksektir. Çünkü suç işleyen sığınmacıların ülkelerine kaçmaları muhtemeledir. Suçlu sığınmacıların ceza almamaları durumunda ise yerli halkın toplu tepkisi ortaya çıkabilir. Ayrıca kayıt altına alınmamış Suriyeli Sığınmacıların bir suça karışmalarının ardından ülkelerine kaçma ve hiç ceza almama riskleri oldukça yüksektir (Sezik, Ağır 2015: 106-115).

SONUÇ

Göç kavramı ile kişi ya da kişilerin yaşadıkları yerleşim yerinden ayrılmaları ifade edilir. İnsanların içinde yaşamış oldukları yerleşim alanını değiştirerek, farklı bir yere doğru gerçekleştirdikleri coğrafi yönden olan mekân değişimleri göç olgusuyla tanımlanmaktadır. İnsanlar birtakım sebepler ile koşullar neticesinde bireysel olarak yahut toplu halde kısa veya uzun mesafeler katederek, yaşam alanlarını değiştirmektedirler. Göç kavramıyla adlandırılan bu hareketlerin ve yer değişimlerinin binlerce yıl önceye dayanan bir geçmişi bulunmaktadır. Göç eden, göç eyleminde bulunan kişilere dair genel bir adlandırma ile göçmen denilmektedir. Göç hareketlerinin dünya tarihinde ve tüm insanlığın geçmişinde oldukça eskiye dayanan bir olgu olduğu görülmüştür. İnsanlar; antik çağlardan ve hatta var oldukları ilk zamandan itibaren günümüze kadar olan süreçte durmadan hareket halinde olmuştur ve dünyanın her bir noktasına göç ederek, yer değiştirmişlerdir. Göç olgusuyla tanımlanan süreç ve insanlığın dünya üzerindeki bitmeyen bu yolculuğunun çeşitli nedenleri vardır. İnsanlar yeni yerler keşfettikçe, çevresel koşullar yüzünden ya da işgaller, savaşlar, fetihler nedeniyle yaşadıkları yerlerden göç etmişlerdir. İnsanları göç etmeye iten unsurların arasında doğal afetlerin, çevresel ile iklimle alakalı etmenlerin, hastalıkların, salgınların, ekonomik koşulların yetersizliğinin, dini, kültürel ve politik faktörlerin varlığı sayılabilir. Bu ve benzeri sebepler kişilerin münferit olarak ya da aile halinde veya topluluklar şeklinde göç etmesine neden olmaktadır. Göç hareketlerinin gerçekleşmesine neden olan faktörler arasındaki ortak nokta kişilerin yaşadıkları yerlerde mevcut olan şartlardan duydukları hoşnutsuzluktur. Kişi veya kişiler bulundukları yerleşim yerlerinde yaşamlarını sürdürmek istememektedirler ve bu memnuniyetsizlik sonucunda farklı bir mekâna yeniden yerleşerek, yeni bir alanda ikamet etmeye başlamaktadırlar. Kişilerin göç hareketleri kimi zaman bulundukları mahalle veya şehir içinde olabileceği gibi kimi zaman da göç eylemleri farklı bir şehre, ülkeye hatta bir başka kıtaya doğru gerçekleşmektedir. Bireylerin göç etmeleriyle sonuçlanan kararlarında en büyük etki ekonomik, mali, finansal, maddi koşullara aittir. Kişiler çoğunlukla daha fazla gelire sahip olmak ya da yeni iş imkanlarına kavuşmak gibi ekonomik faktörler neticesinde göç kararına varmaktadırlar. Bu tarz göç hareketleri göçmenlerin iradesiyle, istekleri doğrultusunda ve gönüllü bir biçimde vuku bulmaktadır. Oysa hem geçmişte hem de günümüzde kişileri göç etmek durumunda bırakan zorlayıcı şartların da payı büyüktür. İnsanlar tarih öncesi çağlarda doğal koşullar nedeniyle göç etmekte, yaşam alanlarını değiştirmekteydi. Bahsi geçen bu dönemlerde insanlar gıda ile su gereksinimlerini karşılama gibi hayati ihtiyaçlarla ya da elverişsiz iklim şartlarından veya olumsuz doğa koşullarından kaçınmak adına mecburen göç etmekteydi. Ve göç eylemlerinde insanların yeni yerler ve kıtalar keşfettikten sonra bu alanlara yerleşmelerinin de etkisi büyüktür. Göç, insanlığın yalnızca göçebelik zamanlarında değil her dönemde gerçekleşmiştir. İnsanlık medeniyet geliştikçe, devletler kurdukça savaşlar, keşifler, fetihler, mübadeleler, işgaller yaptıkça gerçekleştirdiği göç hareketlerinde ekseriyetle siyasi ile politik unsurların

etkisiyle hareket etmiştir. Türlü sebeplerle ve gayelerle gerçekleşen göç hareketleri, insanlık tarihinde önemli olayların hem sonucu olarak meydana gelmiştir hem de bu mühim hadiselere neden olan bir etken halindedir. Göç olgusuyla beraber bireyler, toplumlar ile devletler açısından birçok etki açığa çıkmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde açıklandığı üzere göç kavramı incelendiğinde sebepleri, sonuçları ve özellikle etkileri konusunda göçün çok yönlü bir olgu olduğu ortaya çıkmıştır. Çok yönlü bir fenomen olan göç olgusu türlü gerekçelerle gerçekleştiği gibi çeşitli sonuçlar da doğurmaktadır. Bu sonuçlar arasında nüfusta ve işgücünde oluşan rakamsal değişimler, ekonomik ile kültürel alanda oluşan değişikliler sayılabilir. Göç hareketlerinden göç eden kişiler dahil olmak üzere göç veren ülke ile göç alan ülke ve bu ülkelerin toplumları da etkilenmektedir. Göç eylemleri sonucunda hem olumlu hem de olumsuz etkiler ile sonuçlar meydana gelmektedir. Etkileriyle, sonuçlarıyla ve nedenleriyle oldukça önem arz eden bir konu olan göç, daha iyi izah edilebilmesi adına çeşitli kıstaslar gözetilerek, kategorize edilmektedir. Göçe dair olan sınıflandırmalar sayesinde göç hareketlerinin süreçleri daha iyi ifade edilmektedir. Göç eylemi amaçlarına, yol alınan mesafelere, nedenlerine, meydana geldiği yerlere, sürelerine ve yasal olma durumuna göre sınıflandırılmaktadır. Birçok kritere göre bölümlendirilen göç olgusunu açıklamaya dair türlü teoriler ile kuramlar da geliştirilmiştir. Bu kuramlar göçe neden olan faktörler ele alınarak geliştirildiği gibi ekonomik temelli olan ve tarihsel ile yapısalcı yaklaşım esas alınarak geliştirilen gibi çeşitli teoriler de oluşturulmuştur. Her teori göç hareketlerini ve göç sürecini farklı açıdan ele alarak irdelemektedir ve her kuramın haklılık payı bulunan değerlendirmeleri mevcuttur. Fakat göç olgusunu tahlil etmek adına tek bir teori yeterli olmamaktadır. Farklı nedenlerle ve amaçlarla gerçekleşen göç hareketleri ile göç süreçleri çeşitlilik göstermektedir. Bu yüzden göç türlerinde olduğu gibi göç teorilerinde ve göç kuramlarında da çeşitlilik söz konusudur. Göç hareketlerini yorumlarken her göç kuramından ve bu göç teorilerinin çeşitli çıkarımlarından faydalanılmalıdır.

Göç hareketlerine tarihsel açıdan bakıldığında ise sömürgeciliğin etkisiyle bilhassa işçi göçlerinin sıklaştığı görülmektedir. Sömürgecilik dönemlerinde özellikle kölelerin işçi olarak yaptıkları göçler söz konusuydu. Daha sonra Birinci ile İkinci Dünya Savaşlarının neticesinde ve Osmanlı Devleti gibi geniş topraklara yayılmış olan ülkelerin dağılması gibi gelişmelerle yeni göç akınları ortaya çıkmıştır. Ayrıca göç hareketleri zaman geçtikçe ve küreselleşmenin de etkisiyle yaygınlaşmıştır ve daha karmaşık süreçler haline gelmiştir. Küreselleşmeyle ve teknolojide, ulaşım ile iletişimde meydana gelen gelişmelerle göç hareketleri sıklaşmaktadır. Özellikle küreselleşmeyle beraber kişiler yaşadıkları ülkelerden daha iyi koşulları olan ve daha gelişmiş ülkelere doğru göç etme eğilimi göstermişlerdir. Göç olgusunda küreselleşmenin etkisi doğrultusunda yaşam şartlarını iyileştirmek ve hayat kalitesini yükseltmek adına göç edenler olduğu gibi mecburi sebeplerle de göç edenler olmuştur. Kişilerin mecburen gerçekleştirdikleri göçler zorunlu göç kapsamına girmektedir ve bu göçmenler mülteci,

sığınmacı yabancı gibi türlü kavramlarla ifade edilmektedir. Kişilerin zorunlu olarak yaşadıkları yerleri değiştirmek durumunda kalabilirler ve bu duruma yerinden edilenler ile ülke içinde yerinden edilmiş kişiler de dahildir. Çeşitli sebepler neticesinde yaşadıkları ülkelerden ayrılmak zorunda kalan göçmen kişiler gittikleri ülkelerden uluslararası koruma talebinde bulunarak, mülteci, sığınmacı, şartlı mülteci gibi statüler elde etmektedirler. Ayrıca devletler farklı bir ülkeden zorunlu ve kitlesel olarak göç etmiş olan bireylere geçici koruma gibi uygulamalarla birtakım haklar verebilmektedir. Bu hukuki düzenlemelerin ülkelerin yasaları uyarınca türlü şartları mevcuttur. Görüldüğü gibi göç olgusunun hukukla da ilintili bir boyutu bulunmaktadır. Oldukça kapsamlı olan ve birçok boyutu bulunan uluslararası göç olgusu uluslararası ilişkiler, ekonomi, politika, sosyoloji, uluslararası siyaset, uluslararası ekonomi, psikoloji, hukuk, dış politika gibi alanlar açısından etkiler doğurmaktadır ve çeşitli disiplinler tarafından çalışılmaktadır. En geniş açıdan sonuçlar meydana getiren ve birçok ülkeyi etkileyen göç türü ise uluslararası göçlerdir. Uluslararası göç diğer bir deyişle dış göç kişilerin yaşadıkları ülkeden başka bir ülkeye doğru yaptıkları göç hareketlerini tanımlamak için kullanılan kavramlardır. Uluslararası göç eyleminde bulunan diğer bir deyişle yurtdışına göç eden kişiler kimi zaman kendi istekleriyle kimi zaman ise zorunlu olarak göç etmektedirler. Yaşadıkları anavatanlarından ayrılarak, başka bir ülkeye gönüllü olarak giden göçmenler genellikle ekonomik amaçlarla göç eyleminde bulunurlar. Göçmenler daha yüksek bir maaşa, daha iyi bir işe sahip olmak için veya hayat koşullarını iyileştirmek adına farklı bir ülkeye gidebilecekleri gibi eğitim, sağlık, turizm gibi amaçlarla da ülkelerinden ayrılabilmektedirler. Bahsi geçen amaçlarla gerçekleşen uluslararası göç hareketleri bazen geçici bir süreliğine bazen ise kalıcı olarak yapılmaktadır. Uluslararası göçler yasal prosedürlere uygun gerçekleştiği gibi yasadışı yollarla illegal olarak da vuku bulmaktadır. Dış göçlerin yasal yahut yasadışı şekilde gerçekleşmesi düzenli veya düzensiz göç kavramlarıyla açıklanmaktadır. Ayrıca devletler göçmenlerin yasadışı yollarla gerçekleştirdikleri göç eylemlerini engellemek için ve kaçakçılık ile insan tacirliğini önlemek adına mücadele vermektedir. Göçmenleri uluslararası göç eyleminde bulunmaya iten ekonomik, toplumsal ve politik olmak üzere birçok faktör vardır. Politik alandaki yetersizlikler, savaşlar, ülkedeki yönetimde olan değişiklikler gibi siyasi sebepler kişilerin farklı bir ülkeye yerleşmesine neden olabilmektedir. Kişilerin ikamet ettikleri ülkede mevcut olan yüksek enflasyon oranı, işsizlik, düşük maaşlarla çalışmak gibi ekonomik unsurlar da insanların başka bir ülkeye göç etmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca kişilerinde yaşadıkları ülkede ırkçılığa ve dışlanmaya maruz kalması, toplumda suç oranlarının artması, eğitim ile sağlık gibi hizmetlerin kalitesindeki düşüş ile sosyal açıdan refah düzeyinin azalması gibi etmenler de bireylerin yurtdışına göç etmesinde etkilidir. Uluslararası göç hareketlerinden göç alan ülke ve göç veren ülke aynı zamanda transit ülke de etkilenmektedir. Bu etkiler sosyal, ekonomik ile siyasi açıdan gerçekleşmekte olup hem olumlu hem de olumsuz özellikte meydana gelmektedir. Uluslararası göçlerin sonucunda bu eylemden etkilenen ülkeler

ile bireyler üzerindeki çeşitli sonuçlardan dolayı uluslararası göç olgusu birçok disiplin tarafından incelenmektedir. Sebepleri ile meydana getirdiği etkileriyle oldukça kapsamlı olan uluslararası göç kavramı sosyal bilimlerde çeşitli bilim dallarının ilgi alanına girmektedir. Birden fazla disiplinin kesişmesiyle ortaya çıkan ve birçok konuyu hem toplum açısından hem de uluslararası düzeyde inceleyen uluslararası politik ekonomi uluslararası göç konusunda oldukça önem arz etmektedir. Zira göç ve uluslararası göç olguları çok yönlü olduğu gibi birçok alan açısından da çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. Disiplinler arası ile çok disiplinli bir alan olma özelliği taşıyan uluslararası politik ekonomi bilim dalı, çalıştığı birçok konudan biri olan göç ve uluslararası göç olgularına kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır. Uluslararası politik ekonomi siyaset bilimi, antropoloji, ekonomi, uluslararası ilişkiler, sosyoloji ile tarih gibi birçok disiplini ihtiva etmektedir. Uluslararası politik ekonomi; esas olarak 1970'li yıllarda özerk bir alan şeklinde uluslararası ilişkiler disiplinden doğmuştur. Çünkü siyaset ve ekonomi disiplinlerinin birbirine bağlı, oldukça yakın ilişkideki alanlar olduğu kanısına varılmıştır. Ayrıca uluslararası politik ekonomi disiplini özellikle siyaset, iktisat ile uluslararası ilişkiler alanlarının kesişmesinden meydana gelmektedir. Uluslararası politik ekonomi irdelediği çok sayıda konuyu birey, devlet, toplum ile uluslararası seviyede ele almaktadır. Dolayısıyla uluslararası politik ekonomi disiplini bireyleri, ülkeleri, küresel toplumu ve dünyayı ekonomik, siyasi ile sosyal yönden etkileyen birçok konuya dair çok yönlü değerlendirme sunmaktadır. Uluslararası politik ekonomi; ekonomik krizler, göç, kalkınma, uluslararası yardımlar, yatırımlar, hegemonya, güvenlik, uluslararası örgütler, çevre, küreselleşme, gıda, enerji, bölgeselleşme, ticaret, ulus ötesi şirketler, teknoloji, finans olmak üzere çeşitli konulara gerek ulusal gerekse uluslararası açıdan yaklaşarak, bu konuları kapsamlı bir biçimde yorumlamaktadır. Aynı zamanda uluslararası politik ekonomi ilgi alanına giren konuları incelerken inşacı ile feminist, çatışma ve uzlaşma eksenli yaklaşımlardan da faydalanmaktadır. Böylece uluslararası politik ekonomi alanı incelediği tüm konulara birçok teorinin perspektifinden yaklaşarak, konuların detaylı ve kapsamlı olarak ele alınmasını sağlamaktadır. Uluslararası politik ekonomi bilim dalı; savaşlar, ekonomik buhranlar, göç hareketleri, enerji krizleri gibi birçok alanda etki doğuran konuların tek bir disiplinle değil, disiplinler arası iş birliğiyle bütüncül olarak incelenmesini sağladığı için oldukça önemlidir. Böylece ülkeleri münferit olarak etkileyen ya da küresel yönde etki doğuran birçok konu uluslararası politik ekonomi disiplini tarafından tahlil edildiğinde daha doğru ve ayrıntılı çıkarımlarla analiz edilmektedir. Bu sebeplerden ötürü bir sosyal bilimler disiplini olan uluslararası politik ekonomi oldukça önem arz etmektedir. Ve uluslararası politik ekonomi disiplini dünyada gerçekleşen iktisadi, siyasi ile sosyal alanlar meydana gelen gelişmeler ile değişimler sonucu önemini günden güne arttırmaktadır. Uluslararası politik ekonomi disiplini; ilgi alanına giren birçok konuya dair sunduğu çok yönlü analizler nedeniyle sosyal bilimlerde hakkında araştırma yapılan çoğu mevzu çalışılırken tercih edilen bir inceleme sahasıdır. Küreselleşmeyle artan ve hız kazanan göç hareketleri ile meydana gelen

ekonomik, sosyal, siyasi değişimler de uluslararası politik ekonomi alanının kapsamına girmektedir. Müsebbipleri ve neticeleriyle toplumsal ile siyasi alanlarda türlü değişimeler meydana getirdiği için Arap Baharı hareketi de uluslararası politik ekonomi disiplinin ilgi alanına giren bir gelişmedir. Arap Baharı veyahut Arap Krizi kavramlarıyla tanımlanan süreç; 2010 yılında Arap coğrafyasındaki birçok ülkede etkisini gösteren halk ayaklanmalarıdır. Kuzey Afrika ile Ortadoğu bölgesinde zor koşullarda yaşayan çoğu ülkenin halkı reform talepleriyle ülkelerindeki yönetimlere karşı bir isyan hareketi başlatmıştır. Kısa sürede bölgedeki ve Arap dünyasındaki birçok ülkeye yayılan bahsi geçen halkların başkaldırısının birtakım ortak sebepleri bulunmaktaydı. Kuzey Afrika ile Ortadoğu'da bulunan ülkelerdeki halklar ekonomik açıdan zorluk içinde yaşamlarını idame ettirmeye çalışan, işsizlik, yüksek enflasyon ile yoksullukla mücadele eden, uzun yıllardır politik baskıya maruz kalarak yönetilen toplumlardı. Ve bu toplumlar demokrasi, hürriyet ve daha insani şartlarda yaşama talebinde bulundukları kitlesel gösteriler düzenleyerek, bir başkaldırı ile isyan için harekete geçmişlerdir. Önceleri yıllardır ciddi sıkıntılar çeken halklar adına oldukça umut vadeden bir gelişme olarak başlayan ve uyanış olması umulan "Arap Baharı" hareketi ne yazık ki istenilen, talep edilen şekilde sonuçlanmamıştır. İlk olarak Tunus'ta ortaya çıkan ve Tunuslu halkın düzenlediği gösterilerle başlayan olaylar silsilesi kısa zamanda Ortadoğu ile Kuzey Afrika'da çoğu ülkede etkisini göstermiştir. Bahsi geçen bölgedeki halklar, reform talepleriyle kimi ülkelerde büyük çapta kimi ülkelerde ise küçük çapta olmak üzere eylemler düzenlemişlerdir. Fakat bu eylemler barışçıl olarak başlasa da zamanla silahlı mücadelelere dönüşmüştür. Ve bu süreç bahar adıyla tanımlansa da çözülmesi zor bir krizle neticelenmiştir. Arap Krizi hareketinin etkisiyle yapılan hükümetlere karşı düzenlenen protestolarda birçok kişi yaşamını kaybetmiştir. Bu protestoları yapan bazı halklar aynı zamanda ülkelerindeki diktatör rejimlerin devrilmesini ve hükümetlerin de değişmesi sağlamışlardır. Dolayısıyla 2010 senesinde başlayan ve Ortadoğu ile Kuzey Afrika bölgesinde meydana gelen, Arap Baharı veyahut Arap Krizi olarak adlandırılan olaylar bazı ülkelerde olumlu bazı ülkelerde ise olumsuz sonuçlarla vuku bulmuştur. Arap Baharı olayları silahlı çatışmaların, ayaklanmaların, gösterilerin yapılmasıyla ve ülkedeki yönetimler ile diktatör rejimlerin devrilmesiyle sonuçlanmıştır. Arap Baharı hareketinin en sarsıcı sonuçları ise Suriye'de meydana gelmiştir. Suriye'de 2011 senesinde etkisini gösteren Arap Baharı, en başlarda halkın protestolar ve gösteriler düzenlemesiyle gerçekleşse de bu eylemler kısa zaman sonra şiddetli çatışmalara evirilmiştir. Güvenlik güçleri gösteriler yapan halkı silahla bastırmaya çalışmıştır ve bunun sonucunda birçok kişi hayatını kaybetmiştir. Suriye'deki gösterilerin tüm ülkeye yayılmasıyla büyük çapta bir kriz doğmuştur. Gitgide ülkenin her şehrinde etkili olan eylemler bir başkaldırı ile halk isyanı haline gelmiştir. Ülkedeki yönetim ise bu isyanı engellemek adına kontrolsüz güç kullanarak, eylemler düzenleyen Suriyeli halktan çoğu kişilerin yaşamlarını yitirmelerine neden olmuştur. Hayatlarını kaybeden kişilerin sayısı gün geçtikçe artmış ve Suriyeli vatandaşların taleplerini dile getirmek adına

yaptıkları eylemler ülke çapında etkisini gösteren şiddetli, silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Bu silahlı çatışmalar zamanla şiddetini arttırmıştır ve eylemler ise Suriyeli halkın Esad yönetiminin değişmesini talep etmeleriyle devam etmiştir. Önceleri Suriye halkı Esad yönetiminin ekonomik, politik ile toplumsal alanlarda reform yapmasını talep etmekteydi. Fakat halkın protestolarına zor kullanarak engel olmaya çalıştığı ve gösterilerde yaşamlarını yitiren kişilerin artışı gerekçeleriyle Suriye halkı, lider Esad'ın ve hükümetin değişmesini istemişlerdir. Arap Baharı hareketinin etkili olduğu bazı ülkelerde diktatörlerin devrilmesinden feyzalan Suriye halkı, kendi ülkelerindeki baskıcı Esad yönetiminin de değişmesini talep etmekteydi. Oysa Esad yönetimi ülkedeki muhaliflere karşı silahla karşılık verdiği için ve bunun sonucunda muhalif topluluğun da silahlanması neticesinde ülkede toplu bir mücadele, çatışma peyda olmuştur. Hem Esad yönetimi hem de Esad yönetimine karşı olan muhalif grup farklı ülkelerden ekonomik, askerî açıdan destek almaktaydı. Böylece ülkede farklı gruplar ile hükümet arasında şiddetli çatışmalar yaşanmaya başlamış ve bu silahlı mücadeleler ile çatışmalar neticesinde ülkede toplu bir savaş, iç savaş husul bulmuştur. Suriyeli halkın daha iyi yaşam koşullarına ve adil bir yönetime kavuşma umutlarıyla başlattığı eylemler, ülkenin kaosa sürüklenmesiyle noktalanmıştır. Birçok ülkede çeşitli değişimler yaratan Arap Baharı hareketi, Suriye'de çözümsüz bir krizle ve iç savaşla sonuçlanmıştır. Suriye'de meydana gelen kriz ve iç savaş ülkenin harabeye dönmesine, birçok kişinin hapsedilmesine ve yüzbinlerce kişinin yaşamını yitirmesine neden olmuştur. Suriye'deki iç savaş neticesinde yaşadıkları yerde can güvenliği kalmayan milyonlarca Suriyeli vatandaş hem ülke içinde yer değiştirmek hem de ülke sınırları dışına göç etmek mecburiyetinde kalmıştır. Böylelikle içinde bulunduğumuz asırda meydana gelen en mühim olaylardan biri niteliğindeki Arap Baharı, akabinde bir başka önemli hadise olan milyonlarca Suriyelinin göç akını ile sonuçlanmıştır. Suriye'deki kriz ile Suriye'de çıkan iç savaş sonucunda dünyanın gördüğü en büyük göç hareketlerinden biri olan Suriyelilerin göç hareketi meydana gelmiştir. Suriyelilerin göç akını; gerek Suriye sınırları dahilinde yer değiştiren gerekse birçok farklı ülkeye sığınan Suriyeli vatandaşların göç hareketlerini ifade etmektedir. Sonuç olarak, Arap Baharının Suriye'de etkisini göstermesinin ardından günümüzde hala çözülmemiş ve dünyada birçok ülkede müşterek bir sorun niteliğinde olan Suriyeli Sığınmacılar sorunu çıkmıştır. Ülkelerinden ayrılmak durumunda kalan Suriyelilerin çoğu Suriye'ye sınır komşusu olan ülkelere göç etmiştir. En başlarda sayıları binlerde olan Suriye'yi terk eden kişilerin zamanla sayıları katlanarak artmıştır ve nihayetinde ülkelerinden göç eden Suriyelilerin sayısı milyonları aşmıştır. Arap Baharı'nın Suriye'ye yayılmasının ardından ülkede patlak veren kriz yüzünden Suriye'den ayrılanlarla birlikte ilk olarak 2011 yılında Suriyelilerin göçü başlamıştır. Suriye'deki iç savaştan ve çatışmalardan kaçan kişilerin göçü özellikle Suriye'ye yakın, ülkenin komşu ülkelerini etkilemiştir. Suriyeli vatandaşlar Ürdün, Türkiye, Irak ve Lübnan gibi ülkelere doğru göç etmişlerdir. Suriyelilerin göç akınından en fazla etkilenen ülke ise Türkiye olmuştur. Türkiye ilk olarak 2011 senesinde Suriyelileri kabul etmiştir.

Türkiye ülkesinden ayrılan Suriyelilere açık kapı politikası uygulamıştır. Ve Türkiye sınırlarına gelen Suriyelileri denetime tabi tutmaksızın, ayrım yapmaksızın her Suriyeli vatandaşı ülkeye kabul etmiştir. Türkiye, ülkelerinden göç eden Suriyelilere karşı dünyada eşi benzeri görülmemiş bir misafirperverlikle, idealist ve hümanist bir şekilde yaklaşmıştır. Ayrıca Türkiye kitlesel halde ülkeye gelen Suriyelilere geçici koruma statüsü vermiştir. Ve geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yaşamlarını sürdürmeleri adına Türkiye'de birçok ilde barınma merkezleri ile mülteci kampları kurulmuştur. Zamanla kampların ve barınma merkezlerinin dışına, Türkiye'nin neredeyse her iline yerleşen Suriyelilerin sayısı 2022 yılı itibariyle dört milyona yaklaşmıştır. On yıldır Türkiye'de yaşayan Suriyelilere Türkiye'nin harcamış olduğu milyarlarca doların dışında Suriyelilerin ülkeye ekonomik, güvenlik, toplumsal, siyasal ile sosyokültürel yönden birçok etkileri olmuştur. Ve bu etkilerden dolayı ve söz konusu etkilerin uluslararası göç sonucunda ortaya çıkması yüzünden bahsi geçen konu uluslararası politik ekonominin de ilgi alanına girmektedir. Bir uluslararası göç hareketine örnek olan Suriyelilerin göç akını ile bu göç eyleminin yarattığı etkilere uluslararası politik ekonominin çeşitli yorumları olmuştur. Uluslararası politik ekonomi göç ile uluslararası göç hareketlerini değerlendirirken hem olumlu hem de olumsuz durumlara dikkat çekmektedir. Uluslararası politik ekonomi; başka bir ülkeye göç eden işçilerin sömürüldüğüne, düşük ücretlerle ve kaçak olarak çalıştırılmasına da vurgu yapmaktadır. Uluslararası politik ekonomideki kimi teoriler uluslararası göç hareketlerinin serbestçe yapılmasını ve bunun yararlı bir eylem olduğunu belirtirken, kimi kuramlar dış göçün negatif etkilerine odaklanmaktadır. Uluslararası göç hareketlerinin özgürce gerçekleşmesini savunan yaklaşımlar, göç sonucunda göç alan ülkelerin ekonomik yönden fayda elde edeceğini de ifade etmektedir. Uluslararası göç eylemlerinin olumsuz taraflarına dikkat çeken kuramlar ise, göç alan ülkelerin ekonomik açıdan negatif şekilde etkileneceğini belirttiği gibi ülkelerin güvenliklerinin de menfi yönden etkileneceğine işaret etmektedir. Bu teorilere göre başka bir ülkeden göç eden kişiler göç ettikleri ülkelere ekonomik yönden yük olmaktadır ve bu ülkelerin ulusal güvenliğinde tehlike oluşturmaktadır. Ayrıca uluslararası göç konusunu yorumlayan uluslararası politik ekonomi yaklaşımları arasında vatandaşlık kavramına yoğunlaşan ve göç alan toplumda ortaya çıkan çok kültürlülük olgusuna vurgu yapan teoriler de mevcuttur. Aynı zamanda uluslararası göç hareketlerinin sonucunda yalnızca göç alan ülkenin ve bu ülkedeki kişilerin olumsuz açıdan etkilenmediği, ilaveten göç eden bireylerin de iş hayatında sömürüldüğü vurgusu yapılmaktadır. Uluslararası politik ekonomi kuramları; uluslararası göç hareketlerini kontrol eden ve göç konusunda esas yetkilinin devletler olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca uluslararası göç hareketlerine maruz kalan ülkelerin halkında etnik ayrımcılıkların ve toplumsal çatışmaların meydana gelebileceğinin de vurgusu yapılmaktadır. Dolayısıyla bazı uluslararası politik ekonomi teorileri göçmenlere odaklanırken bazı kuramlar ülkelerin menfaatlerinin üzerinde durmaktadır. Uluslararası politik ekonomi yaklaşımları dış göç konusunu analiz ederken, tüm bunlara ek olarak global çaptaki iş birliklerine, göç yönetişimine ve

kurumlara duyulan ihtiyacı da beyan etmektedir. Sonuç olarak, uluslararası göç hareketlerine politik ekonominin perspektifinden bir yaklaşım sunulduğunda ülkelerin, bireylerin ve uluslararası sistemin dahil edildiği bir yorumlama yapıldığı tespit edilmiştir.

Tez çalışmasının odaklandığı üzere ve yapılan yazın taraması sonrasında Türkiye ve Türkler için göç konusunun öneminin çok büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkler tarih süresince daima hareket halinde olan, sürekli dünya üzerinde farklı noktalara doğru göç hareketlerinde bulunan bir topluluktur. Elde edilen bilgiler sonucunda Türklerin yüzyıllar önceden beri, Kavimler Göçü örneğindeki gibi sık sık yer değiştirdiği ve bu hareketlilik sonucunda mühim gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Devletler kuran, işgaller ile fetihler yaparak özellikle Batı taraflarına doğru ilerleyen Türkler için göç konusu oldukça mühimdir. Türkler yalnızca göç etmemiştir aynı zamanda yerleştikleri Anadolu topraklarına göç de almışlardır. Türklerin yaşadıkları bölgelere ve Anadolu'ya yönelen bu göç hareketleri bir hayli eskiye dayanmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşundan önce de Osmanlı İmparatorluğu zamanlarında Türklerin yaşadığı yerlere bir milyondan fazla kişi göç etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından da Türkiye topraklarına milyonlarca kişi göç etmiştir. Türkiye'nin göç almasında coğrafi konumunun tesiri fazladır. Türkiye hem üç kıtaya da yakındır hem de Doğu ile Batı'nın arasında konumlanmaktadır ve hayat standartlarının düşük olduğu ülkelerle, batıdaki gelişmiş ülkelerin ortasında yer almaktadır. Dolayısıyla, doğudan ve güneyden gelen ve ilerlemiş Batılı ülkelere ulaşma maksadını güden kişiler için Türkiye bir köprü vaziyeti görür. Ayrıca Türkiye; gelişme aşamasında, özgür ile demokratik bir ülke olduğu için Ortadoğu'daki, Asya'daki ve Afrika'daki yaşamın zor şartlarda sürdürüldüğü ülkelerden gelen göçmenler için çekici özellikteki bir memlekettir. Türkiye'ye öğrenim görme, tatil gibi niyetlerle gönüllü olarak gelen göçmenler olduğu gibi mecburen ve toplu halde göç edenler de olmuştur. Nüfus mübadelesi veyahut savaş gibi siyasi olaylar ya da toplumsal nedenler neticesinde Türkiye topraklarına milyonlarca kişi göç etmiştir. Türkiye topraklarına yönelen göç akınlarının arasında rakamsal olarak en büyük paya Suriyeli Sığınmacıların sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'ye göç ederek, ülkede ikamet eden altı buçuk milyon kişiden üç milyon yedi yüz binden fazlası Suriyelilerdir. Ve sonuçta farklı bir ülkeden Türkiye'ye doğru gelen göçmenlerin güvenlik, ekonomik, sosyokültürel, siyasal, toplumsal açıdan birçok etkiyi doğurduğu görülmüştür.

İlk olarak 2011 senesinde Türkiye'ye yönelen Suriyelilerin göç akının başlamasının üzerinden on bir yıl geçmiştir ve 2022 yılı itibariyle Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerin sayısı dört milyona yaklaşmıştır. Suriyeli Sığınmacılar konusunda çoğu ülkenin ilgisiz olması neticesinde Türkiye, göç eden Suriyeliler meselesiyle tek başına mücadele etmek durumunda kalmıştır. Suriye'de iç savaşın uzun sürmesi ve ülkede bir türlü istikrarın sağlanamaması sonucunda ülkelerine dönemeyerek, Türkiye'de yerleşik düzene geçen Suriyeliler gitgide önemli bir problem halini almıştır. Türkiye, ülkeye sığınan Suriyelilere geçici koruma statüsü vererek, Suriyelilerin birtakım haklara sahip olmasını sağlamıştır.

Aynı zamanda Türkiye, Suriyelilerin gıda, barınma gibi gereksinimlerini karşılamış ve Suriyelilere mali yardımda da bulunmuştur. Ülkede yaşamaya başlayan milyonlarca Suriyeli vatandaş, Türkiye'nin eğitime ve sağlığa dair yaptığı masrafların da artmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla bu harcamalar Türkiye'nin ekonomik açıdan olumsuz etkilenmesine sebep olmuştur. İlaveten Suriyelilerin daha ucuza ve kaçak çalışmaları Türk çalışanların işlerinden olmalarıyla da sonuçlanmıştır. Ek olarak Suriyeliler nedeniyle kira fiyatlarında, enflasyon oranlarında da artış yaşanmıştır. Türkiye ile Türk halkı, Suriyelilerin göç akınından yalnızca ekonomik yönden değil, güvenlik açısından da etkilenmiştir. Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikası neticesinde denetimsiz olarak ülkeye giriş yapan Suriyeliler arasında toplumun güvenliği açısından tehlike arz eden ve terör örgütleriyle bağlantısı olan kişiler de olmuştur. Üstelik Türk toplumundan daha farklı özelliklere sahip bir yapıdaki Suriyelilerin toplumsal ile kültürel yönden de etkileri ortaya çıkmıştır. Türkiye'ye gelişlerinin üzerinden on bir yıl geçmesine rağmen Suriyeliler, bu süre zarfında Türk toplumuna entegre olabilmiş değillerdir. Ve Türk halkı genel olarak Suriyelilerin varlığından memnun değildir ve Suriyelileri devlete fazladan bir külfet olarak görmektedir. Türkiye'nin ülkeye sığınan Suriyelilere yaptığı milyarlarca dolar masrafa ilave olarak toplumsal, ekonomik, güvenlik ve siyasal alanlarda Suriyelilerin olumsuz etkileri de hesaba katıldığında Türkiye'nin politik ekonomi açısından Suriyelilerin göç akınından negatif yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Suriyeli Sığınmacıların varlığıyla Türkiye, dünyada en fazla mülteciye sahip olan ülkedir ve sığınmacı meselesinde uluslararası alanda destek ile yardım görmemektedir. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye taahhüt ettiği finansal yardımın tamamı tahsil edilememiştir ve Avrupa Birliği ülkeleri Suriyeli Sığınmacıları topraklarına kabul etme konusunda isteksizdir. Bundan ötürü Suriyeliler sorununda yalnız bırakılan Türkiye'de Suriyelileri esas alan çalışmaların yoğunluğu artmalıdır.

Özetle insanlar var olduğundan beri türlü gerekçelerle göç ederek, yaşadıkları yerleri değiştirmişlerdir. Göç ile uluslararası göç olguları geçmişte olduğu kadar günümüzde de oldukça önemli bir konumdadır. Bu nedenden ötürü göç hareketlerinin daha iyi anlaşılması için göç hakkında sınıflandırılmalar ve göçü açıklamaya dair teoriler ile kuramlar geliştirilmiştir. Böylece göç kavramı doğru şekilde analiz edilerek, nedenleri, sonuçları ve etkileriyle birlikte en sağlıklı biçimde değerlendirilmektedir. Bir göç türü olan ve hem birey hem devlet hem de uluslararası boyutta etkiler doğuran dış göç diğer adıyla uluslararası göç hareketleri ise önemini günden güne arttırmaktadır. Birçok bilim dalı ve alanın bakış açısını yansıtan, konulara çok yönlü değerlendirme sunan bir sosyal bilimler disiplini olan uluslararası politik ekonomi, göç fenomenine kapsamlı bir analiz getirmektedir. Göç ve uluslararası göç kavramları politik ekonomi açısından değerlendirildiğinde en sağlıklı bilgileri ortaya koymaktadır. Göç ile uluslararası göç hareketleri daima önemli olmuştur fakat özellikle 2011 yılından itibaren tüm dünyanın gündeminde yer almaya başlamıştır. Çünkü 2011 senesinde Arap coğrafyasında ortaya çıkan Arap Baharı olayları neticesinde birçok ülkeyi etkileyecek göç akınları ve sığınmacı

problemi yaşanmıştır. 2011 yılında Arap Baharı isyanlarının Suriye'ye sıçraması, ülkede iç savaşın çıkmasıyla ve milyonlarca Suriyelinin göç etmesiyle sonuçlanmıştır. Suriyeli Sığınmacıların göç akınından en fazla komşu ülkelerinden biri olan Türkiye etkilenmiştir. Türkiye bulunduğu coğrafi konumu itibariyle yüzyıllardır göç hareketlerinin yaşandığı bir ülkedir. Ve dünyanın gördüğü en büyük göç akınlarından biri olan Suriyeli Sığınmacıların göçü Türkiye'ye yönelmiştir. Bu göç hareketinden Türkiye birçok yönden etkilenmiştir. Çalışma neticesinde göç, uluslararası göç kavramları ve bu olguların uluslararası politik ekonomi yönünden değerlendirmesi, Arap Baharı ve Suriyeli Sığınmacı krizi, Türkiye'deki göç hareketlerinin geçmişi ile Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye etkileri konuları işlenerek, bu meseleler hakkında faydalı bilgiler sunulmuştur. Türkiye için birtakım olumlu etkiler meydana getirse de Suriyeli Sığınmacılar, özellikle ekonomik yönden yük oluşturmakta ve birçok olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Göç olgusu her daim Türkiye için mühim bir konudur ve sayıları dört milyona yaklaşan Suriyeli Sığınmacılar hakkında birçok çalışma yapılmalıdır. Çünkü Suriyeli Sığınmacılar problemi, gelecekte de toplumsal, siyasal ve güvenlikle ilgili konularda sorunların çıkma potansiyelini içermektedir. Bu tür sorunların engellenmesi, Türkiye'nin ve Türk halkının refahı konusunda olası tehlikelerden korunması için elzemdir. Coğrafi ile stratejik konumuyla, zengin kültürüyle, köklü tarihiyle oldukça kıymetli ve eşsiz bir ülke olan Türkiye'nin, Suriyelilerin göç akınından zarar görmemesi adına akademik alanda daha çok göç odaklı çalışmalara yer verilmelidir. Ve Türkiye'de yaşayan milyonlarca Suriyeli Sığınmacının topluma entegre olabilmeleri adına uygun adımlar atılmalıdır.

KAYNAKLAR

Abadan Unat, N. (2002), *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (1. Basım), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Acar, Z. S. (2015), "Doktrinleşme Sürecindeki İnsani Müdahale: NATO'nun Kosova Müdahalesi ve Koruma Sorumluluğu Kavramı" *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6/1, 119-137.

Adıbelli, B. (Ed.), (2012), *Arap Baharı ve Suriye* (1. Baskı), İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Adıgüzel, Y. (2020), *Göç Sosyolojisi* (4. Basım), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ağır, B. (2014), "Güvenlik ve Göç Kavşağında Kosova Sorunu", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69/3, 455-479.

Ağır, O., Sezik, M. (2015), "Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/1: 95-124.

Akbaş, Z. (2012), "Ortadoğu'da Değişim Süreci ve Türk Dış Politikası", *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 3/1: 51-73.

Akçadağ, E. (2012), "Yasa dışı Göç ve Türkiye", Bilgesam, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 42, İstanbul.

Akengin, H., Yaşar, A. (2018), "Suriye'nin Jeopolitik Konumu Bağlamında Suriye-Rusya İlişkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1/32: 25-57.

Akgül, A., Kaptı, A., Demir, O. Ö. (2015), "Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz" *A Journal of Policy and Strategy*, 1/2, 1-22.

Aksoy, Z. (2012), "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim", *Journal of International Social Research*, 5/20: 292-303**.**

Akşit, G., Bozok, M., Bozok, N. (2016), "Zorunlu Göç, Sorunlu Karşılaşmalar: Hisar Köyü, Nevşehir'deki Suriyeli Göçmenler Örneği", *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 92-116.

Aktaş, M. (2018), "Türkiye'deki Suriyeliler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, 129-154.

Aktel, M., Kaygısız, Ü. (2018), 'Türkiye'de Göç Yönetimi', *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23/2: 579-604.

Al, A. (2015), "Politika-Ekonomi Kesişmesi: Yeni Bir Bilim Dalı Olarak Uluslararası Politik Ekonomi", *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/1: 143-159.

Al, A., Katıtaş, G. (2017), "Uluslararası Politik Ekonomi Var Olanın Fark Edilişi", Al, A., Balcı, M., Kanlı, İ. B. (Ed.), *Uluslararası Politik Ekonomi,* Ankara: Savaş Yayınevi: 3-46.

Arınç, K. (2018), "Doğu Sınırlarından Türkiye'ye Yaya Mülteci Akını ve Ortaya Çıkan Sorunlar", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22/3: 1467-1485.

Atasoy, A., Demir, H. (2015), "Suriyeli Sığınmacıların Kırıkhan'a (Hatay) Etkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/38, 457-470.

Ateş, D., Gökmen, G. S. (2013), "Bir Akademik Disiplin Olarak Uluslararası Politik Ekonominin Sınırları", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15/1: 45-71.

Atılgan, A., Aydoğdu, Y. (2017), "Siyasal Rejimlerin Zorunlu Göçe Etkileri: Irak ve Suriye Örnekleri Üzerinden Bir Değerlendirme", *I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi*, 12-14.

Aydın, A., Özcan, S. (2016), "Suriyeliler ve Sığınmacı Yönetimi: Kahramanmaraş İli Örneği", *II. Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu Bildiriler Kitabı*, 267-276.

Avrupa Komisyonu (2021), Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım-Türkiye: https://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_tr.pdf. Erişim Tarihi: 25.12.2021.

Bağcı, H. (1994), "Bosna-Hersek "Soğuk Savaş Sonrası Anlaşmazlıklara Giriş", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 16/27, 257-279.

Balaam, D., Dillman, B. (2011), *Introduction to International Political Economy* (Fifth Edition), United States: Pearson Education.

Balaam, D. N., Dillman, B. (2018), *Uluslararası Ekonomi Politiğe Giriş*, (Çev. N. Uslu) (2.Baskı), Ankara: Adres Yayınları.

Barışık, S. (2020), "Göç Kavramı, Tanımı ve Türleri", Barışık, S. (Ed.), *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi,* Ankara: Gazi Kitapevi: 1-24.

Bartram, D., Poros, M.V., Monforte, P. (2017), *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, (Çev. I. Ağabeyoğlu Tuncay), Ankara: Hece Yayınları.

Barut, I. (2018), "Osmanlı Dönemi'nde Gerçekleşen Göçlerin Kurumsallaşma ve Göç Politikaları Üzerindeki Etkileri", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *18*, 161-190.

Başel, H. (2006), 'İç Göçün Sonuçları ve İşgücüne Etkileri', In *Journal of Social Policy Conferences*, No. 51: 287-321.

Bayındır Goularas. (2012), "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Günümüzde Mübadil Kimlik ve Kültürlerinin Yaşatılması", *Alternatif Politika*, 4/2: 129-146.

Bekaroğlu, E. A., Kurt, V. (2015), "Mısır'da Otoriter Rejimin Sürekliliği ve Ordu: Arap Baharı ve Sonrası Sürecin Analizi", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 2/*2: 1-36.

Boyraz, Z. (2015), "Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler", *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7/2, 35-58.

Bozdağlıoğlu, Y. (2014), "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180/180, 9-32.

Bozkaya, Ö., Kıncal, A. (2018), "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4/2, 90-126.

Buzkıran, D., Kutbay, H. (2013), "Arap Baharının Türkiye'ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri", *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 5/1, 147-162.

Çağlar, T. (2018), 'Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve', *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*/8: 26-49.

Çağlayan, S. (2006), "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 67-91.

Çakır, S. (2011), "Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24: 129-142.

Canyurt, D. (2015), "Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler", *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 127-146.

Çapa, M. (1990), "Yunanistan'dan Gelen Göçmenlerin İskanı", *Atatürk Yolu Dergisi*, 2/05, 49-69.

Çelik, İ. A., Vural, F. (2018), "Suriyeli Mülteci Kadınların Kuma Dramı: Kilis İli Örneği", *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8/14, 341-382.

Çetin, A. (2012), *Arap Baharı ve Türkiye,* Ankara: Çankırı Karatekin Üniversitesi Avrasya Stratejik Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇAVSAM).

Çetin, İ. (2016), "Türkiye'de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu", *Sosyoloji Dergisi*, 34, 197-222.

Çoltu, S., Öztürk, S. (2018), "Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri", Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 7/13, 188-198.

Danış, A. D. (2004), "Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye", *Birikim Dergisi*, 184/1-2: 1-15.

Dedeoğlu, S., Gökmen, Ç. E. (2011), *Göç ve Sosyal Dışlanm*a (1. Basım), Ankara: Efil Yayınevi.

Demir, Ö., Erdal, H. (2010), 'Yasadışı Göç ile İlgili Kavramların Doğru Anlaşılamaması Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme', *Polis Bilimleri Dergisi*, 12/1: 29-54.

Demir, O. Ö. (2015), *Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler*, Ankara: Global Politika ve Strateji Yayını.

Demirel, M. (2008), "Türkiye'de Bosna Göçmenleri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12/2, 285-306.

Demirhan, Y., Aslan, S. (2015), "Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/1: 23-62.

Deniz, O. (2009), *Uluslararası Göçler ve Türkiye'ye Yansıması (Sığınmacılar, Mülteciler ve Yasadışı Göçmenler)* (1. Baskı), İstanbul: Çantay Yayınları.

Deniz, T. (2013), "Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18/29: 65-78.

Deniz, T. (2014), "Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye" *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181/181, 175-204.

De Tapia, S. (2003), "New Patterns of Irregular Migration in Europe", Seminar Report 12 and 13 November 2002 Council of Europe, Strasbourg.

Devran, Y., Özcan, Ö. F. (2016), "Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu", *Marmara İletişim Dergisi*, 25, 35-52.

Doğan, B., Karakuyu, M. (2016), "Suriyeli Göçmenlerin Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Özelliklerinin Analizi: İstanbul Beyoğlu Örneği", *Marmara Coğrafya Dergisi*, 33: 302-333.

Doster, B. (2013), "Arap Baharı'ndan Demokrasi Beklemek", *Ortadoğu Analiz*, 5/50, 55-60.

Dulkadir, D. (2017), 'Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Suriyelilerin İç Hukuktaki Statüleri', *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi*, 1/2: 21-36.

Duman, M. (2002), "Hegemonya ve Güçler Dengesi Bağlamında Uluslararası Siyaset ve İktisat İlişkileri", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4: 1-16.

Durgun, S., Aydın, A. H. (2017), "Sığınmacıların Türkiye'ye Olumsuz Etkileri", *3rd International Conference on Social Sciences & Education Research,* 419- 426.

Duruel, M. (2017), "Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler", *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *3*/2, 207-222.

Efe, H. (2018), "Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Yaşanan Göçler ve Etkileri", *Sosyal Bilimler Metinleri*, 16-27.

Ekici, S., Tuncel, G. (2015), 'Göç ve İnsan', *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*/1: 9-22.

Emgili, F. (2014), "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'nin Türkiye Cumhuriyeti'nin Milli İktisadının Oluşumundaki Etkisi". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180/180, 105-122.

Eravcı, P. M., Ateş, T. (2018), "Dünya Tarihini Etkileyen Göçler ve Türk Milletinin Etkisi". *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Göç Özel Sayısı, 42-47.

Erdoğan, M. (2014), "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması", Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.

Erdoğan, M.M., Kaya, A. (2015), *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (1. Baskı), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, M. M. (2019), "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler", *Konrad Adenauer Stiftung, İstanbul*, 18.

Erdoğan, M. M. (2020), *Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*, Ankara: Orion Kitabevi.

Gençler, A. (2004), "Avrupa Birliğinin Göç Politikası", In *Journal of Social Policy Conferences*, No. 49: 173-194.

Gilpin, R. (2013), *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politiği*, (Çev. M. Duran, S. Oktay, M.K. Ceyhan, G. Polat), Ankara: Kripto Yayınları.

Goularas, G. B., Sunata, U. (2015), "Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi", *Moment Dergi*, 2/1: 12-40.

Göçer, İ., Çınar, S. (2015),” Arap Baharı'nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye'nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri”, *Kafkas University. Faculty of Economics and Administrative Sciences. Journal*, 6/10: 51-68.

Gökbayrak, Ş. (2008), “Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63/03: 65-82.

Güçer, M., Karaca, S., Dinçer, O. B. (2013), “Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler Alan Çalışması” USAK Rapor No: 13-04.

Güllüpınar, F. (2012), “Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/4: 53-85.

Güner, Z. (2007), “Türkiye Yunanistan Nüfus Mübadelesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin İskân Politikası”, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi ICENAS*, 38, 10-15.

Harunoğulları, M. (2021), “Suriyeli Sığınmacı Kadınların Sözlü Anlatılarında Savaş, Göç ve Evlilik”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7/4, 353-368.

Ihlamur-Öner, S. G. (2014), “Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası”, *Ortadoğu Analiz*, 6/61: 42-45.

IOM (2013), *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*, Ed. Perruchhoud, R., Redpath Cross, J., (2.Baskı), IOM Yayınları, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.

İçduygu, A. (2004), “Türkiye'de Kaçak Göç”, İstanbul Ticaret Odası.

İlgazi, A. (2019), “Suriyeli Sığınmacıların Emek Piyasasına Etkileri Gaziantep ve Şanlıurfa Örneği”, Econharran, 3/4, 93-123.

Kalaycı, C. (2019), “Uluslararası Göçün Ekonomi Politiği”, G, Telatar. U, Kedikli. (Ed.), *Uluslararası Göç ve Güvenlik,* Ankara: Nobel Yayın: 61-83.

Kap, D. (2014), “Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları”, *Akademik Perspektif*, 1/3, 30-35.

Karaca, S., Doğan, U. (2014), *Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu*, Mersin Üniversitesi Yayını.

Karagül, S. (2017), “Orta Doğu’da İttifak İlişkilerindeki Dönüşüm: Arap Baharı Sonrası Kırılgan İttifaklar”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5: 263-297.

Karasu, M. A. (2016), "Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu", *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 21/3, 997-1016.

Karasu, M. A. (2018), "Türkiye'ye Yönelik Dış Göçler, Suriyeli Sığınmacı Göçü ve Etkileri", *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 14/1, 21-41.

Karataş, K., Ayyıldız, A. A. (2021), "Bugünün Türkiye'sinde Göç Gerçeği: Küresel Hareketliliğin Neresindeyiz?" *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13/2, 473-500.

Karpat, K.H. (2010), *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, (Çev. B. Tırnakçı), İstanbul: Timaş Yayınları.

Kartal, G., Öztürk, S. (2019), "Arap Baharı Olaylarının Orta Doğu Ekonomilerine Etkileri", *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4:29-36.

Kavak, G. (2013), "Birinci Körfez Savaşı Sonrası Irak'tan Türkiye'ye Göç ve Sonuçları", *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, 435-444.

Kaypak, Ş., Bimay, M. (2016), "Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6/1, 84-110.

Kazdal, M. (2018), "İran'ın Arap Baharı Sonrası Suriye Politikasını Anlamak", *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 1/1: 1-15.

Kınık, K. (2010), "Göç, Sürgün ve İltica", *Hayat Sağlık Dergisi*, 2/2010: 36-39.

Kızmaz, Z. (2018), "Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/2, 392-431.

Koçak, K., Terzi, E. (2012), "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkilerine ve Çözüm Önerileri", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 3/2: 163-184.

Koyuncu, A. (2016), Nimet mi? Külfet mi? Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıları ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar. Ed. A. Esen. Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler, İstanbul: WALD Yayını, 109-133.

Lordoğlu, K., Aslan, M. (2015), "Araştırma- Saha Notları: Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014". *Göç Dergisi*, *2*/2, 249-267.

Man, F. (2015), "Modernlik ve Yabancılar: Bir 'Günah Keçisi' Kategorisi Olarak Emek Piyasasındaki Suriyeli Göçmenler Örneği", 7. Sosyal İnsan Hakları Sempozyumu, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Mercan, H. (2012), *Suriye Rejim ve Dış Politika* (1. Baskı), İstanbul: Açılım Kitap.

Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B., Öztürk, M. (2016), "Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri" *İş ve Hayat*, 2/4: 217-238.

Oğuz Gök, G. (2016), "Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KOSBED)*, 31, 65-82.

Orak, D. (2020), Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye'ye Etkilerinin Uluslararası Politik Ekonomi Perspektifinden Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Van, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Orhan, O., Gündoğar, S. S. (2018), "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri". ORSAM Rapor No: 195.

Öniş, Z., Kutlay M, (2017), "Uluslararası Politik Ekonomi*",* Ş, Kardaş, A, Balcı. (Ed.), *Uluslararası İlişkilere Giriş Tarih, Teori, Kavram ve Konular* (Yedinci Basım), İstanbul: Küre Yayınları: 465-476.

Önür, H. (2021), "Vatandaşlık Bağlamında Suriyeli Sığınmacılar", *Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 362-396.

Özdemir, H. (2012), "Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Akademik Bakış Dergisi*, 30/11, 1-18.

Özer, İ. (2004), *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ankara: Ekim Kitabevi.

Özkarslı, F. (2015), "Mardin'de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler". *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/1, 175-192.

Özlem, K. (2018), "Cumhuriyet Döneminde Balkanlar'dan Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri", Özdal, B. (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye* (1. Baskı), Bursa: Dora Yayıncılık: 89-118.

Öztürk, A. O., Erichsen, R. (1999), "Bir Sığınak Yeri Olarak Türkiye Alman Araştırıcıların 1933-1945 Göçü", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 69-74.

Özyakışır, D. (2013), *Göç – Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama* (1. Basım), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Paksoy, M., Koçarslan, H., Kılınç, E. (2015), "Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği", *Birey ve Toplum*, 5/9, 143-173.

Paksoy, S., Özgüven, M. K. (2017), "Suriyeli Sığınmacıların Kilis Ekonomisine Etkisi", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4/9, 56-78.

Pusch, B. (2013), "Karşı İstikametten Göç: Türkiye'deki Yüksek Vasıflı Alman Kadınlar", *İstanbul University Journal of Sociology*, 3/27, 123-149.

Reçber, K., Ayhan, V. (2013), "Türkiye ile Suriye Arasındaki Krizin Hatay Bölgesi Üzerindeki Etkileri", *Alternatif Politika*, 5/3, 324-340.

Sağlam, S. (2006), 'Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme', *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.

Sandal, E. K., Hançerkıran, M., Tıraş, M. (2016), "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları" *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15/2, 461-483.

Sandıklı, A., Semin A., (2012), *Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye*, Ankara: Bilgesam Yayınları.

Saraçlı, M. (2011), *Uluslararası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler* (1. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi.

Sarı, Ö. (2016), "Türkiye'de Göçün Ekonomi Politiği ve Suriyeli Sığınmacılar", *The Journal of Academic Social Sciences,* 31: 1-10. Doi:10.16992/ASOS.1354

Sarınay, Y. (2011), "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27/80, 351-388.

Sayın, Y., Usanmaz, A., Aslangiri, F. (2016), 'Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği', *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 18 /31: 1-13.

Seyidoğlu, H. (1999), *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük* (2. Baskı), İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Sezik, M., Ağır, O. (2016), "Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/1, 95-124.

Sirkeci, İ., Yüceşahin, M. M. (2014), "Editörden: Türkiye'de Göç Çalışmaları", *Göç Dergisi*, 1/1, 1-10.

Soylu, Ö. B, (2019), "Geleneksel ve Alternatif Yaklaşımlar Çerçevesinde Uluslararası Politik Ekonomi". *Proceedings Books*, 32-50.

Soytürk, M. (2012), "Türkiye'den Avusturya'ya İşgücü Göçü. *Electronic Turkish Studies"*, 7/3, 2313-2328.

Sönmez, M. E., Ayık, U. (2020), "Sınır İllerindeki (Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa) Suriyeli Sığınmacıların Sosyal, Ekonomik ve Nüfus Yapıları", *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, 3/2, 64-75.

Sönmez, Z. (2014). "Komşuda Kriz: Suriyeli Mülteciler", *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi. Aralık*.

Sönmezoğlu, F., Güneş, H., Keleşoğlu, E. (2011), *Uluslararası İlişkilere Giriş* (4. Basım), İstanbul: Der Yayınları.

Süslü, U. (2015), "Bin Sekiz Yüz Kırktan Günümüze Çukurova Boşnakları "175 Yıllık Sosyal Değişim", *1. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi*, 231-244.

Şahin, M., Şahin, Ö. U. (2014), "Arap Baharı'nın Türkiye Ekonomisine Etkileri", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12/23: 171-187.

Şen, A. (1998), "Uluslararası Politik Ekonomi (UPE) Nedir?", *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 12/1-2: 393-409.

Şen, G. (2012), "İran ve Arap Baharı: Bağlam, Söylem ve Siyaset", *Ortadoğu Etütleri*, 3/2: 95-118.

Şenol Sert, D. (2012), "Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru", G Ihlamur Öner, N.A Şirin Öner. (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç; Kavramlar, Tartışmalar* (1. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları: 29-47.

Şimşek, D., İçduygu, A. (2017), "Giriş: Uluslararası Göç, Politika ve Güvenlik", *Toplum ve Bilim*, 140: 6-10.

Şimşek, D. (2018), "Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 367-392.

Şirin Öner, N.A. (2012), "Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar*",* S.G Ihlamur Öner, N.A Şirin Öner. (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç; Kavramlar, Tartışmalar* (1. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları: 13-27.

Taş, H. Y., Özcan, S. (2018), "Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi", *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7/17, 36-54.

T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, (2022), https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi. Erişim Tarihi: 08.06.2022.

T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, (2022), https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler. Erişim Tarihi: 09.06.2022.

TDK (2021), https://sozluk.gov.tr/. Erişim Tarihi: 24.10.2021.

Toksöz, G. (2006), *Uluslararası Emek Göçü* (1. Baskı), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Topçu, İ. (2018), "Türkiye-İsrail İlişkilerinin İlk Yılları (1948-1952)", *History Studies*, 10/2, 161-174.

Tuncel, G., Ekici, S. (2019), "Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/2, 48-72.

Tunç, A. (2015), "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme", *TESAM Akademi Dergisi*, 2/2, 29-63.

Ulutaş, U., Hoca, H. (2014), *Suriye: Devrim mi Bölünme mi?* SETA.

Ulutaş, U., Kanat, K. B., Acun, C. (2015), *Sınırları aşan kriz Suriye*, SETA.

UNHCR, (2022), http://data2.unhcr.org/en/situations/syria. Erişim Tarihi: 27.02.2022.

UNHCR, (2022), https://data.unhcr.org/en/situations/syria/location/113, Erişim Tarihi: 18.06.2022.

Uzman, N. (2016), "Türkiye'nin Sınır Güvenliği Açısından Suriyeli Sığınmacılar Meselesi", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/15, 135-158.

Yalçın, C. (2004), *Göç Sosyolojisi,* Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldırımoğlu, H. (2005), "Uluslararası Emek Göçü: Almanya'ya Türk Emek Göçü", *Kamu-İş Dergisi*, 8/1, 1-24.

Yılmaz, A. (2014), 'Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri', *Journal of Turkish Studies*, 9(Volume 9 Issue 2), 1685–1685. https://doi.org/10.7827/TURKISHSTUDIES.6274

Yiğit, M. H., Uyar, C. (2021), "Political Discourse on Syrian Refugees in Turkey", Akıncılar Köseoğlu, N., Apak, D. (Ed.), *Challenging Discrimination in Different Areas: Turkey*, Berlin: Peter Lang: 145-165.

Yüksel, U, Bulut, M. N. Mor, Z (2014), ''Türkiye'de Bulunan Suriyeli Mülteciler'' İnografik Rapor Uluslararası Orta Doğu Barış Araştırmaları Merkezi Ankara 2014.

Yürüdür, E. (2008), "Koyulhisar İlçesinde (Sivas) Göç Hareketleri/Migrations İn Koyulhisar (Sivas)", *Doğu Coğrafya Dergisi*, *13*/20, 19-34.

Ziya, O. (2012). "Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99, 229-240.